

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

మార్చి 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 3

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణి క

మార్చి 1958

కథ కంచికి	శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	1
కాళిదాసునాటి			
కళింగనగరము	శ్రీ కజ్జి సాంబమూర్తిశాస్త్రి	...	2
దూతమత్తేభము	'కళాదాన'	...	6
నూతనగ్రహములు	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	11
కనిపించని ముల్లు	శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం	...	19
యాజ్ఞవల్క్యుము	శ్రీ కొత్త నత్యనారాయణ చౌదరి	...	28
భవిష్యత్కవిత	శ్రీ కుందుర్తి	...	32
ముగింపులేదు	శ్రీ వి. కృష్ణరావు	...	35
మాండలికములు	శ్రీ జె. సూర్యనారాయణ	...	50
స్త్రీలకు ప్రత్యేకం	శ్రీ అంగర సూర్యారావు	...	52
మైలారసూరి సోపానపరణి			
శాసనము	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	64
హృదయజ్వాలలు	శ్రీ జనస్వామి కోదండరామశాస్త్రి	...	69
జిగీష	శ్రీ కృష్ణజ	...	79
కలకత్తా నగరము	శ్రీ సుధీన్దత్త	...	84
కలగూరగంప		...	91
గ్రంథవిమర్శనము		...	97

కథ కంచికి

శ్రీ నాయని సుద్వారావు

క్రథ కంచికి పోయినదా?

వ్యధితాత్మక కథకు డింటి కరుగన్వలెనా?

పృథుమత్సత్య కవిత్య

ప్రధాన మార్గము మూయబడినట్లెనా?

*

*

*

ఒక పరలోకాగత బా

లిక నవకిసలయ కరాంగుళి సఖరేఖల్

చికటారి సూది మొనలై

యొక రాతిరి రాత్రి నన్ను నూరక కలచె!

ఆ మటుపురాని రాత్రి శయ్యాంతరమున

నాక్రమిత వత్సలాదేహాయప్తియగుచు

శ్యామల మనోజ్ఞతేజఃప్రసన్న మొక్క

యాత్మ యశరీర విధువుగా నవతరించె!

ఆ రాత్రి యేమి యద్భుత

మో! రాత్రులు శతనహస్రములు వింగి తదే

కారాధ్యమై కవితా

శ్రీరంగము నాదు జిహ్వజిందులు త్రొక్కు! !

అశరీర వధూ స్వర్ణా

త్రిశూల ధారలకు జలదరించిన యెదలో

ప్రళమిత కల్పాంతములై

విశాల విశ్వప్రపంచ వీధులు మెదలుక!

కాళిదాసునాటి కళింగనగరము

శ్రీ కణ్ణి సాంబమూర్తికావ్య

శ్రీమద్యాత్రీకి రామాయణమును ఆయాధ్యాకాండమున విశిష్టాదేశమున భరతుని దీనికొని వచ్చుటకు మాతలు మార్గవళియున కళింగ నగరమున పాలనమును వాటిరని “కళింగ నగర రాజు ప్రాప్య సాల వనం మహాత్ అని వర్ణింపబడినది. కళింగరాజధాని “నగరము” అని గాంగరాజుల శాసనములందును గొన్నింటలగు. కాళిదాసమహాకవి రఘువంశీదర్శన పర్వమునందు రఘుమహారాజు దిగ్విజయ యాత్రా సందర్శనమునను, ఆరివ సర్గమున ఇందుమతీ న్యాయంతర సందర్శనమునను రెండు పర్యాయములు కళింగ ప్రసక్తిని గావించినాడు. వాల్మీకి సర్గలో కేవలము కళింగాధిపుని బలపరాక్రమములు యుద్ధవైద్య పాటవములు మాత్రమే వర్ణించినాడు. ఊరిపేరు కులగోత్రములు వేరియు జెప్పలేదు. ఆ సందర్భమున వాని ప్రసక్తి అనుచిత మగుటచే వివరినాడు. ఆరవసర్గమున న్యాయంతరావసర ముండిననో యిందు మతికి వరింప జూపు వరుని సర్వ వృత్తాంతములను చిత్రియనవసరముగలదు. కావున ఆగ్రహ విస్తరించి వివరించివాడు.

శ్లో॥ అధాంగదార్శిష్ట భుజం భుజిష్య హేమాంగదం వామ కళింగవాదమ్, ఆసే దుష్టిం సాధిత శిక్రం పక్షం బాలామ బాలేందు ముఖేం బభాషే॥ ౧॥ అసామహేంద్రాది, సమావసారః పతి ర్మహేంద్రస్య మహాదభిష్ఠి. యస్యక్షరతైస్య గజద్భరేన యాత్రా సుయా తీతపురో మహేంద్రః ॥ ౨॥ యస్యాత్మకస్పద్భిని సన్ని కృష్టో మంద్ర ధ్వనిత్యా జిత యామ తూర్యః ప్రాసాదనాతాయన దృశ్యవీచిః ప్రవోదయ త్యర్థిత వికను ప్రకు॥ ౩॥ అనేకసాకం విహరాంబు రాశేస్తీరేషు తాళీ కవమర్మరేషు, ద్విపాంతరా నీతి లవంగ పుష్పై రపాకృత శ్వేదల వామదృశ్విః ॥ ౪॥”

హేమాంగదుడను పేరుగల కళింగవాధుని సమీపించిన యిందుమతి నుద్దేశించి నునంద యిట్లు పలికెను. “మహేంద్రగిరితో సమానమైన సారముగల యీతడు

మహేంద్రమునకు మహావిధికి ప్రభువు. ఈతని వైద్యములను మొదలు గజవైద్య మిషమున మహేంద్రమే నడచుచున్నట్లుండును. ఈతని ప్రాసాద గవాక్షముల నుండి సముద్ర తరంగములు చూడవచ్చును. భీమములకు మిగుల సమీపముననున్న సముద్ర ఘోషచే యామ తూర్యములు లాంఛనప్రాయములై నవి. వీనితోగూడి తాటితోపుల మర్మరస్యనిగల పాగర తీరములందు ద్విపాంతరములనుండి లవంగ పుష్పములను గొనివచ్చిన వాయువులచే హరింపబడిన శ్వేదముగలవాడనై విహరింపును. అని వైశ్వాకముల భావము.

దీనినిబట్టి కాళిదాసునాటిక కళింగరాజధాని సముద్రమునకు మిక్కిలి సమీపమున తీరమున కేవలమిది తెలియుచున్నది. అది యేదియని మన మిపుడాలోచింపవలసి యున్నది. ప్రాచీన శాసనములలోను శాస్త్రజాతిక కథలలోను “దంతిపురము, సింహపురము, నగరము”నను రాజధానులు పేర్కొనబడినవి. కాని వాని వర్ణన విశేషములు లేమింకేసి యిది యొక్కడనున్నచో నిర్ణయింప ననువు లేదు. ఉత్కల జిశమున భువనేశ్వర తేజోత్రయవకు వాలుగుమైశ్చి దూరమున “కందగిరి గుహలు” అనబడు శాస్త్రజైవ గుహాధి వేశనములును వానికి దగ్గరగా శిశుపాల భుషణును చిన్న పల్లెయును గలవు. ప్రాచీన శిశుపాలుని రాజధానియే శిథిలాతిశిథిలమై ప్రస్తుత మీ పల్లెగా మణిపదవి స్థలజ్ఞులు చెప్పుదురు. ఆ పల్లె ప్రాంతమిప్పుడు ఇండియా దొరతనమువాడు ప్రాచీన చరిత్రాంశములకై త్రవ్వించుచున్నాడు. ప్రాచీన వాయువములు శిథిల గృహోపకరణములు మొదలగునవి యిక్కడ లభించుచున్నవి. మన చరిత్రకండిన అతిప్రాచీనుడగు భారవేలని రాజధాని అదియే యై యుండును. అతడు మన పాతమాహములకు సమకాలీనుడు. జై నమతమందభిమానాదరములధికముగాగలవాడైనను వైదిక శాస్త్రమతములకును విశేషాలంబనమిచ్చినవాడు. అతడు స్కందగిరి (కందగిరి) ఉదయగిరి అను పేర్లుగల రెండు చిన్న కొండల యందు అనేక గుహలను దొలిపించినవాడు. వానిలో

నొక వికారమైన గుహాప్రాంగణమున ఏకశిలతో రెండేను గుల నిర్మితకల్పల స్థాపించి గుహాంతర్భాగమున గోడలపైని తన పరిత్రమంతయు ప్రాకృతిభాషలో నుత్తీర్ణము గావించినాడు. ఆ గుహయే యిప్పుడు “హతీగుంఫ” యని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఆ కాసనము హతీగుంఫా కాసనమని ప్రసిద్ధి పొందినది. ఆ కాసనమువలన నాతని రాజధాని శిశుపాలభువనే యని యూహింపవచ్చును. అతడు చేదవంశమువాడు శిశు అడుచెయ్యడేకదా? కళింగమును చేది వంశ్యులు పాలించినట్లు కాసనములు మహాభారత దీర్ఘ కాండములను జెప్పుచున్నవి. అశోకుడు గావించిన కళింగయుద్ధ మిక్కడ నేజరిగినట్లు స్థానికులు చెప్పుదురు. కాబట్టి శిశుపాలభువనే మొక కళింగరాజధానిగ నుండునట్లు వచ్చుచున్నది. కాని కాళిదాసుని వర్ణనమునకిది యెంత మాత్రము పరిపడదు. సముద్రమునకు శిశుపాల భువనునకు దూరమత్యధికము. కావున మఱియొక ప్రదేశమునకు వలసియున్నది. జాతిక కథల యందును, మహాభారతమునందును కాసనములందును తేర్కొను దంతపురము (దంతపురము)ను గూర్చి యాలోచించియు, ఇదియు సముద్రమునకు మిక్కిలి దూరముగ నేయున్నది. ఒకప్పుడు రాజధానియైనను కాళిదాసుడు వర్ణించిన రాజధాని మాత్రము కాజాలదు. సింహపురమును కాసనములందు తేర్కొనబడిన సింహపురము గూడ కళింగ పట్టణమునకు సుమారుగ నైశుక్రీసుల దూరమునను ప్రహర్యమునకు నాలుగైదు శ్రోతులదూరమునను నుండుటచే నదియుగాజాలదు. జయంతి నగరమని కాసనములందు జెప్పబడిన ముఖలింగము పై వానికంటె సముద్రమున కత్యధిక దూరమున నుండుటచేనది అసలే సంగతిగా నేరదు. పైని తేర్కొన్న స్థానములన్నియు వేర్వేరుకాలములలో రాజధానులుకొదలను. ప్రహర్యమునకు శ్వేతికమును నామాంతరము గలదు. అది గంగవంశపు రాజులకు ఆధిస్థానము. అనగా నపు డప్పుడు రాజులు బసచేయునదియు సార్వకాలికముగా రాజకీయోద్యోగులు వసించు నదియును. మహేంద్రవాసకము (మందిసా) కూడ నిట్టి యధిస్థానమే. వివిక రాజధాని మాచక శిథిలములుగాని “యని యొకప్పుడు రాజధానులుగా నున్నట్లు కిందవంతి” యైన గాని లేమిచే నివియు కాళిదాసు వర్ణనమున కనుగుణములు గావు. కాబట్టి మఱియొక తావు పరిశీలించియు, మహాభారతమున కర్జును కళింగరాజు

రత్నాంగదుని కూతురు శుభాంగిజను కన్యను స్వయంవరమున జయించి తెచ్చి దుశ్యోధనునకు భార్యగా నిచ్చెనని జెప్పబడినది. ఆ రత్నాంగదుని రాజధాని రాజపురము. శ్రీకౌటశముండులమున ఇచ్చాపురమునకును సోంపేటకు నడుమ ఉద్దానమునందు ఇప్పుడును రాజపురమును గ్రామముగలదు. దాని పరిసర భూములందు ప్రాచీనములగు నగలు గృహశోభకరణములును గనబడినవి. ఆ పుర మొకప్పుడు రాజరాజసరేంద్రునకు రాజధానియనియు “హత్తిపడ” యను చెలువు వందాతని యేనుగులు యాదవీవనియు స్థలజ్ఞులందరు చెవిచూచుట వలన నాపుర మొకప్పుడు రాజరాజ సరేంద్రునకు గావచ్చును ఎవరో యొక కళింగరాజునకు రాజధానిగ నుండెడిదిని యూహింప వచ్చును. భారతముందు తేర్కొన బడిన కళింగ రాజు రత్నాంగదున కది రాజధానియైననూ గావచ్చును. గాని కాళిదాసుడు వర్ణించిన హేమాంగదుని రాజధాని గానేరదు. ఏలవ నదియు సముద్రమున కంత సమీపమున లేదు. 4, 5 మైళ్ళ దూరముననున్నది. ఈ ఉద్దానమేమో కాళిదాసవర్ణితమైన తాళివనమర్జురమునట నిస్సంజ్ఞహమే.

ఇవి యన్నియు నిట్లుగాగ నింక కాళిదాసుని హేమాంగదుని రాజధానిగ నూహించుటకు మిగిలిన దొక్క కళింగపట్టణము మాత్రమే. ప్రస్తుతియు కళింగ పట్టణమని వ్యవహరింపబడు గ్రామము మిక్కిలి నవీనము. దీనికి పూర్వపుది కళింగపట్టణమున పేరితోనే ప్రస్తుత గ్రామమునకు దక్షిణమున ముప్పావుమైలు దూరమున పరిపాలములకు నడుమ నొకపల్లె గ్రామము గలదు. సముద్రమునకు మిక్కిలి సమీపముండే గలదు. గ్రామమునకును సముద్రతీరమునకును నడుమ వికారమైన మైదానము దిబ్బి గలదు. ఆ దిబ్బిలో సారి హంపము వ్యాధిగ్రాసములందలివానివంటిది రామతీర్థము గురుభక్త కొండపైన దొరికినవానివంటిది, అనకాపల్లికడ కింకారము బొజ్జలకొండమీదనున్న వానివంటిదియును నగు అతిప్రాచీనములైన యిటికలు చేనవేలు లభించినవి. వాని నా గ్రామస్థులు గుమ్మములకొండను గోడల యందును విస్తారముగా నుపయోగించుకొన్నారు. మన కిప్పుడును గనబడుచున్నది. ఆ దిబ్బి యందపుడపుడు బంగారునగలు చిన్న చిన్నవి లభించునట. రాజగారి ప్రాసాదము సముద్రతీరమున నుండెడిదిట. అది సముద్రము భూమిని తోసి నేయుటచే సముద్రములో మునిగ

పోయినదినియు స్థానికవృద్ధులు చెప్పుదురు. సముద్రము పొలు చేరలపుడు ఆపువపుడు చేపల వేటగాండ్రకు ఆకోటభాగము లగపడుచుండువనియువందురు. ఆకోట భాగములకు తగిలిన పడవలు శిథిలములగునని బాలరులు ఆ ప్రాంతమునకు దూరదూరమున వేట పోవుదురు. ఆకోట కందుకోట యని స్థానికులందును. కందుకోట, పెండికోట, బంగారపుకోట మొదలగు లోహపు కోటలు అతిశయోక్తులు గవచ్చును. కాని దక్షిణదేశమున మహాబలిపురము సాగరసమున్న మొనల్లుగ నే యీ ప్రాంతమున ప్రాచీన కళింగపట్టణమును సముద్రగర్భ మందలగి పోయిన దనుకొనుట సమంజసమునను. ఇంతయిగాక సాలిహంధము జన శ్రుతియు దీనికి బలము చేసినట్లు చున్నది. సాలిహంధము పూర్వము పెద్దపట్టణము. అక్కడ సాలిహవాసుడు రాజ్యము చేసెడువాడు. అతనినుండియే ఆపేరు గల్గినది. అతనిరాజవాసము కంఠ ధారానది కు త్తిరత్తీరమున నుండెడిది. అజనానాయుండు ప్రదేశమునకు వనితమండలమని పేరు. (ఆపేర నిపుడొక చిన్న పల్లె గలదు) అంతఃపురమునకును, కోటకును, రాకపోకల కనువుగ శిలావిర్మితమైనపేరు వుండెడిది. (అనేకులు ఇప్పుడు శిథిలమైనను పూర్వస్థితిని గొంత నూచించుచున్నది) నలువదియేండ్లకుమునుపు పల్లకీమిడి రాజావారి ద్రవ్యసహాయమున కీ|| శే|| గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు సాలిహంధము దిబ్బలు (త్రవ్వించినపుడు పగడపురాయిలో చెనిన రాజముద్రక యొకటి దొరకినది. దానిని కీ|| శే|| జయంతి బాలకృష్ణమూర్తిగారు (జయంతి గంగన్నగారి ఆగజాలు) సంపాదించి తమ మ్యూజియములో ధృదపఠియింపెడిరి. (దానిని నేను చూచితిని) అంగ శిమునల నీడిరి, ఆరంగశిములు పెడల్పు గలిగి కోడి గ్రద్దు ఆకారముగా నున్నదాని బల్లపఠపు భాగమున బ్రాహ్మరీపిలోనో ఖర్కీష్ట రీపిలోనో చెక్కబడిన అక్షరములు విడుగలవు. రెండవ వైపు క్రమముగా నుచ్చేర్చుగా నుండి అనావిక (వేలు దూరువంతటి రంగ్రముగలదు. అది తప్పక రాజముద్రకయే యైయుండును. కానినో సాలిహంధము వ్యాపములందు బసచేసెడి కొద్దివిశ్రాంతిలకు ముద్రాంగళియకముతో బనియే ముందును. పూర్వకాలమున సాలిహంధము పట్టణమును కళింగపట్టణము నొకటిగానే యుండెడిదని పెద్దలు చెప్పుదురు. సుమారు 25 ఏండ్లకు మున్ను కాశీ హిందూ విశ్వవిద్యాలయము దిరిత్రాధ్యక్షులు భట్టాచార్యులనువారుపూడి కాళిదాసు వర్ణించిన కళింగ నగర మేదాయని పరిశోధింపదలంచి భువనశ్రేయరము మొదలగుపట్టణములన్నియు పరిశోధించి ఈ కళింగ పట్టణములకు వచ్చిరి. వారు గ్రామమంతయు బాగుగా

పరిశీలించి లైలుహాసువకును తీరమునకును వకును నొక దిబ్బను గనుగొని దానిని త్రవ్వట కారంభించిరి. అత గజములోను త్రవ్వినంత నే గొన్ని ప్రాచీనతా నూచ కములు కనబడినవి. అంతలోనే ఆ గ్రామమునకు మకాము వేసిన క్రొత్తకుమారు తాపీబాగు గారాళ్లమునకు వచ్చి ఇండియా దొంతిసమువారి అనుమతి లేనిదీ ఆ స్థలము త్రవ్వ వీలులేదనియు దాను దంతిమాలముగా వారి యభిప్రాయము కనుగొందువనియు చెప్పి త్రవ్వక మాపుచేయించినాడు. అయిన నీమూలో నున్న ఎస్ గ్రాఫీడ్లనకు తంతి నీయుగా నక్కడనుండి “అద యెంత మాత్రము త్రవ్వవీలులేదనియు దామే ద్రవ్యంకు మనియు” బదులువచ్చినది. అంతట భట్టాచార్యులు గారు దొంతిసమువారి కాశ్యమును దిబ్బకొనుచు దిగి వెదికిపోయిరి. అది త్రవ్వించియే యుండిన యెంతటి వింతలు బయల్పడియుండునో? పై విషయములన్నిటిని త్రోడీకరించి జూచిన కళింగపట్టణము ప్రాచీనకాలమున రాజధానిగా మండెనుట నిస్సంశయముగానే తేలుచున్నది. ఇది కాళిదాసువర్ణన ప్రసక్తి మునదగునో కాదో యని మాత్రమే మన మిపుడు విచారింపవలసి యున్నది. కాళిదాసుని వర్ణనమున ప్రధాన విషయము లిది (1) రాజపద్మము గవాక్షములనుండి సముద్రతీరం గములను చూచు సెట్టును, సముద్రఘోషము విట్లుగా విసబడుతున్నట్లును వర్ణించి సామీప్య మొకటి. (2) తాళివనముల మర్మరస్థములు గల తీరములుండుట రెండవది. (3) ద్వీపాంతరానీత లవంగ పుష్పముల నువాసనలు వాసించు వాయువులు గల్గియుండుట మూడవది. ఇవి ప్రధానములు. తక్కిన మహేంద్రగిరి మహాదేవి ప్రభుత్వములు రాజధానికే ప్రసక్తి ములయినవి కావు. పురాతనరాజ ప్రాసాదము సముద్రగర్భమున మునిగినదనియు, దానిశిథిలభాగము లిపుడును పడవలవారి కపువపుడు గవపకు చుండువనియుగల జనశ్రుతిచెరిను ప్రస్తుతము గవబకు దిబ్బయిండును, గ్రామమంతటను కవలకుచున్న పెద్ద ఇటుకలు, దిబ్బయిండిపుడిపుడు లభించు బంగారునగల శిథిల భాగములచెరిను రాజ ప్రాసాదము సముద్రము నంటియుండెడిదని తెలియుచున్నది. కావున మొదటి విషయము సంగతిమకుచున్నది. తాటితోపులు కళింగ పట్టణము మొదలుకొని పూరీవరకును గల సముద్రతీరమున విశేషముగ గలవు. అందును “ఉద్ధానమును భాగమున విశేషించిగలవు” ఉద్ధాన ప్రదేశముల మనము సం దికుకొనియే కవి “లీతఘా” అను బహువచనము ప్రయోగించినాడు. దండి దశికుమార చరిత్రమునందుగూడ వివిధ ఫల కుసును ధీరతములగు సాగరతీరోద్ధానము లందు నకుటుంబ పరివారముగ విహరించుచున్న కళింగ

రాజు సాంగ్రహికుడు జయసింహుడు బండిగా గొనెనని వర్ణించెను, ఉద్ధాపము నందిపుడును, తాళివారి కేళి, పవనామ్రాధి ఫలతరువు లక్ష్మిధికముగా గలవు. ఇది పూర్వకాలమున సాంగ్రహిజుల జయసింహ వల్లభుని నాడును కాళిదాసు నాడు నిశ్చే ప్రసిద్ధియులైయుండు నని యాహింపవచ్చును. మూడవ విశేషము ద్వీపాంతర రాసీతి లవంగ పుష్పముల వాసనలు. కవి ప్రయుక్త మగు పదమునకు ద్వీపాంతరము నుండి గాలులు లవంగ పుష్పములను దెచ్చుచున్నవి అనునర్థము లభించు చున్నది కళింగ పట్టణమునకు తిన్నగా తొమ్మదివర్షము గుంకం ద్వీపములను ప్రసిద్ధిగల జాంతిదారు జానా మొదలగు ద్వీపములున్నవి. వానినుండియే యిపుడును లవంగములు దిగుచుతి చేయుచునున్నవి. ఆయినను నా తొమ్మిదిగాలులు సుదూరమునగల ద్వీపములందలి పూవు లను మోచికొని వచ్చునంతటికి పెనుగాడ్పులని కవి భావము గాదు. స్వేద లవముల వారించునంతటికి పిల్లలెమ్మలు మాత్రమే కవులద్వీపములు. అపుడా పదము లకు ద్వీపాంతరములనుండి దిగుచుతి చేయుటైన లవంగ పూల వాసనలు గాలులు మోసుకొని వచ్చుచున్నవను భావము వున్నందును. ఈ ప్రాంతములందుగల కళింగ వశ్యుల పూర్వులు చేరినవకు నూలు సన్న బట్టలను పైజీముల కునుతి చేయుచు ప్రాగ్విప్లములనుండి లవంగములను దిగుచుతి చేయుచును వాణిజ్య మొన రించువారట. తిత్సాదకముగ నిప్పటి వారిష్టమును వివాహాది పుధికార్యములందు వదుకునూలు వస్త్రము ములను లవంగములను నుపయోగించుచున్నాడు. పెండ్లికి పిలచుచువుడు మాండు పిలవవలసిన వారికి లవంగము లిత్తురు. లవంగము లిచ్చినవొడచే నోటజెప్పకయే పెండ్లికి పిలచుచున్నారని గ్రహింపవలెను. “లవంగములు పంపుట” అనువాక్యము పెండ్లికి పిలచుటకు పర్యాయ పదముగ వ్యవహరింప బడుచున్నది. కళింగ పట్టణము కడి వంకి ధారానది సంగమ ప్రదేశము పూర్వకాలమున గొప్ప ఓడరేవుగ నుండెడిది. ఈ రేవునుండి ద్వీపాంతరములకు నాకొయానము విరివిగా జరుగుచుండెడిది. వాద్యుల ప్రచారకు లీ రేవునుండి బర్మా, సయాము మొదలగు దేశములకు యాతొయాతములు జరుపువారు. వారి బసలకును పూజలకునుగానే నాలిహంపము మ్హాప ములు వెలసినవి. కాబట్టి యీరేవునకు దిగుచుతి చేయ బడిన లవంగ పువ్వుల వాసనలను గాలులు మోసికొని పోవుననియే కవి భావము. రఘువంశము నాలవ సర్గమున ||శ్లో|| తాంబూలీనాం దిలై ప్రత్ర రచితాపాన ధూమము, నారికేళాసనం యోధా శ్వాత్రివం వప పు ర్యశే|| అను శ్లోకము గలదు. తినులపాకుదొన్నెల్లో కొబ్బరికల్లు రఘు మహారాజు పైనికులు త్రాగినది దీని

భావము. ఇప్పుటికి నా ప్రాంతమున దొన్నెలుగా నూర్చు దగినంతటికి పెద్ద తినులపాకులును, కల్లు తీయు లకు సమృద్ధిమైన కొబ్బరిచెట్లును విరివిగాగలవు. ప్రాంత కళింగపట్టణ మనబడు పల్లెలో నొక శివాలయము గలదు. ఆ దేవుని పేరు పరిజేత్యుడుట. లింగము ఆతి ప్రాచీనము. ముఖలింగము నందలి లింగమును నోలి యున్నది. పూర్వకాలపు ఇటుకలు అలహప్రాంతమున గలవు. వీనిచే నా యాలయము పురాతనమైనదిని నిశ్చయము గలగుచున్నది. పసిండి, పసిడి, పైడి శిల్పములకు బంగారమును ఆర్దియు గలగు. ధిమిడి అను నప్రధింకె యాపముకటి నాడుకలో కలదు. ఈ ప్రాంతి జనులు లేత కొబ్బరికాయను పుడికికాయ, పుడికికాయ, పైడి కాయ యని వ్యవహరించు చున్నాడు. బంగారమును పర్షిమిచ్చు పుడికి శిల్పముగాని లేత యని ఆర్దిమిచ్చు శిల్పముకొని యా శివుని దేవతలు యుక్తముగా లేదు. ఇప్పుటి అర్చకులు కొత్తివారలచే పూర్వదరిక్రము చేప్పలరైరి. “పనింగి” శిల్పము “పనిప”గా మారిన దెమాయని నాతిలంపు. మూడవ వజ్రహస్తుదేవుడు దీనికి నాతిమారమునకే గల కొన్ని (భొన్న) గ్రామమును బ్రాహ్మదాగవారముగా దానము చేసినాడు. అతిదే బహు? తింపేర నా శివలింగమును ప్రతిష్ఠించి యుండవచ్చును. పరిగెర వజ్రహస్తు శిల్పములు సమా నార్థకములు గదా? అతడుదానము ప్రకటించిన విజయ కళింగ నగరము ఈ కళింగపట్టణమే గాదగును. అతిని రాజధానియు నిదియే. వాల్మీకి రామాయణమున “కళింగ నగరే చాపి ప్రాప్య నాలవసం మహాత్” అని కళింగ నగరము కేంద్రపబడినది. గంగ గంగరాజుల శాసనము లనేకములందు విజయ కళింగనగరము కేంద్రప బడినది. కళింగపదకూన్యముగా నగరమును పదమొకటి రెంటియందు గలదు. ప్రస్తుతము ముఖలింగ సమాపమున నున్న కగిరి కటకము ప్రాంతమున పుణ్యక్షేత్ర మూడన ములేగాని రాజధాని నూడనము లేనియూ లేవు. కావున శాసనము నందలి నగర పదమునకుగూడ కళింగ నగరమే యుద్ధము. పర్యవసాన మేమనగా, వాల్మీకి, కాళిదాస దండికవుల కాలమునను, గాంగ గంగరాజుల శాసనముల కాలమునను వేములవాడ భీమకవి కాలమునను బ్రసిద్ధమైన కళింగ రాజధాని యిప్పటి కళింగపట్టణమే యని తేలుచున్నది. ప్రాచీన పట్టణవైధివము నాగరగర్భముం దుగిపావుట కాలమహిమ. సుమారు రెండుమాడేండ్ల నుండి వంకిధారా నది గ్రామము పడమటి భాగమును ముంచెను నేలను కొని వేయుచున్నది. దొరతనము నాడు రక్షణ ప్రయత్నిములు చేయుదు సేయున్నారు. ప్రాచీన వైధివమును మింగినవిన సముద్రమునకు దొడై వంకిధారా నది యీ పురాతన కీర్తిపతాకాలే మును కలగింపకుండ క్రి పరమీత్యుడు అనుగ్రహించి కళింగపట్టణమును చిరస్థాయిగా నొనర్చుగాతి.

దూత మత్తేభము

కళాదాస

* గతనందికతరువాయి *

పగలాయాననులక చరించుట వియోగంబంత వీడిం; ద
య్యది రేలక బహుధా వ్యధించు నని యెంతక నిర్విరోధస్థితక;
కిటికినుండి నిశీధి నాదు కుశలం బందించి ఆనంద పె
ట్టము—నేలక పవళించి కన్నులను మూయక లేని—నా ప్రేయసిక.

ఒక వైపాత్తిలి—చంద్ర శేషకల ప్రాచీమూలమం దట్లు—గా
ధమనోవ్యాధి కృశించుచు విఠహశయ్యక వేగు నాతోయ్యలిక—
గను; మేరేయి క్షణంబుగా గడిచె నాతోగూడ నిచ్చారతిక
గడపుక దానిని నేడు దారుణ వియోగగ్రీవు దీర్ఘంబుగక.

తోలియట్లు—కిటికిల జొచ్చు శిశిక పాదార్పణ ప్రీతితో
ఎదురే తెంచియు మోము త్రిప్పియ పె వెన్నంబోవు పుణ్యంగి;—భే
దమునక బాష్పభరాలసంబులగు తెప్పల్ కన్నులక గప్ప—ను
ద్దిన భూపద్మినివోలె—మేల్కొనదు నిద్రంబోదు వైస్యంబునక.

చిగురుక వాలెటవాడ—రిక్త నిలిసన్ననక్రియా కర్మశా
లకలక—చెక్కులబాట—పైకెగచు నిశ్వాసంబుతో నాదు సం
గమ లీలల్ కలనేని కాంతునని నిద్రాదేవి నర్థించెడిక;
ప్రతిరోధించు పోవ్యమాణ నయనాశ్రుద్యేగధారల్ సఖక.

విరహారంభ దినంబునందె విరిదండల్ వీడి యేకంబుగా
జడచుట్టె కుదులక శుభాంగి, అదితాకక కష్టమై చెక్కులక
పొరలక తీయని గోశ్వతోడ సవరించుక సారెకుక చూడు, మా
ముడి శాపాంతమునందు నేను శుచినై విప్లవలె మిత్రమా.

నగలుక వల్లులు నన్యసించి నిజశయ్యోత్సంగ భాగంబునక
బడి—దుఃఖాధిక దుఃఖ శుక్కుమగు కాయం బెట్టులో మోయు నీ

నఖ, — రాకుండపు నీకు సైత మట నూత్నాశ్రూడ కాసారముల్ —
కరుణోదారులు కారె ప్రాయికముగా ఆర్ద్రాంతరాళాత్మకుల్.

ఎఱుగఁ జాలుదు నామె యంతరము నాయం దక్షతి న్నేహ బ
ద్ధముగా — కాపున నే తదాద్య విరహంబాభంగి వర్ణించితిఁ;
సుభగమృత్యులబోలె నన్న నొక వాచాలుం డటం చెంచబో
కనుగుం దమ్ముడ! మామకోక్త మదియెల్లఁ వేగ ప్రత్యక్షమా.

జిగురుం గాటుఁమాని — ముంగురులు చూపడ్డఁ కటాక్షంబులఁ —
మధుసేవఁ త్యజియింప మాన్పడగ సుభ్రాభంగిమల్ — వేగు నా
లలనా వామవిలోచనం బుపరి సుస్పందించు నీరాకలఁ —
శకులీక్షుబ్ధసరిల్ భ్రమత్ కువలయశ్రీచక్రరూపంబునఁ.

త్యజియించుఁ చిరబద్ధమైన తన ముక్తామాలికఁ కాంత — దై
వగతిఁ — నానఖరాంక పీడనము దూరంపాట; నన్మద్రతాం
తిములం దొత్తుదు నొయ్యనొయ్య నెపు — డే రంభాసిత స్తంబ శో
భిత — మావామమృదుదాభాగమున స్పందించున్ శుభాదేశమై.

జలదా ! నీవట చేరువేళ సుఖనిద్రాలబ్ధ యానేని నా
చెలి — సైరింపుము యామమాత్ర గతగర్హాశాలివై — మెట్టులో
నతికిన్ మామకనంగమంబు కలనేనిన్ దక్కుచో ! తద్భజా
లతికల్ నామెడ ముల్లుపడ్డ బిగి కొగిండ్లూడ కుండున్ త్వరన్.

భవదాపోలవ శీతలానిలములన్ మేల్కొల్పు మన్మత్కృత
త్రముతో — తొల్కరి మొగ్గలీను విరిజాజిన్ గూడ; వాతాయనం
బుల నీవ్రండగ చూచుమానవతి తెప్పల్ వాల్యకే — కాన — ధీ
రుడవై నిల్చి యుపక్రమింపు స్తనితోక్తిన్ — దాచి విద్యుత్ప్రభల్.

నను నీ భర్తకు మిత్రుగా నెఱుగుమో పుణ్యంగనా ! తత్ప్రియా
శయమున్ తెచ్చితి నీ నమత్తమున కాత్మంబెట్టి — నే మేఘుడన్;
జడకల్ప పెనబడ్డ ప్రోషితల కేశేశముల్ తీర్చ నా

తురులొపాంధుల నేదలాల్పుదును త్రోవన్ స్నిగ్ధమంద్ర శ్రుతిన్.

ఇటులాడఁ మొగమెత్తి — నీత హనుమంతుఁ బోలె — వీక్షించు ను
త్సుకతఁ చిత్తము పల్లవింప — నిను సంభావించు — శ్రద్ధాభులై
విను నా మీదట నీ వచించు కథ — కాంతోదంతముల్ కావె కాం
తల కించించుక నంగమోత్సవ విభావంబుల్ — సుహృద్గీతలఁ.

ఉపకారంబగు నీకు మామక మనస్సంప్రార్థనక జేసి, మి
త్రుడ! భాషింపుము జాయతో నిటు 'చిరంటి! రామగిర్యంతమం
దమృతంబై విరహించు నీ ప్రియుడు పృచ్ఛించిల్లు నీ సేమయా —
సులభ పన్నుల ప్రాణులక తోలుత నాశ్వాసించు టిట్లకదా!

విధి వైరంబున మార్గమడ్డగ సుమారగ్రస్తుడై యాత డ
శ్రుభరోత్కంఠత కుంగి—కుప్పి—విధురోచ్చాస్యనంబులక వేగు స్వాం
గములక, చేడ్పడి—చిక్కి—సుక్కి—సెగ లూర్పుల్ చిమ్మ, శోషించు నీ
తను భాగంబులతో లయింప తివురక నంకలృథారాధులిక.

అబలా నీ ముఖమాన నానవడియున్ చేటి సమక్షంబునన్
ఁలుకన్ మాని చెవిన్ గదించు ప్రియు డెవ్వం; డాత జీకాకియై
చెవికిన్ చిక్కక—చూపు కందక—నియోగశాంతి సూత్రించె నీ
భవదిష్టార్థపదంబు, దాని విను మనస్మత్కంఠ ముక్తంబుగన్.

ముఖకాంతిన్ శశిబింబమందు—కనుచూపున్ భీతసారంగ నే
త్రములన్—కుంతల బంధమున్ శిఖికలాపం బందు—గోవందనీ
లతికన్ నీ లలితాంగ శోభలను, చందీ! చూడగాంక్షింతు; కా
ని కటా! సంధిల వెందు నించుకయు నీ సౌందర్య సాదృశ్యముల్.

ప్రణయామర్ష వికల్పమైన భవదీయాకార రేఖల్ శిలా
ఫలకం బందున ధాతురంజనల నుల్లేఖించి, పాదస్థలిన్
పడిన క్షేను లిఖించుకో తలచినంతన్ బాష్పముల్ పొర్లి చూ
పులు మాపున్—నిధి పైప డందయిన నన్మత్ సంగమంబుల్—నభా!

కలలో నెట్లా లభించు నీ నిబిడగాఢాలింగవార్ధంబు క్ర
మ్మట నేబాహులు సాచ శూన్యతలి నీక్షించున్ స్థలిదేవతల్
తరుశాఖాకినలాశ్రువించునిచయంబుల్—పెద్దముత్యంబులం
తలు—పెల్లుబ్బగ—రాల్పలేక నిలువంగా లేక—ప్రాంతంబునన్.

అపుడే త్రుంచిన దేవదారు చిగురాకుం బాత్తులన్ జాణు క్షీ
ర సుగంధంబు వహించి, దక్షిణదిశాస్పత్తంబులైవచ్చు తత్
తుహినాహార్య నమీరణంబు, లవి, రాజీవాక్షి మున్ముందు నీ
సరసన్ చుట్టి మెలంగి యిందొలయు నంచున్ కాగిలింతున్ దగన్.

జలధారల్ తడువన్ సుగంధియగు భూమిన్ బోని నీయాస్య మం
డలికిన్ దూరుడనై కృశించు నను బాధించివ్వుజేమారు, డిం
క నిదాఘాంతములన్ కటా! గడపు బుట్లో బాల! ధారాధరా
వళితంబై దివసాతపంబు పొడసూపన్ లేని కాలంబునన్.

క్షణకల్పంబుగ దీర్ఘయామ—నిశి—సంతీ ప్రంబుగా నోపునో;
నకలావస్థల మందమంద రవిరశ్మిన్ చిల్కునే యీ పగల్;
అనుచున్ దుర్లభచింతితాభిలషణ నాయాన లీలాశయం
బ శరణ్యంబయి సోలు తానకవియోగ గ్రీష్మ గాఢాహతిన్.

నను నాచే నిలుపోపుకొందు నిట నానా రక్త లూహించుచున్
సుభగా! కావున నీవునున్ దిగులు చెందన్ బోకు మత్స్యంత—మె
వ్వరి కబ్బుక్ సుఖ మొక్కటే? అటులె దుఃఖంబే వహించెవ్వరిన్—
దశలున్ ద్రిమ్మగు క్రిందు మీదులయి చక్రారావళి ప్రక్రియన్.

ముగియున్ శాపము నాకు చక్ర ఫణిశయ్యన్ లేచునా దుగ్మలీ!
నిహియింపం దగు కండ్లు మూసికొని నీ వీ నాల్గుమానంబు—లా
వల నన్మద్విరహంబువేళ తలపోతల్ పొల్లె నేమేమి—త
ల్లదపేక్షల్ తనివో సుఖంతము శరదాకాత్రియామల్ చనన్.

సుదలీ! నీ ప్రియు డాడె నింక నిటు మున్నేనాడో మత్స్యంత బ
ద్ధవుగా పాన్పున నిద్రచెందియు నెలుంగత్రేమృచున్ లేడ, ప
ల్మరు పృచ్ఛించితి:—సంత—నోకితవుడా! కన్గొంటి, నీ వన్య నె
వ్వలెనో చొక్కిల చేయుచుంటి' వన నే లోలోలక నవ్వుచున్.

కుశలీన్ గా నను నీ వెలుంగు మసితాక్షి! ఇప్పుడే చెప్పి పం
పిన గుర్తుల్ స్మరియించి; నమ్మకము లోకాభిప్రవాదంబు; నే
లనో భావించురు విప్రయోగమున నేహధ్వంసమున్; కాని ఇ
ప్పడ నేహరసంబు—ప్రేమమయి—రాసుల్ గట్టు భోగింపమిన్.

ఇటు లోదార్పి అపూర్వ దుర్విరహ శోకార్తన్ సఖిన్, సత్వరం
బుగ నే తెంచుము—శూలి యెద్దు కొనకొమ్ముల్ గ్రుమ్ము కైలాసమున్
విడి—నాప్రేయసి ప్రీతినంపు కుశలాభిజ్ఞానదానంబుతో
నిలువన్—వేకువ మల్లెపువ్వుపలె రాలన్ బోవు—నా ప్రాణమున్.

నఖుడా! నమ్మెద నిర్వహింతు వని నాయీ బంధుకృత్యంబు, తా
వక ధీరోన్నతి సంశయించుటగు ప్రత్యాదేశ మాసించినన్
నిను యాచింప వయస్సు లిచ్చెదపు నిశ్శబ్దంబుగా చాతకం
బులు;—కభ్యర్థన సిద్ధియొక్కటె బుధప్రత్యుక్తి మిత్రాభిక్షన్.

జలదా! సౌహృదవృత్తిన్—ధురుడంచున్ జాలినో—నల్పు మీ
ప్రియకార్యం బరుకంప నీకనుచితంబైనన్ సుహృత్ ప్రార్థనన్;
జలకాలాదుము ఇష్ట దేశముల వర్షశ్రీవిభాసించ—నీ
నమాసాదామినితో వియోగము నిమేషంబేని కాకుండగన్.

ఘనవంశాభరిణుం డతండును జనాప్రాయశ్రుతిన్ దివ్య శా
క్తుల యక్షేశ్వరి ప్రాణముల్ నిలువ నానందేశమున్ చెప్పె, ఆ
నతియున్ నాధుని స్వప్నవృత్తము నమాకర్ణించి సంమోదమా
ననయయ్యెన్—నఫలంపవెట్టు లనవద్య ప్రార్థనన్ కామ్యముల్.

ధనదుండున్ జలదుండు చెప్పిన నదైన్యోదంత మాలించి, తత్
క్షణమే కోపము నాపి శాపమును సంక్షేపించె—నా దంపతుల్
గర్భితోత్కంఠనులై—ప్రహృష్టహృదులై—నంయోగ భోగంబు లం
దిరి, పూర్వపతిపత్నితో ప్రభుదయాదాక్షిణ్య పర్యంబుగన్.

*

*

*

ఇది కాళిదాసమే

ఘదూత; తెనిగించితి యతికై ప్రాసముకై

వెదుకక, కవికులవతి రస

వదిష్టపద విరచనానువర్తన భణితిన్.

సమాప్తమే

నూతన గ్రహములు

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

అగ్రాధీనకాలమున ఖగోళశాస్త్రవేత్తలచే కనుగొనబడిన ఇంద్రుని నక్షత్రములను నూతనగ్రహములు సహజాతక మహానారాధనలో ఫలప్రదములు గానున్నవనుట భారతీలోని వాస్తవికములను కట్టడించిన పాతకమహాశియులకు శ్రోతృవిషయము కాదు. వివాదప్రాచీనసంప్రదాయపు శాస్త్రవేత్తలు కొందరు ఆగ్రహములను నిరాదరించుచు నేయున్నారు. సత్యమును విచారించితిమేని, ప్రాచీన పద్ధతిపై గల అభిమానము కంటే, ఆధునికదృష్టిపై గల అభిమానమే, వారి ఆశాసరమునకు కారణము. హైందవ శాస్త్రవిశ్వాస్త్రము ప్రాచీన వనగ్రహములతోనే సర్వసమగ్రముగా నున్నదినియు, దానికి ఈ నూతనగ్రహములు అవసరము లేదనియు, వారి సామాన్యవాదము. ఆత్యాశ్చర్యకరములగు ఫలములను మోచించు “నాడీ జాతక” గ్రంథములను రచించిన మహనీయులు మనప్రాచీనులు వనగ్రహములతోనే నిర్వహించియుండగా, మనకీ నూతనగ్రహములే? అనువాదమైనా గూఢ. నాడీగ్రంథములందరి ఫలములు సత్యముగా ఆత్యాశ్చర్యకరములైనవే. కాని, ఆ ఫలములను ఏ ఆధారమున ఆ గ్రంథకర్తలు సాధించిరో, తెలుసుకొను ఉపాయముమాత్రము మనకు కొనరాకున్నది. తిపక్కైతో సాధించిన దివ్యదృష్టి ఫలమేదా? అట్టి తిపక్కైతీ సంపన్నులగు హోరాశాస్త్రజ్ఞులకు ఖండితియుగా ఈ నూతనగ్రహముల అవసరము లేదు. అంతియే? అట్టివారికి ఏ గ్రహములతోమాత్రమేమి పని? వారి దివ్యదృష్టియే చాలదా? కాని, సామాన్యవిద్యార్థుల మాట వేరు.

సాధారణముగా వాడుకలో నున్న మాత్రముల ఆధారమువలననే మన మిత్రగుజాతకఫలములను పోషించుచున్నారము. అట్టితో, ఈ నూతనగ్రహసామగ్రి మనకక్కర లేదా? వనగ్రహములతోనే ఆన్ని ఫలములు సాధించవచ్చు ననువాదమైనది. అట్లు సాధించెదరు గూడ. వరుణగ్రహవేధాకాలములలో జరిగిన బహుళము విదాగుల పంపకముతోనో, శాశ్వతరియో

గముతోనో, పర్యపానమున సంపదర్శనములలో, అడుక్కులము జాతకముందలి ఏ కుజదోషమునో, ఏ శనిదృష్టితో, జెల్లుగట్టి తృప్తిపండుట కలదు. ఆ దోషమునకుగాని, ఆ దృష్టికిగాని, విలువలేదనుట వాటికియముకాదు. ముఖ్యకారణ మేది, అనుటే సమస్య.

ఒక కారణము జరుగుటకు సాధారణముగా ఒకటే కారణము ఉండదు. ఎన్నో కారణములు ఉండవచ్చు. వానిలో ఒకటి ప్రాధాన్యము వహించును. ఇతరములు కారణములై దానికి సహాయముగా పరిస్థితుల నెదిగించును. చిన్ని ఉదాహరణ మొకటి మనవిచేతును. రాజమార్గముపై వేగముగా పోవుచున్న మోటారుబస్సు దారి తప్పి బాట ప్రక్కనున్న చెట్టునకు ‘డ్రీకొట్టి బస్సు’లో నున్నవారికి ఆయాసము కలిగించిన దినుకొందము. ఈ ప్రమాదమునకు కారణ మేది? అను ప్రశ్ని యున్నది. బస్సును అతివేగముగా పోనిచ్చుట, ‘బ్రేకులు’ పటిష్ఠములైనవి కాకపోవుట, సారథియొక్క అజాగ్రూహకరి, అనునవి కారణములుగా తోచును. ఇతర ప్రబలకారణము కానరానిచో, సారథియొక్క అజాగ్రూహకరియే ముఖ్య కారణముగా నిరూపించబడుచున్నది. కాని, ఆశ్చర్యముగా, ప్రక్కనుండి యొక బాటి: ఎత్తెముగా పోవడమైతే, ఆ ప్రాణమును కాపాడుటకై, సారథి గిట్టాలని బస్సును తిప్పటవలన చెట్టు తగిలినదిని సాక్ష్యము వచ్చినచో, ఆత్రుడు ముఖ్య కారణము నాడునకుదా? అట్లే ప్రబలకారణ మని దగిన గ్రహయోగము మరుగున నున్నప్పుడు, కనిపించిన యోగములలో ఏదో ఒకదానిని సందర్భానుసారముగా ముఖ్యకారణ మని విశ్లేషించుట సహజము. కాని, కాంతాంతరము ప్రబలమైనది మాపటివలె తిరువారి నైతికము, “అది మాకు అవసరము ; మేము అనుకొన్న కారణమే మాకు చాల.” అనుట ఏమి వాస్తవికము?

పోవలెను. ఈ క్రింది దృష్టాంతమును గమనించి రేని, పాతకమహాశియులే ఈ సమస్యను తేల్చగలరు.

ఈ క్రింద నున్నది ఒకానొక తిరుగు దండముల నిరయన జాతికచక్రములు.

రా			
కు	స్త్రీ జాతికము — చంద్రదిశి కేషము సం. మా. ది = 4-5-8	గు	
కు శి చ బు ర			
ల			శ

శ		చ	కు బు
	పురుష జాతికము — చంద్రదిశి కేషము సం. మా. ది = 8-0-0		కు ర
			కు శి
ల			రా

ఇద్దరికిని లగ్నము ఇనుస్సే. స్త్రీ జాతికమున రాహు మహాదిశలో సుర్యంతిరము, పురుష జాతికమున రాహు మహాదిశలోనే కేత్యంతిరము, జరుగుచుండిగా వీరికి వివాహము అయినది. పెండ్లి అయిన రెండు వారములకే వధువు తిరిగి కాపురమును చేరుకొనెను. కాని హరివిధి వీరి అనుకూలదాంపత్యమును ఓర్వలేదు. ముచ్చటగా మూడు నెలలైనా నింపకమునుపే, ఆకస్మికముగా విషమజ్వరముపాలై ధర్మ లోకాంతరగతు డయ్యెను. పదునైదు సంవత్సరముల ముగ్ధ అవధి అయినది!

ఇంతటి దుష్ఫలితమునకు వీరి జాతికములో ఏ యోగము కారణము? కుండలములను చూచినచో, తిలూ

లున కుజబోధము మనుష్యులకు వచ్చును. వీరికుజుడు అచ్చము (మృత్యు) భావములోనున్న జాతికము ధర్మ ఇది గోప్యబోధముగా పరిగణింపబడుచున్నదికదా? కాని,

ఇతే, వ్యయే చ, పాతాళే,
జామిత్రే, చాచ మే, కుశే,
పత్నీ హంతి స్వధిరైరం,
ధర్మ భార్యం వివాహయేత్."

అను మూత్రములకారము, ధర్మకు ప్రబల కుజబోధ మున్నది కనుక, భార్యకు అల్పాయువు చూపట్టవలసియుండెను. కాని ఫలము తారుమారైనది.

"అష్టమే భౌమ బోధుషు,
ఇనుర్మేద్యయో ర్వివా,"

అను అపవాదమూత్రములన ధర్మ జాతిక కుజప్రితి బోధకారి కాదనవచ్చును. ఇక స్త్రీ జాతికములో కుజుని బోధము కుటుంబభావములోనున్నది. కాని ఈ కుజుడు వీచాంకిలోనుండుచేతకాక, అస్తంగుడై వాడు.

"దుర్బల, క్షుధిద్యుమే వా,
మార్కెతాస్తంగతోపి వా
యుక్తే పరాజితో వాపి,
ఏ బోధం కురుతే కుజః."

అను ప్రమాణము ననుసరించి, ఈ కుజుడు సహా బోధకారి కాదనవలసియున్నది. ఉండెనా, ఇద్దరికిని కుజబోధ మున్నదిని కాని, లేదా, ఇద్దరికిని లేదని కాని, ఏర్పడవచ్చును ఏ వాచియు సత్యమైనా, కలిగిన ఫలమున కది కారణము కాజాలదు. మరి, కారణ మేది? భార్యకు అపమృతావసాదానికి సురువు సామంగల్యమును పోషించలేకపోయినావనవచ్చును. కాని, ఇతడు ఉచ్చగ్రహము. ఇట్టి దుష్ఫల మత డిచ్చునా?

ఇరువురికిని రాహువశియే. గృహ (IV) స్థావ ములోనున్నాడని, గృహభావమును చూచుచున్నాడని, రాహువు గృహస్థాశ్రమధింగమునకు కారణముగా చెప్పవచ్చును. గృహస్థాశ్రమ స్వీకారమునకే భంగము కలిగించియుండినచో, ఈ రాహువునకు ఇష్టవాదము లర్పించియుండుము కదా?

ఈ జాతికములకు సూత్రగ్రహములతోడి పోయిన స్పష్టచక్రముల నియత పరిణీతియుగాక.

భార్య జాతక విధి :—

రా 28-28 కు 21-52	వ 16-12		
ర 15-57 కు 14-54 చ 8-40 లు 1-21	భార్య జాతకము		య 20-35
క 28-0	—		
1 10-32	సాయనము	VIII 13-21 చ 17-52(వ)	
		X 19-0	ఇ 7-10 (వ) క 28-13

లగ్నము మకరమైనది. అక్షయభావాధిపతి (బౌద్ధులయ్య, అభవా, ధర్మమరణభావాధిపతి) రవి చతుర్భావాధిపతియై, కుటుంబ (II) భావమందున్న కుజునితో, ఆ రవికి ఆత్మ్యంతిక సంయోగము. ఇదిచాలాక, అక్షయభావమందలి వ్యయాధిపతి యువుతో ఈ రవి కుజులకు సమపక్ష కూరవేసి! సప్తమాధిపతి ఇంద్రుడో, ఈ గ్రహములవేగి పోవుచున్నాడు! అప్తమ, చతుర్థ, వ్యయభావములకు 'మోక్ష త్రికోణ' మని పేరు. ఈ మోక్ష భావాధిపతులు ముగ్గురూ కూడ బలుకుకొని, సప్తమభావాధిపతిని (ధర్మము) ఆకర్షించుచున్నట్లు మాప్రభువున్నదికదా? ఇది వాహికజీవితవిషయమున ఇది ప్రబలదోషకారి.

కాని, జన్మకాలములోనున్న యోగమిది. అప్పుడే ఫలించుకదా? వియోగమయినా, దిశ అనుకూలించనికే ఫలప్రదము కానేరదు.

“యోగాస్తే కిం కరీష్యంతి,
స్వవిశావా నువాగమే?

అని పెద్దలు చెప్పిరి.

కన్యలకు ముగ్ధావస్థయ్యులో నే ఇట్టియోగములకు దశానౌకర్యము కలుగునేని, ఆలోచన వివాహప్రసక్తి లేకుండుచే (కేయిగ్గు. అట్టిదగి విద్యువప్రటి! ధర్మ వచ్చియుండెడుకనుక, దశాదోషము వైవాహికజీవితమున కంటును. అదగి గడవినతరువాత నెమ్మదిగా పెండ్లి

జరిగ నేని, మరల ఆదికే రాదు కనుక, తొందరయుండెడు కొన్ని జాతకములకు అట్టిదగి రహస్యము 18 నుండి 28 సంవత్సరముల వయస్సులో, ఎప్పుడో తీరివపుడు వచ్చుట కలను. అది కడయదనుక వివాహము కాకుండుట సాగ్ధమా, యుక్తమా, అనుట ప్రాధులకు కన్యకలో, వారి పెద్దలో, నిర్ణయించుకొనిన విషయము చెప్పులు గుంటలుపడినా. కరుణ తెల్లబడినా, వివాహముకొక, లేక చెనుకొనినొక్క, ముదుగుపాకమునకు వచ్చిన కన్యకలు (అవగా, అవివాహితస్త్రీలు) ఎటు చూచినా, సంఘములో నేను కొనసమైపుచున్నామని గదా! దిశలను చుర్చించి వారి వివాహముకా లేదని కొడు. ఎన్నో ఇతర కారణములు!

అది యట్లుండుచిల్లము. పడునైన సంవత్సరముల చాలప్రాయమంది ప్రకంపలోనున్న పశుమకు విచ్చివదిలి రివి :—

(1) వివాహకారకు దిశ కుక్రమ జన్మలగ్నమునకు కేంద్రమునకు వచ్చుట. (మేషము 10-32°) పెండ్లిమాటలు పుట్టవగి ఇది. (ప్రయత్నిము ఫలించగలదు. (మీషము 1°-40°)

(2) చరితరవికి జన్మకరుణునితో అర్ధకేంద్రవేగ అకేయానీ నిరాకేలో పర్యవసాన ముంటిదగి ఇది. పులిమిద పుట్ట అన్నట్లు, రవికి అక్షయభావాధిపతికి మోకటి!

(3) చరితరవిపు (సింహము 15-51°) వికరముగా జన్మరవికి సమపక్షము.

మృత్యుభావాధిపతితో కుటుంబభావమందలి గురువునకు వేగ! ఇది వివాహమునకు తగినికాలము.

దిశలు దుష్టము లగుటకు ఇదే చాలును. కాని ఇదట నే సహాను విందువుల విశిష్టత. చరితజాతకములో ఈ క్రింది సహానుములు ఏమి నూచించుచున్నవో చిత్రి గింపుడు :—

(4) చరితర దాంపత్య సహానుము (16° వృషభము) జన్మరవితో, చరితగురువుతో (సింహము 16°) సహా, అర్ధకేంద్ర కేంద్రవృద్ధికి వచ్చింది.

(5) ఇంద్రుడు చరించి (8°-45° కన్య) పార్థ కేంద్ర విషయ దృష్టితో ధర్మమృతసహానుము ఉద్వృధించుట;

(6) చరిత్ర భర్తృమృతిసహాయము (8-45) మంథము) శుక్రమిదో అర్థకేంద్ర దృష్టికి వచ్చుట.

ఇట్టి దశలు వివేచనమునగా, వివాహము జరిగినచో, దాని పరిణామము ఎల్లప్పుడలలో, ఈ సహాయములు ప్రేరేపితో చూపుచున్నట్లు న్నదికదా?

పాపము. అంతి తేజవియస్సుతో ఆకస్యము ఇట్టి గుప్తవిలక్షణములను గుర్తించిన పరిణామము. ఇప్పుటిపరిస్థితులలో ఇంతి చిన్నతయస్సులో వివాహ ప్రశంస వచ్చుచే అగును. వైవాహిక జీవితమునకై ఉత్కృంశాశ్రు సీతిలో ఆమె యుండినదికాదు. కాని, ఎవరితో శ్వేదభాసనాదు మన ఆమె బొందర్థిరకాపమును జూచి ధిమనీదు మనకు పట్టుపట్టి భగీరథ ప్రయత్నము చేసి, ఎంతో ప్రమాదపడి ఆమె తల్లితండ్రుల నొసె బరచి, కడకు కార్యమును సాధించినాడు. ఆ వైపున ప్రతిబంధక పాపాగ్ని ఎంతో యుండినా, ఉపాయముగా అది తొలగించబడింది. విశ్లేషణకులమును చూచుటకు గాని. మహూర్తమును నిర్ణయించుటకు గాని, కష్టక పెద్దలు ఏ దైవజ్ఞానితో నైనా సంప్రతించినచో, ఎరిగినోట ఏమాటపుట్టి, ఎటువోయి ఎటువచ్చుచో, అది ఆ భార మంతయు తన పెద్దలే నిర్వహించుచుండిగా నగుదు చాతుర్యముతో ప్రకరించెంబ! మహూర్తము లేవనగా, అరిష్టమూలకముగా ఏకో ప్రబలమైన దైవ ప్రాతికూల్యపువార్త రాగా, కష్టక తల్లితండ్రుల కామాట చెవులలో పడినచో, వివాహమునకు విఘ్నము కలుగునని, అట్టి అంతరియము సంధించినమంథ పనుని పక్షమునాడు అతి భాగ్యూతతో ప్రకరించి మహూర్తమును సాధించిరబ! కష్టక తల్లితండ్రుల కన్నులు బ్రామవచ్చు నేకాని, ఆ కర్మసాక్షి మార్గభగవానుడి కన్నులు మూయి నెవరితరము? మంగళమాత్రవాగ్ధమున ఆ విఘ్నపు కంఠమునకు పాళము తగిలించి లాగినట్లు న్నదికదా? ఆ వసుని దిశామోగము తెలిపటివద్దములో?

జాతికుమ మంచి స్ఫుగద్రూపి. దిర్ఘనీయమన ఆకాంక్షాపూర్వక మతినిది. విఘ్నం శుక్రమిద సంపూర్ణదృష్టి లగ్నమునై నున్నదికదా? లగ్నాధిపతి ఆయన బృహస్పతి నికేమ (పాపం చి కవి దాగ్ధ) స్థానపథపు శివితో చేరి దశమభావమందుండి, దశమధిపతియన బుధునితో అర్ధకోణమితిదృష్టి ఎందుకొన్నాడు. యంత్రరాతుర్యము, ఉన్నతి పాహిర్గినిద్య వింగ్గిల వాగ్దండి, ఆర్ధపటమిత్తము, గౌంవాస్పద మన ఉద్యోగ

గము, కార్యసూరత, కిరిగియుండిన ఈ జాతికుమ ఏ కన్యాజనమనితైవా నోటనగూఠించుచుండె వన్నచో ప్రతికేయో కైకాదు. కాని, కశ్శ్రతి (vii) పాపాధిపతి బుధుకు మృత్యుభావములో మజాని సహనాసములో నుండుట, కశ్శ్రతికారకుడన శుక్రకు కశ్శ్రతి స్థాన ముండి యుండి శివినేకు చిహ్నుట, దండుకు ప్రబల మగుకేంద్ర బ్రూదృష్టిపాలకుట, అనువని వైవాహిక జీవితవిషయమున మాత్రము అరిష్టమూదకము లనకతీరగు. సప్తమాప్తమాధిపతులన బుధునింగు లకు పవన ర్దవ మున్నది. ఇది దైవ్యయోగ మంగుగు మూర్తిపు పుట్టుదల, రోగ (అనా, కేతు) భాగ ఆకార్యాచరగము, మనశ్చాంచల్యము, దీని ఫలమని 'ఫలదీప్తి' చెప్పుచున్నది. లగ్న సప్తమాధిపతులకు గురు బుధుల కేమో, చక్రవి మితిదృష్టి మోకర్యము కలగు కాని, అప్తనుభావమందలి నీద మజాకు అతిచారమును నూచించును. భార్యజాతికముమండి ఈ మజానికి పేద వచ్చెనని, అతి విహారములనచో, విరుద్ధవిహారముల వలననో భార్యవ్యామోహ మే ప్రమాదకారి కావచ్చును కదా?

ఆ వసుని జాతిక చక్రము ఈ క్రింది ఉన్నది—

వ 8-51(వ)	క 21-51	చ 5-18 కు 28-6
	ధర్మ జాతికము — (సాయనము)	య 9-6 భార్య 16-14 బు 17-4 ప్రమాద 24-27 మృత్యు 24-1 కు 27-28 ర 6-40.27 ఇ 18-14
1 22-16		పేను 8-42 మన్యథ 9-27 కు 18-7 రా 21-51 క 21-51 X 28-0

ఈ వింశతుల జాతికములను బోల్చి చూచిము. అశ్వోత్సవముగా, వీరి రవిదండులకు, మజ శుక్రకులకు సహా, చక్రవి మితిదృష్టి యున్నది. ధర్మకే, ర కే, రోదికయందుండు. ఇది రవ్యయోగ మోగము. కాని, భార్య శుక్రమిది ధర్మ శివ ఎదురు; ధర్మ మజాని

భార్య కని ఎగురు! అనురవులకు దంపతులకు ముఖవాళి నును నూచించు దుష్టయోగమిది. అంశులో, భర్త జాతికపు అష్టమకుజునికి భార్య కనియొక్క పను సప్తక వేగ ప్రమాదకరము. ప్రారంభదశలో రక్తి నిచ్చి, క్రమక్రమముగా విరక్తితో పర్యవసానములు తెలుపు యోగ మిది. ఇంత చాలక, భర్త జాతికపు సప్తమాధిపతి బుధునికి, భార్యసహమమునకుసహా, భార్య జాతికపు వరుణునినుండి కేంద్రోద్రోహద్వప్తి! నిష్పంశియముగా ఇది వియోగప్రదము. అన్యోన్య్యానురాగము, అతి చార ప్రమాదము, అశాన్తివియోగము, ఇది ఈ గ్రహ సంబంధముల సమష్టి ఫలము.

జాతిక వాగ్దానము లిట్లుండగా వివాహపు వయస్సున భర్తకు వచ్చిన దశలను గమనించితిమేని, గుండియ లాగిపోగలవు.

(i) చరిత సప్తమ కేంద్రము (కర్కటకము $16\frac{1}{2}^{\circ}$) భార్యసహమసంయోగమునకు వచ్చుట.

భార్యసంపాదనమునకు అనుకూలముగు దశ ఇది.

(ii) చరితరవినుండి (కన్యలో $1^{\circ}-48'$) చరిత సప్తమ భావమునకు అకేంద్రవేగ.

భార్యతో, వాంఛిత్వభరితమునతో, కీడు నూచించు దశ ఇది.

(iii) చరితకుజపుతో (కన్య $28^{\circ}-17'$) జన్మ కుంభునికి కేంద్రవేగ.

అపారముగు కౌమరంతింత, తీవ్రముగు భావోద్రేకము, నూచితములు.

(iv) చరితకుజునికి ($14^{\circ}-10'$ పింహము) ఇంగ్రుని ($14^{\circ}-10'$ పింహము చరితప్థానము)తో స్వప్ర సంయోగము!

వివేచనాశూన్యముగు ఉత్సాహము, అందరాని ఆదర్శములు, కన్నుమిమ్ముకొని ప్రవర్తనము, వ్యాపాహపరవశితి, ఇది దీని ఫలము

“న క్రుతేష, న విత్రేష, న వృత్రేష, న కర్మణా, ప్రవృత్తిం కన్యతే శాద్ధం, మనోభవపథి మనః.”

(క్షేమేంద్రుడు)

అమరీతి, ర్మిలీయ పురుషార్థ సాధనములొరకు విరంభకప్రవర్తనమునకు దారితీయు దశ ఇది. అంతా ఇంగ్రునికూయ. దివ్య పుట్టించి నీరు త్రాగుతుని ఎంప మావులను చూపించగల డీ ఇంగ్రుడు.

వివాహపు వయస్సులో ఇట్టిదశలు వచ్చుట కోచనీయము.

దశిలవలన సంధించిన ఉద్రిక్తతకులోనై, భార్య సంపాదనమునకై ఆ తరణుకు ఆశ్రయముల నింకితారు. ప్రయత్ని పడి మంచి కన్యక వే సంపాదించుకొన్నాడు, ఇవట గమనించదగినవిశేష మొక్కటి. అతని చరిత కుజ దెచ్చుట ఇంద్రసంయోగము వందనో, (పింహము 14°), ఆరోటికి వేగుగా సమసప్తములో (కుంభము 14° లో) రవితో చేసిన బీజాడు జాతికములో గలకన్యక అతని ఆకర్షణమునకు పాత్రమైనది. వేరుకన్యక లెంద రుండినా, ఆ వరుని ఇంద్రకుజుల కంటబడలేదు. పడకు న్నాడు. దుష్టదశాకాలములో చేసిన పురుషకారము దుష్ఫలము సంపాదించుటకు సరిపడేన పరిస్థితుల వే అంగుకోగలడు. బీజసంయోగములోనున్న ఇంగ్రుడు మహాహయారి. మంగ్రించి మచ్చులూడిది రల్లి, కార్యము పొధించినాడు.

భార్య జాతికమందలి ఇంగ్రుడు (కన్యారాశి 7°) భర్త జాతికపు వరుణునికి (విూషము 8°) వేగుగా ఎదురుకదాకే ఆకర్షణము, అపకర్షణము, రెండును ఈ సంబంధములో సిద్ధముగ నున్నవి. భార్య చరితలగ్నము (మకరము $24\frac{1}{2}^{\circ}$) భర్త జాతికములో అష్టమ మృత్యు స్థానమందున్న ప్రమాదసహమమునకు ఎదుగుగా పోయినకాల మది. భార్య చరితరవి (విూషము $1^{\circ}-40'$) భర్త చరితరటికి (కన్యారాశి $1^{\circ}-40'$) పను సప్తకమై, భర్తయొక్క చరిత సప్తమభావమందువు నకు (కర్కటకము $16\frac{1}{2}^{\circ}$) సార్వకేంద్రవేగలో ఆపు దుండుట! పోతే, ఆమె జన్మ వరుణునితో ఆమె చరిత రవికి ఆర్థకేంద్ర వేగ, భర్త చరితరవి సార్వ కేంద్ర వేగ! వరుణవేదాకాలములో జరిగిన వివాహములు, చేసిన సంబంధములు, నిలుముట ‘స్వప్నవార్త’ విధానలో, వియోగమో, ఫలము. వరుని పెద్దలు వివాహంతులు. సవాతన సంప్రదాయపు కౌస్త్రవేర్తిలు. కనుక ఇంద్రావరుణుల వేగు వారు గమనించినవారు కాదు. కుజవేదమును విమర్శించి దోషము ఉభయనిష్ఠమని తృప్తిపడివారు పాపము.

ఈ దింపకుల వివాహమునకు విర్వరచి సాధించిన ముఖూర్తమును పరికింపుడు.

X 14 చ 18-2	కు 17-40	కు 0-14 రా 1-27 చ 21-67 క 22-10
వివాహ ముహూర్తము (పాయవము)		బు 16-81 1 17.0 క 6.5 య 11-2
క 1-27	కు 19-11	ఇ 8-2

ఈ ముహూర్తము ఎంత క్షుణ్ణముగా నున్నదో, చిత్రింతురుగా.

(1) కలిపారము—కలితీ ఎత్తరము. ఇది ప్రబలారీప్తయోగము.

(2) కూరమయిన విష్టికరణము వ్యాప్తిలో నుండి కొల వది.

“పరితా విపరితా, వా
విష్టిర్న మృతు మంగళే.”

అను మాత్రము వివాహరింపబడితి.

(3) కడిచిన అహవాద్యి రాహుగ్ర ప్రసారోష్ణం రాగము. అట్టి రాహువు ముఖప్రవేశముచే అత్ర ముతో ముహూర్తపు కుక్రమకు అధిపతించుచుండుట !

రాంపర్య ముఖమునకు గ్రహణము పలుటే ఇది.

(4) ముహూర్తరవి వణుగురు పీఠులవూద నున్నాడు.

ధర్మ చరితరవికి భార్య వరుణుని వేర యుండు బడె, ఇది వియోగనూదకము. అధ్వర్యమును నీవే విర్య హించుని వరుణుని ఆహ్వారించుటే ఇది.

(5) వ్యయభావములో రవి యుండుట— అందులో వియోగసంయోగములో.

ఇది మృత్యుయోగ ముండును.

(6) ధర్మ జన్మలగ్నమునకు అవ్యయ (మృత్యు) ఘాతములో లగ్నమున్నది.

ఇది ధర్మ అయ్యర్థాయమునకు ధర్మకారి. ఎన్ని ముఖము లుండినా, అవ్యయరాశి వివాహలగ్నముగా ఏర్పరంబుడ దని ప్రాచీన మహానుజు చెప్పిరి.

“అవ్యయం న కర్తవ్యం, యది సర్వసతా వ్యతం.” అని నుద్ధరణకాలములో సంకల్పించిన పురుషకారము ఎట్టి కుభిమహూర్తమును సంపాదించు కొన్నదో, దనువలె గమనించగలరు. వింకుతాను గ్యము తొగకుమచ్చ వరుసులో నన్నవారికి ప్రబల నుద్ధరణ తాత్పర్యంబుతో, వివేచనాశక్తి శూన్య మగుట సామాన్యఫలము. వివాహము నెక్ర వారు ఉత్కింబ యాపుట, వయోధర్మమును బట్టి, కుంతిర్యమే, కాని, వారికి హితము బోధించి సమాధానపరచి పురుషకారమునుండి విరమించ వలసివ భాగ్యుని అనుభవముల చెప్పెడి. అపుడుకా దిపును కొంచెలవచ్చి ఇల్లు కిక్కిరింపబడెనెడి అశోక వాచీ పూనుకొనిరని, దైవప్రాతీహల్యపు నూదకల నుపేక్షించిరని, గ్రహములతో, విధికో, మమము విడిచివేల ?

“కాయం ధివతీ యేవ, ధివ్యనే ధిరివ్యతా.” అనుకొనక తీరు.

భార్యరచ్చివ వెంకే ధర్మకు వర్తంతి. అ వర్మ ప్రవేశకాలపు ద్విక మిది :-

	I 11-58	రా 29-0	మృత్యు 11-44 కు 20-32 చ 24-24
		వర్మ జాతకము	బు 18-22 కు 27-8
చ 10-49 X 8-52		పాయవము	ర 6-40-37 క 11-40 య 12-45
	కు 18.2 క 29-0	ఇ 8-28	

వర్మలగ్నాధిపతి కుజుడు, జన్మకుక్రమిని అంకపాఠి చేయకొన్నాడు.

“జన్మకుక్రమణా శామః,
ప్రీతుభోత్సవ్యోత్ ౭౮.” (వృత్తం(తము)

కామార్జివము ఈ యోగపు ఫలము. అను
యోగములు, అనురాగవతియు వసు వసువును కోరి,
ప్రయాసపడి, తియ్యకొన్నవా డా తిరుణుడు. అట్టి
పందిర్బములో, ఈ యోగఫలము తిప్పపట్టజాలము.
కాని, వియోగకారి యగు వరుణమహాకేయుడు
సంహరించు ఆ జన్మకుక్రమణ ప్రక్కనే చేరుకొనుట
విషాదకరము. వృద్ధక్రమణలో కుజవరుణులు జన్మ
కుక్రమణి చేరియొకవైపున నిలిచి సయాటలలాడు
చున్నారనుట. ఇంతేకాదు. వృద్ధక్రమణిలో కుక్రమ
ణాడును. భార్యస్థానాధిపతియు వహించి జన్మ
కుజారి అలింగనములో ఆపందించుచున్నాడు!

“రతి దక్ర ప్రవృత్తిస్య,
నైతి కాస్త్రం, వ చక్రమః.”

అనురీతి, కన్మునిమ్ము కావరాని కామక
వ్యాపారము చూపు యోగము లిది. అప్రమత్తావస్థలో
నీచకులాడు, ముప్పది సహాయమువకు వరుణ సమస్తక
దృష్టికల జాతికునికీ, అనుకూల దాంపత్యము లభిం
చిన తరుణముండే, ఇట్టి వార్షికయోగములు తోడియొగ్గ
నేని, అతిచారప్రీతి తలగుమ్మలలకు ఏమి అగును?

“పానీయంబులు త్రావుచుకొ, కు
డుచుచుకొ, భాషించుచుకొ, హాసించి.
లా నిద్రాదులు చేయుచుకొ,
తిరుగుచుకొ, లక్షించుచుకొ,”—

నిరంతర వనోధాధ్యాపతిత్వమునై ఇతరమును మరచినా
డా తిరుణుడు.

జన్మకాలములో పద్మభావధిపతి కుక్రమణ.
ఇతినికీ శివినండి కేంద్రీకేన. ఈ కుక్రమణ భార్య
స్థానము (పప్రమ భావము)లో నే యుండుట. భార్య
వలన ఆనోగ్యధిగమము నూచితి మగును కదా? ఇక,
వృద్ధక్రమణిందొ, కుక్రమణికి భార్యస్థానపట్టు
వచ్చినది. అందులో భార్య జాతికపు శివినండి
సమస్తప్రక వేధ. ఇట్టి పరిస్థితులలో, జన్మకుక్రమ
ణిందొ వృత్తు కుజవరుణులు! అతిచారము
వలన అనానోగ్యమో, అనానోగ్యస్థితిలో అతి
చారమో, నూచితి మగుట ఆత్మరక్తముకాదు. ఏమి
దుర్విధి! కిలకంఠులు, అనురాపులు, తిరుణవతు

క్రమణ, అను అనురక్త సూతనదరపథులకు వివాహము,
తిరువారి అచిరకాలముండే ఇట్టి భూరయోగములు
రావలయువా? వారి ఆనోగ్యవ్యాపారాగమే అతిచార
కారణమున ముప్పుయినది. అమృతముకొరకు క్షీంసాగ
రమును మధింపగా, మొదటి హోలాహలము పుట్టిపట్టు!
కామదహనము చేయజాలిన పరమేశ్వరుడు ఆ వివా
గ్నిని మింగిన తరువాతనే కదా అమృతము లభిం
చుట! అప్రమత్తావస్థలో దుష్టభజాడు, పప్రమ భావ
ములో కుక్రమణ గల జాతికునికీ వనోధాపాన్నిగ్యమున
మనోనిగ్రహ మెట్లువచ్చును?

ఈ దక్రములో ఇంద్రుడు (మనమ్ము) నిలిచి
యుండుట ఒకరకముగా భార్య లగ్నమిందువువైచే.
జన్మ పప్రమ (భార్య) భావధిపతియగు బుధుని
వైచే, వృద్ధక్రమణిలో గోగధిపతి బుధుడు నిలుచుట!
జన్మకాలముండలి ప్రేమసహాయము వైచే, వృద్ధప్రవళ
కాలమున మాయదారి ఇంద్రుడు యుండుట! కిశ్శిరము,
వ్యామోహము, అనానోగ్యము, ఈ మూడును మాడ
వలకుకొని వ్యవహారమునకు దిగివచ్చు మావట్టుచున్నది
కదా? ఇక, జన్మయునునిమిదివే వార్షిక చతుర్ద
(లిరామ) స్థాన మున్నది. పర్యవసానము యునువి అధిప
మని అర్థమా? ఎంత ఘోరము!

ధర్మ అవసానదివమునాటి గ్రహస్థితి ఈ క్రింది
కందిలి చూపగలను :

		రా 25-59	వ 26-9
చ 7.50	ధర్మ కృతిదివము — సాయంకాలము 5-30 P. M. కు గ్రహస్థితి — (పాక్షానియ)	కు 26.48	యమ 14-20 క 18.85
	కు 24-82 క 25-59	కు 7.29 ఇంద్ర.10-18 బు 21.25	కు 1-84

భార్య జాతికములో అప్రమత్తావస్థ లిందువు
సింహరాశిలో 14° లో నున్నది. ఆ భాగలో ధర్మ

గారి చరిత్రకును, చరిత్రేంద్రుడు చెరిప వయస్సు లోనే వివాహము జరుగుట! అదే సింహం 14° లో చారములో యముకుండువచ్చుచే ఈ భూర పూర్వ పాపము, ఇది కాకతాళియ మనగలమా?

ఆ దినమునకు వర్షజాతి కేంద్రములు దైవిక చలనపద్ధతితో ఎందున్నవో చూడము.

వర్షజాతికమునాటి నాక్షత్రి కాల భుక్తిని, అవసానదినపు నాక్షత్రికాలభుక్తిని కలభేదము = 3.40-47

వర్షజాతిక కేంద్ర చలన పద్ధతిలో, వై నాక్షత్రి కాలము నకు ధర సంస్కారము = + 0.58-28

మొత్తము = 4.84-10

వార్షిక దశమ కేంద్రమునకు నాక్షత్రికాలము = + 18.88-88

మొత్తము = 23 12 48

ఈ ఫలమునకు లగ్నపథకగ్రంథములో చరిత్ర కేంద్రస్థితి ఇట్లు వచ్చును.

చరిత్ర వార్షిక దశమము = 17-10 మీదము

చరిత్ర వార్షిక లగ్నము = 25-0 మీదము

ఈ దశమ కేంద్రము ధర్మ జాతికమునది గుగువు నకు వికరముగా ఎగురు. అనగా, చరిత్ర చతుర్థ (అవ సావ) భావమందువు ధర్మ లగ్నాధిపతి గుగువుపైనే నే నిలచియున్న దనట! ఇక, చరిత్ర లగ్నమే, పాక్షా ద్ధుగా వర్షజాతికపు వరుణునిమీద నే నిలచినది. వియోగ కారి వరుణుడు ఆదివ నాటకమునకు ధర్మనాకర్మము కదా ఇది? ఇది కాకతాళియము కాగలదా?

భార్యకు ఆనాటికి దైవిక జాతికమును పాధించి నతో, దైవిక లగ్నము కన్యారాశిలో 6½° లో వచ్చును. అనగా, ఆమె జాతికమునది ఇంద్రునిపైనే ఆ కేంద్రము నిలుచుట! ధర్మ జాతికపు వరుణునితో సమపథక జేర్చ యీ ఇంద్రునికి కలదనట మనవరాదు. ఆ కథాఫల మిది అని నూచించుట కదా ఇది? “ఇది నా ప్రభావమే.” అని తెలుపుటకొరకే ఆమె దైవిక లగ్నములో ఆనాడు ఇంద్రుడు ప్రత్యక్షమైనాడు. ఇది సహా కాకతాళియ మనవచ్చునా?

ఇదే దినమునకు ధర్మకు దిన జాతికమును పాధించితిమేని, దశమకేంద్రము మకరములో 27½° కు వచ్చును. వికరముగా భార్య జాతికపు కవిస్తాన మదే! అనగా, దిన చతుర్థభావము (పాతకము) జన్మకుజ స్థానమందున్న వార్షిక కుక్రుచిపై, తత్కాలికమనాని

పై సహా వారి, అతిధారమునది ఫల మిది యని కరితలాములకముగా చూపుచున్న దనట.

ఇంత చాటను.

వచ్చుచున్న దేమన, సంధించిన దుష్కలితము నకు ధర్మ అర్థన మనాకో, భార్య కుటుంబస్థాన విజానికో సంప్రాప్తభాగ్యతి సంబంధ బలవిచార రమ లేయ మనట. ఈ కుజస్థితివలన భార్యధర్మ రిగవుగు పరస్పరవ్యాపాహాపవనము కావచ్చును; అతి విహార ప్రయోగ కావచ్చును; కొంతకాలము మురి పెంపు ముచ్చటలలో మునిగి జేలవచ్చును. ఇంతమాత్రమే గొప్ప లోపముగా పరిగణించుట అవ సరము. అశ్వోష్ణముగా ఈ దంపతులకు ఇంద్రావన గులన, ఇంద్రపుజాలకు, కుజశివలకు సమపథక జేర్చ వచ్చునుంపెనో, ఇంతటి దుష్ఫలము రావలసియు లేదు వచ్చునుంపెనో కూడ. కినిమల సమపథకము వికలే చాలనా? ఈ నూతిస్కరహము లేల? అందు లేమా? అది యొకలే వాస్తవముగా చాలదు. అది శ్లేశకరమే. కాని, కిని మంగుడుకదా? ఆత్రివది ఏ కౌగ్యముకాని చేయుట కివిష్టభావముకాదు. అంతా నెమ్మదిగా యథాపావకశేయగా, జరుగవలసినదే. అంతేకాని, ఇంతత్వరగా, ఇంత తీవ్రముగా, ఇంత ఆకస్మికముగా ఇటి వియోగము వచ్చియుండదు. ఇంద్రావన యమగ్రహముల జన్మకాలికి స్థితికి, దశి లలో, చారములో, వాని ప్రాముఖ్యమును సహా, గురు విందు సహృదయులకు ఆ ప్రహములకు ఫలము లేద నట పాపాపమని తోచకమావదు.

ప్రాచీన గ్రహములకు ఫలములేదని కాదు. నూతన గ్రహములకు సహా కొంత ఫలము కలదను కొన్నిచో మనకు వచ్చిన సమమేమో, శోధింపదను. ఫలముకలదని విదర్శనములు చూపుచున్నవి. మనకు పక్షిపాతి మేల? సనాతన సంప్రదాయము ప్రతియోగ్య మేనదే. కాని, అది కొయ్యరారి బారాదు. కాలాను సారముగా, ఎన్ను విషయములలోనో, మాద్యులను అంగీకరించుచున్నాముకదా? ఈ ఒక్క విద్యయందు మాత్రమే ఇంతపక్షి పాత్రపు పట్టుదల ఏల?

కాస్త్రమునకు నెర్యలగ్నము వచ్చుటకు నూతనో పాయములు అవసరమని, మహానుభావులు వరాహమి పిరాచాగ్యుకు చెప్పిన ఈ క్రింది ఉపదేశమును స్మరింతుముగాక.

“యథామారది సంతాపె;
హేమ్న స్త్రి ర్యర్థే తే తిరాం
తత్తై స నూతనోపాద్యై;
కాస్త్రం నిర్మలతాం ప్రదేత్.”

కనిపించని ముల్లు

శ్రీ ఆర్. యం. చిదంబరం

ప్రితినిమాటలు తిప్పుకుంటే చిరితరంబు జల్లుతుంది.

మన సంత కల్లోలమైంది. వ్యర్థమైంది జనంలోపుట్టి, కంకరవారివెంట పెళ్ళి, దావాగ్నితో ధివ్య మవుతూన్న ఆరి దిద్ది అవధిలో ఆ మాటలు అగిపోయాయి. ప్రతి మాట కూలంలా సుదృఢమిది. వెలుగుండగానే చీటి కమ్ముకుంది. గబాబా నకుచ్చా రావటంవలన రామం వెనకబడిపోయాడు. తిరిగిచూసింది. అరిచి చిన్ని కార్లను ఇసుక కనిదీర బంధించి వేస్తోంది. అరిచి పరి స్థితి వైది బలంలేకుండా క్రైస్తవుల్ని ఎదుర్కొన్న టుంది.

దురుక్కుతుంది—

లలిత అగిపోయింది. తెల్లటి పాదాలవంక చూసు కుంది. ఏ గాజుపెంకో సుదృఢమని వుంటుంది. ప్రతి కోణాకోసం చేసుకునిది. ఇవేలేందుకో తోడుకో లేదు. అయినా తింకెందుకీ పొందొద్దా? పింగారిం? ఇతిరుకు తేలికుపోయినా, లోకంలో తింకున్న పూసం తింకు బాగా తెలుసు. రామం పడుకొనుటంటూ వచ్చి ఆ మెనందుకున్నాడు.

‘అమ్మా!...వా కోసమేవా అగిపోయావు?... ఆరె!...ఏదిటిది? అరికొలిలో రక్తం!’

లలిత అప్పడే పరీక్షగా చూసుకుంది. తెల్లగా వున్న చక్కెరల్ని చిప్పుకుంటూ, రక్తపుజీర తోంగి చూస్తోంది.

రామం అర్థమైపట్టు తల నిలుపువా ఆడించాడు.

‘అవునమ్మా!...జాగ్రత్తగాచూసి నవనకపోలే అంతే—అలా ఎదితలేనప్పుడు కోల్పోవా చేసుకుని మనసు మనం రక్షించుకోవాలి.’

లలిత అశ్చర్యంలో అతినివంక చూసింది. రామం మనసు ఇంకా వికసింపలేదు. కాని జీవితంలో ఎలా ఎదితవాలోవారికి తెంజే వాక్యాల్లో చెప్పేవారు! నిజం! తను జాగ్రత్తగా చాలు పట్టుకుని యుద్ధం

చేయక, నిరాయుధురాలుగా వుండి ఓడిపోయింది! కొందరు మనశ్శయం అందరినీ ఢిక్కరించి తమ తమ మనస్తత్వాల కనుగుండాగా జీవించగలరు. మరికొందరు ప్రతి చిన్నవిషయానికీ ధియపడుతూ, అందరికీ వంగి వంగి పలాములు చేస్తూ జీవిస్తారు. ఈ రెండు తరగతుల వ్యక్తుల్లోను ‘అనంతా’న్ని అంది పట్టుకుని అనుభవించేవెవరు? మొదటిరకం మనశ్శయం, పూర్వ కాలపు పీడులకు మల్లే, అపదలకోసం, విమర్శల కోసం, కల్పిత తేరుదుకుని, నిద్రాచోరాలు మామకుని ఎదురు చూస్తూంటారేమో!

‘ఛీ!...ఇంక ఆలోచించకూడదనుకుంది.

దురంగా విషపథ్త అడుగులదత్తుడు. చరచరా పాకుతూ దగ్గరిగా వచ్చేసింది. కంకరుగా వెక్కిరిగిచూసింది. హమ్మయ్య!...గురు మూర్తేమో ఎనుకుంది!...ఆతను రాకపోతేయేం? అరిచి చూపులు దండ్రలోకంబాకొ వెళ్ళిగలవు.

‘ఏన్ లలిత!...మీరు నన్ను క్షమించాలి. నా అధిప్తాయం మీకు ఏనాడో అర్థమై వుంటుంది. రెండు మామూలు మొహమాటంలేకుండా స్పష్టంగా చెప్పే వానుకుడా. అయినా మీ కెందుకో నామీద దయకల గలంలేదు. ఒకపారి మనసు విరిగిందింటే నేనేం చేస్తానో నాకే తెలియదు. స్వారివాణకోసం ముర్తిపు చిప్పలా కొనక్కూరున్నాను. నిజం చెప్పండి—ఇలా ఎన్ను జేధించకండి!’ గురుమూర్తి అంతే పుణ్యకంగా ఎన్నడూ మాట్లాడలేదు. అతను సహజంగా విడియపడే వ్యక్తి. అరిచి మాటల్లో మర్యాద లేకపోవచ్చు. అయినా గతగతాలు ఆలోచించేకత్తి అరిచికి లేదు. పీకదాకా బురదలో వున్నాడిట. కొద్ది కోణాల్లో అట్టుకుక్కి వెళ్ళిపోతాడుట—అతన్ని తను పేకి లేప దీయాలట. అంతేకాదు బలవంతంగా ఆ మెను కూడా బురదలో కీకుస్తావని ధియపెడుకున్నాడు. ఎందుకు బురదలోపడి చావటంలేదు? అలాగే అరిచూ చస్తాడు. అంతేగా!

రామం లేడిలా బెదురుమాపులను మ్రోలిరిగి
ఇంకొంచెం దగ్గరగా జరిగాడు.

‘పాపం! నాక్కరిగిన ఆకాశంంలో వస్తు
మరచి రామాన్ని కొట్టాడు. ఏమి అనుకోవచ్చు. ఇలాంటి
మనస్సులను వాటంటిటచే వచ్చుకుంటాయి. అటంకాన్ని
తోడించుకోవాలి.’

‘ఇంతిహా అతిశయం తిష్టచోగాను?... చూడండి!
మూర్తిగామా! మీ తిత్వం వాడు బాగా ఆర్థమైంది
చిన్నిపిల్లల్ని ఎలాంటి పద్ధతుల్లో చదివించాలన్నది
ట్రైనింగ్ చదివిన మీకు తెలియనిదికాదు. మీంతివి
మనస్సులో వివక్షమొక్కల్ని వాటుతున్నారని. అన్ని
వ్యాసలు సృష్టిస్తున్నారని. ఏమిచేసి మీ కర్తవ్యాన్ని
మరచిపెండి. అదే నేను కోరేది. మీ మాటలు విని విని
విసుగైపోయాను.’

మందుగడ్డ ఒక్కసారిగా నిశ్చయమైంది.

‘అంతేకాదు. నా చుట్టూ కొందరు, గోడలు,
అడవులు. ఎటూ వెళ్లిలేదు. మృత్యు పాముల బుసలు. నా
కాలిధూరితీసి పొడిగాగా రంకుకున్నా మీ కోరిక
యీతేరదు. నేను రిత్నింగార్నే కోరుకున్నాను.’
అంటూ చకచకా వచ్చేసింది.

మనుష్యులు పుత్రదళంలో మాట్లాడేటప్పుడు,
సవ్యాసవ్యాసలుకొని, సందర్శన సంపర్కాలుగమనించ
లేదు. తుఫాను తిరువారే సమద్రం కాంతించిపట్టు ఆ
పుత్రదళం తిగ్గాక, ‘అరెరే! ఎందుకీలా మాట్లాడాలి.
అన్న పశ్చాత్తాపం కలుగుతుంది. లలిత నాటిక్కరమ
కుంది. ఆతివి ముహూంబాది పెద్దపెద్ద రాళ్లు విసిరింది.
రత్నింగారి ప్రస్తావన తీసుకురావటం పెద్ద పొరపాటు.
అది తన భావిజీవితాన్ని కూల్చివేస్తుంది. నురుమూర్తి
వివక్షర్పణలాంటివాడు. తన విషం ఎంత దాదా
మైందో కొద్దిగా ఇచ్చి చూపించాడు. ఇంక కాలు
లేస్తాడు.

లలిత నిట్టూర్చింది. ఇంత రథిసజరిగాక నురుమూర్తి
పరుగెత్తుకువస్తాడనుకోటం పెరిగినం-ఇద్దరూ ఎడికోడ్డు
మీది కొచ్చారు. ‘అమ్మా!... మేమేరిదగ్గర అంత
కోపంగా మాట్లాడావుకదా! తేవు మళ్ళీ వీవు విమానం
మా తెల్లరుంచేమో!’ అన్నాడు వీవు తీసుకుంటూ.

లలిత నులాచీమొగ్గ విచ్చినట్లు వచ్చింది—

‘ధియవతికు—(వసంతాన్ని చీటికెవ వేలుమీద
అడించగలను’ అంది ఏదో ఆలోచిస్తూ.

అప్పటికే చీటి న్యాయించింది. పల్లగాలి కోసం
వచ్చిరి జంటలు తిరిగిపోతున్నాయి. రామం వదిలి వేగం
పొచ్చింపవోయే సరికి లలిత అతిని బాజాలుపట్టుకుని
అవినేసింది.

‘నెమ్మదిగా వడు. అక్కడి మనకోసం ఎవరూ
కానుకుని వుండదు.’ ఇల్లుచెగుకుంటే మాత్రం ఏం
సుఖంవుంది? బతుకే కాస్తవయం.

ఈ పద్ధి పూర్వకాలో తను ఒక్కసారి చిక్కుకో
లేదు. అధియమ్యుడికి మల్లే ఎదిరించిన వారి సంపర్క
వారితోయూమా ప్రవేశించలేదు అందర్నీ బహిషం
కుంటూ లోపలకు వెళ్ళిపోయింది. అలా బహిషంకుని బతు
టకు పల్లిటం సాగ్యంకాదు. కనికరం చూపినవారంతా
కళ్ళెరతేసి ‘ఇందుకేనా నన్ను లోపలకు రావీస్తా?
మేనుంటి నిస్సావర్ధి పడుటం కాదు’ అంటారు.

ఏదాది క్రితం లలిత క్రియనింగు పాపవయించి.
ప్రపంచం చేతులుచాచి ఆహ్వానించింది. పదిగంటలకు
ఇంటయ్యాయి. తొమ్మిదిన్నరకే వచ్చి కూర్చుంది. ఇరు
మూర్తి ఆమెకేసి చూస్తూనే లోపలకు వెళ్ళాడు. మొదటి
సారిగా అది అతిశయిచూడటం—అమామకత్వం పూను
కున్న ముహూం. కపటవిని వచ్చువుకోసం నెదిరుకున్న
కళ్ళు సహజంగా జవించే సంకోచంతో కళ్ళు సంకో
చించి అందంగా తియారయ్యాయి. నురుమూర్తి బతు
టకు వచ్చాడు.

చేతిలో వున్న పుత్రదళంలో చేజిలు తిరగ చేసు
న్నట్లు, ఏదో చదువుతూన్నట్లు నటిస్తూ ఆమెకేసి
దొంగమాపులు చూడసాగాడు. అతి నెదిరో ఆమెకు
తెలియదు.

‘నమస్కారం మేమాయా!’ అంటూ ఒకరిద్దరు
కుర్రాళ్ళు అసటంతో అతిని ప్రాంబ్ ఆమె కర్ణమైంది.

‘మీరు — మీరినా ఇంటయ్యాయికి వస్తా?’
అనడిగాడు.

‘అవును... హెచ్చాస్తారు ఎప్పుడు వస్తారు?’,
అనడిగింది.

‘వచ్చే వేళైంది.’

నురుమూర్తి గడియారం వంక చూశాడు. ఇంకా
పది! పదినిమిషాలుంది. ఉపాధ్యాయుల కేరితంలో

వుంటే సాగక బాకొల్లి సరించి, వాటిని క్రైత్యంగా ఎదుర్కొనబడిన విధానాల్ని సరించి ఆమె ఆనెక్కుండానే పురస్కాసం మొదలుపెట్టాడు. లలిత గౌరవ శ్రద్ధలతో వింది.

ఆమె ఆనెక్కులో ప్రవాహాన్నిగా నియమింపబడింది. ఆర్థిక పుష్పకున్నాక తెలుసుకుంది హెచ్చావారి పేరు వెంకటరత్నమని. సురుమాల్లి ఏ క్లాసు ఎక్కడ వున్నదీ ఆమెకు చూపించాడు.

‘మావెండి, మన లలిత! మీ కే సంబంధం వచ్చివా ఎన్నడెందు. ఈ కుర్ర వాగన్నులంతా వానిర సంఠికి కనక, మీరు జాగ్రత్తిగా వుండాలి. మీరు క్లాసులో ఎప్పుడూ వెళ్ళండి. పాఠాలు బోధించటం తప్పించి ఒక్క ఆశ్చర్య కూడా ఎక్కడ చూట్టాడండి — ముందు వెలకోజులవాకా జాగ్రత్తిగా వుండండి. లేకుంటే అందరూ మీ చెప్పచేట్లో వుంటారు.

లలిత అతిన్ని కృతజ్ఞతతో చూసింది. కొత్తిగా వచ్చినవారికి ఈ కళం సలహా లిచ్చేవారు చాలా తక్కువ.

‘అమ్మలు అనెగటం మర్చిపోయాను మీ లెక్కలుంటున్నాయా?’

లలిత వెంటనే సమాధానం చెప్పలేకపోయింది. ఇంక ఆనేక మైన ప్రశ్నలు ఆమెను ఎదుర్కొంటాయి. మీ స్వస్థలం ఏ వూరు? ఎక్కడ చదువుకున్నాను? తల్లి-తండ్రి-వున్నారా? వివాహం అయిందా? వయస్సుంతి? ఏమైనా పిల్లలా?...అలా ప్రవాహంలో నీటియెక్కుల్లా దోలపోతాయి. ఏటన్నిటికీ సమాధానం చెప్పటమంటే తెండు రంగులయ్యగిందిచేసిన నల్లటి తెరను ఎత్తేసి ఏమంతో చూపబంటాంటిది. ఒక ఘనపు బంతుపు నీటిలో ఎన్ని అనుపులున్నాయని లెక్క పెట్టటం లాంటిది.

‘ప్రస్తుతం హోటల్లో ఓ గది తీసుకున్నానండి. ఇక్కడ వా అన్నవా కృతయాలేదు. ఉద్యాగం స్థిర పడింది కనక ఇంక గది కొసం వెదికాలి.’

సురుమాల్లి అర్థమైతట్టు తల నిలుపువా ఆడించాడు. లలిత అదై గదికొసం వెదికేవాత్రం కొంక వద్దూ? ఆమెకు పెళ్ళికాలేదు. తిరిగిండులు లేనా. మొహం చూస్తే దైవిధిక్తి వున్నవానిలా కనిపిస్తాడు. విభేదం అక్కడేవుంది. సుగవాడు వంటగా వుండ

గలవటం. అనిదానికి తోడువుండాలట. ‘మీరేం భయ పడకండి- వా ఎరికలో ఓయిల్లు భారీగా వుంది. అదై ఇంకై రూపాయిలైవా ఫరూలేను. రండి. చూపెడతాను. కానది వూరికి దూరంగా వుంటుంది. పగంకోజా వెలపు తీసుకుని వస్తాను’ అంటూ ఆమె సమాధానంకోసం నిరీక్షించుకుండా వెలపు అనెగటానికి వెళ్ళాడు.

వాలరు కోజాం గడిచాక ఓ అదివారంవాడు సురుమాల్లి లలిత ఇంటికి వచ్చాడు. ఈ వాలరు కోజాల్లా అతిని ముఖంలో చాలానుంది సూక్ష్మాలు వుదయించారు. ముందుగా అతిను చూసింది అనుసరించ కూర్చుని పుస్తకం చదువుకున్నా రావన్నీ. లలితకూ, అతినికీ వున్న సంబంధం ఎలాంటిదో అతినికి తెలియదు.

‘నమస్కారాలు ఇచ్చివుచ్చుకోటం అయింది.

‘ఆ అబ్బాయి ఎవరండీ?’ అవడిగాడు.

లలిత వెంటనే సమాధానం చెప్పక అతినివంక చూసింది. ఆకాశం గర్జించగానే పిడుగుపడుతుందన్న భయంతో అతిను కం గొడవపడ్డాడు. కొంతసేపే రామం లలిత కొడుకేమోనని-‘మా తమ్ముడు’ అంటూ, రామం లోపలకు పడుగెత్తుకు ర వటం ఒక్క పారే ఇరిగాయి.

‘అమ్మా!...బుర్ర బుద్ధిలకొట్టకున్నా, వాకి పాకం అర్థంకావటంలేదు’ అన్నాడు.

సురుమాల్లి కిల్లితో కేలకునేలు ఆకృతార్థి కాలు వుదయించాయి.

‘గాధిరాపకండి! మా అమ్మ-వాళ్ళు చిన్న తనంలోనే పోయాడు. మావయ్యే ముక్కుల్ని పెంచి పెద్దవాళ్ళకు చేశాడు. అప్పటికి రామం చిన్న పిల్లాడు. అందుకని ఎన్నే అమ్మని పిలిచేవాడు. పెద్దయ్యాక కూడా ఆ అలవాటు పోలేదు. ఇందులో వచ్చిన ప్రమాదిమేమీ లేదని నేనూ వూగుకున్నాను. అతిన్నివ్వుకు ఘనఫారంలో చేర్చించాలి. స్టాండ్ ఛాలా తక్కువ. ఎలా చెప్పండి?’

‘మీరు యెంతవాత్రం బాధపడినట్లైతేను, అంతా నేను చూసుకుంటాను. నేను తిల్యకుంటే ఈ పాటికి మెట్రికలో చేర్చించి ఉండును.’

అలా ప్రారంభమైన పరిధియం ప్రమాదిమలో చిక్కుకోక తప్పదు. సంఘం అనుమతి లేకుండా యెవరూ ఏ పని చెయ్యలేదు. అది విమర్శిస్తుంది కాని

బుజువు చూపించడు. ఎరయినా ధైర్యంలేని గజపు వెయ్యమంటే వికటంగా వచ్చుతూ 'శిశు కనుగుగా కనిపించే దానికీ గజవంతుకయ్యా? ఏ పని కేవలండా అరెమ ఆ ఆమ్మాయి యింటికి తిరుమ వెళుతున్నా దింటావా?' అంటుంది. లలిత వుండే వాలో వరిగం ఆలాంటిది. ఆమె చుట్టావున్న వ్యక్తులు వీరినియమాలతో నిష్ఠగా బలికేవాని ఒకామె ధర్మమైతవంటే ఎక్కువగా పూజిస్తుంది. మరొకాని పరపురుషుణ్ణి గురించి కిలోనైనా తలపెట్టదు. మరొకాని పుడమి వాలగంటలకే లేచి న్నావంచేసి, కుచిగా పూజచేసి, ధర్మభావనచేసేదాకా మంచి నీర్మలనా ముట్టదు. ఆమ్మా! వాళ్ళింతా ఆగ్నిలాంటి ముషుకలు—వాళ్ళింకా, భగవంతుడికి మగ్గి ఒక పచ్చటి తేలమాత్రం అద్దం—అంటే. లలితలో ఇలాంటి లక్షణా లేవీ లేవు. పూజదామంటే, పాపం, ఆమెకు ధర్మలేకదు.

లలిత ఒకాడు కూర్చుని తినివీరిం వీడ్చింది. నగు మూర్తి తిరుమ వొస్తాండేవాడు. ఆతిని లోకవి వహారాలు బాగా తెలుసు. ఎన్నో కొత్తి విషయాలు చెప్పే వాడు. ఎన్నో పుత్రికు గ్రంథాల్ని ఆమె చేతి చదివించాడు. సమద్రంలో మునిగిపోలానికి సిద్ధంగా వున్న ఆమెకు ఒక్కమ చెర్పాకు. అంతటితో చగిలే బాగుండును. గాలిపీచుకి కిచ్చే లావక్కుతూన్న తెలుసు ఒక్కసారిగా వెలిపోయింటు ఆతిని హృదయం స్వార్థాన్ని వెలిగిస్తోంది. ఆతిను లలితను ప్రేమిస్తున్నాడట—అంటే పెళ్ళిచేసుకుంటాననే అభిప్రాయమే వుండాలి.

అది పరిశ్రమేన బంగంకొడు, అదో జాడ్యం లాంటిది. వరిబలి కొడుకున్న పికాచం లాంటిది. దాని జీరితం మూడు యుగాలు కొవచ్చు లేక మూడు శతాబ్దాలు కొవచ్చు. నీలి నియమాలతో సంబంధంలేదు నిరాకరిస్తే పగిలితరుకుంటుం. అయినా తిను పెల్ల చేసుకుంటే తిప్పేనుంది? పెల్ల!...ఆమ్మా! ఆ మాటల్లో అక్షరాలు రెండు రెండు శూలాలగా మారి హృదయపులోతులు పరికిరిస్తాయి. అది అనుగ్రహ కరంగా గ్యనించించింది.....నగు మూర్తి చ ర తి త్రి కూ డా పా మా న్య మై న ది కాదు. ఆతినికీ ఆయిదేర్పాత్రం వివాహమైంది ప్రతి కోలా ఇల్లాలతో జగదం—జగం మన న్నిమితిం

వుండేదికాదు—నీలి కంతిగా మాలకొరగంమాత్రం ఎవరికీ తెలియదు. ఏదాడో ఇద్దరికీ తెలియవు లయ్యాయి. నగుమూర్తి తింకు పెళ్ళింపన్న సంగతి మర్చిపోయి మొదటికెళ్ళాం లలితకుగానే మాత్రా బులో ధైర్యంగా వేరానికి బయలుదేరాడు.

'ఆమ్మా! వ్దం వచ్చేట్టా వుంటే!.. లలితా వీస్తోంది. తిక్కగా వడుద్దాంపదివే! వాకు భయంగా వుండినాడా, మరో పావుంటాలో శోధ్యమైన నవం వుండదు...ఆమ్మా! అదాగో! జానీ మనర్షియానీ న్నట్టు మొహం విప్పేసుకుని వెళ్ళిపోతోంది. ఇదివరలో ఎంతయిదిగా మాట్లాడేది? మొన్న లోలోదాంతో ఏదో మాట్లాడినోలే 'ఇకముందు వాలో మాట్లాడిమ' అంటూ కసిరి కొట్టింది. అదేంటిమా? దానికేమైనా పిచ్చులిందా? దెయ్యం పట్టించా?...దెయ్యాలంటే నాకు మహాచెడ్డ భయం. దీక్షల్లో ఆ దెట్టు దిగ్గరి దెయ్యాలంటాయామా?'

రామం చెప్పకుంటూ పోతున్నాడు. లలిత పరధ్యాసంగా పూకొడుతూ వెయ్యదిగా అడుగులు వేస్తోంది. కంటికి కనపడిన దెయ్యాలతోసం ఎక్కడో దాగివున్నాయని వెదుక్కుంటూ వెళ్ళటం ఎంత తేలికతప్పిం! ఈ ముషుకల్లో నూటికి తొంభైమంది దెయ్యాలతో సమానం—మంచీరినం ప్రవేశించటానికి విలులేకుండా హృదయాలమీద కాంక్షలు పూత వుంటుందిగామోలు! నుల్పారావు దెయ్యంకొక మరెవ యేవది?

జానీ ఫీల్చుభారందరువుతోంది. గ్రావ్యమైవకంంం. ఎవరో సంగీతంమేషాని ఆమెకు కిర్తివలవరకూ వేర్చి మనస్సుల కొరగంగా మామకన్నాడు. లలితా అది సమయానికి లలితకూడా వచ్చింది. రెండు సంవత్సరాలపాటు శాస్త్రీయ సంగీతం నేర్చుకుంది. ఆమె నేర్చుకున్నదానికంటే పాకం ఎక్కువ. అందుకే ఆమెపాటలో ప్రతిఅణుపూ లేన చిందుకుంది. ఈ సంగతి మొదట్లో కనుక్కున్నది నగుమూర్తి. అతినే జానీకి ఆమె దిగ్గరి ప్రోక్షేటు ఏర్పాటుచేశాడు. సాయంత్రంపూట వచ్చి సంగీతం చెప్పించుకునేది.

నుల్పారావు జానీ అప్పయ్య—ఆతిను న్నితి మంతుగు. ఇంటర్మీడియట్ పరీక్షకు మూడుపాల్లు వెళ్ళి, తింకాపంథా పరైంది కొదవి విసుక్కుతి ఇంట్లో కూర్చుని తాత ముత్తైతిలు గడించిన ఆనీవి కరగజెల్లు

టానికి కూర్చుంటుంటే పరికరాలు, ఒక్కొక్కటిగా పక్కా
కొడుకు కొనబంటుంటేనే లెక్క పెట్టించలేదు. పీ
సా దరితు లిరికి ఇంటికి వచ్చి ఆమె కళ్ళను ప్రశం
సించాడు. బావి ఎదిగిన పిల్లకనక, సంగీత కీర్తన
పూర్వకంగా గానం వేయగలవని ఇంటికి తిరిగి
రావటం అంతే మంచిదికాదని, కనుక లిరికి బావి
ఇంటికి నూర్చు విడిచిపెట్టగానే రావటం వ్యాధి
మరి పెప్పించాడు.

నెలరోజులపాటు ఆలాగే జరిగింది.

దండ్రులోకయాత్ర — కైలాసాశ్రమానం —
ఇది కాపు ప్రపంచంలో ఘనకార్యము. ఎదుటివాడి
మనసును చదవగలగటం—సువ్యారావును అర్థంచేసు
కోనే పరిస్థితులు ఆవాడు ఏర్పడ్డాయి. లిరికి వచ్చేసరికి
అనడాటింది: చీటి తొంగిపూస్తావుంది. త్రిపుర
సందరినల్లో హరికథాకాలక్షేపం వుండటంవలన
ఇంతో సువ్యారావు తిప్పించి ఎవరూలేదు.

‘బావి ఇంట్లో వుందా?’ అనడిగింది లిరికి.

‘వుంది— లోపలకు వెళ్ళింది.’

లోపల బావి నూత్రం లేదు. అర్థంకాని విశ్వరూ
పుట్టివేసింది. ఇంక ఎవరో తిలుపువేసిన దప్పుడు, అ
గదిలో సువ్యారావు, ఆమె తిప్పించి ఎవరూ లేదు.
సువ్యారావు ఆమె ఏదీ అడకుండానే మొదలు
పెట్టాడు.

‘మాదండీ!... నేను మృగాన్ని కాను. ముప్పి వే
—కాని ఒక్కొక్కప్పుడు ముప్పి మృగంగామా
మారతాడు. నేను మిమ్మల్ని తేమీ చేశాను. ధియపప
కండి. నేను మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను పెళ్ళిచేసు
కుంటావని మాట్లాడేవంటిమందు. ఇది సరైన అవకాశం.
ఇంట్లో ఎవరూ లేదు... నమ్మించి మోసంచేశారంటే
నూత్రం పగ తీర్చుకుంటాను. నేను త్రాచుపాము నను
కోండి.’

లిరికి కంగారుపడిలేదు. విశ్వాసంతో ఆమె
ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నో చెప్పుకోగా వింది.
ఇప్పుడు కళ్ళారా చూస్తోంది. ఈ రకం వ్యక్తులు సమా
జంలో లేరనే ఆమె నమ్మింది.

‘మాదండీ సువ్యారావుగామా!... మీరు కొత్త
గొల్పో చదువుకున్నవాడు. ప్రతినిధిత్వం మనం బాగ్
త్రంగా ఆలోచించాలి. తొందరపడకుండా. కనక వాడు
గమనిస్తాడే.’

ఆ మాటలు సువ్యారావు విన్న ఎలాంటి పరిణామ
తీసుకువస్తాయో పరిశీలించే అవకాశం ఆమెకు కలగ
కుండానే ఎవరో తిలుపుతీర్చాడు. ఇట్లో హరికథాకాల
క్షేపం లేవండునని లెక్క, కూతురూ తిరిగి వచ్చేవాడు.

ఆమెకూటిమండి ఆయింటికి వెళ్ళడంమనకుంది.
సువ్యారావును తిరిగిరావడం తిప్పించి మరోపని లేదు.
చెరికండిన ప్రతిభ ప్రకటించుకుంటాడు. అందులో
చిత్రిమైవచ్చేవాలు సంఘటనలు వర్ణించబడివుంటాయి.
వాటిని విశ్వాసంతో ప్రయోగిస్తామనిచూస్తున్నాడు.
సువ్యారావును అంతటి అవకాశం, తెలివితేటలు లేవు.
తనకు జరిగిన ఈ అవసరాలికి కొన్ని చెబుతుంటుంది.
కాని ఎలా?

అయినానుగోజులు గడిచాక సువ్యారావు తిరి
లిరికిను వదిలివేడుమీద నిలిచివేసింది.

‘మాదండీ! నువ్వు అందాలతారవి. అందులో
సందేహంలేదు. కాని దియించి మావాడితోలికి పోకు.
వాడు నిన్నే చేసుకోవాలని బుకే పూచలగా
వున్నాడు. ఒక్కొక్కటిగా పక్కాకొడుకు. వాళ్ళోయింటి
వాడి చేసి మురిసిపోరాదుమనంలే నువ్వు పాపంలో
వుండేలా అడ్డుపడుకున్నావు! అంటూ నిష్కారా
లాడింది లిరికి ఏదీ అడలేకపోయింది. ఆమెగారిలో
నిరాధారంగా పోతుంటావుంది. ఏమైనా ఆమె ఆమె
గదిగా అరుస్తుంది. నలుగురూ పొగవుతారు. తిలవండు
కుని కదిలిపోయింది.

అమ్మయిలా మతిమగవుగా వడతటం రామా
నికి మహా దౌర్జన్యమవుతుంది ఇంక పదిమందిలో ఇల్లు
చేరుకుంటాను. ఉప్పంటి గారి వేగం మెచ్చింది.
ఏ మాత్రం అశ్రద్ధగా వున్నా ఎగిరిపోతాను. చీట్లో
ఏదీ కనిపించటంలేదు. ఏదో మరమ్మలు వుండటంవలన
దీపాలు వెలుగలేదు. ఎవరో వెనుకనుండి పడుగుతుకు
వస్తున్నాను. దూరంగా బతులువేసిన సముద్రపు బలగి
గ్వరి క్రమంగా ఎక్కువై ఒడ్డును ధీకోగానే ఆల
పోయిపట్టు అడుగుల దప్పుడు ఆమెనగ్గరకు వచ్చి ఆగి
పోయింది. ఇంకెవరు? సుగుమూరై ఆయింటాడు.
అతినికి చివరికి పిచ్చుకుతుంది. కాని కొక మెట్టుక్రింద
వున్నా డింకే—ఆచీట్లో అతినిమహం సుద్రుట్టటానికి
లిరికి విధిప్రకటనం చేసింది.

‘మాదండీమమ్మయిగామా!’ అన్నదా మొరటు
గొంతు.

కాదు. అతిమ తివ్రమున్న కర్మ కైకాదు.

‘ఇటు చాలా దీపవాణ్ణి — చూడుకో జాలగా ఇంటిల్లి పొడి పన్ను — చూచుకుంటుంటే కల పాతలనున్న పంపారం... మోసో చాచా... చెప్పకుని ఏదేవాలనే వుండికొని తిరిగి లేదు. దనుచేసి మర్యాదగా మెళో వున్న ఆగొలుగు ఇలా యిస్తాం? నృకాగా అరిచటం కాని, పరుగెత్తించింకాని చెకారంటే, ఇనుగో, దినికి పరిశుభ్రతలసి తగుంది.’ అంటూ ఏకో చూపించాడు. అది చీకట్లో తిరిగి మని మెరిసింది.

‘అరితకు ఏదీ తోచలేదు. ర మం గదాని గదా! పోతున్నాడు.

‘కాని ఇది బంగారు గొలుసు కాదు. ఇది పేదన’ అంది భయంతో. ‘చీటి పెట్టా వీరయ్య! అంటూ గొలుసు వుటుక్కని తెంపి తీసుకుని పారిపోయాడు. అతిమ ఏ దివగా పరుగెత్తానో ఆమెకు తెలియదు. ఆకాశం చప్పుకు మౌత్రం పేలడమై వీరభగో కలిసిపోయింది.

‘అయ్యో... పోవుపోయాడా? వా కేవల తిగివంతి బలంవుంటే వాడివీక పిసికేద్దామ’ అన్నాడు రామం

‘అరితకు వత్సరం తిప్పింది కాదు.

‘ఎన్ని దిగిలే ఈ దొంగ నుకూర్తీంకె — నుక్కార పుకొంటే — నియమంబాను.’

రామం ‘ఎలా?’ అని ప్రశ్నించాడు కాని ఏమా ధావంకోసం వుత్సాహం చూపలేదు. కాని అరిత మాత్రం తివ మాటలు ఎన్నోయకోలానికి కారణాలు కల్పించుకుంది. ఆ ఇద్దరు ముమక్షులు తమ వాంఛలు తీర్చుకుందామనుకున్నాడు. కాని దొంగ కవచ్చలేదు. అరినక్కా చలసింది డబ్బు ఆ చీకటిలో తిప్పి తమ ఏం చేపివా అడిగేవాడులేదు. అది ఇది పేదననగని చెప్పివా అతిమ పయ్యలేదు. ఏడాదిక్రీం తమ పదియూహాలకు కొంది. నిజం తెలుసుకున్నాక అది తివ మొహం గిడ వాటుపెట్టి ‘అందరికీ కూడా పిప్పి మోసం చేశావు. నన్నూ మోసివున్నావా?’ అనుచు జేమా! తివ పిచ్చిపూచా లకు వత్సకుంది.

ఇలు చేరుకున్నాడు. తిలుపుతీసి అకుసు పెటగా నే వ్రువ్రువ్రుచాట్లం కాళ్ళకు తిగిలింది. పెద్దిగా గారివిస్తూం డిటంబంబ ఇరుగుపొరుగువాళ్ళు తిలుపులు వేసుకుని లోపలే వున్నాడు. దివం పరిగించి వ్రువ్రువ్రుచాలం తీసింది. ప్రతి కుగ్రవారం దైవాలంకరగకోసం వ్రువ్రు

లమ్యేవాడు పొట్లంపడవేసి పోయాంటాడు. రామం అన్నంతి వేసి విద్రుకుక్రమం చేసికి ఎరిమిదైంది

విద్ర రావటంలేదు. అదియ ఏవాడైవా వేరేక వచ్చేదీసిందికేవల వా - నిలుపుటంమందు నిలబడింది. బాట్లు పెదరిపోయింది. బట్టలు కలిగిపోయాయి. కొద్దిగా వికారంగా నే కవపసింది ముహం. మనుజుమీద తిలకం వుంటే తోటు కూవ్వంగా వుంది అరిత తెంకు నిమ మలపాటు ఏకో ద్వింగా ఆలోచించింది. గబాబా బల్లి కటికి తిలుపు లన్నీ దిగించింది.

‘బంకు పెట్టే తెలిచింది దీపపుటలులలో బట్టలు తిగి తిగి వున్నాయి. నులాదించు క్రీం చీర బటలను తీసి కట్టుకుంది. తెల్లటి నెయ్యి చాకెట్లు తోడుకుంది. బంగారంకో చేయిలే విద్రుపోతున్న నెక్కలు మెం పలంకరించింది. తెంకుజవలు వేసుకుంది మనుజుమీద అర్ధ దంకాకారంగా తిలకం దిద్దింది. ఎంగుకో చీట్లు వడికొయి. తెంకుమూడువారు ప్రకర్షించాక కాని అది ఎరిగా అయిలేను. ఆ బొట్టను చూస్తూంటే కిరీర ముగో ప్రతి ఆహుతా వడికిపోయింది. కమగెప్పులు తెంకువారు కనువులున్నా కాని, కాటుక పెట్టకో వాలన్న ఆలోచన కలగలేదు బద్దమీదన్న మల్లెవ్రాల నువానివి గదంతా గిడ్డి తిలుపుతోంది. ఆకోవా నేవుకు వ్రుగ్గం చేసుకోలేదు పూలవంక తిల్లో అమరింది. మల్లీ నిలుపుటద్దం ముందు నిలబడింది.

అయ్యో!

కల్లి మోసివున్నాయి. తివలో ఇంతిటి పొంద ర్యం అంతిరితమై వుందని ఆమెకు తెలియదు. కళ్ళు తెందూ వీటితో వింపిపోయాయి. ఎంగుకు? కాటుక మూలంగావా?... కాదు... మరి? ఏమా! ఆ కల్లి వేదక ఎలాంటి లోయలు వాగివున్నాయో! తిలుపు చీటల నుండా ఎవరూ ఈ విపరీత దర్శలు చూడటం లేదు కదా! నెయ్యిదిగా మంచంమీద వారింది — క్కీ లోడై వా తినిలా వుండెదదా?

తెంకు నిమిషాలు గడిచాయి. ఎవరో తిలుపు తిట్టారు.

ఈ వేగపు దెంకు వనారు? అంతా తివగ్రమ. మల్లీ అదీ చప్పుకు —

ఎలా?... ఇరుగుపొరుగు వారెకదైవాక పీరిగతి ఏమవుతుంది? ఆలోచించి ఏకో నిర్ణయానికి వచ్చే

వరకూ కాలం ఆగదు. వెళ్ళుదీగా తలుపుతీసింది. లోపలకు వచ్చిన వ్యక్తిని చూసి ఆశ్చర్యపోయింది. వెంకటరత్నంగానూ! లలిత పిగ్గుపడిపోయింది. ఆకాశం ఎక్కడో దూరంగా గర్జించింది.

అందరినీ స్వల్పనిశ్చయంతో రప్పించిన లలిత ఎందుకో రత్నంగానీ మర్చిపోయింది. వయసు ముప్పైకిమించకపోయినా, ఆయనకి దూకుటే ఆ అభిప్రాయం కలుగదు.

‘ఇంతరాత్రి ఇలా వచ్చారేమిటి? అవడిగింది లలిత.

‘మర్చిపోయానుగాకా!... పొద్దున్న మాత్రం గాంచి కొంత వైకం ఎద్యవచ్చుగా కావాలన్నాను. పాఠశాల కలుగుంటే మీరు వెళ్ళిపోయారని తెలిసింది. అసలు మనస్సులో ఎవరికీ అద్యవచ్చుచే అలవాటులేదు. అందుకు మేనేజిమెంటు సమ్మతించదు. మీరు యిబ్బంది పడతారేమోనని నేనే తీసుకు వచ్చాను. తీసుకోండి! అంటూ ఆయన పదిహేనా యల కాగితాలు అందించాడు. లలిత కొంతసేపు ఆలోచించి తీసుకుంది.

‘ఏదే అదివారం రామానికి పుట్టినరోజు. అందుకేమైనా బట్టలు కుట్టిద్దామని!

‘దంపతీలు! మీ పుట్టినరోజు సంతాపమవున్నాను. అంటూ ఆమెకి పరీక్షగా మాళాను. లలితనుటుకు పిగ్గుతో పాతకానికి వచ్చుకుపోయింది.

‘అది సరికాదు వద్దండే నూచన బండగా ఈ రాత్రికే ఎందుకు బయలుదేరారు? తిరిగి వెళ్ళటమంటే ఈ వద్దంలో మరేయారిన మీ యిల్లు సరిగా మైదూరం వుంటుంది.’

‘మరిం ఫరవాలేదు.’ అంటూ సవ్యకారు.

తనువారి రత్నంగాను ఏవో మౌనం విషయాలూ, ముగ్ధ ముగ్ధ తన స్వంతవిషయాలు చెప్పకుంటూ పోయారు. ఆయన భార్య చరిత్రయి చాచావు ఆన సంవత్సరాలు కావచ్చుంది. ఆయన వంతుకు తింటున్నాడు. అత్రాళ్ళోనే కొంత చాలంపుంది. రత్నంగానీ మౌనమం సమస్తమంత వికలమైనదని విసికిడి. కానీ లలిత విషయంలో ఆయన పించా స్వప్నంగానే వున్నాడు. యాడు వాలుసూర్లు లలిత తీచింది తృప్తికంగా లేదని రివారులు ప్రకారం.

చిలి! చిలి! గానినానైంది. ఉరుముల్లో వర్షం ప్రారంభమైంది. కిటికీ తలుపు సందునందా జల్లు కొట్టింది. ప్రపంచమంతా తిల్లకిందు అవుతున్న అనుభూతి. కత్తులు రుగ్గించి చిట్లు మెరపులు.

‘మేమయ్యా! ఈ రాత్రికింక ఇంటికి వెళ్ళలేదు. అయినా మాకోసం కాసుక్కుచు నీలా రెవరాలేదు. ఇవే రిక్తమే పడుకోండి.’ అంది లలిత. ఆ పరిస్థితుల్లో అది తప్పని సరైనది.

గడియారం పది కొట్టింది.

లలిత మేలుకు నేపుంది. రత్నంగానీ అభిప్రాయం ఆమెకు తెలుసు. ఈ అర్ధరాత్రి ఒంటరిగావున్న తనకిటి పూరికే వచ్చేటంత చెల్లివాడు కాదాయన. తను ఏవో వాకటి నిశ్చయించుకోకపోతే ఈ ప్రపంచంలో ప్రతి వ్యక్తి తనకు శత్రువుగా మారతారు. రత్నంగానీ తనకు కలిగివున్న అర్థంకులు చాలా వున్నాయి. రామానికి సంతాపం చేయమని బతిమాలే వల్ల కాదన్నాను. తను రాత్రింతో మేలుకుని పాతాలు చదివి అర్థంచేసుకుని పోగించినా అది తృప్తికరంగావుండదు.

బయట కుండబొరిగ వద్దం కురువోంది. రత్నంగానీ కళ్ళు చూడటపడివున్నాయి కనక ఆయన నిద్ర పోతున్నాడనే అనుకోవాలి. ఇంతకూ ఈ పోరాటం చేసికీ? అందరూ తనమీద శత్రుత్వం వహించటం చేసికీ? తను పాగించిన చేరికీ?... ‘సత్యతరీ’ అనిపించుకోవాలికా? కుసిలని అందరూ మెచ్చుకోవాలికా? విడికెకు ఇరుకకోసం భూప్రదక్షిణం కాలివడికో పూర్తి చెయ్యాలంటే ఆ ఇరుక తన కక్కలేదు... తన్ను ఎవరూ నమ్మకుండా—చాలామంది ప్రియులున్నారనే వార్త ప్రచారంలోవుంది—కుబ్బారావు, నుగుమార్తి, రత్నం-ఇంకా-ఇంకా-ఎంతమందో! వీళ్ళిందరూ తనకోసం ఒంటికొలుమీద యుగాలుగా తిప్పన్న చెప్పన్నాడు పాపం! తిరస్కరిస్తే పగ తీర్చుకుంటారు—మళ్ళీపాదలోకి విర్జిక్షిణంగా విసిరి వేస్తారు. తీరితం ఖరీదు రూపాయలే కీలం ఖరీదు వెయ్యి రూపాయలు. ఏ అభిప్రాయాన్ని అంది పుంచాలని ప్రయత్నిస్తామి, అదే తెలియని బలంతో ఎదిరిస్తుంది. రత్నంగానీ కొరెక్కున అంగీకరిస్తే తనకే బాధావుండదు. మహారాణిలా బతికేవచ్చు—రామం అసలు జీతమే లేకుండా వదులుకోవచ్చు. ఏవో

అందరి, కనిపించని వస్తువుతోనూ వంకాన్ని చూడాలట. అందులో దంపతులు అనుభవించాలట—వద్దు—ఆ వేదాంతం—సంఘం యశ్వతోద్దే లిగువారు తనకు వద్దు—తీవ్రతం పొడవు బహుస్వల్పం-ఇందులో ఒకరి విమర్శలను వివరాలికి, బాధపడటాలికి తీరిక వుండదు. మనిషికి ఒక్కటే ఆశయం వుండాలి. ఇతరులకు బాధ కలిగించనివిధంగా సుఖపడటం—ఏ మార్గం అవలంబించివారే—

రామం అవతల గదిలో ముక్తుమందు తాగిన వాడిలా చలవరిపారితంగా నిద్రపోతున్నాడు.

నేను పుట్టిపోయిన కాయకూరలు అమ్ముతాను. కొడుక్కు వేవాడికి ఆవి పుచ్చిపోయినవి, కొవకూడినవి తెలియవద్దా! అలా తెలియక కొన్నాడంటే అది వా తప్పకాదు. తీవ్రతంలో ఆవరించిన తలనైన నియమాలు ఈ మ్రతల పాదువరకూ సగ బాకవచ్చు—వ్యాపించవచ్చు—లలిత నిర్ణయించుకుంది—ఈ అవస్థలో తనకు వద్దు—దాంతో తన విశేషించడం—దాని కర్మం లేదు...అత్యుచితం—అది మొదలవులే దానికంటే వుండదు. పోలాహలం లోంచి అమ్మరిం జరించకూడదూ? గడియారం పదికొండు కొట్టింది.

ఆకాశం భయంకరంగా గర్జించింది. ఎక్కడో విరుగుపడే వుంటుంది. ఇలాంటి పరిస్థితులు ఏవో వైప రీత్యం జరగటానికి ఏర్పడితాయి. ఒక్కపారిగా గొల్పింతుడి కిటికీ రక్కలు తెరచుకున్నాయి. రత్నం గారి ముహూర్తాద జల్లుకొట్టింది. ఆయనలేచి కూర్చున్నాడు. ఒక్కపారిగా మెరిపు మెరిపింది. ప్రపంచంలోవుండే కాంతి కిరణాల సమదాయమంతా దాని గర్భంలో యిమిడివుంది. కల్లి చీకట్లు కమ్మాయి. లలిత పరుగెత్తుకొచ్చి తిలుపు వేయటానికి ప్రయత్నించి అర నిమిషంలో తడిసిపోయింది. గాలి వేగానికి వెక్కిరిసిపోయింది, ఆమెకు పాయం చేయటానికి వచ్చిన రత్నం గారిమీద వారిపోయింది.

అంతే- ఇద్దరి ఆశయం ఒక్కటే- ఎవర్నీ ఎవరూ ఎదిరించలేదు. గాలివాన తనపైనెవట్టు కొంటేనే ప్రశ్నయ్యత్యం చేసి విక్రమించింది.

* * * *

రెండు సంవత్సరాలగా ఎదుర్కొంటున్న అజ్ఞాత కిక్కులన్నీ ఒకచోట కేంద్రీకృతమై, ముందుకు

పొగలేక రెల్ల ముహూర్తాదే ఆకాశంలోకి అంతరించి పోయాయి. వేడికి కరిగి ఆవిరిగా దీర్ఘమైన దూపం లేకుండా గాలిలో కలిసిపోయాయి.

ఈపారి శుష్క పోలా వ్యాపించిన వార్త పుకారుకాదు. రత్నం గారు లలితకు వివాహం చేసుకోబోతున్నాడు. ఆయన ఆ వార్త విజయని వార్తకున్నాడు.

వాలన గోడలు గడిచాక లలిత ఇల్లు భారీచేసి పెరిగిపోయిన ఎంకరి ఆమె వెళ్ళాక కానీ అందరికీ తెలిసిందికాదు. ఉద్యోగానికి రాజీనామా, రత్నం గారి పేరిట ఉద్దరం ఒకే బహూత వచ్చాయి.

ఆయన పుద్గిరం చదువుకున్నాడు.

“కొద్దిగా తీవ్రతలో అడుగు పెట్టిన వారికి రెల్ల వన్నీ పోలు, పెల్లవన్నీ సీక్కు అవుతున్నాయి. ఎంకె మాత్రమే వచ్చుకుని, బంగారు గమలం లభిస్తాయని ఎరుగులు తీస్తాను. కానీ ఈ విన్నపత్యం కూడా అనుభవం విూదకానీ తెలియదు. వాకు తెలిసిన ఓ కథ చెప్తే మూ కర్మవుతుంది

వాల గోల్పకరిం సుంటూకలో ఓ యాదైవిక్య వ్యక్తి ఓ అమ్మాయిని రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. ఆయనకు మొదటి భార్యతలన కలిగిన సంతానంలో ఓ ఎనిమిదవ అమ్మాయి మ్రతం దక్కాడు. నివాసికి ఆ కుర్రవాడి తీవ్రతాన్ని ఓ దివలో వడికించటానికి ఆయన రెండో పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. కానీ వున్నట్టుండి ఆయన కమ్మమూకాడు. అప్పటిక్కూని ఆ అమ్మాయికి తన విజ్ఞానీ తెలిసివచ్చిందికాదు. ఉన్నదెప్పుడో అప్పుల వాళ్ళు ఎశేసుకుపోయారు. కాస్తా కూస్తా విగిరితే దూరంగావున్న బంధువులు దగ్గరగా వచ్చి ఫలహారం చేసి ఆమెను నడిపముద్రంలో వదిలేశారు.

ఇప్పుడు చెప్పండి. ఆ కుర్రవాణ్ణి పెంచవలసిన బాధ్యత ఆమెకు వుందా లేదా?...ఆ ప్రశ్నతోనే ఆ అమ్మాయి పోరాటం పోగించి చివరకు తెగించి ఓ నిర్ణయానికి వచ్చింది.

తీవ్రతలో ఓ మార్గాన్ని అవలంబించిన వెనుక ఆమె తన అనివాహితవని, ఆ కుర్రవాడు తన తిమ్మపని చెప్పకుంది. మీ కా అమ్మాయి, కుర్ర వాడూ ఎవరో ఈ పాటికి అర్థమయ్యే వుంటుంది.

నేను చేసిన పాపహాటు అక్కడే వుంది. వివాహ మైందని చెప్పకుండా దాచివుంచినందుకు అనేక శిక్షల్ని ఎదుర్కోవలసి వచ్చింది. చివరకు నేను చేసుకున్న నిర్ణయం యిది. ఒక స్త్రీ ఒంటరిగా సమాజంలో బతికటం చాలా కష్టం—దొంగల భయం—ఇరుగు పొరుగువారి విమర్శలు—కొమకుల చూపులు—వీటి మధ్య ఆమె స్వాభిమానం హారతి కర్పూరంలా హరించిపోతుంది. అంటే పరాక్రమం లేప్పునన్న మాట.

రెండో విషయం—కొన్ని నిశ్చితమైన మూత్రాలకు కట్టుబడి ఎవరూ తలపడలేదు. అలా జీవిస్తున్న వారిని బతికున్నంత కాలం సంఘం గౌరించదు. చచ్చిపోవాడి కళ్లు మెరిసిపోతూ, చనిపోయాక గౌరి విస్తుండేమో! పరిస్థితుల కనుగుణంగా జీవిత విశేషాలను చూస్తుకోవాలి. చివరి గడియలో, మీరు వచ్చే దాకా నా కా కనువిప్పు కలగ లేదు.

నేను వివాహితని చెప్పకున్నా ఈ బాధలు లేవు. తమ కోర్కెలు తీరవరకూ వెంట తిరిగి పాపంలో ముంచివేసి ముహూం రిప్పించేస్తారు. పెళ్లి చేసుకోవడానికి ఎవరూ ముందంజ వెయ్యరు. అందుకే ముందు జాగ్రత్తి పడతాను.

అయితే నేం? ఓడిపోయాను.

అంతా తెలుసుకున్నాక ఎందుకు వెళ్లి పోతున్నావని అడుగుతారేమో! దానికి సమాధానం చెప్పలేను. నేను చేస్తున్నది తెలివితక్కువ పని నాకు తెలుసు. చేతులారా కట్టిన కట్టడాన్ని కూల్చివేసివట్టు—అయినా లేప్పుడు—చివరిసారిగా మీ పాయలకు కృతజ్ఞత—గతాన్ని మర్చిపోండి—నా జాడ తెలుసుకోవడానికి మాత్రం దయవుంచి ప్రయత్నించకండి.

రక్షించాను నిటూర్పాదు.

లలిత ఇప్పుడేగా వుంచా లనుకున్న కారణం అర్థమైతే అయిన తల నిలుపునా ఆడించాడు.

యాజ్ఞవల్క్యము

శ్రీకౌత్త సత్యనారాయణ చౌదరి

* గత పంచిక తరువాయి *

ఒక్కతెరిగిన మహాగ్ర పవనోద్భవత విహ్ని చెలంగి ప్రాంతముల్
పక్కణముల్ దహించి వెనఁబర్విన—నామిథిలాపురంబునుం
జిక్కి యపూర్వశోకమునఁ జేర్చడఁ జేయఁ దదీయ పౌరులం
దొక్కఁడు స్వాస్థ్యముం బడయనోపఁడు దైవవిధాన మెట్టికో !

రివ్వనవార్త నలైనలు రేగియు మింటికినంటి యాపయిన్
వప్రుల మాని యూశమముదాఁకను బ్రాఁకఁగ—బెగ్గడిల్లి దా
దప్రులఁబాటి రెండటొ యథాయథలైన యెకందలోపలన్
నెవ్వగఁగూరి తత్త్వము గణింపని తత్తటపాటు మీఱియున్

అప్పుడు యాజ్ఞవల్క్యుఁడు మహర్షి గణంబున కేదో బోధగాఁ
జెప్పచునుండ దానిఁబరిశీలన నేయుచుఁ దత్త్వదృష్టిలోఁ
జిప్పిలు పారవశ్యమునఁ జిన్మయుఁడౌ జనకర్షి, మైకమున్
గప్పిన నాగుఁబామువలెఁ గన్పడెఁ దన్మునివర్యు పన్నిధిన్

ఈవల—వాండు వీండు భరియింపఁగ నైతియుఁగాని భీతిమై
నాపురుషుండు లెక్కఁమొగమై తమయాపులు నేడు దగ్ధమై
పోవక తప్పదేమొ యని బోధన నేడ్చుచు గోచిగుడ్డ లే
వో వెలలేని వస్తువుల నోపిక మూటలుగట్టి రయ్యెడన్

అందనుకన్ విచిత్రమగు నాస్థను జూపినవారు కొందలం
బంది యమూల్యమైన తమయాస్తికి నేగియు మూఁడెఁబై గమే
మందట మిందు మ్రుందాట యథార్థమటంచును బెద్దనమ్మి ము
న్ముందుగఁబాటి; రిట్టిది తపోవనజాతికి ఖ్యాతిగూర్చునే ?

జనకమహర్షి యత్రటి విచారపరిస్థితి బ్రుంగిక్రంగు త
న్ముని జనసంఘముం గనియు బుద్ధి మఱల్పఁడు; తాను దీక్షగా
ననుకొను తత్త్వచింతకు రసంతయు మార్పును పైఁపఁజేదియున్
దనకిఁకఁ బట్టనట్టులు మనంబున నెంచునదేమి చిత్రమో !

అది గుఱుతించి యబ్బురమునంది మహాత్ముడు యాజ్ఞవల్క్యుడ య్యదనున నూరకుండె; విలయాన్నిని బోలెడి కాఱుచిచ్చు నె మ్మదిగ నమస్త వస్తువులు 'మారణహామ' మొనర్చి శాంతమున్ బ్రదులగఁజేసి యొక్క-మొగి బీతునుగూర్చి విచిత్ర పృత్తిమై

దొరికినదాఁకఁ దీవ్రమగు ధోరణి నాహుతినేసి భన్మమున్ దెగువునఁబోసి—దైవము విధించిన యట్టులు శాంతి మంత్రమున్ గఱపెను జిచ్చు; పిమ్మట—వికావికలైన మనస్సు లూటటం దొఱఁగియు పశానులేదియును దోషక మూఁగిరి పర్లకాలలో

స్తిమితము కూర్చఁగాఁ దగిన తీరు ప్రబోధ మొసర్చ—హూని వ ర్గము నొకచోటఁ జేర్చియు భరంబగు భీతిని బాఱఁద్రోలి శాంతము శివమైన తత్త్వము నిదానముగాఁ గఱపంగఁ బూనె ను త్తమ గురుదేవుఁ డత్తతి హితంబు మితంబగు వాక్యధోరణిన్

ఓ మునివద్యుడార, వినమో కనమో యిటువంటి చిచ్చు లె నోమును? దానికింత లెగ డొందియు వండురనేల? యీ యహం తామమతా పురస్కృత పథంబది నైకొని యిట్లు మీరు మీ సేమము మాపుచేసికొని నేగిని బెల్లుగఁ బొందియుందురే!

ఆపద మూఁడునాఁడె యెవఁడైన నిజస్థితి సాటివారిలోఁ జూపకతప్ప; దిట్టి పరిశోధన దైవమె నేయుచుండు—మీ చూపిన నిన్న మొన్నటి పశుత్వముఁ గూరిచి మందలింపఁగా నోషనుగాని యిందవనరోక్తిగఁ గొంత వచింతు విందురేన్

జనకుని కీల మెట్టిదో విచారణ నేయఁగలట్టి శక్తి యొ క్కనికిని గల్గునే? యతఁడు యత్త్రియ మాత్రుఁడ? వాని జీవితం బునఁ బొడనూపు జ్ఞానధనమున్ గుఱుతింపఁగనైన మీకు నె వ్వనికిని సాధ్యమే? యిటు వివాదములేదు పరీక్ష చేసినన్

యోగములేని యోగుల ప్రయోగము లిట్టివి కావో? వాని నే లా గుఱుతింతు రాద్యులు? రవంతయు స్వాస్థ్యములేని జన్మముల నేగిని గూర్చవో? తనముచే నరులొందఁగలట్టి భాగ్య మె దో గుఱుతింతురే? తగిన యోపిక మీ కనలేది చూడఁగా?

వాఁడొకజేడు; మేము మునివర్షుల మంచును విజ్ఞప్తిగిరి రామటలో దొంగు కలదంచు నెఱుంగని మందభాగ్యు లే నాఁడు దరింప; రిట్టిది మనంబున నెంచియె మొన్న నేను మా తాదకయుంటి, నిందలి రహస్యము నేటికి గోచరించెనా ?

చతురంధోధివీర భూవలయ రక్షాదక్షుడై సర్వ దు ర్మతులన్ దిద్దఁగలట్టిఁడయ్యుఁగడు సామాన్యుఁడుగాఁ దోచు నీ ఓతిపుకే గూరిది యిట్టులెందులె ? పరీక్షింపఁగమియున్న దు ర్గతి యేమైన నొనర్చు శాశ్వత తిరస్కారంబుగా మీ కిఁకన్

ఈతఁడు శ్రద్ధధానుఁడయి యే తనము బానరించి విశ్వ వి ఖ్యాతి గడించెనో యెఱుఁగఁ గా వలదే మునులార ! వీని ప్ర ఖ్యాతికి మూలమైన విషయంబు రవంత యెఱింగి లేని యీ రీతిగ నంచరితులె హా ! యిఁక నెట్లు తరింతురో గదా !

అవధానంబది శూన్యమాయె నకటా ! యావత్ప్రపంచంబు మీ యవివేకంబును లెన్పఁ జూచెఁ బయిగా—నధ్యాత్మ విద్యాధికం బు వృథా యయ్యెఁగదా ! నపంక్తి పతనంబుల తప్పగాఁదోఁచెఁ బా యవు దుక్కింతలు మిమ్ము; మీ మనుగడల్ హాస్యంబులై పోవవే !

అన్నియు సక్రమంబుగ నమన్వయ ధోరణి బోధనేయఁగా నెన్నికయైన విద్య యది యేదియు నేర్వని మీరు కుట్రలన్ బన్నుచు వక్రబుద్ధులయి పాదతి పోవుటలో నిచ్చిత మే మున్నది ? చేసికొన్న దెలు లూరికపోవును గర్మభూమిలో ?

ప్రకృతియు మీ విచిత్రమగు వాలకముం గుఱుతించి చక్కఁగా నకలము బోధనేసె; జవిసారము లేని ప్రవర్తనంబు మీ రిఁక విమవంగఁ బూనుటాకఁజే పరమార్థముగాన దాని నిం చుక గమనింతు లేని శివసుందరమూర్తులరాదు రిద్దరిన్

మీ సాధాగ్య మెఱుంగమే ? యడవిలో మీరున్న యీ వైఖరుల్ గాసిం గూర్చకపోవునే ? పయికి నే కారాకులో మేయఁగా దోసంబుల్ హతమాఱునే ? హృదయమున్ దోరించు కాలుష్యముల్ వినంబైనను మాయునే ? యరయఁగా విజ్ఞల్ మిమున్ నవ్వరే ?

పెద్దతీకమ్ము పూసికొని పేరికి హానులమంచుఁ బల్కు మీ
సుద్దులతోఁ బనేరు ? గడుసుం దనమున్ వెలయించు వృత్తి మీ
కొద్దిక గూర్చునే ? విలువయుం గలిగించున ? చిత్తశుద్ధిలోఁ
బెద్దగ శ్రద్ధ చూపని వివేకము లోకము నమ్మతించునే ?

కరచరణాదులే నలు మొగంబుల యాస్తిగ నున్న మీరు త
త్తఱపడి పాకముల్ పదలి దవ్వగఁబోవఁగ నేల ? ధారుణీ
శ్వరుఁడు మహామహుండు గుణవంతుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు బద్ధదీక్షగా
సరయుచుఁ గూరుచుండఁ బరమార్థ మదేమొ మొఱుంగఁబోలదే !

విలువగలట్టి యా మిథిల వేయివిధాల భయంకరాన్ని లో
పల నుడుకెత్తువార్త యొకవంక విసంబడుచుండ దానికై
కలఁగఁడు తేఁడు; మిక్కుటముగాఁ దనధ్యానములో మునింగి వై
దొలఁగఁడు; వానివైఖరి సుమారము చూచిన బుద్ధిరాదొకో !

వైదిక లోకిక క్రియల వైఖరి లెస్సయెఱింగి—యందు ను
న్మాదముగూర్చు వానిని వినా యఖిలంబు గ్రహించుతేనినే
గాదనిపల్కు మీకు సరిగా భగవంతుఁడు శిక్షయిచ్చె; మీ
వాదము లన్నియున్ దెగినవా ? యింకనైనను నిత్యమొందురా ?

ఆయన కాలిగోటికి రవంతయు పాటియనంగరాని మీ
రే యిటు వంచరింపఁ బ్రజకెట్టులు తోచును ? మందభాగ్యులా
రా ! యింకనైన బుద్ధిని దిరంబగుదారికిఁ దెచ్చి యిట్టి యీ
గాయము మాన్పుకోవలె సుఖంపడుకోరికి మీకు నున్నదో

శ్రీశుకులే యొకప్పుడు విశిష్ట గుణాత్మునిగా నెఱింగి ధా
త్రిశుని వీని దగ్గఱి గ్రహింతురు ధర్మ్యములైన నవ్య ది
వ్యాశయముల్ నమంజనిములైనవి; యట్టి మహాత్ముఁ గూర్చియే
కోశమునందు మీరెఱుంగఁ గోరరు మీ యవివేక మెట్టిదో ?

అని రూఠంబుగ యాజ్ఞానలక్ష్మ్య మునియూ యజ్ఞానులన్ మందలిం
చిన నహ్మానులు మానులైరి; దుదికా చేడ్పటు మాయంపఁగా
ననువౌ శ్రోవను జూపి వారలకు దివ్యంబైన తత్త్వంబు మిం
చిన వేడ్కన్ దెలియంగ నేర్చెను జగచ్చేయింబు గాంక్షించుటన్.

భ విష్య త్క వి త

కుం దుర్తి

తెనుగులోనే కాదు, ఏ భాషలోనైనా, స్థూలంగా చూస్తే, కవితా ప్రపంచం చూడు పాఠులుగా నీలి ప్రవహిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. కవి వ్యయంగా కథ చెప్పకుపోవటం ఒకటి, దీనిని కథాకథన మందాం రమణీయమైన వర్ణనలు చేయడం రెండు, దీనిని కల్పన అందాం. పాత్రలచేతి సహజ గంభీరమైన సంభాషణలు పలికించటం మూడు, దీనిని కల్పన అందాం. కవిత్రి యంలో ఒక్కొక్కరు, కిటిలో ఒక్కొక్కదానికీ ప్రతినిధి. అందుకే భారతానికి అంత గౌరవం వచ్చింది.

తెలువారి కాలక్రమేణా సాహిత్యపు విలువలు మారిపోవటం మనం గమనిస్తూనే వున్నాం. ఈవాడు వస్తుల దృష్టిలో భావవాళి క్రి. కల్పనా చమత్కృతికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం వీర్చిపోయింది. అంటుంది లోతులోకి ఆరితు ఎంతదూరం తొంగిచూడాలను. ఆకాశపు టంచుల్లోకి ఎంత ఎక్కుగా ఎగుగులను ఆచేదే నేను మనకు ముఖ్యం. అంటే మిగిలిన రెండు పద్ధతులకంటే, ఊహకు, కల్పనకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం లభించి దిమ్మనాలు. ఈ కాలపు ప్రభుత్వంలో వచ్చిన తెనుగు కవిత్వమంతా దాదాపు ఈ కోవకు చెందిపోయింది. నిజానికి యామాన్యు ప్రబంధయుగంలోనే ప్రారంభమైంది,

అతి సత్యమైన భావచిత్రాలను గీయటంలో ఆధునిక కవిడి అందే నేపీసలేయి. "ఆమె కన్నులలో అవంతాంబరపు నీలి నీడలు కలవు", ఇటువంటి సున్ని తమైన, ఉన్నతమైన భావచిత్రణ సత్యకవుల సామ్యు. ఒక ప్రేమనీ (వియుల మనోహర ప్రేమగాథతో) సడిచిన వలల చెప్పుగలిగినంత, ఒక్క వాక్యం చెప్ప గలను. అలాగే "మనసు సుగ్రమ రోరి మనిషీ--మనసు కల్గెయి లాసు మనిషీ" అనేభావం ఒక వేదాంత వ్యాసమంత విషయ వివరణచేస్తుంది. కవితానీకీ వదనానికీ ఉన్న తేడా ఇక్కడే. కవి వాడే కల్పాలు కేవలం కల్పాలుగా కాకుండా, అందులో కొన్ని కలిసి

ఒక రంగ రంగుల బొమ్మగా తయారై నీ మనో శీత్రం ముందు కనిపించేవికి హృదయం ఉప్పొంగుతూవుంది. ఆ కల్పాల చెవికాల భామామాత్రంగా ఆశేక విశే మర్థాలు ముసుగులు కప్పకొని కూచోని వుంటే, కెల సమాహంతల్ల ఏర్పడిన రంగుల చిత్రం చూస్తూంటే, దానిలో చుండా అవతలిచేపురు తెలుచుకున్న కిటికీ వ్యాసా నీ మనో శీత్రం విశేషాద్భుతమైన ఆకాశం లోకి చొచ్చుకుపోతుంది. విశేషార్థాలు కప్పకున్న ముసుగులు క్రమ క్రమంగా తొలగిపోతూ వుండగా, ఎంతదూరం చూశావో ఎంత శబ్ద విస్థిలో ఉండీ శబ్ద స్పృతితో ఒక తెలివీ తెలిచాని అవంతామధూరి నీకు కలుగుతుంది కమ్మలవమాప్తి నీలోకి నీవు ఒక్క ఊగంపాలు చూసుకుంటావు. ఈమాత్రం చేసుకునికే కవితా ప్రయోజనం వీర్చించినట్లే

సాహిత్యంలో కవిత స్థానం దర్శించటానికి ముందు అసలు కవిత్వం ఎందుకు? అది లేకపోతే మానవుడు సుఖంగా బ్రతికలేడా? కవులు లేకుంటే లోకం నిడదా? అనే ప్రశ్నలు వేసుకుందాం. కవిత్వం వల్ల గానీ, యిదిగి కళల వల్ల గానీ, మానవుడికి కలుగుతున్న ప్రయోజనం యిది అని చూపామలు, అదా, వైఫల్యం లేకకట్టిచూపటం అంతసులభం కాదు. అయినప్పటికీ కళలు మానవ జీవితానికి వుండే ఒక ముఖ్యమైన అవసరాన్ని తీర్చగలుగుతున్న వనటం నిస్సంశేపం. మనిషి ఏ స్థాయికి చెందివాడైవానీకో ఒక పలుకులలో కళలను ఆక్రమిస్తున్నాడు. కొంత కాలం వాటితో సంబంధం వదిలుకుంటే, ఏకో పోగొట్టుకున్న వాడిలా గిజగిజ లాడుతూ వెదుక్కుం బాడు. విత్తి జీవితాన్ని ఎంతగా ప్రతిబింబించినా, కళే జీవితం కాదుగదా. అది జీవితంకంటే భిన్న మైంది. ఆ లోకంలోకి ఒకసారి వెళ్ళిరావటం మాన వుడికి అన్నవస్త్రాల తర్వాతి అతి ముఖ్యమైన అవసరం. సడి ఎంతలో తోడ్కుమీద మనిషి ఎదుస్తున్నాడు. తోడ్కు

ప్రక్క విశాలమైన మర్రిచెట్టు, కొమ్మల చేతులు సాచి రమ్మని పిలుస్తోంది. ఆతను ఆ ఆహ్వానాన్ని తిరస్కరించలేదు. కొంచెంసేపు చల్లని నీటిలో విశ్రాంతి తీసుకొని మళ్ళీ తన ప్రయాణం సాగిస్తాడు. కొద్ది ప్రయాణం తీరయాత్ర ఆమకుంటే, ప్రక్కనే మర్రిచెట్టు కళ్ళి. ఆకాశాలోకంలో చూసిన కొన్ని పరమ పత్యాలవల్ల మానవుడు నిత్యతీరికంలో ఉండేటట్లు, కాశ్యాన్యఖండపురాదు. 'ఆయువు మూడు వత్సరము లందునగంటు గతించి నిద్రచే' అనే పద్యం మనసులో మెదలినప్పుడల్లా "అయ్యో, కాలం పరుగెత్తి పోతున్నది ఇప్పటివరకు మనం చేసింది ఇంతేనా?" అనిపిస్తుంది ఆ కళోర సత్యం చెప్పుచిన పద్మినివల్ల, దానిభావం మన మనస్సులమీద ముత్రి చెప్పిలా తిలల్పింది. ఈ వేదంవల్ల మనం ఎక్కువ కృషిచేసి, ఎక్కువ సాధిస్తామేమో ఎవరు చెప్పాలను?

ఈనాటి సాహిత్యంలో నవలలు, కథలు దీర్ఘ కావ్యాలకు దాగా ప్రచారం పుంపిలవల్ల కవిత్వంయొక్క ధివివ్యర్తు ఏమిటి, సాహిత్యంలో దీనిస్థానం క్రమంగా క్షీణిస్తుందా, పెరుగుతుందా? అనే విషయం చర్చించబడిన వచ్చింది. కాని వినవ కావ్యరీతులనూ, నాటక రీతులనూకూడా తనలో ఇటు ధృక్కొనిగిరి సమగ్రమైన సాహిత్యరూపం కవిత్వం. అందులోని ప్రపన్న కథా కథనం వినవ కావ్యరీతి, సంభాషణల శిల్పం నాటకరీతికూ ప్రతివిధులు. ఈ లోకంలో ఏకీకృత ముత్యాలహారం వినవమైతే, ఏదో తెలియని సాందర్య లోకంలోనుండి విడిచి వచ్చిన కికలాల పముదాయం కవిత్వం. కవిత్వంలో ఉత్త విశేష ప్రశ్నకతి, దానిలో అంతర్లీనమై వున్న ఇతర సాహిత్య రూపాలకు మెరుపులు దిద్దుతుంది. అందువల్ల సమస్త సాహిత్య రూపాలకంటే విశిష్టమైనది కవిత్వం. సాహిత్యంలో దాని స్థానం క్షీణించటం అంటూ జరుగదు.

అసలు కవిత్వం ఈనాడు కొదుగదా, ఏనాడైనా నేరుగా పాదాన్య ప్రజల్లో పోవాలని ఉద్దేశించి ప్రాయశచిటం లేదు. ఎందుకంటే ప్రజలు కవిత్వంలో దృష్ట్యాలు వెంటనే అందుకోలేరు. అందుకనే కవిత్వంయొక్క మంచిచెడులను నిర్ణయించటంలో పాదాన్య ప్రజానీకానికి పాత్రలేదు. ఆ మాటకొస్తే,

ఆ కాలపు విమర్శకుల హక్కుదా ఆ పని సాగ్యం కాదు. దానిని నిర్ణయించేది కాలమే. అంటే కాలక్రమేణాగాని ప్రజలు తమ కవిత్వంలోని మహారాల చేతి ప్రభావితులు కాదు. చెప్పదలచిన విషయాలను, వెంటనే ప్రజల దగ్గరకు నేరుగా తీసుకువెళ్ళే సాహిత్య రూపాలు వేరుగా వున్నాయి. అదైనా ప్రజల దగ్గరకు వెళ్ళేటప్పుడు ఎంత ఎక్కువ కవిత్వమేమోమనకు బాగిగిలే, ప్రజల స్థాయి అంత ఎక్కువ పెరిగిపోయింది. కాని దాను, షేక్స్పియర్ నాటకాల్లోని కవిత్వం ఇందుకు చక్కని ఉదాహరణ.

కవిత్వం ప్రాచీనమనీ, అగునాతనమనీ అవటం కేవలం వ్యవహార సౌలభ్యంకోసమే కాని యా విభాగం వాస్తవమైందికాదు. భారతకాలంనుండి నేటిదాక వచ్చిన తెలుగు కవిత్వం పరిశీలిస్తే, అది తనంతటతాను, కాలపరిస్థితులకూ, ప్రజల అభిరుచులకూ మారుతున్న సాహిత్యపు విలువలకూ అనుగుణంగా కొన్ని పద్ధతాల్ను చేసుకుంటున్నట్లు కనిపిస్తుంది. దూపభేద మాత్రమైన ఈ మార్పులు తప్ప, అసలు వస్తువులలోకాని ప్రపంచం దృష్ట్యా కవిత్వ ప్రయోజనంలోగాని మార్పు వచ్చినట్లులేదు. కవిత్వానికి ఎన్నిరకాలైన నిర్వచనాలు చెప్పబడుతున్నా, అవన్నీ ఒక కేంద్ర బిందువు దగ్గరకు వెళ్ళిపోతే వున్నాయి.

తెలుగు కవిత్వానికి యిది ప్రయోగాల యుగం. నురవాసెనుండి నేటివరకు రికరకాల ప్రయోగాలు జరుగుతూనే వున్నవి. వీటిలో ప్రధానమైన మార్పు సంప్రదాయ నిర్ణయించిన ధౌరస్థ్యాలను వదిలివేయటం. తత్ఫలితంగా తెలుగుకవిత్వంలో 'ఫీల్స్' అనే కొత్త పద్ధతి రూపొందింది. దీనిని మరించి ఎక్కువగా చెప్పబడటం ప్రస్తుతానికి సామాన్య మరచిపొందుకుంటుంది. ఎందుకంటే, యిప్పటికే అనేకమంది రసజ్ఞుల దృష్టిని యిది ఆకర్షించినా, యింకా వైశిష్ట్యంలోనే వున్నదని చెప్పాలి. ధౌరస్థ్యాలను వదిలివేయటంవల్ల సాధించిన ప్రయోజన మేమిటో యింకా స్పష్టంగా ప్రపంచానికి రుజువు చేయవలసిన బాధ్యత యీ పద్ధతిని అభిమానించే కవులమీద వుంది. అంతేకాక యీ స్వేచ్ఛాగీతిని కథా కథనానికి, కల్పనకూ, కావ్య శిల్పసాధనకూ ఉపయోగపడేవిధంగా మలుచుకొని దానిని సమగ్రం

ప్రవర్తించవలసివున్నది. ఇప్పటి మానవజనులట్టియానీ, భవిష్యత్తులో తెలుగు కవిత్వంలో యింతో ప్రధాన భాగంగా మాహాంధగలది విశ్వసించే వాళ్ళలో నేనూ ఒకణ్ణి.

బోనే కథావస్తువు విషయంలో ఏమంత పేదీ ఉండదు. వాళ్ళకి కాముణ్ణి చిత్రించినట్లు మనం మహాకృష్ణుణ్ణి చిత్రించవలదుమంటే ఎవరూ అభ్యంతర పెట్టరు. 18 శోకాల భారతి యుద్ధంలాగ, 60 ఏండ్ల స్వాతంత్ర్య సమరాన్ని మనం చిత్రించాలిగితే ఎవరూ వద్దెవరు. ఇంతకూ మహా ప్రతిభావంతుడైన కవి ఎవరైతా చేపట్టితేగాని యీ వర్తమాన కథావస్తువులు

కావ్యస్థాయి కాదు. చేరింయివంతలో, ఇటువంటి మన కాలపు కథలను కవిత్వ వస్తువులుగా స్వీకరించటంవల్ల తెలుగు కవిత్వానికి మంచి భవిష్యత్తు వుంటుందని నా విమర్శం. ప్రాచీన తెలుగు కవులెవరూ యీ విషయం అంతగా పట్టించుకోలేదు. మనమేనా పట్టించుకుందాం.

కవిత్వం మానవహృదయాలను చూడగొనాలంటే, అది మానవ జీవితానికి పన్ని హేళిగా వుంటుందంటుంది. అతిలో ఏదీవున్న మంచిదీ, దశ త్యాగి మేల్కొలిపేదిగా వుండాలి. అప్పుడే కవిత్వానికి మనం అనుకుంటున్న విశిష్టత లభిస్తుంది. అది మానవునికి ఒక ముఖ్యాంశం అవుతుంది.

[అరిండియా రిజిమో (హైదరాబాదు) సౌజన్యంతో]

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయిటింగ్ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రతించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ విల్డింగ్స్”

ఎన్ స్టేషన్ డ్. మద్రాసు.

Telephone: 4241, Telegrams: “UNIGEN”

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా - హుద్దీ

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు.

ముగింపులేదు

శ్రీ వి. కృష్ణరావు

నేను అప్పుడే భోజనానికి కూర్చున్నాను. మరొక వాచిలాలవారి ఇల్లు అంటుకున్నంతగా, ఆ ఇంటి వారంతా ఒక్కమాటు కెత్తుకున్నారు. "అయినాకు మరీ" అంటూ లేదా కాకుంథిలం, నేను భోజనం చేయటండానే వడ్డించిన చిన్నరి విడిచివేశాయి.

నేను వెళ్లాను. వెళ్ళి నువ్వు చేసినంతటి? అంటే ఏమీ చెప్పలేను. వాచిలాల తోతగార్ని పిలిచా ఉంచారు. నేను అయిన మొహం చూశాను. ఇంకా ఆయన కొంటింగా, పహసంగా హాసంగా ఉన్నాడు. నాకు అప్పుడే అర్థమైతే అర్థమయి. నేను నువ్వుగారి చాను నువ్వుగారి. నాకంటే నాకు తెలియకుండా పూడిపోయింది. నాటలురావు అయినా ఏం మాట్లాడారీ? ఎవరిగో మాట్లాడారీ? ఎన్ను పలుకరించే వారెవ్వరూ? చిన్నా, పెద్దా పెద్దపెట్టవ రోదస్తున్నాను. నేను ఆయన ఆత్మీయుణ్ణి అని, నాతోపం ఆయన తొడ పడ్డానని, ఆ రోదించే వారి కేం తెలుసు? ఆయనకు, నాకు గల సంబంధం ఆయనకు తెలుసు. నాకు తెలుసు.

నేను తిరిగి ఇంటికి వచ్చేసాను. అయినా నువ్వు పడ్డ కుర్చీమీద కూర్చున్నాను. కాకుంథిలం వచ్చింది నా ప్రక్కకు-కాకుంథిలం కూడా దిందికొబోలు. "హాసం ఎంతమంచివారు..." కాకుంథిలం మొహంలోకి చూశాను. ఆ మొలో కూడా పురుషులైనా ఆయనకు నున్నాయి. కాకుంథిలం మొహం చూడలేకపోయాను.

నేను నాలో గొణుకున్నాను. "ఎన్ను ఆచరించి పలుకరించేవారు మీరు కూడా వెళ్లిపోయారా?" ఈ మాటలు నేను అనుకుంటుంటే, ఉన్న కొద్దీ, అండా ప్రక్కకు తిప్పుకుందిమనస్సు. నాలో ఉన్న కొద్దీకొద్దీ పోయిందిమనస్సు.

ఇక నాకు ఎవరు? వెంటనే వేదాంత ఒకటి వేసి నేను ఎవరు? కాకుంథిలం ఎవరు? ఏమిటి సంబంధం? ఎందుకు ఈ సంబంధం ఏర్పడింది? ఏమిటి వింత ఆత్మీయుణ్ణి?

నావనా ఏలే, నేను ఏకాకినైనాను. ఎన్ను చేరదీసి, ఆచరించిన పిరికిలైనా వావనంతోలే, అంతా ఒక్కటే, పదిపాతేళ్ళి ముగ్ధాన్ని ఎలా అయితు తాడో పరిశోధించి పరిశీలించా లన్నటు ప్రపంచంలో విసిరి పేయబడినట్లుంది! ఈ ఈడులో... ఎన్ను చూసి జారిపడ్డాను. ఎందుకో ఆజారి తెలియదు. నాకు నేను రాజాగా ప్రతికూ. చుక్కానిలేనివారి నిజంగా తుఫానంలే భయపడుతుంది. నామాటలో ఇంకొక్కొక్క దాని పరిశీలితా నీ నిజంగా జారిపడినట్లు వస్తుంది మాటలకు! కొవి చిత్రింగా, తుఫానునే తెక్కచేయకపోతే, ఆ జారి పూర్తిగా అనవసరం. జారింలేవారి అమానుకరికు జారిపడినట్లు వస్తుంది అని చిత్రింగా!

కట్టెళ్ళిలో ఉంచబడిన వయసు ముగ్ధాడికి విన్నవించి వచ్చింది. నా ఇంకొకటి వచ్చింది తిరిగి. అంతా తెచ్చిఅలవాట్లు అంటారు—అని అన్నీ అలవడ్డాయి. ఎన్ను అంతా చీకరించుకున్నాను. ఆసక్తిగాదుకు నేనాను. తిలేవారెవరూ కూడా! ఎందుకు తిడిలే పక్కలు పరిచేవాడి నే. ఒకమాట...

విన్నగారు, పెద్దా! అడిగింది నేనూ, నాతో నుడివికాల పేకాలు, ఆడి, తిరిగివచ్చాంటే, నాతో అంటారు. 'నువ్వు ఎందులోంచి ఫోం! అమ్మా, నాన్నా రింతాను: నీతోకలిస్తే!' అన్నాడు. నాకు భిరెకోపం వచ్చింది. రొమ్మురిచి, చేయిపాచి ఒక్కటందుకున్నాను. క్రిందపడ్డాను. పైకి లేచదీసాను. పెద్దమొహం! దుమ్ముతో దట్టంగావట్టి మరీ అసహ్యంగాఉన్నాను. 'పరికిపండా!' అని ఒక్కతోపుత్రో పాడు. నాకు ఆ గెంటును ఆపుకున్నాను కవక పరిపోయింది. లేకపోలే వాచిలాలవారి పెద్దగోరిలో పడార్చింది. చదువుకు ఏకైకమొహం పెట్టి ఎక్కుతూ అన్నాడు. "నాన్నాతో కప్పి తిన్నాను" అని, నాకు విస్మయమైంది. అసహ్యం చేసింది నాట్టి

యాదుంటే, “ఒరేక్కవిన్నీ, అగోరిలో పడాల్సిందిరా. మానాన్నతో కాదు, మానాన్నతో చెప్పి ఉంటే వాడిది.”

పకపక నవ్వుచేసి విని ఆటలు తిరిగాను. అనుసరించిన వానిలూ తాతగారు! ఆయన ఇదింతా చూస్తూనే ఉన్నాడు. నేనెంతో అభిమాన పడ్డాను. చివరకి, “తెచ్చుకదూ! అలా కొట్టావా!” అన్నాడు. విజయే. వాణ్ణి చాచుకోలేనంత పనిచేసాను.

నాకు పట్టెనిమిదవ ఏడు వచ్చింది. ఇప్పుడు నేను పయోజనపెను అన్నమాట. నా ఇల్లు అమ్మమానాను. ఎప్పుడూ నాతో నుట్టాడి ఎరగనిమాక, నన్ను అసహ్యించుకోనే జనం, ఎవరెవరి లేకుండా వస్తూ, పోతూ ఉన్నారు. నాతో, ఎంతో రిక్తుగా మాట్లాడారు. ఎప్పుడూ జైషికిరాని, వాతల్లిదండ్రులు వారి సురుకువచ్చాను. ఇంకా, మంచివాళ్ళుగా కూడాను. నన్ను చూసి జాలిపడ్డారు పాపం! నేనుంటే ఎంత ఇష్టం. నేను పాపయిపోవడం ఇంకా మరీ ఎంత ఇష్టమో తిర్యక్తి తిర్యక్తి తెలిసింది. వారణాసాయాన మరీ విచిత్రంగా మాట్లాడతాడు.

“అదికాదు అన్నీ! పదిమంది పదిమాటలంటారు. ఇదింతా చూసి మోసపోతావు. నామాట విను. కుజ్జ నవ్యానివి. నీకు తెలియదు. ఇల్లను అమ్మపెం ఏ మంతి మంచిపనికాదు. ఏదైనా, నీ అదృష్టం మంచి దైవే, ఓ ఇంటినాడవు అవుతావు. ఇంటినాన్ని కిథిలో పెడతా వేమిటిరా అప్పుకు? (నవ్వారాయన!) అంచేత ఇల్లు అమ్మకు. పైగా, అమ్మవే ఆనుకో!... ఏదో రెండు వేలా, మూడు వేలా వస్తుంది. (నాకుండా చెయ్యబడ్డది. లంకంతి ఇల్లు మూడువేలా? అమ్మ! అగోరి!) అది పోతి కర్పూరం లా మారించుకు పోవడం తప్ప, నువ్వు నిర్వాకం విప్పెడితావన్నది అబద్ధం.”

పకపక నవ్వాను, ఆయన విచిత్రంగా చూసారు. నేను విచిత్రంగా కనపడటం నా నవ్వులో! అందుకే ఆయన విచిత్రంగా కనపడుతూ, విచిత్రంగా చూసారు!

“నేనా తాతగారు? ఇంటివాణ్ణి అవ్వడం!... నాకా అదృష్టం పంపేడి? అన్నాను.

వారణాసి తాతగారికి, నేను దారిని పడుతున్నట్లు నిలబడిందిమో, ఆయన అందుకొన్నారు.

“అదేమిటా అలా అంటావు. కిథిలోయే దాని య్యల రాజ్యం ఏరినకథలు అనేకం ఉన్నాయి. కాదుకు పనికిరాని కామరాజు ఇప్పుడు జైషి ప్రసిద్ధంలు మన వెంకటాయపానం కిగానుకు. అంచేత, ఏమో! ఎవరు చెప్పాలను? ఎవరిచేతనో? నేనాడ నేమో గాని తిర్యక్తియినా విధిగా అనుకుంటావురా ఫలావా అవుతు వారణాసి తాతగారు ఇల్లు నిలబెట్టాడని!”

నాకు ఆయన చెప్పేరీరు వింటూంటే, ఏదో నూతన ఆజేకం కలిగింది నాలో! నేను మైకంలో పడ్డట్లు అరిపించింది. అగోరి ఎంత మంచి వస్తువ! నేను, కళకళలాడే కొంపలో, భార్య, పిల్లలతో సరగాగా ఉన్నట్లు ‘ఫీల’ య్యాయి. ఆ ‘ఫీలం’ ఎంతో బరువుగా, తియ్యగా ఉన్నట్లు కూడా అనిపించింది. ఆ ‘ఫీలం’ అట్టేకాలం ఉండలేదు. దానివలన కాకుమేఖూలు తిరుముకొచ్చాయి. ఆ వల్లటి మేఖూలు పూర్తిగా కప్పివాయి నన్ను. వెంటనే ఆ ‘ఫీలం’ పోయింది. మామూలు నేను అయ్యాయి. నేను అనుకొన్నాను. అంత అదృష్టమా?

వారణాసాయన సారాంశం చెప్పారు. “అందుచేత అన్నీ! ఇల్లు అమ్మమానపెం మంచిదికాదు. వస్తూను.” వారణాసాయన ఎంతో మంచిగా కనిపిస్తాడు అవుతు. ఇంత మంచివారా? నిజంగా? నాకు ఆయనమీద విపరీతంగా గౌరవం పెరిగింది. నేను అడిగాను.

“మరీ తాతగారు! నన్ను ఏం చెయ్యమంటారు? నాకు డబ్బు అవసరంగా కావాలి?”

“ఎంత?”

“విరువందలు”

“నేను ఇస్తాను. సరేనా.” అని లేచి వెళ్ళి పోతూ... “తెచ్చుకదూ నే వచ్చి పట్టుకొన్న” అన్నాడు.

అంతా నేను వేకాలమంచి ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నాను. నాకు, సంతోషం, లోలోపలమంచి ఉరుకుతోంది. నేను కూడా మామూలు మనిషిని అవుతా నేమో! నేను, అందరిలాంటి మనిషిని కావా లన్నా, విపరీత పరిస్థితుల్లో ఉంటూ విపరీతంగా బ్రతకాలన్నా, నాకు నేను చేసుకోవలసిందే గాని నన్ను

అటుగాని, ఇటుగాని, చేసేందుకు ఎవ్వరూ లేరని, నేను మంచిగాని, చెడ్డగాని నేనే తోహించుకోవలసి ఉంటుందని, వాడేవార భరితానికి నేనే బాధ్యుణ్ణి కర్మకు అవుతానని నాకు అప్పుడు తెలియదు. అయినా... ఏ అనికూడా తోహించడానికి నీలుకొని పరిస్థితుల్లో ఉంటూకూడా, ఎందుకో, వారణాసి తాతగారు చెప్పింపుటినంటే, నాకూ అనిపిస్తోంది... నేనూ అందరిలాంటి మనిషిని అవుతానని! ఏదో ఒక మాయకిత్తె అలా చేస్తుందని నేను భ్రమించలేదు. కాని అవగలను అనే విమర్శను గట్టిగా విమర్శనకుల మాత్రం వాడతం. ఆ వేళ చాలా మంచికోణ అని అనుకున్నాను.

ఆశిలో మానవుడు జీవించగలడు. ఆశి అనేది మానవుడిని కొద్దికొద్దిగా పాట్రేనా, స్వర్గంలో విహరింపచేయగలదు. అందుకే నే, విశ్వప్రంగా జీవితాన్ని గతుతున్న వాడు కూడా ఆశిను వదలదు. వామటకు నాకు... నాకు అంతిమరకు నాకే అనుభూతిలేదు. ఆశి లేదు అనలు. మురికిపరిస్థితులకు అలవాటుపడిన నేను, వాటి నుండి ఎప్పుడూ దూరంగా ఆలోచించలేదు. ఆ మురికి వాతావరణమే నాకు ఎంతో ఉత్సాహాన్ని సంతోషమును కూడా ఇచ్చింది. ఒకమాట, ఆ వాతావరణానికి దూరంగా ఆలోచించగ నే, ఆ మురికిపరిస్థితులు ఎంతో మరీ మురికిగా, అనికూడా కనపడ్డాయి. ఎప్పుడు బయటపడి పోదామా అనికూడా అనిపించింది. నేను ఆలోచించిగా భావించాను. నేను పేకటమంచి ఏ రోజూ అంతి కేటువత్తులో రాలేదు. జేబులోని చిల్లరపెబ్బలు జంత్రిసంగీతాన్ని వినిపిస్తున్నట్లు వినిపించింది. నేను ఉమరుగా అరుగుమెట్లెక్కుతోంటే, అరుగుపాద ఎవరో దిగుతున్నారు. మెట్లెక్కుతోంటే నేలగరగలాడింది. ఎప్పుడూ గరగలాడుతునే ఉందిగాని, ఈ వేళ నాకా గరగరకనపడింది. మట్టిదట్టంగా పట్టింది. విధిగోడలకు తెల్లరంగు ఏకోశానా లేక మట్టికొడుకున్నట్లు చాలికలు కట్టింది. ఇల్లు పాడుపడినట్లుంది గాని... ఎక్కడా...? ఎప్పుడూ ఇంటినిరుంచి ఆలోచించనేలేదు. రాత్రి పొద్దుపోయి రావడం, దీపంవెలిగిస్తే వెలిగించడం. లేక పోలే... ఆగివుల్లగిడి, ఆ గవ్వ గవ్వవెలుగురులో మందం వచ్చి పడుకోవడం. ఇంతే...

"ఎవరు?" అన్నాను.

"నేను."

గొంతునుబట్టి పోల్చాను. ఆక్రమణపోయాను రాత్రిపూట వాచిలాల తాతగారు వచ్చారేమిటని విద్వాంతి పోయాను. ఒక్కక్షణంఉండి. "వెంటనే వచ్చాను ఉండండి" అని ఇంటితోలిపి దీపంకోసం అగ్గివుల్లగిడి చూచాను. ఒకమాట పడిఉంది. దాన్ని పరిఅయిపెన్సిలిలో పెట్టి అటు, ఇటు కదిపిచూచాను దముగు ఉందా అనేధియంతో! ఎక్కడా చర్మకులేను. ఓటికుండ! నింకకుండ తోగకదు! అంతస్థిపగుడు వాచిలాల తాతగారు వచ్చి కొంతలేని నాకొంప అగురు మీది తోగకుండా కూర్చున్నాను. నేనూ తోగలేను. ఆయన వెలుగుకున్న దిదీప్యతానమైన జ్యోతి. నేను తెలులలేని మాసి మట్టికొడుకున్న హరికన్లాంత రును. ఇదేమా ఇప్పటికీ లేదా!

"వె;వకొంప" అని గొంతుక్కున్నాను. నిజంగా నేను అన్నదాంట్లో అబద్ధ మేమీలేదు. వాచిఅర్థం తెలుగుకోలేని ఆయోమయంలో ఉన్నానవుతు. వాచిలాల తాతగారు ముక్కాను. చిరునవ్వు కూడా నవ్వి ఉంటారేమో! ఆ చీకటిలో నాకుకనపడలేదు తెలియలేకుండా. ఆయన అన్నాను. "ఫరవాలేదు రా! కాస్త వెలుగుకుగా నేఉంది ఇంతిల." ఆయన అదిరణ, అభిమానం, మరీ బాంపెటింది అవుతు. గిలగిలా కొట్టుకున్నాను. నా వ్యాధయాన్ని పిసుకుతున్నట్లు వినిపించింది. మానసికబా? ఎప్పుడూ ఎరుగునేను. ఆయన ఇంకా ఇలా అన్నాడు: "అడవిక్కులేని కొంప అలాగే ఉంటుంది. అయినా వాగ్రుత్తిగా ఉండాలి." నేను సిగ్గుపడ్డాను. నిజమే అనిపించింది. ఇంతిమరకు నా ఇంటికి పెద్దలురాలేరు. కనుక నాఇల్లు ఎలాఉంచినా, లాంతిగురుకురుపుచూపించిపోయినా, ఫరవాలేకపోయింది. పిగ్గుగానే ఇంతిలకువచ్చి ఆయనదిగ్గరపా కూర్చున్నాను. చీకటిలో ఆయన మొహం చూడగలిగాను. కాని అదే వెలుగురులో చేయలేనేమో వినిపించింది. వాచిలాల తాతగారు అన్నాను అతినింపాడిగా.

"అదివరకాని అబ్బాయి! ఇల్లులేరం పెట్టావులు. ఎంతివరకు వచ్చింది?"

నేను మొదట కొద్దిగా సిగ్గుపడ్డాను. చీకటిని ఆసరాచేసుకొని నేను చెప్పదలచిన దేమిటో ఆయనకు చెప్పగలిగాను. ఎందుకో... ఇంతిలదిగ్గర మాట్లాడి గలిగినంతి చనువుగా ఆయనతో మాట్లాడలేను. ఎవరో... నా శ్రేయస్సు కాంక్షించే దిగ్గరివారి దిగ్గరి మాట్లా

దానికే కలిగే తనదాటు విస్తరించి వాకు ఆయన దగ్గర.

"అసలు ఇల్లు అమ్మకా మనుకున్నాను ఉన్న ఆ ఎకరం నేల అమ్ములే, చేసి దేమా ఉంచించి... ఈ ఇల్లు అమ్ములే ఎంబారా, ఎల్లాగో అల్లాగ ఉంచెయ్యి అనిపించింది. కానీ, ఇప్పుడు ఇల్లు అమ్మకా మని కూడా లేదు. ఆ ఉద్దేశాన్ని మనుకున్నాను."

"ఏం?"

"వారణాసి తాతగారు విచ్చి వదిలినాడు." "ఓ!" అని తాతగారు గట్టిగా దీర్ఘంఠీపారు. ఆ దీర్ఘంఠీయడంలో వారణాసి తాతగారంటే ఆయన కంట పీతెత్తు లేదన్నట్లు వినిపించింది. అసలు వారణాసి తాతగారంటే వాకు యింది అభిప్రాయం లేదు; దుఃఖప్రజ్ఞా ఉన్నట్లే "తాతగారంటే" అని ఆయన లోకం నా కర్తవ్యం కావచ్చు. కానీ తండ్రికి వాచిలాల తాతగారు ఆ దధరంపు ఎత్తును జోపరిచెదరికి... ఎంతలాకం అని అభ్యర్థించాడు.

"ఆయన ఇల్లు అమ్మకా దిబ్బకా తీర్చివేస్తాను." అన్నాను. కానీ ఆయన చెప్పిన అదృష్టం సంతోషం లేదు.

"అది లెంకుకమ్మకా మనుకున్నావు?" అన్నాను.

"దబ్బకా అనుకోండి. ఆయన కావరిస్తే దబ్బకా ఇస్తానన్నాను. వినువందలు అడిగాను. లేవు ఇస్తానన్నాను."

"దీనికి ఇస్తాడా ఆ వారణాసి అయిన?" వాచిలాల ప్రశ్నించు తీరమకపడ్డాను.

"నేను పట్టు ఇవించి "దీనికి ఇస్తాను అంటే... అంతిమం?"

"అప్పుకే కదూ?... అవునామరి... ఎలా తీరుస్తా మనుకుంటున్నావా?" అవును. ఎలా తీరుస్తామని? అనిపించింది వాకు.

"అందుకే అప్పు ఇస్తుంటే, మనస్సులాగా తీర్చి లేపు గడక నీ, వినువందలు ఇస్తుంటే, వినువేలు ఖరీదు చెనేకొంప వినువందలకు 'కా' చేద్దామనుకున్నాను. చిన్నవాడివి. ఈలోకంలో కానీ లేనివాణ్ణి చిల్లినవ్వకు కూడా హర్షలేదు. ఇది చెప్పిపోతామని విచ్చాను."

వాకు వాచిలాల తాతగారిమీద ధిక్తి గౌరవం ప్రతిపక్షానికి పెరిగి 'మేక్కుమమ' అందుకోవడానికి

లిహారీలా లాడుతున్నాయి. నేను మనస్సులో నింత్తున్నా ననుకుంటున్నాను అనుకుంటు. వారణాసి అయినది ఎంత పెద్దపత్తు? ఎంతటి కొంపలు తీసే లోకం!!

"అసలు వినువందలు నీ కంకురు అల్పాయా!" ఏమీ మాటాడలేను నేను.

"పెళ్ళి చేసుకుందా మనుకుంటున్నావా?"

పెళ్ళిలో "కాదండీ... పెళ్ళి కాదూ... నా మొహమాకం. ఒక అరుణిలలు దొరు విడిచిపోతా మనుకుంటున్నాను."

"ఎందుకు?"

"దురికే... ఎందుకో... వాకు తిరగాలని ఉంది. అంతే."

"పోవాలి. అలాగే తిరిగిరా. తిరిగివచ్చి తాను పడిన వాళ్ళు చాలామంది ఉన్నాను. నీవు అప్పుతీసుకోవడం నీ పరిస్థితికి మంచికాదు. నీలునులట్టి ఇల్లును అమ్మి నే యిది మే ఉత్తిను ముయ్యింపద్రతి... నీకు కావలసిన వినువందలు తీసుకోని ఏదో రెండేకాలు కొనుక్కొని రైసింధారం అయ్యాక కాలక్షేపం చేయింపు దాంతో. అది మంచి పద్ధతిలా కనపడుతోంది."

ఆ రాత్రి అంతా వాచిలాల తాతగారు చెప్పిన సంగతులే ఆలోచించాను. వాచిలాల తాతగారి చేరాలు తీసుకువచ్చారు. వినువేలు లోపుకు ఇలు అమ్మించారు. నా ఎకరం పొలానికి ప్రక్కనే రెండేకాలు కొనిపించారు. అన్ని ఏర్పాట్లు అయిపోయాయి.

నేను ఆ నేక దొడ్లు తిరిగాను. తిరిగివంతి తిరిగాను. నా ప్రదక్షిణలలో నీ కాకుంబలంతో పరియమయ్యింది. అది ఒక రంతగా మా ఇద్దరికీ మెత్రి... కాదు ఒప్పుదం ఏర్పడింది.

నేను ద్రాక్షరాహలయం దర్శించి గోడ్డునూరికు వచ్చాను. పన్నెండు రోజులంది. కాకివాడి బమ్మ ఇంకొకరాలేదు. నకవకలాకుతోంది. ప్రక్కనే ద్రాక్షరాహల ధోజువకలాకు అని చిన్న బోర్డుకనిపించి లోనికి వెళ్ళాను. అది హోటలులా లేదు. ఏదో చిది కొంపలా ఉంది. పొరపడలేదు కదా అనుకున్నాను. ఒకయిదిలా విడిచి వచ్చి 'కాకుంబలతో వాడునా!' అంది. ఎంత అపొయతి! కాకుంబలతో ప్రక్కవనారాలోకి

చెప్పాను. ముసలావిడ వరులు చెప్పకొంటోంది. భోజనం విస్తరిలో వడించి ఉంది కుణం! ముసలావిడ అసాధ్యురాలనుకున్నాను. కుణం! వచ్చి కుణం! వడించంది అని విడిచి చూచాను అనుకుంటూంటే "కుక్కోండి" అని ఒక కంఠం, వహారాను అంటిపెట్టుకొన్న చిన్న గదికండి పన్నుగా వివచ్చింది. నేను పరిమేదనపట్టి కుక్కోవడానికి ప్రయత్నిస్తుంటే... గాజాలు గలగల!.... పెకి చూశాను. పల్లగా, తెల్లగా పదిపాను లేక పదిపాడేళ్ళ అమ్మాయి. ముసలావిడ కూతురునుకున్నాను.

"మీ అమ్మయ్యా... బామ్మగారు" అన్నాను. బామ్మగారు పరిగా కూర్చుంటూ, "లేదు నాయనా, ఇక్కో పాలు అయిపోయింది. భోజనం పెట్టి వ్రేలింకథ చెప్పిపట్టు చెప్పివలసివస్తోంది." నేను వత్తుకున్నాను. "ఈ బామ్మగారు ఎట్టిద" అనుకున్నాను. నేను వత్తుతూ "అరేమిటి బామ్మగారు, ఆలా అంటున్నాను. అవలు జరిగింది కళ్ళెమిటి?" అన్నాను.

"అది కొడు నాయనా! నాకు అలవాటు అయిపోయిందిలే! ఇది చూచారే. నేను వండి పారెయ్యడం కాకుండా వడించడం. వచ్చినవాళ్ళు తింటూ ఈ అమ్మాయి ఎవరంటే నేను కథ చెప్పడం. ఇది సంగతి." కాకుండా ఆ అమ్మాయి చేరని తెలిసింది. కాకుండా వద్దింది. గడ్డలు తిగగలిగేటటు సవ్యంగా తెల్లగా వద్దింది. కాకుండా వద్దివచ్చుకు చాలా బాగుంటుందన్నమాట! నాకు వత్తు అంటే చాలా సరదా! ఎవ్వరూ ఓడిపోయిన తీవ్రాల పడినవడం నాకు బాగా! నాకు ఎదుటివాళ్ళు వత్తుకుంటే చూడాలని బుద్ధివుకుతుంది. అవలు వత్తు విషయం వస్తే వారిలా తాతిగాను ఎంతో అక్కోగంగా వత్తుతారు. ఎదుటి వారి బాధలను మరిపించేట్లు వత్తుతారు. ఆ వత్తు మడులు తిరిగేద. ఇక్కడ నోరు పెద్దది చేసుకొని వత్తు గలను. ఇక్కడ వత్తుతారు, వత్తు అక్కోగమైంది. అది నేర్చుకుంటే వచ్చేదికాదు. అది స్వరహాగా రావలసిందే. కొందరు వత్తుతూ పెద్ద గొడవ చెయ్యరు. మడులు, మెలికలూ తిరిగిపోయి. కొందరు వత్తుతారు. అల్లు! వాళ్ళి వత్తు యునుమూరిగా ఉంటుంది. వాళ్ళు మెలికలు తిగగలిగే కాకుండా ఎదుటవాళ్ళను కూడా మెలికలు తిప్పతారు. అది భరించడం చాలా కష్టం. కొందరు చాలా నిశ్చలంగా వత్తుతారు. అవత్తు ఎదుటి

వాళ్ళకు చూడ ముచ్చటైస్తుంది. లేనలా ఉంటుంది. చెన్నలంటే మెత్తిగా వుంది. చెన్నలంటే చోయి. ఏమీ లేని అని పొపకు వచ్చే వత్తు అది. అనుభవించ గల పనులకు లేకుండుంది. కాకుండా అట్లాంటి వత్తు వద్దింది. అంగుళే, ఎంగుళో వాళ్ళు అనిపించింది. బామ్మగారు కథ వివకుండానే నేను అనుకున్నాను. కాకుండా, కాకుండాగా నాక, నా కాకుండా అయితే...? ఈ అనుకోవడంలో పచ్చి అన్నంలో కూర కలిపాను. కాకుండా షెక్కున వద్దింది. తిల ఎత్తి చూచాను. ఏమిటి కొంచు నోట్ల కుక్కుకుంది. చెమట విందువులు నెమరి అతికించిపట్టు ముత్యాల వేల్లకుతున్నాయి, ముంగులు అద్దంమీద పడిన మర కల్లా చిందిరవందరగా, ఆకాలి లేచిపోవలో, అలానే నిశ్చలంగా పడి ఉన్నాయి. ఆ షెక్కున వద్దిన కాకుండా వత్తు పాటపాడివంటుంది. అది వత్తు అనిపించ లేదు. చిన్న పుటినుంటే ఏకాకిగా, గుర్తుర వాతావరణంలో పేరిగిన నాకు, ఇట్లాంటి వత్తు కొవారి అది నాకు వ్యర్థం అంటే ప్రతిమైంది. మధురమైంది. వెంటనే కొరణం తెలుసుకున్నాను. కాకుండా వద్ద దానికి గల కారణం. వెంటనే నేనూ పక పక నవ్వాను. నేను, నా వత్తును, కాకుండా తిలలా ఒక్కచుట్టు అవుతేనులేకపోయాను. బామ్మ గారు విన్నచోయి, చూస్తూ కూర్చోంది. విషయం తెలుసుకోన్న బామ్మగారు బోనీ నోరు విప్పి నవ్వాను. అనిద వత్తు కిడిమిలాడింది. కాకుండా కళ్ళు కిరిల మెరిచాయి. విషయం ఏమంటే పెద్దది కాకపోయినా, నా పొంపాటుకే అయినా, ఇంత ప్రోయం తెచ్చి పెట్టి ఆ చిట్టి సంఘటన ఎంతో విలక్షణం. ఈ వత్తుకు బాధ్యులు ఎవరూ అని తిక్కిలేవరూ కాదు. ఇందులో! కాకుండా వద్దపోతే నేను ఆ పొర పాటు చేసిఉండేవాడిని కాను. బామ్మగారు చెప్పే తీరుకు కాకుండా వత్తు రావడం అక్కోగంకాదు. నేను అక్కోపోతే బామ్మగారు కథ మొదలెట్టరు. కాకుండా చూసినవాడు, ఈ అమ్మాయి ఎవరూ? కళ్ళెమిటి? అని అడకుండా ఉండలేదు.

"ఏమయింది బామ్మగారు" అని విషయం తిగగలిగి దాను. నా కిలవునీరుతిపంతో బామ్మగారికి నా మీద ఒక మంచి ఆభిప్రాయం ఏర్పడింది అనుకున్నాను. అనిద నాతో మాట్లాడేవిం చూస్తే నే

మంటే ఆమెకు ఇదంటానే కనుకండి. అదివ రోగి మొదలుపెట్టింది... "అదికాదు అమ్మయ్యా అంటూ!"

"అదేలేం జరిగిందనుకున్నావు. ఒకమాటు... ఆయన బోయిన కొత్త... అయిన...! ఆయనకేం మహారాజా! జరిపోయాను. పదిమందిచేత చాను అనిపించుకున్నారాని వేరెత్తి మాపించుకోలేదు. నేను ఒక్కముంపని నాకు ఎవ్వరూ లేరు ఇరువారే క్యాల! ఏదో ఎరుసున్నావా? నలుగురుకు వక్తిస్తే నాపొట్టపైకే మావదు. ఒక మాటు ఇప్పుటికీ నాలుగా... కాదు మాత్రేల్లు అవుతుంది. బాగా మధ్యాహ్నం ఆయ్యింది. నా భోజనం ఆయిపోయింది. దీధిరిలుపు చేసి నకుం నాలుగైదుమి లేచాను. ఇంతలో ఈ అమ్మాయి దీధిలో నిలబడ్డది. తిండితిని ఎన్నోయిందో. చిక్క సక మయ్యింది. పిల్లిదిక్కుపాడల్లాట. ఎక్కడికిగ్లో యాదు. "ఏంపిల్లా!" అన్నాను. 'దాహం' అని నీరసంగా అంది. లోపలకు చివ్వున్నాను. లోపలకు వచ్చింది. ఇంత కుజ్జగ పల్లకాచేసి ఇచ్చాను. ఏ ఊగు మీది, ఏమిటన్నాను. నాల్గొ మవనాల్లే గోత్రానికి... కాఖి. ఏ మొచ్చి, పాడు... పైపుతులకు భోజనం పెట్టడం లేదా? అకులు ఎత్తిపెండేదా? ఏ వెగో త్రావ్వుపని రస్తే చేసేదేమిటి? అన్నీ పటించుకుంటే ఎలా? ఎవడు ఏ ప్రాజ చేపావో... అన్నం అయ్యుకొని ప్రతికవడి వచ్చింది. వెగలబ్రతుకు. ఎవరికీవద్దూ ఈ బ్రతుకు. ఆవే ఇంత అన్నంపెట్టి రెండుకోలాలుంప మన్నాను. రెండు కోలాలు తిర్వాతి తివ కథ చెప్పింది. ఏయింది, వెగలకథ!... చిన్నిపస్తే ధిర్తి వాయి... తోబుట్టపు లింగ్లో ఉండలేక... నీకేదేకాలు ఈ చిన్నిరమసున్నో ఇలా తిరిగింది."

"ఏమిటి. పెళ్లయిందా?"

"ఆ... అన్నీ అయ్యాయి. నిప్పులు!" నేను ఏమీ, మాట్లాడలేదు. బామ్మగారు చెప్పింది వింటున్నాను.

"రెండు కోలాలుయ్యింది. కాకుంకిలం అంటే నాకూ బారే. కాని ఏంచేయను. ఈ దిక్కుమాలిన కోలాల్లో... నా పోలేగవడం కనుమయిలే... నేనంటానా... ఏదో మాడినా... చచ్చినా... ముసలి ముండను. ఇదో బ్రహ్మర్తి, నా కెందుకేని... అమ్మా! నీ చారి నీవు యానుకో... అన్నాను. కాకుంకిలం గ్లో చెమ్మగిల్లాయి. వెగిపిల్ల! బావురుమంటూ

యాసింది. ఆ మాపు ధరించలేకపోయాను. ఇంకా నాకు జ్ఞాపకం. ఏం చేయను? చుట్టు పక్కల వాల్లింతో అన్నాను. "మీకు పిల్లా, పాపాలేను. ఏదో చేరియిందే" అన్నాను. ఎంకున్నాకో అన్నాను. ఉండి మన్నాను నేను కూడా. ఎంత సంబరపడి పోయిందో! మీదంలో అద్దెడు గిన్నె దింపింది. అదే మిటో, ఆవే అంత పాడు చేసింది. అన్నం చిమిచ్చింది. పులుకు తిలబెట్టింది పచ్చడి నలుగలేదు. కూరలో ఉప్పెక్కువ వెగిపిల్ల అంత సంబరపడింది."

"కాని నాయనా! ఇంక వెగవోలాలు. పుణ్యానికి పోలే పాపం ఎరుకాతుంది. తిలం మవడికాను. ఏనాడూ ఎవరిచేత ఇంతిమలు పడలేదు. కాని... అల్లాటిది... వాది వెగవజప్ప నాయనా!" భోగయింది. కాకుంకిలంకూడా తిగాలుపడింది కళ్ళివీపు పెట్టుకుంది. నేను చెయ్యకుక్కొని పారిపోకో వచ్చాను. కాకుంకిలం వెంటనే ఏ సరితీవ్తోంది.

"అదేమిటి బామ్మగారు. అంత ఇంపుకున్నాను" అన్నాను చేయి తుకుదుంటూ.

"అదికాదు నాయనా, అన్నా చెల్లెల్ని అనుమానించే కోలాతిరి. నన్ను అపార్థం చేసుకొన్నాను. నానామలలూ విన్నాను రాయ రాయ! ఈ ముసలి ముంప ఎంతరనైవా చేస్తుందిన్నాను దీర్చి న్యాయా రానికీ తీసుకోచ్చా వన్నాను. అవడేమిమిటి నన్ను... నలుగురు, ముగ్గురు అడిగారు. "బామ్మగారి కంఠం క్రమంగా తీరి అవుతోంది" వాళ్ళిరి చివాట్లు వేపాను అనుకో. కాకుంకిలం మంచిపిల్ల. నన్ను అంటే అన్నాను. ఏమీ తెలియని అమానుకులాలై కాకుంకిలంను అవసం నిజంగా దురంతిమే. కాలం తిలబడుతోంది అంటే అంకుకీ. కుచిలేని వోగకు డెకాక మరెమిటికీ పాపం పంకుతోంది. అందుకే ఆ భీమేశ్వరతిండ్రి మూసంగా ఏవీస్తున్నాను. దాన్ని కూడా అవేకం అన్నాను. చెకు తిరుగుపు తిరిగి వచ్చిందన్నాను. సహించాను ఓర్వాను. అది చెడిపోయినా... కులం తిక్కువయినా... ఏమయినా ఇప్పుడు దాన్ని పొమ్మడ లేను. ఇంతివగ్గు ఉండుకోలేదా? తెలివో, తెలియకో ఎండుకో ఒప్పుకున్నాను. అంటే నా గొంతులో ప్రాణం ఉన్నంతివరకూ అదివాతోలే ఉంటుంది అది అమానుకురాలు. లోకం నుకేదై నా, ఆ భీమేశ్వరుని కంత తెలుసు." బామ్మగారు చెప్తోంటే మింత

కథ వింటన్నట్లనిపించింది. అదిదే సహనానికి, నియంత్రానికి విస్తృతమైనది. ఎందుకో కేకలేవకుండా... త్యాగములూ ఉన్నారంటారు. ఈ మూలం ఉన్న ముదిలయ్య వాళ్ళి సేవకంటే, త్యాగంకంటే గొప్పది. ఆమెకు మనస్సులో సమస్కరించాను ఇంకా అనిపించింది...

"ఒకరోజు రాత్రి కాకుంజిలం లేసింది సన్ను. ఇద్దరుమరి చూస్తున్నావా... ఏమవుతోంది. ఎంతసేపటి నుంచి ఏమవుతోంది? " నాకు తెలిసిపోవడం నేనే తెల్పాడేమిట. సన్ను అవ్యాయం చేయకండి" అంది. ఏమిటి? నాకు నిజంగా దుఃఖించింది. సమయం దానికే తాళు దిగివచ్చారు. మరో మాట చెప్పిపోతానంది. అదేమంటే నేను అసల సరంగా భావపడుతున్నాను. బాగానే ఉంది. ఆదేశం ఇచ్చి భావపడుతున్నానని నేను భావపడు గోంటే, నే నెక్కడ భావపడు తున్నానో అని అది భావపడుతోంది. ఇది కథ వాయనా! మా బతుకులు దుఃఖమును. విన్నవాలిమీదా మనసులు పాడుచేసుకుంటారు" నేను కూడా విచారించాను. "కాకుంజిలం ఎంతమంది?" అనుకున్నాను.

మధ్యాహ్నం ముడుగుంటలవాళ్ళ, ఆకలునూ, ఈకలునూ చెప్తూ ఆక్కడే ఉన్నాను. సరే మధ్యాహ్నం ముడుగుంటలకు బహుశాందేకు విచ్చి బహుశా భూమిన్నాక జ్ఞాపకం వచ్చింది, తిండికి డబ్బు లియ్యలేదన్న సంగతి. వెంటనే కొరుదిగి ఆ ఇంటికి వచ్చాను. కామ్యుగారు లేరు. కాకుంజిలం ఉంది, నిన్ను చూసి కంపిస్తా చేసుకొంది మేనాం. ఆభిమాన పడింది. భంగపడింది:

"మీనాం!" అంది.

"అవును. డబ్బు లివ్వడం మరిచాను. కామ్యుగారు లేరు?"

"అలా మార్కెట్టుకు వెళ్ళారు." అన్నా! ఇంగ్లీషు మాటలు వదులుతోంది!

"ఇంగ్లీషు కూడా విడిచావా?"

సవ్వరింది. ముగ్గులు సొట్టలు పడ్డాయి. చక్కగా ఉంది మేనాం సవ్వరింది.

"ఏదో చోటలుమాటలు వస్తాయి. అంతే."

"కామ్యుగారు ఏమనుకున్నాను?"

"ఏ విషయం?"

"డబ్బులు విషయం!"

"నిజం చెప్పకపోవడమే. నే నేమీ అనుకో లేదు నాయనా! కాకుంజిలం మే అనుకొంది. ఇల్లాగే ఉంటారు మనస్సులంది. ఎంతో బాధగా కనపడుతున్నట్లుంటారు. లోపల అంతా చూడ సత్తులే అంది, నిన్ను తప్పగా అర్థం చేసుకొంది" అంటూ వెనకనుంచి కామ్యుగారు వచ్చారు. వెనక కూరల తల్లివాడికి కూర్చి ఇచ్చి పంపించి వేసింది. కాకుంజిలం పశ్చాత్తాప పడు తున్నట్లు చూసింది. ఇంతలో బహు "హేరన్" కొట్టుకుంటూ తురుముంది.

"అరే ... బహుశాయితే" అనుకున్నాను. "ఇంకో బహు ఎన్నింటికో?"

"ఇక నాయంరేమే. లాస్ట్ బస్" అంది కాకుంజిలం.

"అయితే వచ్చామే. ఎలాగ ఇప్పుడు?"

"పోనీ తెల్లారకట్ట బహుశా పొరువుగావితే" అంది కామ్యుగారు. అంతే చేతులెత్తి చూసింది కాకుంజిలం. అంతే చేసాను.

కామ్యుగారు చెబుతున్నావని. కాకుంజిలం పొడిలో ఉంది. నేను లోకాల్ గా తిరిగివచ్చానుగా వెనకనుంచి ఆమె అంది "సన్ను క్షమించండి."

విస్తృతమైనది. అమాయక కాకుంజిలం! నేను వంగి ఆమె తలను చూసా అన్నాను. "ఇందులో క్షమించడానికిమంది కాకుంజిలం. నువ్వే చక్కటి ప్రాప్తయిల్లేది. నేను మెచ్చుకుంటున్నాను."

అంతవరకు తిరిగివచ్చా గా నేను మామిడి కాకుంజిలం ఈ మాటలువిని తిర్రెత్తి వాళ్ళను చూసింది. వాళ్ళి ఎందుకో చెప్పకపోయి. కాకుంజిలం అంది. "మీనా మంచివాడు." నేను ఉచ్చాసంతోషమైనా, కాకుంజిలం పరాయిపిల్ల అనే భావనపోయింది. ఇదివర కటినుంచీ కాకుంజిలంకు నాకు భావనల్యం వుందని పించినట్లనిపించింది. వాళ్ళి నాకు తెలియకుండా అశ్రువారితలయ్యాయి. నాలో నేను ఆవేషిస్తాను. కిరీమంతా దడగా లోటుపాటుతో విడిచిపోయింది.

"నిజంగా; కాకుంజిలం! నేను నీకు కృతజ్ఞుడి" అంటూ తల నిమిరారు. ఇంత సన్నిహితం ఏర్పడు

అందుచేతనే నేను దానిని చూడలేకపోయాను. కానంతలో
చారిత్రాత్మక కట్టడ కన్నీళ్ళతో అంది...

“మీ పేరు తెలియదు. మీరు తెలియదు. ఎవరు
 మీరు... ఏమో... నన్ను ఆశ్చర్యం చెబుకోండి.”
 కలిగిపోయాను. ఆ మాటలు, కరుణకై పలికిన తీరు,
 నన్ను ప్రార్థనా కదిలించివేసివై. నేను ప్రార్థనా
 ఆమెకై పలికిపించాను. చెతురొకట కాకు ఆమెయొక
 కలగలేదని ఎప్పుడూ చెప్పగలను. ఆమె అమాంకంతో
 నన్ను గిట్టిగొడించింది. ఏమీ చెప్పలే “నాకుంజిలం..”
 అని కావచ్చేసాగి, “అందుకు నీకు చాలా ఇష్టమైనాను.”
 అన్నాను. నాకుంజిలం మరి మాట్లాడలేదు, నా నీచితం
 గొరి తులులు పూరింపించింది.

[illegible]

మేనా? ఏనాకోడు అవుకోడు? మాట ఇచ్చావే పెద్ద
ఉదాహరించాలి! అంతే నుంచి అమ్మయ్యి మోసపుచ్చు
మేనా? అను జీవితాన్ని నిర్దిష్టించి పెట్టి బాపెట్టి
నానందించేదానికా? నీవు వస్తే ఇక్కడికి? బామ్మ
నారి పాటి ఇంగితం వాకు లేదా? వెనుపు ముప్పే తివి
ప్రకాశించింది తివి తెచ్చుకోవ్వది. మంచో, కడో...
ఒకసారి మాట ఇచ్చావే వానిను చేసుకోవడం కావం
తలం అన్న "మంచివారి" ఒకరం కాదు. వాడేను
తెలియదు. ఈడు తెలియదు. కనీసం ఎవరితో తెలి
యదు. అన్న తెలిసి, మాట యిచ్చి, మోసగాడిలా
అవ్వడం చేయడం నుంచిది కాదనుకున్నాను.
ఈశ్వరుని! మనుష్యులించి వెళుకు మరలాను
దంట్లు పిక!

బామ్మగారు ప్రకారంగా విడిచిపెట్టాను.
 అనుచు విడిచి. ఆమెకు నుఖం అంటే తెలుసా?
 అనిపించింది! ఇతరుల కోరిక ప్రట్టివట్టుగా ఆమె ప్రట్టి
 ఇతరులను మేపి తమ ఇంధిమటి కాలివేసేదా!
 కొందరి జీవితాలు అంటే సేమా! అన! శాశ్వతం
 అలానే కూర్చుంటే ఇంకా! నేను మంచం చేరినా
 ఆమె లేచి నువ్వొంది. తెల విడిచిపెట్టి శాశ్వతం
 ఆ విద్యలో లీనమైంది.

“ఇంకా విడిపోలా!” అన్నాను.

“లేదు పంటి మరలించెన్ని బాగా రేమా! అనుకున్నాను” అంది. కాకుంథిలం మాటకారి కూడాను. చేతు వచ్చాను. వెంటనే కోపం వచ్చింది. “ప్రతి వానికీ ఇలా అనుమానిస్తే కష్టం” అనుకున్నాను. కాని కొంచెం ఆలోచించాక కాకుంథిలం అనుమాని పువంజీ తప్పేమీ అనుపప లేకు నిజంగా! చేతు అనుకున్నాను కాదా? వెంటనే స్పందించి “ప్రతి చిన్న విషయాన్ని అనుమానిస్తూ వేం కాకుంథిలం? అంది దిగాకోరువా?” కాకుంథిలం మాట్లాడిలేదు. దగాకోరో? కాదో, ఒక్క పైలలో అమెకం తెలుస్తుంది? ఇంతలో బాన్సుగారు లేచాడు “ఏం కావాలంటూ” “ఏమీ అక్కర లేదు పడుకోండి” అన్నాను.

తెల్లారకట్ల బప్పులు ఆరున్నాయి. లేచాను.
బామ్మగారు లేచి అప్పుడే పనిపాట చూసుకుంటున్నాను.
సావిత్రి! కాకుంలేలం ఇంకా బద్దకంగా ఆటూ ఇటూ
కొద్దుతోంది. ఆదివం నుడివెలుగులో ఆ మేను చూసాను
నిర్మలంగా ఉంది. ముంగురులు చెవిమడుగువ అన్న

దిష్టంగాపడి మరీ అందంగా ఉంది. అనాయకపు పిల్ల! నా కాకుంటిలం!! నాలో ఏదో ప్రభావం ప్రకటించింది. నేను పెదవులతో...కా! అమెత లేపాను. కాకుంటిలం అదిరిపడి లేచింది. 'మీరా!' అంది. బుట్టపోపాను. కాకుంటిలం కోపంగా చూసింది. ధరచాలేదన్నట్లు సమాధానం పలికిపోగాను. వెంటనే "శుభించు కా! తెలియక చేసాను" కాకుంటిలం తెల్లగా నిలిచింది. "మనకున్నదేగా!" అంది విత్తిగిరి. నేను ఉల్పోగిపోయాను అనాట నిలిచి. ఎన్నోసార్లు మెత్రి ఉన్నట్లంది...వచ్చి కా!

"ఏం కాకుంటిలం...మరి నే బాయి వచ్చేవా!" అన్న వెంటనే అమాంతం లేచిపోయింది. వెంగగా చూసింది. అనుమానంగా చూసింది. బాగాచూసింది. వింతగా చూసింది. చీకరింపుగా చూసింది. కోపంగా చూసింది!

"అది కాదు కాకుంటిలం...నాలుగు కోట్లలో వస్తాను. వచ్చి నిన్ను తీసుకువెళతాను."

ఎక్కడికి అవలేదు. నా చేతు అవ్వలేదు. నుటావలేదు. ఇంకెలా? బామ్మగారు వచ్చారు. వస్తానని చెప్పి విడిచిపెట్టాను. ఎన్నుచూస్తూ దిగాలుగా నిలబెట్టి కాకుంటిలం చేపల్లి పోకోతున్నాను. నామరి ముత్ర తిరిగి మరొక్కవారి ప్రదిర్పించాను.

"ఎబ్బులు" అంది కాకుంటిలం. బామ్మగారు కనిపించారు.

"తగదాని చే. ఆ అబ్బాయికి!" అంది బామ్మగారు. అనాలని అనిలేదు అనిపి. ఆ ప్రయత్నంగా అంది. నేను పకపక నవ్వాను. కాకుంటిలం ముసియసిగా నిలిచింది. ఏబ్బు లిస్తూ "బామ్మగారూ...బుధవారం వస్తాను తిరిగి" అన్నాను కాకుంటిలంకు తెలిపే ఉద్దేశ్యంతో. "పోయిరా నాయికా!" అంది. వెళ్లి పోతున్నాను. "ఇదో...చూడండి...గోకుల మరీచి పోయాను." అంది. అవును. తిరిగి గోకుల పుచ్చుకోన్నాను. గోకులతోబాటు రంకులమహావిషవ క్షం నిలిచింది చిన్నగా బామ్మగారికి కనపడకుండా నాకంటెతెలి వైచితుకున్నాను. కాకుంటిలంకు ఏమి తిరిగి ఇవ్వాలో తెలిసిందికాదు నాకు. వెంటనే నా పెదవులను చూపించాను నీవు మొదటే ఇచ్చానన్నట్లు. కాకుంటిలం నిలిచింది. ఆ విసికెట్లనీ నా మరీచిపోగలను

నాని అవత్తును మగవలేదు. కాకుంటిలం మొహం ఇంత చేసుకొని పలుకు కొంచ నోట్లోకి తెచ్చుకొంది!

కాల్లోకున్నాం ఏదో ఆలోచిస్తూ విసికెట్లను విప్పాను. దాన్నిండా బామ్మలు—రంకు రంకులలో గదిగదిగా ఉన్నాయి. కంపెనీలు నాపే ధలో క్రిమాడా విసిరాడు. "పంతులుగారికి ప్రార్థున్నే ఉక్కగా ఉండిలాఉంది" కాల్లోని జనం పకపకమన్నాయి. బుట్ట పోపాను సమాధానంగా. నాకి ఇచ్చేమయిన జవాబు అవుతుంది అది! ఒకమూల చిన్నగా వ్రాసి ఉంది. "కాకుంటిలం—ద్రాక్షరాయి" నాలో నేను నివృత్తున్నాను. అన్నవరం అది తిరిగి బుధవారం మధ్యాహ్నం వచ్చినికే ద్రాక్షరాయి తిరిగి వచ్చాను. కాకుంటిలం ఎదురుచూస్తోంది. నిన్ను చూసి నిలిచింది. నేనుకూడా నివృత్తును పొడిగా!

అవకే మధ్యాహ్నం భోజనంచేసి పాచిడిలో మేలుపాల్పాను. బామ్మగారు కూడా మగతగా నిద్ర పోతున్నాను. నేను మెలిగా వసారాలోకి వెళ్ళాను. కాకుంటిలం పనిచేయకుంటోంది. ఎన్ను చూసి ఏమిటికి? అంది. దానికి ఆర్థం బామ్మగారు చూస్తారు. ఏమిటా పాపానం అని.

"ఏమీ లేదు ... బామ్మగారికి చెప్పతాను" అన్నాను.

"ఏమిటి?" కాకుంటిలం వెగ్రిగా ప్రశ్నించి అమాంతంగా నోరు తెరిచింది.

"నిన్ను తీసుకెవతానని!"

"ఎక్కడ నోచకుండా ఉంది. మీ ఇంకం..." కాకుంటిలం ఎక్కడికెలేదు. నా ఉద్దేశ్యం ఏమిటి? తీసుకుంటి? ఇలాంటి ప్రశ్నలను చేతుకపోవడం నాకు నిజంగా ఇష్టం కలిగించింది. నేను పొడిగా చెప్పాను. నేనూ ఈవిషయాలు ప్రస్తావించలేదు. పలుకుంటే ఈ ప్రపంచాన్ని ఉండేదనుకున్నాను.

నేను పాచిడిలోకివచ్చాను. బామ్మగారు ఇంకా నిద్రపోతూనే ఉన్నాను. నేను బెంచీమీద వకుం వాల్చి ఏమనిచెప్పాలో, ఎలామట్లాడాలో ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాను. కాకుంటిలం అంతోడిగా ఉంటుంది నుకున్నాను. ఒక గంటపోయాక బామ్మగారు లేచారు.

"బామ్మగారూ..." అన్నాను.

“ఏంనాయనా?” అంది అవిడ.

“ఏంలేదండీ” అని మొదలుపెట్టాను. కాకుంథిలం భయంగా, వివృతంగా, దొంగగా తలుపుచూపుతున్నందుని చింటున్నదని నేను కనిపెట్టాను.

“మీ కాకుంథిలంవంటినాడనే నేనును. నానూ, తిలీ, తిండ్రీలేను. నేను ఒక్కణ్ణి. నాకు మూడేకరం ఆస్తి ఉంది. ఇందులో ఆరువేలరూపాయల అవసరం నాకు లేదు. మనం ఒక్కొక్కప్పుడు, మనకు ఋణావులు, పాపాలు, సంపన్నులు లేకపోయినా, ఇతరులను సమృద్ధిపరిచే వస్తుంది. మీరు కాకుంథిలాన్ని కన్ను మూతురులా చూసుకుంటున్నారు. అమె స్థితిగతులు చెప్పారు. అన్నీ ఆలోచించాను. మీ ఆధిస్థంతులం లేకపోతే...”

ఒక్కక్షణం తిలీరసదీ, వెంటనే సమాధానపడి “నేను అనుకున్నది నిజం—అయినా, ఇందులో నాప్రమేయం ఏమీలేదు. అంతా దానికన్నమే. మూతురుమూడా కాకుంథిలంలా ఉండేదని నా సమృద్ధం. కాకుంథిలమును నేను ఎప్పుడూ పొమ్మనేలేదు. వైగా నేను చెప్పవలసినదని, పిల్ల, కాకుంథిలం”

కాకుంథిలం కంటికి పట్టింది. ఎంత ఆపుకుంటామని ప్రయత్నించినా విచారమును నూచించే ఎక్కిళ్లు. ఉచ్చాసానికావాలంటే మెదడునుంచి సపడాయి. అమె ధీమంతులకే ఒక్క ఉదుటునవచ్చి అమె కాళ్ళమీద వ్రాలింది. “ఏమిటే కాకుంథిలం? ఆలోచించావా? నానూ... ఎందుకో అనిపించింది. ఈ అబ్బాయి కొత్త మర్యాదస్తుడని. అయినా, ఒకటి చెప్పకున్నాను నిమ. నువ్వేడికనినా, ఆ ధీమంతునిమీద సమృద్ధి ఉంచి చెయ్యి. నువ్వేక్కడున్నా, ఏ పరిస్థితిలో ఉన్నా, నీ బామ్మను చూడాలంటే, కాకిత్ కలుగుచెయ్యి. నీకోసం... ఎప్పుడూ బామ్మ ఆలోచిస్తుందిమనో” బామ్మగారి కళ్ళు నీళ్ళతో నిండాయి. కాకుంథిలం ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది!

ఆ పాపంతులం పీకొరుకు పోతోరున్న నన్ను అపింది బామ్మగారు. అమె చాలా తీక్షణంగా ఉంది. అమె నవ్వవలసినప్పుడు, అవసరమయిన కంటువును కలిగి ఉంటుందని నేను అప్పుడు అనుకున్నాను.

“ఇంకా ఒక మాట.” కొద్దిగా తీక్షణంగా అంది. దిగ్గరగా వెళ్ళాను. నన్ను అడిగింది నిలదీసి.

“అబ్బాయి! పరిస్థితి ఆలోచించావా? లేక సమాజమైన పురుషులవ్యామోహమేనా? అమె విశ్రాంతి. విశ్రాంతి అని మరచిపోకు అమె ముందు చెప్పిపోయాడు. కాపరంచేసి పోయాడో, అమె కష్టంగా ఉన్నప్పుడు పోయాడో మనకు తెలియదు.” ఈ మాటలు అమె అంటూంటే నాకు ములుగులు తిగిలాయి నేను ధీమంతులకే పోయాను. నీకు కాలంపాటు తిలీరసదాయి. వెంటనే నాలో నేను సమాధానపడదుకున్నాను. మానవ బొమ్మలానికే దిగుతున్న నేను ప్రాణిని పుంజుకొని పెర్యంగా...

“బామ్మగారూ... నన్ను అనుమానిస్తున్నారా? అన్నాను బామ్మగారు.

“ఎందుకు మనసు?” తర్కికంగా అడిగింది బామ్మగారికి సమాధానం చెప్పలేదు. అమె అంది. “నువ్వు ఆలా చెప్తావని కాదు నేను చెప్పింది. ఆడవానికి అన్యాయం తలపెట్టడం ఒక ఘనకార్యం కాదు. కాకుంథిలం మంచిపిల్ల. కాకుంథిలంను సమృద్ధి. అమెకు అన్యాయం తలపెట్టకు. బాధపడతవు. నీనా...! కోలా కోలానూ నా దాడుధ్యంకుడా సన్నగిల్లుతోంది. నేనోయిన తిర్యాకియినా ఎవరో ఒకరు చూడవలసిందే కదా. వైగా... ఇది అప్రయత్నించగా ఎప్పుడో సంఘటన. ఇది ప్రార్థనగా ఆ ధీమంతుని కరుణ. అంతే తొడవకూడదనుకున్నాను వైగా, నువ్వు మంచివాడివని నీరుగుతున్నప్పుడు కోలాన, నా జీవితంలో ఒక మంచిపనినా చెయ్యాలిగాను అనే సంప్రదిత నాకు ఉంటుంది!” అంది బామ్మగారు. అబ్బ! అమెహృదయం ఎంత విశాలమైంది! ఏమి చదువులు చదివినదానివ! మానవ బొమ్మలానికే పరిణామం తొకదానికీ; అమెలో నేను అపరిగాను.

“బామ్మగారూ! ఈ విషయంలో నేను మీకు కృతజ్ఞుణ్ణి; ఆధారంలేక చిక్కటి చీకటిలో నుడిగా ములుగుతున్న నాకు చిన్న దీపప్రకాశమే ఇచ్చారు. మీరు నిశ్చలంగా ఉండవచ్చు. నేను మీ కాకుంథిలానికి అన్యాయంచేయను. నాకు చేతనయినంతవరకు నా ధర్మాన్ని నేను నిర్వహిస్తాను.”

బామ్మగారి కళ్ళు నీళ్ళతో నిండాయి. ఆ ధీమంతుని ఉద్దేశించి, రెండుచేతులూ ఎత్తి సమస్తం రించి “పరమేశ్వరా! అంత నీ దయ!” అంది. ఇంకా

అవి... భగవంతుడు అనుగ్రహిస్తే, మీరే బాగుపడతారు. దానిరారీ బాగుండాలో? అబ్బాయి! ఎప్పుడైనా, ఎక్కడున్నా, మీకు ఆపరాజకపోలే, ఎవరయినా కావలసివస్తే బామ్మగారు ఉన్నారని మర్చిపోకు. నీవు అవ్వాడవడి, అవ్వాడంచేసి, అవ్వాడంగా జీవిస్తేనే బోధిస్తాను. ఇంతే చెప్పేది!”

ఆరాత్రి అడిగింది నన్ను కావరం మొదలుగాగల విషయాలు. నేను ఏదో ఘనవారేదన్నట్లు చెప్పాను. కావలసివస్తే సామానా, అది పట్టుకెళ్ళింది. కాకుండా లలం నుద్దనీళ్ళు పెట్టుకొంది. నేను ఆమె అదరగకు కరిగి తిగివలాడిపోయాను. కసాయివాడుకూ దాహరాడ వలసిందేనని అనుకున్నాను; ఆమె ఎదులు! ఆచీటిలో “ఇరవై వస్త్రానీ” పెళ్ళిపోయింది దానిన. కాకుండా లలం ఆమెకు సహాయంగా వస్తాంది. “ఈ వేళే వస్త్రావు... మరి రేపు?” ఆమె నివ్రవో అన్నా, కాకుండా లలం బాగా గిలగిలలాడింది. భోదమని ఏకింది. ఆ ఏకు పును అవుకో లేక, “అమ్మా!” అని కూడా అందిగట్టిగా. బామ్మగారు విన్నారు. ఆమెకు పెంచిన ప్రేమ, మమకారం ఉన్నట్లుగా పుట్టుకొచ్చింది. ఆమె విసుగుగా కాకుండా లలం సమాపించి, కాగిరించి, తలనిమిరింది. కాకుండా లలం వలవల ఏకింది. బామ్మగారి ముడతలవడిన తిరిగి వదిలింది. కంఠం లేదోయింది. బామ్మగారు కూడా కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నారు. కాకుండా లలం అంది... “నేను విడిచిపెళ్ళాను!” బామ్మగారు అడిగివడింది! వాడు కూడా కళ్ళనీళ్ళు వచ్చాయి! “బామ్మగారూ, వానీ, తిర్యగ్రి తీసుకువెళతాను!” అన్నాను నేను. బామ్మగారు తలవంకించి... “నేను ఎప్పుడూ వెళ్ళివుని చెప్పలేను. కానీ, వాకోసం, మీ సన్నాహాలు మావకండి!” నేను మాట్లాడలేదు. కాకుండా లలం మాట్లాడలేదోయింది. బామ్మగారు విధిలోకి వెళ్ళిపోయారు.

“ఏం కాకుండా లలం! నీకు ఇచ్చేమేనా నాతో రావడం?”

కాకుండా లలం జవాబు చెప్పలేదు.

కాకుండా లలం తిరిగి అడిగాను. ఆమె అంగీకారమే అన్నట్లు తలవంకింది.

“మరి బామ్మగారితో అలా అన్నా నేం?”

“ఏమీ లేదు. ఆమెను వదలలేక!”

“నీవు ఆమెను ఎప్పుడు చూడాలంటే ఆవుకు చూడ్తువునా. సరేనా!”

ఆమె ఒప్పుకుంది. ఆమెను చూట్టాడనీయకుండా చేయగలిగాను నాని. ఆమె కన్నీటిదాండు ఆపలేక పోయాను చాలాసార్లు ఏక్కింది. ఈ పరిస్థితిలో కాకుండా లలం బింబిగా కాస్తీపయినా విడిచిపెట్టడం మంచి దనుకున్నాను. నేను చెరువుకట్టను విచ్చాను. చీకటి పోయి ఇంకా వెన్నెల రాలేదు. చెరువులోని నీళ్ళు బల్లగా విగిలలాడుతున్నాయి. స్వజ స్వంధిం ఆకాశ దీపం దూరాన కనపడుతోంది. అది ఆకాశంలో నిల్చిన జ్యోతిరా ఉంది... దాని ప్రాకు ఆధారం కనపడలేదు. భీమేశ్వరునికి సమష్టించాను. ఇంకా రోడ్డుమీద జనం తిగలేదు. నేను అలా కాస్తీపు విళ్ళ బల్లగా కూర్చోని వెంక్కు మరలాను.

కాకుండా లలం, బామ్మగారూ ఏచేజో కలుపు చెప్పకుంటున్నాను. కాకుండా లలం ఏజో పొట్లంతో ఉంది. కాకుండా లలం కిలకల వచ్చింది. చీకటి పోయి వెన్నెల రాబోతోంది కాకుండా లలం నివ్రవో! నన్ను చూచి అంత నివ్రవ నివ్వడనుకున్నాను. కాదు. అది బామ్మగారి చక్కటిగిరి! తిర్యగ్రి వాడు చెప్పింది కాకుండా లలం.

నేను బల్లమీద కూర్చున్నాక చెప్పింది; దగ్గరకు వచ్చింది కాకుండా లలం.

“ఎందుకు చెప్పండి, బామ్మగారి చాదస్తం కాక పోలే. ఈ చీకె, బాకెట్లు ఎందుకు?” చూపించింది చీకెను, బాకెట్లను. తేలికలాచీ చీర! ఎప్పుడూ రంగు చీర కట్టగా చూడలేను నేను ఉన్న ఆ వాలుకు రోజులూ! బామ్మగారు అసాధ్యురాలు! నేను కాకుండా లలంతో నివ్రవనూ అన్నాను.

“ఏం కాకుండా లలం...? ఇంకా అవ్వజే...తిల కానికి రాజింపులేనా?” వెంటనే కాకుండా లలం మొహం పల్లబడింది. పూర్వపు విషయాలు ఒక్కమాటు ఆమె ముందు కనపడిఉంటాయి. వస్తున్న వెన్నెలకు మేఘాలు అడ్డు తిగిలాయి. నొమ్మకున్నాను. చీర ఇంకా, అలానే, వా చేతుల్లో ఉండిపోయింది. ఆమె లోపలి పోయి భోతుని ఏక్కింది. బామ్మగారు విషయం అర్థం చేసుకొని కాకుండా లలం కున్నరంగా మంచిందినెం నాకు వింపకుమో నే ఉంది.

“అవును. తప్ప. అతిమ చెప్పింది నిజం.” ఆరాత్రి వెన్నెలలేని కటిక చీకటినుంతుంతుం జీవితానికి వెలుగు విచ్చాయి. ఆరాత్రి, కాకుండా లలం బొట్టు పెట్టుకుంది!!

వామ్యునియం సంధుకో గిరిగింతలు పెట్టియు
తొలుపడింది. కాకుండాలుట బొట్టు తిగివలనవై న్ను
బాధపడుతుందనకున్నాను; అతీనుమా నీ ఆరాతి,
అవలు, బామ్యుగాను, కాకుండాలుట విప్రహానేలేదు.
ఏవేతో కలుసు చెప్పుకున్నాను.

[illegible]

మాదాను ప్రమాదించేదాకా నేను దీన్ని గురించి ఆలోచించనేలేదు. మట్టిలో దొమ్మలు గరుమల్లోంచి దొల్లుకుంటూపోతోంది బండి ఎగుతుందినుమగా! లేక గులాబీదీరలో వదులుగా మురుములుగుతుంది కాకుం తిలం! అయితే నేం...? కాకుంతిలం చిగులుగావుంది! ఆమె దైవ్యంగా చూస్తూంటే, మరి కొంత బానుందని, నానునన్ను అలలతో నిండినా, అనుకోలేకుండా ఉంది!

నాకు చెంబునే ఒక వింతిధియం కలిగింది. నేను
 కాకుంకిలను ఎక్కడికి తీసుకువెళుకున్నాను? ఒక్క
 మాట అడిగినట్లు వినిందిది నాలో నాకు. నాకు ఇల్లు
 లేదని, ఉన్నట్లు అమ్మగారిది నాకు అందినది.

ఉత్తరీను. కావంతలంను ఏధిమాతో రీతుపవత్తువాను?
 ఇది ఇలా అనుకుంటుంటే ధియంబూడా జేసింది. ఏదైవా
 ముందు ఆచారాల చిరిం గా లేస్తాను. తిర్వాది బా
 పదాను. ఇప్పు వెనుకొని లాధింలేను. అరిగమన్నది
 అరిక్కుమనను ఇప్పు వెనుకొని ఏదిలాధిం?

వాదిలాల తొడిగారీవల్లు దాటబోతోంది బండి.
వాదిలాల తొడిగారు ఆరుకుమోప కూర్చున్నాడు. బండి
లోకి తొంగిచూడారు ఆయన. నేను బండి ఆపుచేసి
దీనిను ఆయన అవ్వాయంగా... "రా! రా!" అని
అన్నాడు. "ఏమిప్పోరం" అన్నాను. తిరిగి వెనుక
రీంబోయి వెంటనే మానుకున్నాడు. నేను వెంటనే
బండిలో కాకుంట్లం కుదురుకున్నా "మిమ్ముల్ని తిరస్కరి
కొనుకొని విరాలలు చెప్పుతాను తొడిగారు!"
అన్నాను ఆయన సరేవన్నట్లు బుజ్జుపోయాడు. బండిని
పోవబున్నాను. ఆయన నావంక, బండినై తూ ఆక్కి
గ్గంగా చూడారు!

వాడు అప్పుడెప్పుడో వారణాసాయని అమ్మ మాటలు గుర్తుకువచ్చాయి! “ఇల్లు అమ్మకొని అమ్మ కావ్వి విధివిధిదావా?” అమ్మ అయిన మాటలు పన్ను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేసాయి. విజంగా అంతేజరిగింది. వాచిలాల తాతగారి మాటలు, వారణాసి తాతగారి మాటలు ఎదురు ఎదురుగా వచ్చి నిలబడ్డాయి. ఇద్దరు చెప్పినదాంట్లోనూ విజం ఉంది. కానీ క్షణంకొలం మూత్రం వాచిలాల తాతగారి మాటలే విడిపోయాయి. ఆ పందిగాక పరిలో! విజం ఎంత లేను.!!

నాకు చాలా చికాకు అనిపించింది. ఆనలు నాదే తిప్పమకున్నాను. దేశి వందాం నీకని ఎవరయినా ఇల్లు అయ్యుకుంటారా? నెంబునే నాకు నవ్వువచ్చింది. చాలాంటివా రెవరయినా ఉంటారా?

పంచాయితీ బోర్డు అధీనపడినది అనింది బంధి.
ఇదితెలుసుంది "సత్యం!" అని పిలిచాను. సత్యం మా
చేరి పెడిదెంట్లు. సత్యం, నా నంబును బోర్డు ఉత్తా
హంగా ఇదితెలుసు వచ్చాడు. సత్యం: నేనంటే
గౌరవం, అభిమానం. సత్యం: నేనంటే గౌరవం, అభి
మానం కంటే ఒక పాటు భయం ఎక్కువని నాకు
తెలుసు. నాకు ఇదితెలుసు వచ్చి, బండీ, వ్యవహారం
మానే గతుక్తు వచ్చాడు.

"ఏం?!" రెండు గరులు కావాలి." అన్నాను.
 పంటనే తీసుకోమన్నాడు. బండిలోకి తొంగిచూసి.

అదోలా మెహం పెటి, కనుబొమ్మలు ఎగరవేసి "ఏమిటి కథ!" అని కనుక్కున సవాడుకు. ఆ సమయంలో కుచ్చ మైవభావం. నోటిచే చెప్పబడిన అసహ్యభావం ఉంది. వాడి సమయ చాలా వెలిగి ఉంది. చివరకు రసి కుకు సర్వవిల్లు సవాడుకు! వాణ్ణి అసహ్యించు కున్నాను అప్పుడు. వాడు అన్నివిధాలా మంచివాడే. కానీ వాణ్ణి ఆ దౌర్బల్యం ఉంది. అది కివలం సరిగ్గా ముగించడం!!

"చాలా ఉందిలే కథ. తిర్యక చెప్తాను." సరిగ్గా ఉమరుగా ఉన్నాడు. సిగరెట్లు తాగోటి ముట్టించి వా కొట్టి ఇంజనీయరు. ముక్తసరిగా అన్నాను— "మా నీవాను."

"ఒకరే!" అని చెప్పితిన్నట్లు అన్నాడు. తీరిగా నుంచున్నాడు. కాలం నిర్దుష్టమైనా. తేమకుమారుతో మొహం సరించుకున్నాడు కళ్ళతోను కుదురుకున్నాడు. తేమకుమార్ని కాలం జానువు కున్నాడు. ఇంజనీ చివరకు పరమని లక్షణాలు!

"దీని కాకుండా!" అని లోపలకు దారిచూపి చాను. సరిగ్గా ఎగాదిగా చూపాడు కాకుండానిన్ని, క్రింది పెరిసింది పై పంటిచుండా అదిమి ఉంచు కున్నాడు. ఆ పరిణామం మరీ వెలిగింది కనపడింది. వాకెట్లు చిక్కుకుండింది. కాకుండాలు చిక్కి అరుగునడి కిటిలోనుంచి బయటకు చూస్తోంది. సరిగ్గా, కాకుండాలు ఏమూల ఉంటే అమాలుకు దృష్టి మళ్ళిస్తున్నట్లు నేను గమనించకపోలేదు. సరిగ్గా దిద్దాం గా:

"అ పెట్టె దింపమనరా! అలా చూస్తూ కేమిటి!" అన్నాడు. కాకుండాలు ముందు, వాడి పరిణామ ప్రస ర్పించుకుంటే తిర్యక ఇంజనీవారి! ఆ చిక్కి అది వాళ్ళంతా నువ్వులా నిలుచి నేను చెప్తున్న తిరిం గాన్ని అంతా చూస్తున్నాడు. వా వెళ్ళి పిలవడం ఒక చిన్న సైక్లంలా ఉంది. బండివాడికి చెబుతున్న పంపాను. సరిగ్గా "పంపారా!" అని లోపలికి వెళ్ళి పోయాను. సరిగ్గా నిశేషకాలం కొనసాగింది, తెప్ప రిల్లీ, వా వంక అదోలా చూపాడు. ఆ మాట "నువ్వెంత మరీపోయావురా! స్నేహితున్ని కూడా మరీచావ్!" అన్నట్లు ఉంది!

మా ఇంట్లో మంచాలు, నామానా అని తెల్పిం చాను. పరమలు పడేవాడు. కాకుండాలు అన్ని చూపిం

చాను. రెండు గదులూ చూపింది. వెంటనే వెంటకు సిద్ధమయ్యింది; తను, నూరినగం నీళ్ళు పోసుకొని.

నేను నేనుగా వానిలాల తలగా గింటి కి వెళ్ళాను. నేను జరిగిన సంగతులు ఆయనకు చెప్పాను. ఆయన ఎంతో శ్రద్ధగా విన్నాడు. చివరికి పక్కపక్క వెళ్ళి... "అరేమీకుగా, మంచి గడుగ్గాయితే..." అన్నాడు.

"కానీ అబ్బాయీ! ఎవరికి... ఆమె విధి అని మాత్రం చెప్పకు." అన్నారాయన.

"ఏమీ చెప్పను."

"ఒకటి చూడు. పదిమంది పది రకాలుగా అంటారు కానీ మత్స్యరిగ్రహంగా, పహాసంగా భరిం చాలి. కాకుండాలుకు మత్స్య వద్ద చెప్పాలి, ఎక్కడ పాదు వాతోంది. పోయిరా. తిర్యక మాట్లాడతాడు!" నేను తిరిగి వచ్చేవాను. పాదులత్రం అగుదామనుంది, పంచాయితీ జడ్జికు తడిమో పాబలు పోతుతోంది. పాటకజనం ఎవరి ఇళ్ళకు వాళ్ళు వెళుతున్నాడు. కాకుండాలు చిక్కినదిలో పాబలు చింతోంది.

వాకు నీళ్ళతోడి సిద్ధం చేసింది. నీళ్ళు పోసు కొని భోజనానికి కూర్చున్నాడు. ఉల్లిపచ్చి. చాను మత్స్య, అంతే వెంట! అయితే నేం. ఉల్లిపచ్చికి అమ్మ తింటా ఉంది ఆచే ఎంతో విశ్రాంతిగా భోజనం చేపాడు. వాకింక ఏ రేం గా లేదుకున్నాడు. పొళ్ళంగా కాలం వెళ్ళిబుచ్చుకున్నా అనుకున్నాను.

కాకుండాలు భోజనం చేసి ఇంటికి వెళ్ళింది. అవతల ఆగరు మెట్టుకు. "ఒకే... అబ్బాయీ!" అన్న వానిలాల తలగా కిక్కిరించి ఆస్తిర్యరాయ "రండి. రండి." అన్నాడు. ఆయన లోపలకు వెళ్ళాడు, గదిలో కొలు పెట్టా నే...

"చూపావా. అబ్బాయీ! అమ్మదూ ఉండే వాడిని. అవునుగానీ. మనదేవుడు అమ్మ!" అన్నాడు కాకుండాలును ఉద్దేశించి.

కాకుండాలు తిలవంచి ఒకమాటకు వదిలి నుంచాని కంకం ఒక మాట సరించుకొని... కాస్తేపు అలా చించి "చామరానుండి" అంది. "చూడు అమ్మాయీ! మావాడు కాస్త నుడుక్తపాడు. నువ్వు వాణ్ణి పదిద్రుతుండాలి. ఈ పాదు ఉంది చూపావు. ప్రతి విషయమీదా శ్రద్ధ చూపింపాళ్ళకు, ఏనో... నువకు విషపడేలా అంటారు. నువం వాటిని లెక్కపెట్ట

పట్టు ముడులుకోవాలి. వస్తానోయి!" అని వెళ్ళిపోయా
రాయన!

వాకు తిర్యక్త క్రమంగా అర్థమైంది. ప్రత్యే
కంగా, ఈ మాడు మాటలూ చెప్పడానికి ఎందుకు
వచ్చానో!

కాకుంజిలం అంది నవ్వుతూ "ఓ తాతగారవ
రండీ...ఎంత మంచివానో!" నేను తల ఆపించాను.
నిజంగా ఎంతమంచివానో! కాకుంజిలం రేరివైంది.
నూత్తుగ్రామీ అనుకున్నాను. అదే అన్నాను కాకుం
జిలంతో. కాకుంజిలం నవ్వింది.

"మాడు కాకుంజిలం. నవ్వేంతో అందంగా
ఉంటావు నవ్వుతూంటే. అర్థమాం ఎందుకు నవ్వ
కున్నావో?" అన్నాను నవ్వుతూ. ఈ మాటలకు నవ్వు
తుందిని వాకు తెలుసు. నవ్వింది!

"బానుండీ! అర్థమానా నవ్వమంటారా? అది
మీరు చెయ్యవలసివచ్చింది. నన్ను నవ్వించండి, నా
అధ్యంతంలేదు." నా కేమాటా తోవలేదుగాని వాకు
నవ్వు వచ్చింది; కాకుంజిలం మాటలకు. నేనునవ్వాను.
తిరిగి నవ్వింది కాకుంజిలం. వాకు ఆ చిన్న సంఘటన
జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. అడిగాను వెంటనే...

"మాడు; కాకుంజిలం. నేనానోనానో రాత్రి
తిరిగి ఇంటికివస్తే, బామ్మగారు ఏదో అంటే కిలీల
నున్నావ్?"

"బానుండీమాట! ఎప్పుడో...ఏదో...అంటే
ఏదో నవ్వుతాను. అప్పుడే మరచిపోతాను."

"అలాకాదు కాకుంజిలం. నవ్వు అంతగా
నవ్వావు అంటే ఏదో కారణం లేకపోదు. ఏదో
ఉంటుంది. వాకు తెలుసు అనోజురాత్రి... అంటే
బామ్మగారు చీర కొనితెచ్చారు... అప్పుడు."

కాకుంజిలానికి జ్ఞాపకానికి వచ్చింది ఉంది.
సిగ్గుతో తలదించుకుంది. మళ్ళీ నవ్వుతో కిలీలనుంది.
కాకుంజిలం నవ్వుతోంటే వాకు ఆత్రుత మరీ పెచ్చు
పెరిగింది.

"చెప్ప కాకుంజిలం!" అన్నాను.

"బానుండి మీవరస."—చెప్పమని కలవంతం
చెప్పాను. దగ్గరకు వెళ్ళి వంచిన తలను చేతుల్లోకి తీసు
కున్నాను. నా నెట్టిరిచ్చును చూచి సిగ్గుపడింది అతాయ
కంగా! తనం అలాచించి కేళిచ్చి నవ్వింది. ఆ

నవ్వులో కాకుంజిలం ఎంతో చిన్నపిల్లలా కనపడింది.
నేను అదే అన్నాను.

"నవ్వు నవ్వుతోంటే నీ చిన్నపిల్లవయ
పోతున్నావ్." నవ్వింది కాకుంజిలం.

"నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చేయకు."

కాకుంజిలం తలవంచి అతి వింపాడిగా, "అది
కాదు... బామ్మగారు." అని, కిలీలనుంది. నవ్వు
తిప్పితే మాట పెరిగింది. నవ్వుతోంటే. కాకుం
జిలం చేతులు పుచ్చుకున్నాను. ఆమెను ఒత్తిచేయడం
కొద్దిగానే అనిపించుకుంటుంది అయినా అమాట
విమల, విసాలనే ఆ పక్షి నన్ను చేర్చి అలాచించ
వచ్చలేదు. ఆమె చెప్పింది.

"నేనీమాట బామ్మగార్ని మాడ్చానికి ఒక్క రైసి
వెళ్ళువలె!"

"అలా!" అన్నాను. ఇంకా చెప్పుతుందిని
మామాను. కాకుంజిలం ఇంకా మాట్లాడలేదు. మళ్ళీ
వందుకుంది.

"చెప్పు కాకుంజిలం. అంటే?" అన్నాను.

"నా ముహంగా ఉంది. ఏం చెప్పను? అందుకే
నవ్వుతా!"

ఇంకా అర్థంకాలేదు. నా అయోమయానికి
పిచ్చినవ్వు నవ్వు తిరిగి అంది "అమ్మగా వెళ్ళారే!"

నా కళ్ళం అయ్యింది. ఫుక్కిన నవ్వాను. నన్ను
చిచ్చితంగా చూసింది. కాకుంజిలంను అదోలా
మామాను. నా మాటలు అకలికొన్నట్లున్నాయలా
ఉంది నా మాటలకు ధీరించలేకపోయింది. వెళ్ళి
కాకుంజిలంను చేతుల్లోకి తీసుకున్నాను. ఆమె
మాట్లాడ లేదు!

ఒకమాట కాకుంజిలం "ఏమండీ" అంటూ
పిలిచింది. నాచేతు చెప్పాను. కాకుంజిలం నవ్వుతోంది!
నేనూ నవ్వాను. ధ్వజమాదా బాగా తెలుసన్నమాట!

"నేనలా పిలవలేదు బాబూ!" అయితే అప్పుడు
మాడార్పించి! ముక్కు బాగా కైకిలేచి ఒక్కమాట
క్రిందపడింది. ఆమె మరీ అందంగాఉంది.

"ఏమండీ!"

"చెప్పానుగా నాచేతు!" ఈ సారి మాదా
నవ్వాను.

“చెప్పానుగా అలా పిలిచలేవని.” రెవ్వరూ మూసీ మూయివల్లు పెట్టింది. ఆమె మూచి ముగ్గుణ్ణి చూపింది...

“నువ్వు నన్ను మాటిమాటికీ ఇల్లా పరవళ్ళి చేయడం వ్యాధింకాదు కాకుంటేలం.” కాకుంటేలం చిరునవ్వు వర్ణించి. ఆమె పెదవులను తాకాను. వాళ్ళు ఆమె బట్టను చింపవందీర చేస్తున్నాయి. పూర్తిగా ఆమె వాకు స్వాధీనమయ్యింది. నేను అన్నాను “మాడగా... మాడగా... విన్నవించి వెళ్ళి లేని ఎర్రనితీరి ఏర్పడకుదా!” కాకుంటేలం పచ్చగా వర్ణించి. వింపాడిగా అందికూడా; “ఎంత నుంచి వారు!” నేను పరవళ్ళియిపోయాను.

అనురాగ్ తో ఉన్న పేద అలవడి బయలుదేరింది. వాకు వినిపించేలా ఆ నేం అన్నాడు. నేను పట్టించు కోకుండా ఉంచానున్నా ఉండలేక పోయాడింది. నేను పూర్తిగా చెడిపోయానన్నాడు. బీతెగించి వాణ్ణి చేపట్టుకున్నాను. ఆ తేలి పాపంలం రాని చెట్లెగ్గరి పదిమంది ప్రాసబద్ధారు. వారణాసి తాత గారు పగలవరకీ వచ్చుతున్నాడు. నన్ను నేను ఒకమాటు చూపకున్నాను. ఎన్ను అని...

“ఒక... ఏ ఏ ఉన్న తిరిగానరా!” అన్నాడు వారణాసి తాతగారు.

“ఏదోలేండి...”

విస్మయాను కూడా అక్కడే ఉన్నాడు. వాడు అన్నాడు.

“వాడికే నుండి. అద్విష్టవంతుడు.”

“ఎగుటివాడి అద్విష్టంచూసి నువ్వు ఏకీచే దురదృష్టం నీకేం పట్టిందిరా! నీకన్నావా? అన్యాయంగా కలవడి అస్త్రీ అధికారివయ్యావ్.” విస్మయాడి మొహం వల్లబడింది. ఏం మాట్లాడలేదు.

వారణాసి ఆయన అన్నాడు. “అదికాదురా! ఇది ఉరా! మాటల్లా? ఏదో చెప్పారనుకో. దానికీ నేను అవను. నువ్వే నూంపం తింటున్నానువి గుమ్మలు మెళ్ళొకటకుంటామా? కాస్త... దాన్ని మారంగా ఉంచితే మంచిదింటున్నాను. అంతే!”

వారణాసి తాతగారింటే వాకెంతో అసహ్యం పుట్టుకువచ్చింది. ఒకమాటు తాతన అన్నమాటలేటి? రెండు వారాలు!! అంత వారణాసి తాతగార్ని బలంచెప్పుట్టు పూసించాను. వళ్ళుమండింది. వాలో రక్తం మరిగింది.

“మీరు ఆ నే నుటి?”

“ఏమిలేదు. ఇది సంసారులు ఉండేవోలు.” అన్నాడు తోగి పంతులు.

“ఇప్పుడేం కొంప మునిగింది?”

“నీ కొంపేం మునిగింది. మేం ఉండలేక వస్తున్నాం. బాత్రికాచెడివదాన్ని ఉరుగుగ్గుకు తీసుకు రావడం మంచిదికాదు.” తోగిపంతులు వారణాసి తాతగార్ని చూస్తూ అన్నాడు.

“ఎవర్రా! చెంతి? మనకంటే నయమేలే. బాత్రికాకవాకడ్డంకాదు. నీకథవాకు చెప్పకు. మీరే మయినా అనుకోండి. నేను అక్కడే ఉంటాను. అంతే.” అనేసి వచ్చాను. తర్వాత నన్ను రుమ్మెత్తి పోసి ఉంటాడు.

ఆ పాపంలం సత్తిం నన్ను పిలిచాడు. మారంగా తీసుకుపోయాడు. వాతో ఏడికింత రహస్య మేమిటమకున్నాను.

“ఒకీ అత్తీ! చూడు... నేను వలంతుతోనూ కలుపుకోగలిగిందా ఉండాలి.” ఈ ఉపాధాత మేమిటమకున్నాను.

“నేను వచ్చే ఎన్నికల్లో నిలబడదామనుకుంటున్నాను.” అన్నాడు సత్తిం. నేను అయ్యాకంగా అన్నాను. “ఎప్పటిలాగే సహాయం చెస్తాను. సరేవా?” అంటే మొన్నటి పంచాయితీ ఎన్నికల్లో ఏడికై చాలా ప్రచారంచేశాను. అందుకు తిరిగి సహాయం కావాని వచ్చాడేమో అనుకున్నాను.

“అది కాదురా నేను అనేది. వలంతునా వాలుగుపాటలా అంటున్నాడు. నువ్వు వాకెంత ఇదో నేను చెప్పక్కర్లేదు. అంత అంటున్నాడు. పంచాయితీ అఫీసు, ఇల్లాంటిపనికి ఇస్తావా? అని. నేను భుజలేసాను. ఆయినే నేం. వామాట కొదంటున్నాడు నిజమే. చూడు పదియందితోనూ వాకు అవసరం ఉంటుంది.”

“అందుచేత, వా ఒక్కడి అవసరం నీకేమంటుంది? కదా?”

సత్తిం తివ్విబ్బులుపడ్డాడు. పరిదిష్ట ప్రయత్నించాడు. “అహ! అదికాదు” అంటా.

“ఏదీ కాదులే. తెల్లవారేలోపున భారీచేస్తాను. ఏక. నువ్వు వెళ్ళు.” సత్తిం ఆ మనక నీకటిలో లీనమైపోయాడు.

స శేష ము

మాండలికములు

శ్రీ జె. సూర్యనారాయణ

స్వయం ఆదికవి. ఏ తత్త్వమున భారతము తొలి తెలుగు గ్రంథము. కాలము 1030 ప్రాంతము. అప్పటినుండియు వన్ని యౌత్తమున గ్రంథము తెలుగు వాగు పరిచుచునుండిరి. ఆవాడు ముద్రణ పోకర్గము లేదు. గ్రంథ ప్రచారమునకు లేఖన యవసరమైనది. కావున భారతమును పలువురు వ్రాసికొనుట లెట నించి యిది. ఈ గ్రంథమును వ్రాయునపుడును దిగువునపు డును ఇందు మూలలిఖ్యముగ కొన్ని మాన్యులు వచ్చి వని. అందు కొన్ని పదము లందిరి యక్షరముల మాన్యులు. కొన్ని పదముల చేర్పులు. ఈవాడు పాతాంతరము, పాతభేదములు అని మనము ప్రాచీన గ్రంథములందు గణించు మాపములన్నియు నీవిధము గ నే యొర్పడియుండును. ఏ కరియు లేన యుద్ధిపమున భావమును బోధించు వివిధములను పాతభేదములను గ్రహింపడు. కాలక్రమమున లేఖకులు పాతకులు తమ తమ ప్రదేశములందు బహుశా ప్రచారముననున్న స్వములను, పదములను తమకంటెగా పరిచయములేవి స్వములు లేక పదములు మూలగ్రంథమునందున్నచో వానికి మాగు గానుంచుచును. ఇట్లు జరుగుటనపాతము, వాస్తవము, తిరుపతి ప్రాంతమునందిరి తెలుగు మాటాడువాడు తమ భాషయందలికొన్ని స్వములక పదములకు తమ కలి పరిచితి మున తమిళ స్వములను వాడుటగలను. తమిళమునందు పదాద్యమునెవగుచునుచున్నందున, పదమగ్గమునందిరి పదమమును పరిశ్రమగ నుచ్చరింతురు అనగా, వెంటట ఇత్యాదిపదములను, తమిళులు, కన్నట, అని యుచ్చరిం తురు. ఈ పద్ధతి నుచ్చరించుట తిరుపతి ప్రాంతమునం దా కాటాగోపాలమునందును సుప్రసిద్ధము. దీనిని వ్రాయునపుడును పదమమునకు మాగుగ పరిశ్రమను వాడు టయే నిజాజముగ జరుగును. వన్నియ తిరువారి కాలము నందు లేఖకులు పాతకులు నీవిధములను మాన్యులనే తమ గ్రంథముల వ్రాయుచో కలిగించియుండును. 'వన్నియ ముఖ్యనిర్మిచి జనంబుల...' అని అప్పకవి ఈ విషయమునే పేర్కొనినాడు. వన్నియను అప్పకవికి మగ్గకాలము సుమారు 600 సంవత్సరములు. పాత కౌఠములనగా అపమధులు, స్వచ్ఛముగ నుచ్చరింపలేని

వారని యర్థము. స్వచ్ఛముగ నుచ్చరింప లేమికి తమ నిర్వ్యక్తతవారమునందిరి స్వములు గ్రంథమునందిరి స్వములకు భిన్నముగనుండుట యొక కారణము.

ఒక కాలమునందొక ప్రాంతముననిర్వ్యక్తతవారము నందున్న స్వములు కాలాంతరమున దేశాంతరమున మాగుటకు అవ్యభాషాప్రభావము, మరి రాజకీయాదులు కారణములు గావచ్చును. అధికారము నందున్న వాగు విదేశీయులచుచో వాగు వాకు భాష నుండున్న స్వముల ఛాయకు ఆ ప్రదేశమునందిరి స్వములు చేరును. తెలుగునందిరి 'ఫి' మహాప్రాణమున పగుమక్షరము, అంగ్లమునను 'F' గ నూరింది. ఈ గంటి యుత్పత్తి స్థానములకు భేదియు గలదు. పంథు నుండున్న జపపదము హము ద్యులను గానీ మరి మునుగానీ యాశ్రియించి విభిన్నములచుచో వా వ్యక్తు లందును ఆ మఱియునందును ప్రముఖ పాత్రవిహించు వారి భాష తక్కినవారి భాషపై ప్రభావమును జూపును. తెలుగు దేశమునందున్న శ్రీ వైష్ణవులు ఆ మఱి ప్రవక్తలకొటపట్టకు తమిళ దేశము నందిరి పదములనే వాడు చుండును. 'సాహెబు' ఇత్యాదులకు పదము లీరి తిని మన భాష నుండు జేరుచున్నది. అప్పకవి యుద్ధి శించిన పాతకౌఠములను తమ భాష నుండు తమ కాలమున తమ ప్రాంతమున గల స్వములనే స్వీకరించి కాలాంతరమున దేశాంతరమున వెలసిన గ్రంథము లందిరి పదములను స్వములను మార్చి పాతభేదములను గల్పించువారిని యర్థము. ఇట్టి మాన్యులనునే వన్నియ తిరువారి 600 సంవత్సరములకు వన్నియ గ్రంథమున క నేకములగు పాతభేదము లేర్పడివరి. ముద్రణ పోక ర్గమువచ్చిన తరువాత వచ్చిన గ్రంథములకు పాతభేదములు కొనరావు. వ్రాసికొనవలసిన యవసరము లేదు గావున మాన్యులు కలిగించుచు వెలచును వ్రాయు లేదు. కావున వాగురిక గ్రంథములకు పాతభేదములు లేవు.

దేశమునందిరి యన్ని ప్రాంతముల వారికిని అన్ని పంథుముల వారికిని సులభముగ బోధపడు భాష ప్రామా

లేకుని తెలుగుతో, అందరి స్వయం తిగ్గించుట, హేమ్యరేయలు, ఉన్న స్వయం మరయొక విధముగ నుద్ధరించుట మాంధరిక మగును. పై మాన్యులతో నుద్ధరితులగు తెలుగుపదము గ్రామ్యమని యెప్పుడని. సంస్కృతపదముల కామాన్యులేసి తెలుగువాడొప్పు రించినను అది తప్పవము గ్రామ్యమే.

సంస్కృతము రానివారికి వారివారి వివాదప్రదేశములగు 'సీమ'లగు వ్యవహారములందున్న భావలో సంస్కృత కావ్యాధిమము నది ముఖ్య గ్రామ్యముగ నుండునని అప్పుకరి. ఆవాడు 'సీమ' ఎంతటి వైకాల్యమునకేమో స్పష్టముగ చెప్పులేదు. విభిన్నములగు సీమలగు వ్యవహారములనున్న భావ కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణములనుగల్గియున్నదనియు, ముఖ్య తెలియును. కాని, ఒక యవారికి మరయొక యవారికి, ఒక ఇంటికి మరయొక యింటికి, ఒక వ్యక్తికి మరయొక వ్యక్తికిని భావ భేదండునని చెప్పట సరియము. కాని చాల మాన్యులకిలవ లేనివో నీ భేదమును గ్రహింపజాలము.

జీవద్భాషకు మాన్యులక్షణము. నన్నయ వాడిన భాషనే స్వీకరించి యర్వాచీతులు వాడినట్లు, ఆ మాడు పద్యములలో పదములవలన స్పష్టము. పొల్కురికి హేమవాగుడి విషయములందు తన స్వాతంత్ర్యమును చూపినాడు. తన కాలమున వివిధ సీమలందున్న పదములను తన గ్రంథమునందు వాడి వాడు. తిక్కన ఈ విషయమున నన్నయనే యనుసరించెను. కాని తన స్వాతంత్ర్యమును కొంతవఱకు చూపినాడు. నన్నయకన్న విశిష్టముగ తిక్కన వాడిన మాటలు ప్రాతిపదిపాడెను. వాటికి తెలుగు పదముల సంఖ్య పెరిగినదనవచ్చును తిక్కన నివాదప్రాంతము నందా పదములన్నియు వ్యవహారమునందుండి యుండును. చిన్నయ మారివరకు నన్నయది కవిత్రియము వాడిన భాషనే ప్రామాణ్యత సంకీర్ణించిరి. ప్రదేశమును కాలమును సంఘమునుబట్టి భాష మారు ననుట పరమసిద్ధాంతము. ఇట్టిమాన్యులు తమిళంలో ఒక సీమయందు ప్రాచీనభాష లక్షణములు కొన్నియుండి వచ్చును. ఆ లక్షణము ప్రామాణిక భాషయందు లేక పోయెద్యును. కావున ప్రామాణిక భాషమాత్రమే ప్రాచీన మనియు నదియే విశిష్ట మైపదరియు ననిరాదు. "వాడు, అనుసరింపవాడును ప్రామాణిక భాషయందు 'ఆడు, గా మారివది. రాజులసీమ తెలుగునందీ పదమునందలి ప్రాచీన 'న, కారములది యుచ్చారణయందును నిలచి యున్నది.

నన్నయ స్వీకరించినభాష పరిమితము. ఆత డంగ వలననే ఆ తేకములగు సంస్కృతపదములను స్వీకరింపవలసి వచ్చింది. అపద్మజముల కాలమునందు రాజులసీమ ప్రాంతమునందలిపదములు గ్రంథములందు ప్రవేశించి భాషకు పుష్టిహచ్చించి. నేటి తెలుగులందు వివిధ సీమలందలి పదములు రెడియాలమాలమున సినిమా కల్లను పత్రికాముఖములను జేయు నలుమూలల వ్యాపించుచున్నవి. రెడియో కార్మికములులందును పత్రికా విద్యుత్కాములందును ప్రముఖపాత్ర వహించు వారి మాండలికములు నలుమూలల వ్యాపింప వనకాకములగు. విభిన్న మాండలికముల వాడువాగు ఒకతో నివసించుతో నందు అల్పసంఖ్యాకు లధిక సంఖ్యాకులందున్న ప్రత్యేకపదములనే గ్రహించి వాడుట కొంతవరకు జగురును. కాని అల్పసంఖ్యాకుల పదములు కొన్ని అధికసంఖ్యాకుల పదములందులేకుట యసహజము కాదు.

ఒక విదేశీయుడు మనదేశమున నివసించుతో నరికు మనదేశీయములగు పదములను శ్రేయింప యత్నించుట విశాజము. కాని ఆ విదేశీయుని పదములను స్వదేశీయులు స్వీకరించుటయు జగురవచ్చును. అరివవాగు మనదేశీయు నందంతట, హోటళ్ళను పెట్టి, ఆట్లు, గారె, మొదలగు పదములకు పర్యావృతపదములగు దోతె, వడ, ఇత్యాదులనే వాడుటచేత మనమును వానినే గ్రహించితిమి. మన తెలుగు పదములగు 'ఆట్లు' గారె, పదము నీవాడు చాలవఱకు వ్యవహారయోగ్యమై వదుట నరియము. దీరివలన తమిళులస్వాభివాసము, స్వభాషా పదములనే వాడవలయునను ఆధినివేశము; అన్యపదములను స్వీకరింప నివచులేమియు స్పష్టము. తెలుగువాడు మన పదములను విడచుట, క్రొత్తను స్వీకరించుట స్వభావము గలవాడుట స్పష్టము. తెలుగు వారికి స్వభాషపై నభిరూపము ఆధరము లేదనలేముగాని తిక్కుట యనివచ్చును. ఇట్లే ఒక ప్రాంతమునందు గల విశిష్టములగు పదములు జేకెము నలుమూలల వ్యాపింప వలయునన్న స్వాభివాస మనవరము.

మాండలికములు జీవద్భాషయందు తిప్పక యుండును. విభాషకు వాడువారు పలుప్రాంతములకు తిరుగుదురో వారిభాష ఇతరత్ర వ్యాపించును. అత్యాధి మానముగలవారు వాడుపదములు నిర్వృత వ్యాపించును. అదిలేనివాడు క్రొత్తను స్వీకరించుచు ప్రాతన త్రోసి రాజుండును.

స్త్రీలకు ప్రత్యేకం

శ్రీ అంగర సూర్యారావు

పాత్రలు: సరళాదేవి, కాంచనలత, ఉషారాణి,
సునందిని, యమున, వద్దిని, రంగమ్మ.

* * స్థలం: మహిళా మండలి కార్యాలయం. సమయం: రాత్రి 8 గంటలు.

హాలుమధ్య ఒక టేబులు, రెండు కుర్చీలు వున్నాయి. హాలుకు యిరువైపులా రెండు స్తంభాలు కనిపిస్తున్నాయి. కుడివైపునుంచి సరళాదేవి, కాంచనలత మాట్లాడుకుంటూ హాలుమధ్యకు వస్తారు.

సరళాదేవి: పురుషుడు. మంచి చెడ్డ తెలుసుకోకుండా - మొండి పట్టుదలతో - పర్యవేక్షణం మీదికి యోగత్రాసుకున్నాడు. అలా చూస్తూ వూరుకుంటే అతడు తిలకిండులుగా నేలమీద పడవచ్చు. ఆ సమయంలో అతని వెనుకవున్న స్త్రీ యేం చెయ్యాలి?

కాంచనలత: వెంటనే ఆ మగాణ్ణి పట్టుకుని పిచ్చాడు ప్రితిలో చెయ్యాలి.

సరళా: చక్కగా చెప్పావ్. మన సమాజం స్థితి యీ రోజువ సరిగా యిదే విధంగా వుంది.

కాంచన: మనం యేం చెయ్యాలి? ఖూటిగా చెప్పండి సరళాదేవిగారూ.

సరళా: అదీ చెబుతున్నాను. యీవాడు ప్రపంచాన్ని యోధ్యతాధిపత్యంగా పాలిస్తున్నాడెవరు?

కాంచన: మగవాడు.

సరళా: ప్రపంచాన్ని ఆపదలపై వున్నదిపిస్తున్నాడెవరు?

కాంచన: పురుషుడు.

సరళా: ఇటి ప్రపంచంలోని ఉండే పరిస్థితులకు కారకుడెవరు?

కాంచన: అతడే.

సరళా: (కోపంతో) అవునా? అటువంటప్పుడు మగవాళ్ళను మనం అధికారంలో నుంచి ఎందుకు తొలగించకూడదు?

కాంచన: అవును. ఎందుకు తొలగించకూడదు?

సరళా: ప్రపంచపు జవాబులో సగానికి పైగా వున్న స్త్రీలు - మైవారీటి వర్గానికి చెందిన పురుషుల చేతిక్రింద యెందుకు వుండాలి? యింతకాలం నుంచి యెందుకు వున్నాయి?

కాంచన: ముగవాడు ముచ్చేవో ఉద్ధరిస్తాడనుకున్నాం.

సరళా: సరిగా అక్కడే మోసపోయాం మనం. రోజు రోజుకు మగవాడు తన ఆసమర్థతను ఋజువుపరుచుకుంటున్నాడు. అధికారవ్యామోహంతో. దురాలో - తనప్రక్కమన్నదేమీమీద మీసం దువ్వుతున్నాడు. రోజులూ, కావేమీలా చెంచుతున్నాడు. అటంబాయిలు తయారుచేసి పరీక్ష చేస్తున్నాడు. పరాయిదేశంలోని పట్టణాన్ని కొట్టడంకోసం రాకెట్ తయారుచేస్తున్నాడు. తన క్రితుదేశంలో కూడా అమాయకులైన ఆడవాళ్ళు, పిల్లలు వుంటారన్న భావాన్ని పోగొట్టుకుంటున్నాడు. (మందుకు వచ్చి) యీ పరిస్థితులలో స్త్రీలు చేతులుకట్టకు మోస్తోవడానికి యెంతమాత్రం పిల్లేదు.

కాంచన: అవును. కొంపకు వివ్వ పెనుకూవుంటే యెలా చూస్తూ వూరుకుంటాం?

సరళా : కనక మనం యిప్పుడు చెయ్యవలసిందేమిటంటే...మనంకు అడుగువెయ్యాలి. మొదట గ్రామాలను, పట్టణాలను ఆక్రమించాలి. తరువాత రాష్ట్రాలను మన ఆధికారంలోకి తీసుకురావాలి.

కాంచన : మీరు చెప్పింది బాగా నేర్పండి. కాని ప్రస్తుతం మనం యేం చెయ్యడానికి ఆసక్తికొందాము. మీరు పురోగమించాలనే ఆశ్చర్యంతో మునిగిపోతున్నారని చెప్పండి. మన చేతులకు యింకా సంకల్పపుష్పం ఉన్న విషయం మీరు మరచిపోతున్నారు.

సరళా : సంకల్పం తెగిపోయే శుభమువలననే దిగ్గరకు విస్తరించింది.

కాంచన : ఏమాజంలో మనకు జరుగుతున్న అన్యాయాలు యింకా విలించిపోయే వున్నాయి.

సరళా : అవును, అది నిజమే. గత పదిసంవత్సరాలలోను మన మహిళాజగత్తు పురోగమించింది. కొన్ని హక్కులను సంపాదించింది. కొదిగోశాలలోనే మనం పూర్తిస్వతంత్రత్రాస్తిని సంపాదించుకోగలమని ఆశిస్తాను.

కాంచన : మునిగిపోతున్నారని చెప్పడంతో మనం యేమి చెయ్యవలసిందేమిటంటే.

సరళా : అటువంటి నిస్పృహకు మనలో తాళు యివ్వవద్దు. మన లక్ష్యం ఒకటే. అది ప్రపంచాధిపత్యాన్ని సంపాదించడం. కాంతి సౌభాగ్యాలతో ప్రపంచాన్ని పురోగమింప చెయ్యడం. అన్ని ఆటంకాలను తొలగించుకుని మన లక్ష్య సాధనకు ముందుకు పోదాం.

[కుడివైపునుంచి తొందరగా ఉమారాణి వస్తుంది. పంజాబీ డ్రెస్ వేసుకొంది. జాత్తులుండ్రంగా ముడి వేసివుంది. అందం, చురుకు తనం కనిపిస్తున్నాయి]

ఉమారాణి : (వస్తూనే) దూడండి సరళాదేవిగారు! మీరు ఆ నేకసార్లు 'కంప్లయింట్' చేశారు. మీరు ఒకసారి కూడా ఆ రాష్ట్రంలోని బుద్ధి చెప్పడంలేదు.

సరళా } : (ఆశ్చర్యంతో) యేం? యేం జరిగింది?
కాంచన }

ఉమ : (కోపంతో) యింకేం జరగాలి? ఆ గోడల నుండి పేర్లు మాళారా!

కాంచన : (నివ్వకుండా) అవును 'ఉమారాణి—రాణి' అని పేర్లు వున్నాయి. నేను విచ్చెటప్పుడు మాళాను.

సరళా : ఎవరు రాళాన?

ఉమ : ఇంకెవరూ? ఆ కుంభకర్మకు గురైతే. అనుకో! మావంకి. యెప్పుడూ—అక్కడే—మన ఆఫీసుకు తిన్నగా ముచ్చటాడు. గుడ్డెరుబలాకొన్నా వాడూను.

సరళా : పూనుకో ఉమ! ప్రపంచజ్ఞానం లేనివాడు యెవడో యేకా బుద్ధితక్కువపరి చేశాడనుకో. దానికి మనం ప్రాముఖ్యత యివ్వకూడదు. నాడి అబ్బావానికి వచ్చుకొని—మానీ మావెంట్ల పూనుకోవాలి.

కాంచన : అలా పూనుకో నే కొద్ది వాళ్లు మరీ చెలరేగుతున్నారండి.

ఉమ : సరిగా చెప్పావే కాంచనలతా! ఒకసారి యేం జరిగిందో తెలుసా? మన ఇందిరకు మెల్లకన్ను వుంది "ఏకాక్షి—ఏకాక్షి" అని అలవడం ప్రారంభించాడు. చంటి నే నేనిం చేశానో తెలిసిందా?

కాంచన : చెయ్యి చేసుకోలేదుగా కొంపతీసి!

ఉమ : వలుగురలోను చెప్పితీశాను. మల్లవారంకోశాల వరకూ కంటికి కనిపించలేదు.

సరళా : ఉమారాణి! మర్నీంకా చిన్నదావవు మనం యిటువంటి విషయాలను అంతగా పట్టించుకోకూడదు. మనం ఉన్నతాశీశులను పాఠించుకోవడానికి ప్రయత్నించాలి.

ఉమ : ముందు—యీ దారితిప్పిన మజ్నూలనూ, రోమియాలను సంస్కరించాలి.

కాంచన : అది మనదిరంకాది ఉమ! అదే ఆపిల్లలో అయితే ఇట్టే మాన్సు తీసుకురాగలం. మనాకు బంధిరాయి లాంటివాడు.

ఉమ : మనాగ్గి బుర్రలను మరాసుత్తు చేసేవరకూ 'కో ఎగ్జిస్టెన్సు' పరికిరాదు. కో ఎగ్జిస్టెన్సుకు తెలుగేమిటే కాంచనా!

కాంచన : సహజీవనం. దాన్ని యింకా ప్రవిస్తూనే ఉన్నాం 'కాంతియుత సహజీవనం' అన్నాడు మనవాళ్ళు.

ఉను: మఱిగో కలిసిమెలిసి తిరిగి అర్హతను మనము బోగొట్టకుంటున్నాము. మన ముటూ వున్న వారెవరినాన్ని పాకుచెప్పున్నాము. తిరిగి కలిసి దనువుకుంటున్న అవ్యయిలకి 'ఎవ్ లెటకు' రావున్నాము. గోవలమీద పేర్లు చెప్పుకున్నాము.

సరికొ: ఇదింతా చూస్తూ వుంటే స్త్రీలను ప్రత్యేక ముగా మార్చి, కాలేజీలు వుండాలనిపిస్తోంది.

ఉను: అదే నీవు విలుకుకు నేదీ! మార్చిస్తూ, కాలేజీలే కాదు. ఆఫీసులు, ట్రైబరీలు, బ్యాంకులు, సినిమాలు, వాటకాలు, పాటకచ్చెరీలు— ఒకటేమిటి, అన్నీ స్త్రీలను ప్రత్యేకంగా వుండే బలపించే!

కొందరి: అయితే ముగిసిన బహిష్కరణలంటావా?

ఉను: (కోపంతో) లేనా? ఇంకా సహించి వ్రాసుకోమంటావా?

కొందరి: దీనికోసం ఒక ప్రత్యేక ఉద్యమం లేవదీయవలసి వుంటుంది.

ఉను: తప్పకుండా! ఈ వాడు మనవాడు చెయ్యిపెట్టేసి నిండ్లన్నీ పోవాలి అయిపోతున్నాయి.

సరికొ: ఆ విషయం నేనూ ఒప్పుకుంటాను స్వార్థపరులయిన మనవాళ్ళు కొందరు పట్టణాలను వాళ్ళి చెతులలో పెట్టకున్నాడు. పొలిండ్లం చేతికొక అందమయిన పట్టణాలను మురికూపాలుగా మారుస్తున్నాడు.

ఉను: యెల్లప్పుడు గోడలలో మాత్రం చేతులు కట్టుకొని ముండ్లప్పుకు విస్తారు అధికారం చేతిలో కొచ్చింది తిరిగి పలుకే బంగారమైపోతుంది.

కొందరి: అందుకే మన స్త్రీలు కొన్ని సంఘాలలో లను ఆక్రమించుకున్నారు.

సరికొ: ఈ మనవాళ్ళు రోజురోజుకూ యిలా యెందుకు దిగబారి పోతున్నారా అని నాకు అక్కర్లేమగా వుంది.

ఉను: సరికొ నేనిగారు! మీరేం జారిపడడం లేదు కదా వాళ్ళమీద?

సరికొ: జారి, పాడుభూతి, కణగ మొదలైన సర్దుకొలన్నీ మనలోనే వున్నాయని మనం విరూపించు

కోవాలి. వారి జగత్తు మనదగు ముక్తకంఠంతో తాలిది కాంక్షిస్తోందిని లోకానికి చాటాలి.

ఉను: నేను మనవాడు చెప్పున్న పనులు లోకానికి ఎవ్వం, లేకానికి అరిష్టం కలిగిస్తున్నాయి.

సరికొ: అదే—యీ వాళ్ళ కోర్కెలను రోజువ—మన మారిన కార్యక్రమాన్ని పేర్కొనమకుండాం. (గిట్టువచ్చి చూసి) టైం అయిపోతోంది. ఉను నువ్వు లోపలికి వెళ్ళి వెంటనే మీకో లేమకో. చెప్పి అతిథులను మీం విడిగ్గరించి మనస్సేదేతాం.

ఉను: రెండు నిమిషాలలో నేనం ముగియకుంటాను. ముగిసిన కూడా 'ఇన్వైట్' చేశారెందుకు?

సరికొ: మన వాటకం చూస్తే—అద్దంలో చూసుకున్నట్లు—వాళ్ళి ముఖంవాళ్ళి కలిపిస్తుంది—కబుర్లతో ముగిస్తుంటే టైం చాలదు. లోపలకు వెళ్ళు ఉను. మన వారంతా అప్పుడే వేదాలు వేసు ముగియన్నాడు.

[ఉనురాణి ఎదువైపు నిచ్చుకుంటుంది.]

కొందరి: యామగ్య వాయుకుల ప్రసంగాలు చూస్తున్నారా సరికొ నేనిగారు.

సరికొ: చూస్తున్నాను. వాయూ కొంచెం రంఠ మురుస్తున్నాడు.

కొందరి: స్త్రీల పైని యెంతో బ్యాగర వుండటం! 'ఉర్తిమహిళలు'గా పిల్లలను స్త్రీలు తీర్చిదిద్దాల!

సరికొ: అరిక పరిస్థితులు భారపడేవరకూ స్త్రీలు ఆ విషయంలోయేమీ చెయ్యలేదు. ఉదాహరణకు మన లక్ష్మిస్వగారినిచూడు. అవిదకు ఎందుకు నురు పిల్లలు. వాళ్ళి ఆయనకి ప్రభుత్వం యెంతై దూషణలు తీరం యిస్తోంది. ఈ కనువు రోజుల్లో వాళ్ళు ఆ దిబ్బుతో సంపారం యెలా గడుపుతారు? పిల్లల్ని యెలా బోషించుకుంటారు? అని పిల్లల్ని తప్పుచూ వ్రూరిమిడి వదిలేస్తుంది.

కొందరి: వాడుకులు చెప్పి ప్రకటనలు చూస్తూ వుంటే స్త్రీలను కూడా వాళ్ళు భావాలగా చేసుకోవడానికి చూస్తున్నట్లు కనిపిస్తోంది.

సరళా : చూడమేమిటి కొందవా! అప్పుడే కొంత మందిని చేరినది చిలుకలగులు పరికిస్తున్నాయి. [కుడివైపునుంచి రంగమ్యు సరళరా వస్తుంది. తల అక్కడిక్కడే తిరిగింది. వయస్సు రమారమి 50 సంవత్సరాలు. వేషాన్నిబట్టి ప్రాచ్యువువానిని అని తెలుస్తోంది.]

రంగ : (తమోపే) అయ్యయ్యో! యిదక్కడి అవ్యా యంరా దేవుడా! యీ ప్రారబ్ధం అందిరి! వచ్చిందా? వా కొంపకే వచ్చిందా?

సరళా : (అగ్రుతతో సమాపించి) యేమండీ రంగమ్యు గాను! యేమయ్యింది? యెందుకు ఈ శత్రు వ్వాన?

రంగ : మీరు చెప్పిందేమిటా తాళింది? పైగా నేను ఈ శత్రువ్వావా! యెంతటి అవ్యా యం వచ్చి పడిపోయిందిరా?

కొందవ : అమ్మమ్మగానూ! మీ ఉపోద్ఘాతం విష దానికి మా కిప్పుకు తీరుబడిలేదు. మీరు చెప్పి విలుచుకున్న లేదో రెండు మాటల్లో చెప్పి యిద్దరి.

రంగ : ఖచ్చ! యేం చెప్పడానికి నోరు రాకుండా వుండినా! బంగారంలాంటి కొంప! అట్టిను పెట్టకుంటాం అంటే యిచ్చేను

సరళా : ఇప్పుడు మీ కొంపకేం వచ్చిందండీ?

రంగ : ఇంకేం రావాలే వా తల్లీ! గోడలనిండా ఆ రాతిలేమిటి? ఆ కూతిలేమిటి?

[ఉమరాణి తొందరగా యెడవైపునుంచి వస్తుంది]

ఉమ : (వీక్షించగా) యేమిటిది?

రంగ : (ఉమరాణిని చూచి) హ్యూ! మీ అట్టినులో మొగాడుకూడా వున్నాడేమిటా!

కొందవ : (సప్రసాదం) మొగాడు కొదందీ అమ్మమ్మ గానూ! అది మన ఉమరాణి. సంచారీ ద్రెస్ వేసుకొంది.

రంగ : దిక్కుమాలిం కాలోం! అదిదెవకో నుగాదెవకో తెలుసుకోడానికి విల్లేకుండా వుంది.

సరళా : ఉమ! నువ్వు చెప్పి పనిచూడకో! మేం రంగమ్యుగారితో మాట్లాడతాంలే.

[ఉమరాణి తిరిగి ఎడమవైపు నిష్క్రమిస్తుంది.]

కొందవ : దారినిపోయే గాడిదవతో గోడలమీద పట్టు రాస్తే మేం యేం చెయ్యగలమండి రంగమ్యు గానూ?

రంగ : చూడకపోలే మీ గోంపలో వుండి యేం చెప్తున్నారా?

సరళా : మేం కొంపనూ, గోడల్ని కాపలా కాచుకు నూరోదాని! కాదు యిక్కడే వున్నది. మేం చెయ్యవలసిన పనులు యెన్నోవున్నాయి — మీ గోడలకు నువ్వుం చేయిస్తాం లేంకీ. మరేం ఖరవాలేదు.

రంగమ్యు : ఇదక్కడి కాలం వచ్చిపడిపోయిందిగా దేవుడా! అదిది మున్నూట యిరవైకోలానా యిల్లు కాదుకు నే వుండాలి. అందుకే గృహ లక్ష్మి అన్నాను. 'దీని అవతి చెకించబ! తిండ్ల మగాకు నెడబట!'

కొందవ : అమ్మమ్మగానూ! అవన్నీ మీ చిన్నప్పటి సంగతులు. శ్రీ తివ మల్లూ హద్దులు గీయకొని కూర్చోవక్కంలేదు. ఒకవేళ స్వార్థపూరిత రైవా హద్దులు యేర్పరిస్తే వాటిని తెరిపి పోలేస్తాం

రంగ : (కోపంతో) తిరుకూడవెద్రా అని కాస్త్రం చెబుతోంది. తిరువతాం! గంగరా దూకుతాం అంటే అది మీ ఖచ్చ.

సరళా : కాస్త్రాలను సృష్టించిం చెతరు?

రంగ : మహా ఋషులు.

సరళా : ఆ రుషిపుంగవు లందరూ యేవరు?

కొందవ : పురుషులు.

సరళా : కవక ముగవాళ్ళు రావీవ కాస్త్రాలను మేం నిషే ధిస్తున్నాం. మనకు అనుకూలమైన సిద్ధాంతాలను—మన సమస్యలతో జోడించి—కొత్త కాస్త్రాలను మనమే నిర్మించుకుంటున్నాం.

రంగ : ఇదక్కడి ఘోరకలిరా భగవంతుడా! ఋషుల నేమిటా అంటే కల్పిపోతాయి. ఎంత యిదైనా అంతే పురుషస్వేదం కూడవెద్రా!

కొందవ : తిరికెలాలుగా మగాడు చెప్తున్న దొంగవ్యా లకు యీవాడు శ్రీలు ప్రతీకారం చెప్పి తీర తారు. వాళ్ళు చెప్పిన ఘోరాలు యిన్నీ అన్నీ కావు.

రంగ: అయితే మగాళ్ళుగొడ కొరలు, మిరియాలు
నూరుతూ కూర్చుంటారా యిక్కడ?

పరరా: వట్టి కబురు చెప్పడంకాదు పరిచేసి చూపిస్తా
నుండి.

రంగ: మీరు నూరు చెప్పండి. చెయ్యి చెప్పండి. మగ
వాడు మగవాడే.

కంచె: కొదవి యిప్పుడెవరన్నారా?

రంగ: అరిగాడు చేసేపనులు చెయ్యి జన్మలెత్తినా
మీరు చెయ్యలేను.

కంచె: (వ్యక్తంగా) ఒరళాహా! యేం మాట చెప్పా
రమ్మమ్మగారూ! మగాళ్ళుం మేం యేవారో
చిత్తుగా ఓడించేశాం. పరిశీలలో వాళ్ళు దంప
యాత్రలు చేస్తూవుంటే మేం భయపడేవారా
పాపయ్యం. ఈ వాడు స్త్రీలు ప్రత్యేకంగా
త్యాగంపనులకు పుట్టాడు. కొరతలు నిర్వ
హిస్తున్నాడు. అన్ని ఉద్యోగాలలోను తిరు
క్కోనామర్కాలను చూపిస్తున్నాడు.

పరరా: వ్యవకాలంలో అన్ని రంగాలలోను అభి
వృద్ధి సాధించాం. ఇక కొద్దికాలంలోనే
దేశాన్ని పాలించే బాధ్యత కూడా మేం తీసుకో
బోతున్నాం.

రంగ: ఇక మగాళ్ళు నందరినీ నంబుచెయ్యమంటారా?

కంచె: ప్రపంచాన్ని తిగలబెడుతూవుంటే చూస్తూ
వూరుకుంటానుండీ?

రంగ: (హేళివగా) వాళ్ళు తిగలబెడుతున్నాడు. ఇక
మీరొచ్చి నలగ బెడతాను.

పరరా: చూడండి రంగమ్మగారూ! దూరాన్నుంచి
చూస్తూవుంటే పరిస్థితి పరిగా తెలియదు. మీరు
కోజా మానవ వేతాలకు రండి. దగ్గర వుండి
అన్నీ చూడండి. తెలకోజాల్లో మీరుకూడా చూ
వాడాన్ని అంగీకరిస్తారు.

రంగ: సంతోషించాంగానీ మీరువేగం యీ కొంప
భారీచెయ్యండి. యేదో ఆసీను పెట్టకుంటాం
అమ్మమ్మగారూ అంటే అదైకాచూ.

పరరా: మీ అదైకామీకు పరిగా నేయిస్తున్నాంకదండీ!

రంగ: అయితే! నా కొంపలో యిలాంటి అప్రావ్యు
పనులు జరుగుతూవుంటే చూస్తూ వూరుకోనా?

మన కాస్త్రాల్ని పరిచి పూజించమని ఘోషి
స్తున్నాయి. మా ఆదేశం—దచ్చి యేలాకంలా
వున్నావో మహారాజా—నన్ను చాచగొట్టి
నెవులు మూసేచారు. మల్లె ఆ నాయంలా విక
వన్ను దగ్గరికి పిలిచి చీలకపలుకులు పలికే
వారు.

కంచె: అంటే పెంపుకు మక్కువ చూపివట్టు
చూసేవారన్న మాట!

రంగ: (కోపంతో) పెద్దాచిన్నా లేచా? నోటికొచ్చి
వట్టు కూస్తున్నావ్. రాచ్చిప్పులా మొహం
నువ్వువూ!

పరరా: కోప్పడికండి అమ్మమ్మగారూ! కంచె దురు
ద్దేశంతో ఆ మాట అవలెను. మగాళ్ళు మచ్చి
హిసంగా చూడారని చెప్పడానికి అలా అంది.

రంగ: మా కాలంలో మేం యెప్పుడూ యిలాంటి
లాకీరీ వేమలువేస్తూ కూర్చోలేదు. కట్టుకున్న
మొరడికీ, పిల్లలకీ యంతగంటకొచ్చిపోసి—
రామాళ్ళపా అంటూ కాలం గడిచేవారే.

కంచె: అమ్మమ్మగారూ! మీరు మర్కాదగా మాట్లా
డారీ. వాకీరీ వేమలేవిటి? మేం యేం వేమలు
వేస్తున్నాం?

రంగ: తెంతు కల్పా పరిగావున్న వాళ్ళిందరికీ కనిపి
స్తూనే వుండి మీ వేషం. మా కాలంలో మేం
తెలబెడుకోప్ప పెట్టకొని దానిమీద ముచ్చ
టగా వుత్తులు ముడుచుకోవేవారే. యీ
కోజాల్లో తెరాగాడి జత్తులాగ ఎడినెత్తివొడ
కొత్తు మీయాను యిది సంసారి వేషమే
నలర్రా?

పరరా: ఏమీ అభివృద్ధిలేకుండా మీ అమ్మమ్మగారి
కాలంలో వున్నావే వుండెమంటారా మమ్మల్ని?

రంగ: యెంత నాగరికం అయినా అంత యిది పనికి
రాదర్రా. పెదారి: రంబులు! వట్టి కనిపించే
లాంటి చీరలు! గొర్రె కొమ్మల్లాంటి జామ్రు—
మగాళ్ళు మీ వెంక పడ్డారంటే వుత్తినే పడతా
రబర్రా?

కంచె: (కోపంతో) మీకు యీ కాలపు మొగాళ్ళు
సంగతి తెలియకుండా వుండి.

రంగ: ఎందుకు తెలియదే చిట్టి తల్లీ! మగమహారాజా!
వాడేంచేసివా చెల్లుకుండి.

కాంచన : (కోపంతో) ఎలా చెల్లుతుందో మేమూ
మాస్తాం. మననాడు అమాయకురాలైన అవినిల్ల
చుట్టూ నిలవమ్మరున్నాడు. ఆమెను పరిసం
చేస్తున్నాడు. తిరిగి తనే ఆమె మీద బారీ వది
స్తున్నాడు. పరితే జనోద్ధరణ అంటున్నాడు.
అలాగే కేరణాలయాల నిర్మిస్తున్నాడు.

సరళ : అమ్మమ్మగారు! మీరు తెలుసుకోకుండా
వున్నాడుకానీ నువ్వే అకు భార్యమైన
అవ్వాయం జరుగుతోంది.

కాంచం: పతి జనోద్ధానోసం లక్షలొద్దీ డబ్బు
 ఖర్చు పెడుతున్న వారికి వేనొక సలహాయిస్తాను.
 విద్యలదిగా తిగుతుూ సమాజానికి అపకారం
 చేసే మగవారైవంధ్రు్న ఉట్టాలివి ప్రత్యేకశిక్షణా
 బయింట్లో పెయ్యిండి. దానితో మనవిమాజంలో
 పతిస్త్రీలు మద్దతు కూడా కనిపించను.

రంగ : బానుంచేరీ బానుంది. మొగ్గలి వరజాల
యల్లాను, బైదుకొట్టుల్లాను పెట్టింది-యిక
మీ ఆహారాశ్చం వెలిగించండి — మగరాయిల్లా
తయారై మగవేషం లేసుకుని అధికారాలు చెప్తా
రట. వాల్లవి ఆశ్చేస్తారట ! పరిటికపడ్డో
వక్త్రంబిగోయి నట కితలాపహాసట !!

సరళ : రంగమ్యగాయ, (బడివైపు చూచిస్తూ) మీరు
అయిదుబిలి తరుసలో కూర్చోండి. పానుధూరితో
చూపండి. మీ శ్రీలక్ష్మ జరుగుతున్న అశాస్త్ర
యాలను శ్రద్ధగా పరిశీలించండి. యిదుగో! యిటు
చూపండి.

ప్రజలలో దీపాలచరితా తయ్యమిక్కడంబో
రంగస్థలంమీద నీలికాంతి ప్రసరిస్తుంది.
కాంచని లత మర్రిలో కూర్చుని వేమన చదువు
తోంది. చూరాత్తుంచి కిశోరావం చిరిసిపోంది.
మడిచివున్నుంచి యమునపద్మినిని తీసుకువస్తుంది.
యెద్దియా 20 సంవత్సరాలలోపు యువకులు.
పద్మిని ముఖంలో విహదచ్ఛాయలు కనిపిస్తు
న్నాయి. తెలయై తిరుగడలేకపోతోంది.

యమున: (వచ్చు నే) కంచనలలి గాయా!

కౌంధవ: రా! యమువా!—యోవరీ మే?

అయిదున్నది: మరొక అధ్యక్షుని.

కొంఠన: (లేచి యిద్దరినీ సమీపించి) యీ మేకు తల్లి
దండ్రులూ, బంధవులూ యెవరూలేరా?

యమున: అందరూవున్నాడు. కానీ యేం బాధిం? వారి
కంటికి కనిపించే అర్థం లేదీ మేళం.

కందుక: యేమిటా తివ్యచరితంబా?

యముచ: జది రిప్పుకాదు. వారిదృష్టిలో భూగర్భము
సేరం!

కంఠం: (చరించి) దేవుటి యమువా నువ్వు చెబు
తున్నది? యీమె దొంగి? నిదం పెటలడుగదా?

యమునః ఈ ము అటువంటి పాపపువరి చెయ్యలేను.
తనకు తానే విషం తాగడానికి సిద్ధం గావుంది.
యక యే ముగంలా నైవా ఆత్మహత్య చేసుకుం
టుందిని గ్రహించాను. ఇంటనే ద్రోహం చెప్పి
యక్కడికి తీసుకు వచ్చాను.

కాంచన : మంచిపని చేశావు. (పద్మినితో) మేం
పున్నంతికాలం నీ కుమార్తె ధయంతెను—
నీ చేతులుటి?

పద్మిని : (చెడుగు గా చూస్తూ) పద్మిని,

కాంచన : (లాలిష్ట) నువ్వేం చెకాచివ్వు? నిన్నుం
దుకు గొనాళ్ళు పదిలేకాయ?

[పద్మిని మాట్లాడుచు]

యమన : ఈ మెకు—పాపం—పెళ్ళియిన పంతన్ని
రానికి ధర్త పోయాడట! యిక యేమీ జారి
లేక తనదారి తాను చూసుకుంటుందని—
యామె తిండ్రె యామెను తిరిగి కాశేజీలో
జేరారు.

కాంతి : పాపం! నుంచీపనే చేశాడు.

యుముది : ఆ మంచి నే యిప్పుడు చెడ్డగా తయారై పోయింది.

కాంచన : యేం ? యేనుయ్యింది ?

యమున : ఇంకేం కావాలి? యామెను ఒక మగ
వాడు పేదించాడు.

కంచన: దిక్కుమాలిది భర్త, యీ మేగాశ్వుని
(కేమించబంతపు వేరే పరి వ్రువ్వులు కనిసిం
చపంలేను—హీ! ఆ తిరవార యేమయ్యింది.

యమునః విన్ను వైచేనుకుంటానన్నాడు. తాచ్చుద
యావిః రాజేవి చేస్తానన్నాడు. అందమైన
తాల్లూ కూర్చోబెత్తానన్నాడు. అలాగే
కూర్చోబెట్టి ఒకరొకరి రాతి పూరు వాటిం

చేకాడు. భూలోకస్వర్గంబంటి సముద్రతీరంబో
విహారానికి తీసుకువెళ్లాడు. చివరకు తల్లి
దండ్రుల మాటకు బలపాటలేక ఆ అపరక్రిరామ
దండ్రుడు — సలహాకర్తగా మారిపోయి
యీమెను అరణ్యంలాంటి పర్వతంలో అద్దె
రాక్రివేళ వదిలేసి వెళ్లిపోయాడు.

పద్మిని : (రెండుచేతులతోనూ ముఖం కప్పకుంటుంది.)

కాంచన : అమ్మయ్యా! పద్మిని! మగవాడు మనకంటికి
కనిపించినట్లు వుండడు. అరిచి లోపల నిజమైన
మనిషి దాగివుంటాడు. అరిచిని శుభ్రపట్టవం
కప్పపాడ్యం.

యమున : తరవాతి కథకూడా వివరించి. యీమె అక్క
యీ వ్రాళ్లోనే కాపురం చెడుకుంటోంది.
యీ పద్మిని మరునాటి ఉదయం పట్టణమంతా
గారించి యిక చేసేదిలేక అక్కగార్లు చేతు
కొంది.

కాంచన : పాపి 'సుద్దిలో మెల్ల' అన్నట్లు ఒక దిరికి
చేరుకొంది.

యమున : అప్పుడే దిరి కెక్కడ చేరుకొంది భర్త! ఆ
అక్కగారు యీ విషయం చూడగానే కలరా
పెప్పెంటును చూపిపట్లు ఉలికిపడింది!

కాంచన : అదేం?

యమున : ఆవిడ భర్త అగ్గిరాముడు లాంటివాడట!
యీమెను చేరేదీస్తే యిద్దరినీ కలిపి అతిగాడు
బతుకుట పంపించినట్లు. అందువల్ల యీ
పద్మిని అక్క వెంటనే వాడు కలుగు పంపింది.
యీమెను అవాధకరణాలయంలో చేర్పించిమరి
నిన్ను బ్రతిపాలింది. నేను తీసుకువచ్చాను.
యిదీ కథ.

కాంచన : యెంత అవ్యయం! యీమెను నిర్దాషి
గణంగా సమాజం బతుకుట పంపింది. ఇదే
చేరంచేసిన యువకుణ్ణి యేమీ చెయ్యలేక
పోయింది.

యమున : మన సమాజం రెండు నాలుకలతో తీవ్ర
చెబుతోందింది.

కాంచన : (కోపంతో) అది యెంత కాలంనాగుకుందో
చూద్దాం. (పద్మినితో) అమ్మయ్యా! నీకు
యిక్కడేమీ భయంలేదు. నీ స్వంత యిల్లులా

నువ్వు స్వేచ్ఛగా వుండొచ్చు. ఇక నువ్వు
గతాన్ని మరిచిపో! అద్యంతభావిలో మారిన
యేమిట ఉదయిస్తుంది. ఆవాడు ప్రపంచంలో
కోమలహృదయమైన స్త్రీలకే ప్రేమయి
అవుతుంది.

[రంగస్థలాన్ని చీకటి ఆరణ్యం. ఉత్తర
క్షణంలో మనక వెలుగులు కనిపిస్తాయి. క్రమ
క్రమంగా వెలుగు అధికమవుతుంది. పద్మిని
మీదీ దారం పట్టుకొని పువ్వులు అల్లుతూ
కూర్చుంది. విగ వాయిద్యం — శ్రావ్యమైన
స్వరం—వినిపిస్తోంది. యమున చప్పుడు కాకుండా
వెనుకనుంచివచ్చి పద్మిని కలుసుకుంటుంది.]

పద్మిని : (ఉలికిపడి) ఎవరికి?

యమున : ఎవరో చెప్పకో.

పద్మిని : (చేతులు విరిచిపెరుగుకొని) నువ్వా యమునా!

యమున : మరి యెవరనుకున్నావో? అంతభయపడ్డావో.

పద్మిని : అసలు నాబతుకే భయంతో ఆరంభ
మయ్యింది.

యమున : నువ్వు యిక్కడివచ్చి నింకెవ్వరం అవు
తోంది. అయినా నీకు పాతికాడలు, పాతి
భయాలూ యింకా తగ్గలేదు.

పద్మిని : (పవ్వుకూ) అప్పటికీ యిప్పటికీ నాకు
తెలిసినా యమునా!

యమున : చాలా మారావు. ఇంకా వూర్తి మాగు
రావాలి.

పద్మిని : అంతే?

యమున : నీళ్లు, పంకోచంలేకుండావున్న నూట మొహం
మీద అతిభయం; మగళ్ళను చూసి తేడ
కుండా వుండడం వగైరా.

పద్మిని : వెలుగులో కలిసి తిరగడానికి నాకు యేదోలా
వుంటుంది.

యమున : అంతే నీ మనసులో నిన్ను నువ్వే కించ
పరుచుకుంటున్నావన్నమాట!

పద్మిని : అది సరికాదు.

యమున : కాకపోవడం మీదికి? అది నాటికి నానుపాఖ్య
నిజం. నువ్వు గతాన్ని విస్మరించడంలేదు.

పద్మిని : చాలావరకూ మరిచిపోయాను. లేకపోనే
యిలాగై నా వుండాలవా?

యమున : ఇదిగో పద్మినీ! బుచ్చికింగా నాలుగు వాళ్ళు. విను. యీ కేరణాలయంలో నువ్వెంతో, మన కార్యదర్శిని కాంచనలకి కూడా అంతే. అందరం సరిసమానమే నువ్వెంతో తెలియక పొంతాలు చేసినంతమాత్రాన్ని నువ్వే దిగబడిపోయినట్లు భావించకు నూరినయగం వస్తోంది. నీలాంటి—కాపడిన, దగపడిన యువకులే ప్రపంచాన్ని పాలించే శోభలు దిగ్గరకు వస్తున్నాయి. కాలంతో పాలు మసం కూడా పుగోగివున్నాయి. ఉత్పాదంతో వుండు. ఇప్పుడే వస్తాను.

[యమున నిష్క్రమిస్తుంది. పద్మినీ ఒక నిటూర్పు విడిచి—తిగి అటుకొలుపుతుంది. మారా న్నుంచి పంగీకం హెచ్చు స్థాయిలో విరిపించి తిన్నతుంది. కుడివైపు సందించిన 'స్వాట్ లైట్' పడుతుంది. ఆ కాలంలో ఒక పురుషుడు కనిపిస్తాడు. నూట్, ఈ వెరింగ్ హేట్ సన్నురి మీసం—తెప్పచెయ్యకుండా పృథివి వైపు చూస్తాడు.]

పురుషుడు : (యంతుకూ వెనుకూమానీ నెయ్యదిగా) పద్మినీ!

పద్మినీ : (ఒక్కసారి అటుమానీ ఉలిగిపడుతుంది. చెతిలోని నూడి, దారం బాంబిడిచి లేచి నిలుచుని) ఎవరు? నోహలం?

పురుషుడు : నేనే పద్మినీ! నురుపట్టలేదా?

పద్మినీ : (కోపంతో నెయ్యదిగా) యెంతుకువచ్చా విక్కడికి? ముందు బతుకువెళ్ళు.

పురుషుడు : నిన్ను మానిపోతామని వచ్చాను పద్మినీ! కన్ను మూసినా, కన్ను తెరిచినా నిన్ను మరిచి పోలేకుండా వున్నాను.

పద్మినీ : (ఎరుపెక్కిన మొహంతో) మాటలకు మోస పోయే శోభలు వెళ్లి పోయాయి. నువ్వేమోసం చేసి నీకేటిలో ముంచిన పద్మినీ గతించింది. యీ ఆమె గురించి ఆలోచించను. ఈ కోర్త పద్మినీ అసలే మంచిదికాదు. నీకు బుద్ధిచెప్పగలదు. బాగ్ లి!

పురుషుడు : కోపపడు పద్మినీ. పాపభూతితో ఆలోచించు. అప్పుడు పరిస్థితులలా ముందుకు వచ్చివై. మావాళ్ళు నన్ను విడిచిపో పట్టు

కొని బలవంతంగా తీసుకుపోయారు. నాఅంతట నేను పారిపోలేను.

పద్మినీ : (కోపంతో) బలవంతంగా తీసుకుపోయి నీ చేతి మరో అమాలుకురాలి మెసలో ఉరిత్రాడు చేయించారు. అంతేకదా!

పురుషుడు : నా వాదం విను నీకు మంచి ఆనిగోస్తే నన్ను కలుజేందు. ఎంత ప్రయత్నించినా నిన్ను మరిచిపోలేకండా వున్నాను. ఆకాశంలో కిల కిల నవ్వే బండ్రివంతాన్ని చూస్తే నీ ముఖమే జ్ఞాపక మొస్తోంది. విడిపించిన గులాబీలను చూస్తే నీ పెరువుమీది చిరువెళ్ళులు జ్ఞాపకం వచ్చి నన్ను కిలవర పెడుతున్నాయి. ఆకాశంలో తారాడే మేఘ కెకలాలను చూస్తే...

పద్మినీ : (మృగలో ఆంతుకొని కోపంతో) అధిక ప్రసంగం చెయ్యకు. మర్యాదగా పోతావా? అందరినీ విడిచి బుద్ధి చెప్పించమంటావా?

పురుషుడు : (ధియంతో) ఆ! ఆ! అంత పనిమాత్రం చెయ్యకు. ఈ దీమట్టి జ్ఞాపకం వుండుకో. మరోపారివచ్చి కనిపిస్తాను. యిగో! నా చిరు నామా! అవసరమైతే సంజేహించను.

[ఒక కాగితం ఆమె ముందునిసిరి తొందరిగా నిష్క్రమిస్తాడు. వెలుబెంటనే కాంచనలకి, యమున మరోనైపునుంచి వస్తారు]

కాంచన : (వెళ్ళునే దిగ్గరగా) ఎవరిది? నీతో మాట్లాడుతున్న ఆ మగవాడెవరు? జవాబుచెప్పు. నీ ప్రేమ రైద అనుమానంగా వుంది. పదిత్రెమైన యీ కేరణాలయంలో అడుగుపెట్టి అపరిత్రం చేసిన ఆ పురుషుడెవరు?

పద్మినీ : (ధియంతో) యేం చెప్పడానికి తోడక తడ బాలుతో? ఆ...అతిజేసండి.

యమున : సంజేహించకు. నిజం చెప్ప పద్మినీ! యేమంటున్నా విరిను?

కాంచన : యింకేమంటాడు? నువ్వే లేకపోతే బ్రతిక లేంబాడు. యింకా చూస్తూ వ్రాసుకుంటే పురిపెట్టకొని దస్తావంటాడు.

పద్మినీ : అంతేమంది. అంతే! అలాగే అంటున్నాను.

యమున : అటువంటివాణ్ణి మైలుదూరంలో వుంచాలి.

కాంచన: అలాంటి దొంగ్యపుణ్యము కనికరంలా మరచి పోలేని నుగపాతం చెప్పాలి. (కేంద్ర పరిశ్రమ కౌశలంతో) నీ కేసీ ప్రణయలేఖ మా దా రాసివేల్చున్నావే!

పద్మిని: లేదండీ. అది అతని యెక్రెట్. నా ముందు పాఠేపిబోయాడు.

కాంచన: (ఎక్రెట్ చూసి) యిది ఒకండుకు మంచిది, యిదిని సంగతి నేను లేలుస్తానులే!

[రంగస్థలాన్ని చీకటి అవరిస్తుంది. స్వాట్ లైట్ జెలుకులో మనందరి కనిపిస్తుంది. కుర్చీలో కూర్చుని పుస్తకం చదువుతోంది. కళ్లు లోతుకుపోయివున్నాయి. పరిగిన నులాలిలా ఆమెలో ఆందం యింకా మిగిలి వుంది. ఆడుకుల పన్నడికి ఆమె రెలయెత్తి చూస్తుంది. పురుషుడు కనిపిస్తాడు. అతన్ని చూడగానే లేచి నిల బడుతుంది.]

మనందరి: యింత ఆలస్యంగా వచ్చారే?

పురు: (చిరాకుతో) ఓహో! నీ కిష్టకు సంజాయిషీ చెప్పకోవాలి కాబోయి!

మనందరి: మీరు యింట్లో ఒక కుగిలైవా వుండడం లేదు. ఎవ్వరూ యెక్కడికో వెళ్లిపోతూనే వుంటారు నా కేసీ తో వకుండా వుంది.

పురు: ఇరవై వాలుగంటలూ నీ ముహూర్తే చూస్తూ యింట్లో కూర్చోమంటావా?

మనం: అదేమిటండీ అలా అంటారు? నా మొహావీక్షం? మీరు పెగ్గియిన కోర్టిలో నా మొహాన్ని ఎంత పొగిజేవాడు! పోలీసుడే తారమొహంలా వుందనీ వారు. ఆ తారమొహంలా యేదో చెప్పారు. ఆవాగ్విషతో లేక మీ... ..

పురు: (పుగ్గిలో అండుకొని) అబ్బబ్బ! ఆ పాత విషయాలు నా దగ్గర యెల్లప్పుడు. ఈ కాలపు అదివాళ్ల మొహాలు—ఒక విపరీతమైన తిర్యగి చూడలేం. కోటాకడిగేషిని నీవిమాతర మొహంలా రియాలై వూరుకోంటాయి.

మనం: విశ్వ రింప్రయిన తిరవాతి పెద్దవాళ్లు అలవాట్ల మార్పుకోవాలండీ.

పురు: (కోపంతో) నీ ఉద్దేశం?

మనం: మీరు కొద్ద యిల్లు కనిపెట్టకొని వుండాలి.

పురు: అదియెంతమాత్రం వీలేదు. నీకోసం, యాపాతు సంపారంకోసం — నా ఆనందాన్ని చంపుకో లేను.

మనం: అటువంటప్పుడు పెక్కిందుకు చేసుకున్నాను?

పురు: గతిలేక.

మనం: మాత్రం డి విూకు కోరివంత కట్టుంబుచ్చారు. కాదుదగరనుంది మీ కోరికలన్నీ తీర్చాను. ఎందుకోసం? నేను ముఖపతన సేకవా?

పురు: ఏం? మిస్కిప్పుకు ముఖమేమిటా?

మనం: నే నెలావున్నది మీరే విద్యుత్తుపాతంగా చెప్పండి. పెగ్గియిన ఆదు నెల్లవరికూ మీరంత బాగావున్నారే? యిక అక్కడనుండి కోజా కోజాకూ నన్ను నిర్లక్ష్యంగా చూస్తూవచ్చారు. యానాటికే నన్ను పోలిచెప్పలాతీసి ఒకయాల పాఠాడు.

పురు: నీకు యెక్కడ అన్ని సౌకర్యాలు ఏర్పాటు చేశాను. నీ కేసీ లోటు రాకుండా చూస్తున్నాను.

మనం: లైట్లలో వైదినచూసినట్లు.

పురు: (కోపంతో) అధిక ప్రసంగం చెయ్యకు. నీకోసం నేను నా సంతోషాన్ని చంపుకోలేను. నీకు యిష్టంవుందా యెక్కడ వుండొచ్చు. నీకు కష్టంగావుందా తిప్పిగా వుట్టింటికి వెళ్లిచ్చు.

మనం: వాకు వుట్టింటికి వెళ్లితే యేమీ లోటుజరగను. అయినప్పటికీ యెంతకాలం వుట్టింటిలో వుంటాను?

పురు: నన్ను అవతరంగా చెప్పుకోటకు. నీకు తోచి సంతకాలం మీ వుట్టింటిలోవుండు. నీకు యిప్పుడే తెలుసుకున్నాను. నేను తిరిగివచ్చేదికి యేడుపుముఖంతో నవ్వు యెక్కడ వుండ కూడదు. వున్నావా నేను నవించను. యీ రార్తెలుండికే వచ్చిపో.

మనం: మెన్న నేకవందీ నేను వుట్టింటినుంచినచ్చింది. మళ్లీ యేమొహం పెట్టుకు పెడతానండీ?

పురు: నువ్వు వెళ్ళకపోతే నేను మెడపట్టకొని బయటకు వెళ్ళవలసి వుంటుంది బాగ్గర్! నీ మర్యాద నువ్వు కాపాడుకో. నేను తిరిగి వచ్చేదికి యిల్లు భారీచెయ్యి.

(అదేకంలో నిష్క్రమిస్తాను. మనందరి కైట
కెంతో కన్నీటిని ప్రకాశింపజేసింది.)

కాంచన : (మనందరిని చూసి) మనందరి!

మనం : (కన్నీడు కురుకుతున్నది) మీరా? యిలా
విచ్చారే?

కాంచన : పరిమిత వచ్చావే! చూడు, ఇప్పుడు
దురుసుగా నిర్మలానుభూతి అతిశయమిది!

మనం : అవునండీ!

కాంచన : నువ్వు యేమిచేస్తావు చెప్పు?

మనం : అదే యేం చేసండి.

కాంచన : నిజం చెబుమా! మీవాడు యేమిచేస్తా
అన్నారా?

మనం : ప్రజ్ఞాపాత్ర నిర్మలానుభూతి.

కాంచన : యేం? యేమిచేస్తా?

మనం : నా మొహం చూడండి యిప్పుడే!

కాంచన : నిన్ను ముట్టించుచి ఆ యిప్పుడే గానీ
మారారా?

మనం : లేదండీ. ముట్టించి రోజులలో నన్నెంతో
లాగా చూసేవాడు. తరవాతి తరవాతి యిలా
తయారయ్యాడు.

కాంచన : మనందరి! యిందుమిందుగా మొగిల్లిం
దిరూ యిం లే. సంవత్సరం గడిచేసరికి కట్టుకున్న
ప్రేమిద ఆకర్షణ తగ్గిపోయింది. యీ ఆకర్షణ
నుండి హింసాకాండ ప్రారంభమవుతుంది.

మనం : మీరు వచ్చివేసి చెప్పారా?

కాంచన : అదీ చెబుతున్నాను. మా కరణాలకుండా
ఒక అమ్మాయికి మీ ఆయన—గత చిరునామా
యిచ్చి నిర్మలానుభూతి. నిర్మలానుభూతి యిక్క
డికి వస్తే నువ్వు కనిపించావు. యింతవరకూ నీకు
పెళ్ళియివ్వలేదు నాకు తెలియదు.

మనం : (అర్పింపుతో) అమ్మాయికో? యెవరే?...
యెందుకే?

కాంచన : అదంతా తరవాతి తెలుస్తాను. కానీ నువ్వు
నేను చెప్పకట్లు చివరి. మనం అంతా కలిసి
ఒకసారి పాఠం చెప్పి మోక్షమును కొందమనా
జ్ఞానోదయం కావచ్చు.

మనం : యేం చెబుతుంటారో చెప్పండి.

కాంచన : నువ్వు ప్రజ్ఞాపాత్ర నిర్మలానుభూతి ఒక చీర
రాసి యిక్కడ పెట్టి నాతో కరణాలకుండా
రావాలి. మిగిలిన కథ నేను చెప్పిస్తాను. యీ
అలస్థం చెబుకుంటానీ చివర.

[మనందరి కాసేపు కలం తీసి ఉద్దేశం రాసి
మరింత పెట్టి నిర్మలానుభూతి చెబుతుంది. కాంచన
లతి, మనందరి తొందరగా నిష్క్రమిస్తారు—
రంగ పూర్తి తిరిగి చీర అమ్మాయింది.
స్వామి లైట్ కాంతిలో ప్రదర్శించి కనిపిస్తుంది.
కుర్చీలో కూర్చుని పేర్లు మీద ప్రత్యేకం పెట్టి
రాస్తావుంది. కాంచనలతి వస్తుంది.]

కాంచన : (నెమ్మదిగా) యింకా రాలేదా?

పద్మిని : లేదండీ. నాకెంతో భయంగా వుంది.

కాంచన : యిటువంటి ప్రభువు భయపడితే పరిస్థితి అంతా
తరుమాను అవుతుంది. చాలా నేర్పుగా వదిం
చాలి. అతికు రాగానే చిరవత్సరం ఆవృ
నించు—కూర్చున్నాను. మిగిలిన మాటలన్నీ
అతిశయ అనేస్తాను. మేం చెప్పకనుచి అంతా
కనిపెకుతూ వుంటాం. అవసర మద్యగానే
రంగం మీదికి వస్తాం. నువ్వేం భయపడకు.

[కాంచన లతి నిష్క్రమిస్తుంది. పద్మిని తిరిగి
రాస్తావుంటుంది. ప్రంభం ఛేదక ప్రభువుకు
నివ్వడానికి]

పురు : (చుట్టూచూసి నెమ్మదిగా) పద్మిని!

పద్మిని : (తలయెత్తిచూసి చిరునవ్వుతో) రండి.

పురు : (ముందుకువచ్చి) పద్మిని, నువ్వు వయస్యతాతో
లేదో—మీన్న నిన్ను చూచి నిర్మలానుభూతి
నుంచి నా మనసంతా కలిగిపోయింది. విషయంతో
నీ ముందు సంభాషణ యిచ్చుకున్నాను.
అయినా నువ్వు సంక్లిష్టం పడలేదు.

పద్మిని : ఇప్పుడు కొంచెం అర్థం చేసుకున్నాను.

పురు : (సంతోషంతో) ఇహ నేం! నా అదృష్టం
బాగుందిన్నా! ఈరోజు లేచిన వేళనుంచిదే,
అసలు నేను అనుకుంటూ నీ వున్నాను—నువ్వు
యెప్పటికైనా నిజం తెలుసుకోగలవని.

పద్మిని : చాలావరకూ నిజం తెలుసుకున్నాను.

పురు: (మరింత మంత్రముతో) అదీ! అలా దారికిరా!
అనుమానం పెంచుకొని భాగవదవం మంచిది
కాదు.

పద్మిని: అదీ. చిరకాలం వేలం అనుమానం (తెంచు
కోవాలి. పెంచుకో కూడదు.

పురు: (అమెను సమీపిస్తూ) మాదూ! పద్మిని! ఇక
నిన్ను నా తదితరంలకు పువ్వులతో పెట్టి పూజ
స్తాను కోరికతో కలువరేవుల్లాంటి నీ కళ్ళు
లోకి చూస్తూ.....

పద్మిని: (వెక్కిరించి) కొంచెం దూరంగా వుండండి.
యెవరైనా రావలసి?

పురు: లోపల యెవరైనా వున్నారా?

పద్మిని: అంతా వున్నారు. వారిలో మీర నాకు దగ్గర
బంధువు అని చెప్పవలసింది.

పురు: ఓహో! అయితే యింకా వేం! నిన్నొకసారి నేను
పైకి తీసుకుపోవచ్చునుమాట!

[కొంచెంలత వస్తుంది. అమెను చూడగానే
యెవకుడు కొంచెం దూరంగా నిలబడతాడు.]

కంచన: (వస్తూ) పద్మిని! చీకనా నీకు బంధువు
అని చెప్పావు?

పురు } : (ఒక్కసారిగా) అవును.
పద్మిని }

కంచన: (యెవకుడితో) కూర్చోండి... నిలబడారే?
మా కరణాలయాలి! వచ్చివారిని వేం అన్న
విధాలా మర్యాద చెయ్యాలి. అది మా గర్వం.
(కుర్చీలో కూర్చుంటుంది.)

పురు: (కుర్చీలో కూర్చుని) కరణాలయం బాగానే
వదిలైవున్నది అండీ?

కంచన: బాగానే వదిలైంది. అయినా కొంచెం
దొర్లాపు యంటారు చూడండి—వాళ్ళు
మాత్రం యీ చుట్టూ తిరుగుతూ వుంటారు.

పురు: (ప్రసంగం మారుస్తూ) దీని నిర్వహణకు చిట్ట
ఎలా వదిలైంది?

కంచన: మీలాంటి ఉదారపురుషు లెవరో చందా
లిస్తే!

పురు: నేను ఇటువంటి గొప్ప సంస్థకు చందా యివ్వ
దానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను.

కంచన: అంతకంటేవా! (లోపలికి చూస్తూ) యిం
నా! యింనా! రిసీటులుక్క తీసుకురా.

(రసీటుల పుస్తకం తీసుకుని యెవకు వస్తుంది)

యెవకు: చందా యెవ రిచ్చాడంటి?

కంచన: ఇంకెవర? చీర!

యెవకు: (యెవకుడితో) ఒక వెయ్యి రూపాయలు
రావలసిందా?

పురు: అంత చిట్ట యివ్వకు బాధం లేదండి.

యెవకు: బోనీలేండి. బదులందలే రాసున్నాను.
(రసీదుగాని అతనికి యిస్తుంది. అతడు తేలు
లోంచి నోటులు తీసి యెవకుకు యిస్తాడు)

యెవకు: (చిట్ట తీసుకొని) వేంకు! (లోనికి వెళ్ళి
పోతుంది)

కంచన: మీరు పద్మినికి దూరపురుషుమా?

పురు: అవును! లేదండి! చాలా దగ్గర బంధువు.

కంచన: అలాగా!

పురు: ఈమె యిక్కడ వున్నట్లు తెలిసినప్పటినుంచి
—మా అరిడ యీమెను ఒకసారి యింటికి తీసుకు
రమ్మని—కోరా చెబుతోంది.

కంచన: ఓహో! యీమెను ఒకసారి మీ యింటికి
తీసుకువెళితే రమ్మమాట!

పురు: మీరు అనుమతిస్తే!

కంచన: దానికేం? అలాగే తీసుకువెళ్ళండి.

పద్మిని: (కంచనలతో వెళ్ళకుండు నిర్భయంగా) ఇప్పుడు
లేదండి. మరొకసారి యెప్పుడైనా వస్తాను.

కంచన: (పద్మినివీడ కోపాన్ని అభివ్యక్తం
పాడతూ దగ్గర బంధువు వచ్చి తీసుకువెళితే
పంటే వెళ్ళాలా? (యెవకుడితో) మరేం ఫరవా
లేదు లేండి. మిమ్మల్ని ఒంటరిగా పంపను.

పురు: వేంక యీ!

కంచన: యెవనా!

యెవకు: (ప్రవేశించి) యెవకుంటి?

కంచన: (కోపాన్ని భివ్యక్తం చేస్తూ) నేం? కళ్ళు నెత్తి
కోచ్చాయా? అతిథులు వస్తే మర్యాద చెయ్యడం
తెలియదా?

యెవకు: మీరుచెప్పండి. నిమగ్నంగా అన్న యెర్పా
టులూ చెప్తాను. (నిట్కొనివస్తుంది)

పురు : (చుట్టూ చూస్తూ) యీ ప్రకాశమైన వాతా
వనం—అందమైన ఆ ప్రాంతం—యిదింత
చూస్తూవుంటే శోకా యిక్కడికి రావాలని
పిస్తోంది.

[ఒక యువతి తలమీద ముసుగు వేసుకొని
[తేజో కాఫీ తీసుకువస్తుంది. ఆమె దృష్టి
ఇంకా పద్మినీమీదే వుంది.]

కాంచన : కాఫీ తీసుకోండి.

పురు : (కాఫీకప్పు తీసుకుంటూ యువతిముఖం చూడ
నికీ ప్రయత్నిస్తాడు. ముసుగులో ఆమె ముఖం
కనిపించదు)

కాంచన : యీమె యెవరా ఆమె మీకు సంబంధమా?
యీమెను కొంచెం నీకుయెక్కువలెడిది. అందు
కోసం మొహం కప్పకొంది. (యువతితో) ఆమె
గుండెగిరి నీగుండెనెం మంచిదికదమ్మా! యేదీ?
నీ పేరియ్యనా?

[యువతి ముసుగును కాంచనలకి తోలిస్తుంది.
నువందిని మొహం కవిస్తుంది. ఆమెను చూచి
గానీ ఆమెని చేతిలోని కాఫీకప్పు జారి
పోతుంది.)

పురు : (లేచి కోపంతో) మీరంతా కలిసి యేదో
కుట్రపన్నీ వల్లంది. యిక యిక్కడ నేను ఒక
మీసంకూడా వుండడానికి వీలేదు.

[విర్విపోతోతాడు. కాంచనలకి ఆమెని చల
వంతంగా కూర్చోబెడుతుంది.]

కాంచన : బాంధవాలన్నీ బరభృండా యేలా పోతారు.
కూర్చోండి.

[చూరొస్తుంది చివ్వుకగ్రోవిమంచి రంగ
నీగుండె అమె ముఖమీద పడతాయి.]

పురు : (కోపంతో లేచి) యేమిటి?

కాంచన : (తిరిగి కూర్చోబెడుతూ) కూర్చోండి
పరిచాలేదు. పన్నీగు జల్లుకున్నాను.

పురు : (కోపంతో) నువ్వంది! ఎందుకు వున్నావు
యిక్కడ?

కాంచన : హాహా! ఆమె యేమి జవాబు చెబుతుంది?
నేను చెబుతాను నీవండి.

[రంగమ్య తొందరిగా ప్రవేశిస్తుంది.]

రంగ : (కోపంతో) యేమిటరా! యిదిమన్నా
యిల్లమన్నారా? చూడకాల అనుకున్నారా?
కొంపంతా రంగునీళ్లు జల్లుకున్నాను. నైగా
చెటంతి మగాణ్ణి యింతమంది ఆడమ్మల యేమె
కట్టేకారు.

శుమువ : అది మగవాడు కాదండీ అమ్మమ్మగారూ!
మరి ఉమరాణీ! పురుష వేషం వేసింది.

[ఉమరాణీ మీసం, బోపి తీసిస్తుంది.]

పంకాదేవి : ((ప్రవేశించి) రంగమ్మగారూ! మీరు
మరో రెండు నిమిషాలు ఆగిరే బాగుండేది—
యిక గర్భింతరం లేక యీ వాటకొన్ని యంత
టితో ముగిస్తున్నాం.

రంగ : యిలాంటి మేకాలు వాకొంపలో పనికిరావు.
తెల్లవారేపక యిల్లు ఖాళీచెయ్యకపోలే వూరు
కోను.

[మిడివైపు నివ్వులిస్తుంది. అందరూ వత్సరూ
వుండగా—తేర.]

మెలారసూరి సోపానసరణి శాసనము

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

శ్రీ శైలమునందలి మల్లికార్జున ఆలయము నుండి పాత శింగంకు చోళువారమున నొక శిథిల లిపిశేషము నందలి కంఠములకి శాసనము వాగరి, తెలుగు, గ్రంథాదిపులలో మృదువుగుమైన సంస్కృత భాషలో చక్కని చిన్న ఖండకావ్యముగ రచింపబడినది

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీ గోచరుడు దిగంబర వ్యాప్తియైన శ్రీమల్లికార్జునుడు హరిహర భూపాలుడు భద్రుడు విద్యుగాక! నేడంతరికు గూడ వాడయ్యాడై పులజ యను పాదముపై పరవతి కేవల మొటి గోరావళియంద గలను. గోకర్ణవాసియగు చంద్రశేఖరుని శిష్యులకుండు కంఠములచే ప్రదిందిమ చంద్రకాంతి శిలల నీటిప్రవాహ పరవతి పాదపులు కడుగులకుమెరుగును అంబరయందితము ఆద్యుత్తమునై కదంబవృక్ష మోటబుగలదు. దాని పూవుల ప్రదికంఠక విత్తియ తలకుండు పాద్యులు. శ్రీపుర విజయార్జునగతి పరమేశ్వరుని శిరమునుండి స్వేద బిందు పోటి ఆ కదంబ వృక్ష ప్రదనమునందు పడుటచే పరాప కవచాదులలో మహా గేజస్వయం పుగమిదొక మదియించెను. ఆ పురమని గాంధారి శ్రీపురారి విష్ణునుడై కదంబ ప్రసవమునుండి జన్మించితినిగాని ఆ మహతో నీ వంశము వృక్షహంప బడి గలది నియ, కా రుచిరార్జునవాగులు గూడా ఆ కదంబమునకే జన్మించెనని యాచరిల్చి కదంబకుల వర్తనయైన ఆ విధుని గోరావళి రక్షణార్థము రాజుగా ననుగ్రహించెను.

పాల్కడలివలె పృచ్ఛమైన ఆకదంబ కులము నందు కళానిధి వలె శివభక్తా శ్రేణులందు బసవరాజ జన్మించెను. ఆ పురుష శ్రేష్ఠుడు కామ జేవుడను పుత్రుడుగలడు. ఆ కామజేవుని కుమార్తెయగు పద్మలాదవి వారాయణునికి లక్ష్మీవలె (దాళిక్కి) రాజేంద్రునికి ప్రియురాలయెను. గోకర్ణేశ్వర సత్పూజాభరితమసోంథయైన యామెసాభాగ్యమును సంపన్నురాలగు విజలాంబుడగును. హంస గమనయు కదంబకుల సంపత్తులకు భాగ్యదయమును,

వివిధి మోగ్యభావములుగల ఆ విజలాదవి ఘనలక్ష్మీవలె నుండెను ఆమె భూదేవిలో గూడ హరి హర రాయలనుపొంది భర్తతో నభిషిక్తయై ప్రకాశించుచుండెను. హరిహరకులకు లక్ష్మీ పార్వతులవలె హరిహరకుల విజలవలె ప్రియురాలయెను. శత్రుమున సరస్వతియు, పాతిపర్వమున బుద్ధితియు, జోదార్థమున కల్పవృక్షమున గోవిందాదేవుడు వామె గుణములు వర్ణింప శత్రుగిరిరము? స్వయముగ లక్ష్మీయే ఆమె యందు ప్రధిరింగోగుచుండెను! అభిలలోకమాస్య యును మేవకయందు హిమకుంతుకుల బార్వతివోలె విజలాంబుకుండు హరిహర భూపాలుడు విజలులక్ష్మీ యుండెనుండెను. ఆమెముఖము సుధాంశు బింబము, భాక్తు కాంక్షేపు, అగ్రము చింతామణి, భుజలలి కల్పవృక్షము, చిరనావపుతినుయము, ప్వాంగ భూతియులై సోపానులతో ప్రధిరించి లక్ష్మీవలె నుండెను.

బాణాసుర ద్వారపాలకుడు, అగ్రుడ నొందిన ప్రహర పరుషేశుడు శేఖయెంటియు విషాదముల గందూప తోయములచే సంఘటించెడి శ్రీమరాంబా ప్రియుడైన పురకాండనువితుండు విజలాం బశ్య నభిప్ర రాలయెను. భక్తభీష ప్రదుడైన పాదామె భక్తి విరతదేవీ-స్వర్ణమును విజలాంబ యెదుర నిల్లని యాచరిచ్చెను.

“శ్రీ పరవతియను నొక అశ్వర్యమైనవృక్ష భూమి గలదు. దాని శిఖరమున శేదముల, వాయుక్కు య శ్వేషకము యోరులు చేయుచుండెను. సుబ్బ వృక్ష పరిమళముచే నిండిబట్టియు, సర్వాకాంత కందరములు గలట్టి ఆ పరవతి శిఖరమును దర్శించినవారికి పువర్ణవృక్షు శేదము. ఆచ్యటి పాతశింగం యందు మునుగు మానవోత్తియు లాకాశి గంగా జలములంద ములై తేలుచుండును. ఆవాస మాత్రమున నే మానవులు

1. Annual Reports on Epigraphy, Nos. 47, 49 and 50 of 1915.

పాతమలకుడును, మరియు సిద్ధుల యొక్క మనోరథ ములనూడా సిద్ధించును. యాచకుల కోరికల వచ్చుట కదికోకాపనము సఫలము చేయును. ఆ శిఖర ప్రత్యేక పరివృత్తియల వసించువారి కేర్వేగుదురూడ వేతచేయును. అట్టి బోకో తర శిఖరమందు నిత్యము వసించు వా దిన్నె మహోత్సవార్థ ముకేసు లగుటచెందును గాన మఖాగో హణమువకు గాను సోపాన మార్చును కట్టించువును. నీ సంకీర్తి, యశస్సు వర్ణింపబడును."

ఆ పర్వమును కళ్యాణ్యర్థము పొందిన యాచిక లాంబ దేవదేవుని యాచియును ప్రాంతికాలమున భృత్తిగ తరమునకుఁ బండితులకు దర్శి శివదేవులు 1815 క్రితులు సంకీర్తనమునందు ఆవిర్భవముగ నే స్థిర మయిన సోపానమార్గము కట్టించెను. ఆ కల్పముగ శివీ దేవదేవత ప్రేయునితోనూడ యైశ్వర్యము ననుభవించుచు విజలాంబ ప్రకాశించుగాక! పాతాళింగోదక ములచే పరిశ్రుడై శంకరాదుని పుత్రుడగు మైలార సూరి పురశాసన వారాధించి యీ సోపానపరణి శాస నమును రచించెను.¹

ఈ శాసనము కాల్యముగ నే గాక చారిత్రముగ నూడ మిక్కిలి ముఖ్యమైనది ఇంతవఱకు తెలుగు లిహో దొంకిన గోర్ల కదంబుల శాసనమిది మాత్రమే. ప్రాచీన రాజవంశముల యంతర్విత్తి యశికముగా పుక్కిటి పురాణములతో విండియుండును. విష్ణువు నుండి గాని పరమేశ్వరునుండి గాని ఆయా వంశముల మూల పురావులు ఆ వంశీరించి వట్లు వర్ణించు చుండును. కదంబులు వారి వంశీపు మూల పురావుకు త్రిలోచనకదంబులనియు వాతను పరమేశ్వరునుండి యవతరించినట్లు చెప్పకొందును. విశేషమేమన ప్రాచీన కదంబుల సమకాలికుల పల్లవులనూడ వారి మూలపురావుని ముక్కంటి పల్లవ లే క్రినము పల్లవు డని పొగడుచుండిరి. ఇది కదంబులనుండి పల్లవులకు సంక్రమించినది బాహ్యమైనది గాని యభిప్రాయము.² వారి వారి యాస్పత్తియులు వెల్పుటకే ఆ మూల పురా వులను గ్రీనేత్రములతో, దశుగృహములతో సృష్టించిరిగాని దిగ్వికేతమాత్రముని యాధారములు కావలవు.

ప్రాచీన కదంబవంశీపు రాజులు క్రీ. శి 845 నుండి మూడు 650 ప్రాంతమువఱకు బసవానిసాధారముగ పాలించిరి. తదుపరి వరుసగా చాళుక్య, రాష్ట్ర

కుటులచే వారిరాజ్యములరించినది. మరల పది మఱ కెతాల్పియంతయున యింటివ వెలంగజేవును, మహాదేవు డను వార్లచే రెండు కదంబ రాజ్యములు బసవాని, గోవాలనుండు వేర్వేరుగ స్థాపించబడింది. వారికి చోర్ గల్లు కదంబులనియు, గోవా కదంబులనియు పేర్లు. ఈ రెండు ప్రధానవంశములుగాక బయ్యబ్బడి, తేలూరు, బంకొల్సార, ఉచ్చంగి, ఎగర్ ఖండి, కరింకదంబు లని చిన్న చిన్న కుటుంబములాయా ప్రదేశములనుండి పాలించుచుండిరి.

ప్రస్తుత శాసనమునందలి కదంబ వంశము గోకర్ణి ప్రాంతమునకు చెందినది. గోవానుండి పాలించిన రాజు లలో కామదేవుడనువారిమూలకు. ఆతడు కదంబ వంశ జాతకు త్రిభువనముని కుమార్తెను వివాహమాడి బావ మరదియగు మహాదేవు ననంతరము సింహాసనమునకు వచ్చెను. మరియువారకు లిట్లవంశజుడగు లక్ష్మీదేవుని పుత్రుడు.³ ఇట్టి కామదేవుడు లక్ష్మీదేవుని పుత్రుడగు టయు, కదంబవంశజుడు గ.క.పావుటచేరిన మన యీ శాసనములో తేర్కొనబడిన కామదేవు డాతడు కావాలకు.

ఉత్తరకెసిరా, వంటతలూకా, గోకర్ణియు నందలి కామేశ్వరీ మఠమువద్ద శిలపై నొక కన్నడ శాసనము గలదు.⁴ దానిలో కదంబచక్రవర్తి, శివ చిత్రియైర బసవదేవరాజు కుమారుడగు కామదేవుడు గోకర్ణియునందలి ధారేశ్వర మేత్రియున నొక మఠము కట్టించి, కొంతభూమిని దాని మొసంగివట్లు గలదు. దీని కాలము కామదేవుని రాజ్యపాలన 14 వ వర్సరమున దిక్రమ సంవత్సర మార్గశిర కుద్ద 15 సోమవారము, దండ్రహాళము. వైవిధరము లన్నియు (దండ్రహాళముతప్ప) సరిగా శివదేవులు 1262 విక్రమ సంవత్స రమునకు పరిపావును దీనికి సరియగు క్రీ. శి 1840 A.D December 4 (Monday). దీనినిబట్టి కామ దేవుడు క్రీ. శి 1826 లో సింహాసనమునకు వచ్చివట్లు నూడ చెప్పగలము ప్రస్తుత మన యీ శాసనకాలము నుండి వెనుకకు తేక్కించి జూచిన శాసనములో

2. Kadambakula by George M. Moraes page 9.

3. Ibid. Pages 208 F. F.

4. Annual Reports on Epigraphy. Bombay-Karnatak No. 110 of 1939-40.

శ్లోకములను కనుగొనవలసిగా ఆ ప్రాంతము వాడేయవలసి. ఇట్లే గోకర్ణ శాసనమునందలి కామేశ్వరుడు కామేశ్వరేశ్వరీ శివలింగ బసవశివుని కుమారుడగుట, గోకర్ణాధీశ్వరుడగుటయు, సుమకారికుడగుటను బట్టి, యా శ్రీలైల కావ్యమునందు శ్లోకములను కనుగొనవలసిగా వాడేయవలసిని నిర్ణయింపవచ్చును.

పై కామేశ్వరుడు పద్మలాదేవియు కుమార్తెగలను. కందననోరి కైఫీయతులో నీ పద్మలాదేవి కామేశ్వరుని భార్యయని తప్పగా వ్రాయబడినది ఈ మెచ్చాళుక్య రాజేంద్రుని భార్యయనిగూడ శ్రీలైలయు నందలి మరియొక శాసనమును బట్టి స్పష్టముగఁ దెలియును.6

“భ్యాతా పద్మల నేవతి కామేశవ నృపాత్మజా |
రాజ మహా విశేషస్య రాజీ చారిక్య సంశితే ||”

ఈ చాళుక్యరాజేంద్రు డెవరైనది ప్రస్తుతము నిర్ణయింపలేకున్నాను. అతనికి పద్మలాదేవియందు విశ్రాంతి బట్టించెను. ఈ మెచ్చిజయనగరరాజుల రెండవ హరిహరరాయల భార్య. శాసనములలో వామె “విదంబకుల విభవభాగ్య సంభూతిః” యని వర్ణించబడినది విజయనగరరాజుల శాసనము లక్షకము17 గోకర్ణము నందుండుటచే రెండవ హరిహరరాయలకు పూర్వమే గోకర్ణమువారి విశేషములు విశ్రాంతి హరిహరరాయల వివాహసంబంధమున విదంబకుల వారి బంధువులై మరికొంతి కాలము పాలించియుండు రనియు సూచింపబడియు.

విశ్రాంతియందు హరిహరరాయలకు విజయలక్ష్మి యను కుమార్తెయు, విరూపాక్షుడను కుమారుడుగఁ జరిగిరి.

శోరుమర్రి శాసనములో నొక శ్లోక మిట్లుగలదు.

“హస్త్రీం కాటయ వేమయ ష్టిలిపతేః

పుస్త్రీం చ కాటప్రభో

రూపిత్రిం చతు రద్వతీం హరహరీక్షోదే

పతే శ్యానికుః,

తన్నాన్నా విదిత హ్వయం హరిహరం యం

చారు మృగాహయ-

శ్యానో వేమమహీ మల్లనృపతి స్సామ్రాజ్య
లక్ష్మ్యో నమః.”—

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి శ్లోక ముసంగ తమని పోషపత్తులతో భండించి యీ శ్రీవిద్యమున మార్పులయ్యెనని దెల్పిరి.9

“పుస్త్రీం కాటయ వేమ ష్టిలిపతేః

హస్త్రీం చ కాటప్రభోః”

దీనినిబట్టి హరిహరరాయ 10 హరిహరుని దాహి త్రియు, కాటయహస్త్రీ, కాటయవేమని పుత్రియు నగును. కాటయవేమకు హరిహరరాయని యల్లుడని వేర్వేరును శాసనములనుబట్టి కాటయవేమకు దోడ్దాండిక, మల్లాండిక, తిల్లాండిక యను మువ్వగు భార్యలు గలరని తెలియును. తిల్లాండికయే హరిహర రాయలహారుని గాక మృచని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు దెల్పిరి. అహోబిలమునందలి కాటయవేమని శాసనము11 కొంతిదలకొనిననుమును బలపరచును గోకర్ణమునందలి యొక శాసనములో 12 హరిరాయల కుమారుల విజయ లక్ష్మీ సుత్రియు నొకదానిని కటింబింపట్లు గలదు.

5. Kaitivat of Kandanavolu L. R. 18.

P. 404. (Published in the Further Sources of Vijayanagara History, by Prof. K. A. Nilakanta Sastri and Dr. N. Venkata-ramanayya; Vol 11 Pages 86 and 37)

6. Annual Reports on Epigraphy.

No. 51 of 1951.

7. Annual Reports on Epigraphy. Bombay Karnatak; Nos. 101, 104, 106 and 109 etc of 1939-40.

8. Annual Reports on Epigraphy.

No. 51 of 1915.

9. శృంగార శ్రీవాళము Pages 284 f. 1.

10. “History of the Reddi Kingdoms”లో

శ్రీ మల్లంపల్లి హేమశేఖర శిష్యుగారు కాటయవేమని భార్యయు, పుత్రియుగూడ హరిహరరాయయే యని దెల్పిరి. (Pages 128 and 169) ఇది పారపాలని ప్రసాదించబయును.

11. South Indian Inscriptions (Texts) vol X No. 577.

12. Annual Reports on Epigraphy Bombay - Karnatak. No. 109 of 1939-40.

ఇంతవఱకు దొరికిన శాసనములనుబట్టి మారవార
రాయలకు విజయలక్ష్మి యను నొక రెహత్ర మే కుమార్తె
గలదని తెలియును. కాన నీ శాసనములో తేల్చిన
బడి విజయలక్ష్మియే తల్లిదండ్రుల యగు నెయో యని
వా యభిప్రాయము. భావిపరిశోధనాఫలితమున దీని
సర్వ మింకను ఋజువైనచో గోకర్ణకదంబుల తాంభ
వ్యము మొరొన గారు చెప్పినట్లు విజయనగర రాజులకే
గాక, తిర్వారా రాజును హేంద్రవరమునకు పోవిన
దని చెప్పవచ్చును.

ఈ శాసనమును రచించిన కవి శంకరాచార్యుని
పుత్రుడగు మైలార మారి. ఈతడు క్రీ॥ శ॥ 1398
ప్రాంతపునాదిని యీ శాసన కాలమునుబట్టి తెలియును.

శాసన మూలము

పుణ్య శ్లోకో హరిహరమ్మృతే పతే మఱి కాకాకాః
దేయా ద్వింశతి వ్యాపీ మఖం శ్చిత్త్యస్త గోదరః. 1
అస్తివిస్తార సంబంధ మనుధామిభాగ్యతయః
కులతోనామగోరాష్ట్రే పావనః పర్యతో త్రిమః. 2
గోకర్ణవాసి గౌరీ శిరశ్చితాంకుర శ్చిత్త్యః
సన్మంధివా నేందు కాంతాంధః యోతా యస్యపావనః. 3
అద్భుతఃకోపితత్రాత ధూత్కదంబః పుత్రాంబరః
యోస్సినానాని సీమనే సదా గతేంద్రకవ్యకా. 4
పురత్రయస్య విజయం విధితోస్థిర ధన్వనః
అంగద పతి తేన్వదంబుల త్రితః ప్రపాదితః. 5
సంజతే త్రిత తేజస్వీ పురుషః పురుషకృతిః
గృతగోధాంకురత్రాతః సచాపః కవచాన్వితః. 14
విజయ త్రిప్రసంగిః ప్రత్యా వృత్తిః పురాంతః
త్రితాత్మ సద్భూతాకారం తిం దృష్ట్యా విస్మితో 2
ధ్యధాత్. 7
యత్త్వం కదంబ ప్రసవ ప్రధూతోపి పరంతప
ఆతప్త ద్విత్వపదేశేన తివ వంశో ధివన్వతి. 8
యస్మిన్మృతగో జాతీ వైష్ణవం తస్మిన్మేన మహాకులే
ఉత్పత్త్యస్తే మహిపాలాః కార్తవీర్యాకాకానా
దయా. 9
జీవస్త మనుగృహ్యారం పీఠం గోరాష్ట్రే రక్షితే
రాజాన మఃకోదేవం కదంబ కులవర్ధనమ్. 10
క్షీరాద్ధి విమలే తస్యకులే 2 భుజలానిధిః
రాజా బసవదేవో భూస్వామీశ్వర శిరోమణిః. 11

శారీరి వాన్యః కూరస్య విశోధి నరక స్థిరః 16
పురుషవ్యో త్రిమస్యా నీత్యా మజేవాన్యాయస్సుతః 12
ఖ్యాతాపద్యం జీవితీ కామజేవ తిమాన్యవా
పద్యావారాయణస్యైవ రాతేన్ద్ర ప్యాధింత్రియా. 13
గోకర్ణేశ్వర సత్పూజా సఫలాత్మ మనోరథా
సౌభాగ్య నరపంపస్మాం విజలాం జా మనుతపా. 14
కృత హంస గమన శివో కదంబకుల విధివభాగ్య
సంధూతిః
వికసితి సుమనోభావా విజలాజీవి విభాతిఘనలక్ష్మీః 17 15
క్షీరిని విత్తలాజీవి హరిహర ధూపేన కృతకరగ్రహణా
ధిర్వాసమనుభవితౌ క్రికర వాలాప్రసాది తావతుతి 16
ఖ్యాతి ప్రధివాద హరే వృత్తి హరస్యాపి వల్లభా
జాతా 18
ఖ్యాతి ప్రధివాద సతీ విత్తలజీవితీ హరిహర వైష్ణికా. 17
సర్వం సుస్వతీ తస్యాః పాతివర్త్య మగునతీ
జౌదార్యం విత్తలాంబాయాః శిలయః స్త్యమరద్రుమా. 18
వర్ణస్తే విత్తలాంబాయాః శివ లోకో త్రిరా నుతాః
కాంతీతిస్త్వస్యయంలక్ష్మీజన్మ యస్యాంజగత్త్రిమా. 19
ఉదపాది విజయలక్ష్మీ హరిహర ధూపేన విత్తలాం
బాయామ్,
హైమవతీవ హిమవతా మేనాయా మభిలలోక
మాన్యాయామ్ 20
మఖ మమృత మయూఖో ముగ్ధవాక్కామ దోగ్రీ
మరమణి ర్గోతోస్యా దోర్తతా కల్పవర్తి,
స్మృతిమమృత మయం తద్విప్రయోగాది మాతౌ—
దజని విజయలక్ష్మీ పాదైః 19 స్వాంధూతైః. 21
బాణాం గృహధ్వార దావారిః పద స్థితే,
అన్యతోత్తి కోదంబ ప్రహర పరుషేందుకే,
13 దీనిని ప్రకటించుటకు యమజ్ఞసాంగిని
గవర్న మెంటు ఎపిగ్రాఫిసుగారికి చే నెంతయు కృత
జ్ఞాపన. తప్పలు సవరించి సరియగు పాఠము మూత్రమే
యివ్వబడింది.
14. 'కవచాంబితః'—అనినూడ గలదు.
15. "కారీరివాతి కూరస్య"—
16. "వంకద్యుతః"—
17. "గవలక్ష్మీః"—అని నూడ గలదు.
18. "వల్లభాకాంతా"—
19. "పాదైః"—

నిపాది ముఖగంధూమతో య స్వప్నైవతో విధే. 22
 వివంధిత పరాధీనే భిమరాంతా వియో విశా
 విశ్చలాంతా వ్యధాద్భుతీ యాద్ధితాం పురకాసితే. 23
 సతిద్భక్త్యా భ సంకుప్తా భిక్తాభిష ప్రహో హరః
 స్వప్నై పురస్థితో భూత్వా విశ్చలాం రా మభావత్ 24
 "అస్తి శ్రీ పరవ్రోహాను క్షిరా క్షిర్య జన్మ భూః
 యాస్మి యస్యోత్పతీవాం చ నాం విచిన్య విమోగినః. 25
 ఉదారా రగ్యధాఽ మేది మురగాకౌంతి కందం
 పశ్యన్తే యస్యోభిరం పపశ్యన్తి పునర్భరమ్. 26
 యత్ర పాతాళ గంగాయాం మగ్నా మనుజపత్రియాః
 ఉన్మజ్జం త్యజితే కాలేవోమగంగాజలేఽమరః. 27
 భిక్షస్యా వాస మాత్రేణ పావనా యత్ర మానవాః
 యత్ర సిన్ధున్తి సిన్ధావా మపి పర్వ మనోరథాః. 28
 కదరీ కాపవంయత్ర కామాప్పలలి రహితామ్
 సర్వోపి నేతలే పాదా న్యవ్యపాదోప నేవివామ్ 29
 †ఇన్దిం విశ్వత్తిరే తస్మిన్న్దిన్దిం విహిత సంనిధేః
 మహాత్మచాలోక వార్ధంసాగరాస్వాగచ్ఛత్ దృశమ్. 32

కారణస్య దురా నోహే నుఖాంసోపావ పద్ధతిమ్
 వ్యవ్యతే తియోః సంతరిన్య పమృత్యుః. 33
 ఇతిస్వప్నై శ్రీ గిరితో విశ్చలాంతా మనో చ త
 విశ్చలాంతాఽపి తిం స్వప్న మాలోక్యతీవ విస్మితా. 34
 ఆదేశం దేవదేవస్య దుర్లభం తిమమగ్రహత్
 అశం సద్భుత్తి వ్యకాస్య విభాతే వినుమామరి. 35
 మకాలాను గతేకాళి నారే శ్రీ ముఖవర్చసి
 తిధేవా కారణత్వైత స్థిరాం సోపావ పద్ధతిమ్. 36
 కల్పవర్షీ మనువసా మా కల్పాద్విభ్రతీ శ్రీమమ్
 విశ్చలాంతా జయతాం శరీర ప్రేమసా నిమమ్. 37
 పాతాళగంగా పాతమ్న పూతాత్మ పురకాసితమ్
 ఆరాధ్యా రీతిభిచ్ఛాంతి తపస్వీ ప్రణామంచితాః. 38
 పార్వతీశి ప్రపాదాయ శంకరాగ్ర తనూభవః
 మైలార మారిః సోపావసరణీ కాసంమ్ శివమ్. 39
 శివమమ్.

† ఇద్వితి రంధ్ర శ్లోకములు పూర్తిగా తెరగిపోయినవి.

హృదయ జ్వాలలు

శ్రీ జనస్వామి కోదండరామకృతి

వీరాస్వామి ఉద్యోగం నుంచి విడుదల కాగానే తన జీవిత కేసును ప్రకారం వారానానా గురువలది అమితోత్సాహంగా స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు. కానీ విచ్చిన వారం రోజులకే అతనిలో ఒక విషమై అసంతృప్తి, ఆవేదన ప్రారంభించాయి. రోజులు గడిచిన కొద్దీ అతనిలో విషమ, చీకాకు మిరియాల తున్నాయి. ఆ గ్రామమును వీరాస్వామి ముప్పదేండ్ల క్రితం విడిచివెళ్ళాడు. అప్పటినుండి ఎన్ని దేవాదిర్గాలు ఒక గంట కాలంకంటే ఆ పూర్వపు పుంజుకు తీరక లభించేది కాదు. అందువలన ఆ గ్రామంలో ఇప్పటి వార్షికునించి అతనికి తెలియదు. స్వగ్రామం వచ్చి ఆ గ్రామంలోని తరహా అంత అతనికి క్రొత్తగా వున్నది. ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధాంతరపు వాగ్విలాస ప్రభావం ఆ గ్రామం పై కూడా అఖండంగా పని చేసింది. తాను రాగా నయములో వున్నప్పుడు విరక్త ప్రణేయముగా వుండి ఎక్కల నివాసస్థానములుగా చేసుకొని కొన్ని భాగాలు చేతుల గ్రామపు వడిబొడ్డు పీఠులుగా తయారై ఉన్న తన సాధారణ నిండివున్నాయి. అపరిమితమైన ప్రతిభతో, చాకరకంగా గ్రామ పెత్తందారితనమును సాగించిన ఆ వాటి గ్రామ పెత్తందార్లను తిరిచి వాడులేదు. అది ఎప్పుడో కాల గర్భంలో రేపమై పోయిందే. అప్పుడు విడుదల పడి వున్న ఆ గ్రామం చుట్టూగల భూమి యీ వాడు దివ్యమైన ఉత్పత్తి శక్తులను ప్రపంచపక్షమని ప్రకటిస్తూనే దోరపు కాకును పండిస్తూ అప్పుడో కూటికి గతిలేక పక్కగ్గా ఎండబడిన కొండరికి లక్షలు గడించి పెట్టి సంఘంలో అగ్రస్థానాలను అసంతృప్తిగాలను అందిస్తూ వుంది.

వీరాస్వామి పలకరించే వాడు కానీ తిరిచి వాడు కానీ కన్పించలేదు ఒక్క వెంకటేశ తప్ప. వెంకట వీరాస్వామికి పూర్వ పరిచయం ఉన్నాడు. దేహం మదితలు పడిపోతున్నా కాయకాదు కిరీం కావడం

చేత వెంకటేశ వయస్సు పరిశ్రమగా తోచును. రోజు రోజు తనవైవా వీరాస్వామి వద్దకు పనిచేస్తూ వచ్చి పిచ్చాపాటి నుల్లాడి పోతుంటాడు. వీరాస్వామికి కాలం చాలా కష్టంగా గడుస్తున్నది. అతడు ఉద్యోగంలో వున్నప్పుడు గలగల పడుతుంటే పూర్తి కావలసిన కార్యములలో సగంపాలు మిగిలుతూనే ఉంటాడటం. దానిచేతనే కాలక్రమం యిప్పుడు అసంతృప్తిని వికారించి చూపి మనసుని వెళ్ళే దిస్తోంది. ఆ రోజు కాళోజ గడిచిన కొద్దీ ఒంటరితనం చాలా బాధాకరంగా తీరే అతనిలోని ప్రతిభలు వున్నా సీదపడుతోంది వచ్చే పోయే మనుష్యుల గుంపుల్లో ఎప్పుడూ పండితగా వుంటే తానూకా అఫీసులో లెక్క బంటువు వుద్యోగం అతనిది. కాకినాడ నుంచి మెట్లో లెక్క పట్టా వేసుకుని నీటుగా అధికారంగా, అధికారి ప్రతి విధి ఎన్నికగా ప్రభుత్వ దర్జాతో తానీటుగానీ అఫీసుగది ముఖద్వారం వద్ద నిలబడి లోనికి వెళ్ళేవారిని మాపులో అడిగిస్తూ, అవసరమైతే వున్నా విషయవిధేయతలు మిరిసిస్తూ నాయంకాలం అయ్యి గంటల లగుసరికి కనీసం నాలుగు రూపాయలైనా కల్గేదాచే అలవాటుగల వెనుకటి జీవితంలో, రాగి కాసేకూడా సంపాదించుకొన నోరుకోనియిప్పటి తన పరిస్థితిని పోల్చి చూసుకుంటే ఎక్కడా పాపకర్మం కుదరటంలేదు. ఇది ఒక పునర్జన్మగా తోస్తున్నది.

వీరాస్వామిని చాలా కష్టజీవితమని అతని భార్య జీవించివున్నప్పుడు జూరిపడుతూనే ఉంది. పదిహేనేండ్ల వయసుకు పూర్తి సోమరిపోతుగా బజార్ల వెంట తిరిగి వీరాస్వామికి తెండ్ర మరణం ఒక గొప్ప నీతిపాతం నేర్పింది. బాలుగులెల్లా స్వయంకృషితో చదివడము, గ్రామము నెరుగుకుని బుద్ధివైపుగానే ఒక దివ్యుడి కిది క్షయగారి అనుగ్రహమును పొంది జనాను పుత్రుగానీ సంపాదించాడు. తనకంటే పై అంతిస్తులలో నున్న వారిని విషయవిధేయతతో నేర్పించి దేవారా మంచివాడనిపించుకుని ఆ మంచిని వాన్ని సాధించుకు ఉపయోగపడేలాను

మానకొడుమే అతిని తీరితానెమైపోయింది. మాన
 పుల అంతిష్ఠుల విధిజనలను, వర్ణభేదములను కనీసం మన
 నులోవైవా అతినిష్ఠుడూ తిరస్కరించి ఎరుగడు.
 ఎంతటి అవమానకరమైన విషయాన్ని సరించైవా ఆచే
 కింగా ఆలోచించుట అతికి చేరిగానివరి. మాన
 క్యాంతిని అంతి తేలిగ్గా పొగొట్టుకునే ప్రకృతికాదు.
 ఒక్కొక్క తెన్నీనూ అనవసరంగా అహంకారం
 తెచ్చుకుని ధానుధూములు చేసి దూషించినపుడు అతిని
 నుండి పొందగల్గిన జవాబు కాంతిరసం చిందులాడే
 మందస్మితంనూత్రమే. అతినిలోని ఆ నిర్మలత శ్రేష్ఠ
 కాదున్న అకర్షణంలేది. లందంబుల్లు యిద్దరూగని
 అభీమాగదిలోకి రానివ్వబంలేదని ఎంతోమంది ఫీర్యా
 దులు చేసినపుడుకూడా అధికారులు 'వాడి కడుపు
 నిప్పులు వాడిది' అన్నట్లుగా చిన్నగా ఎన్ని ప్రాయకునే
 వాళ్ళు. నివాసింకు నూనవ పాదాశయము బరిపెట్టు
 వల్లించినది అతిని భావం.

విరాహస్వామి తీర్థోగ్రాధిరమణ చేసి పాటిక ఆరిన
అర్చించి నివేదనకున్న శంకరాచార్యులెక్కు యాడు
కుంటే బ్రాహ్మకుల్లో వున్నదికాని, ప్రాచీనంబులకు
బాపకునని, దగ్గిరవున్న రోళ్ళుంగాని పదిజీలకు
విమత్రం సంకరు. ఇదిగాక జీవితంరితువంకూ నెల
నెలకు పింఛనబాపకు రావడవుంటుంది. ఒక నాడు తిను
ఇహాగోష్ఠిలో బయటపెట్టాడు విరాహస్వామి యీ మాట
నెంకోజీతో. నెంకోజీ వెంటనే ఆశ్చర్యపడితే
గుండెలు కొట్టుకుంటూ అన్నాడు. "అట్లాగా విరహాస్థ
నాతో యీ సంధి ఎప్పుడూ చెప్పవుకావే? నువ్వు
తెలివెలవాడినీ నేర్పరివీ అమకోబంబో నేను చాలా
పొరబాటుపడుతున్నానని ఇతడు విచారిస్తున్నాను."

వీరాస్వామి చిన్న గానవీర్య యువ ఆహ్వానం
 "ఎందువల్ల వెంకోట? నా తెలివితక్కువ తనమును
 సూర్యి కోరిగా ఏమి తెలుసుకున్నావో?"
 "వదిలేయి దుక్కుకలిగివుండే, నెలనెలకు పంపును
 వాసతు రావడివుండే... ఆ... ఇవన్నీవుండేకూడా...
 ఇంత స్థితియు సౌకర్యములు కలిగి కూడా మళ్ళీ తిరిగి
 గృహస్థులు కాకుండా వున్నారంటే తెలివితక్కువ
 తనంకాక మరేమివారి? కొంచెం చదువు సంధ్యా నేర్చు
 కొని లోకజ్ఞానం సంపాదించిన మనలాంటివాళ్ళే బుద్ధి
 హీనంగా ప్రవర్తించి సౌఖ్యార్థి చంపుకుంటూ
 కూర్చుంటే, ఇక మన కులాల్లోని అహ్వాన ప్రజను అది

మాత్రం ఏమి ప్రయోజనం?" పెంకోతీసుండి వెలువడిన
పై మాటలు :దృష్టవంతులే కూడినవనీ, ఎకతాళి
మాటలు కూడిన వీరావార్డులు ప్రాసించాడు.

“అశేషుటి వంశోదే? నా భార్య మోదు సంవత్స
రాల క్రితమే కదా గుంటించింది!”

“అయిలేనా! తం నన్ను చూస్తూ ఒక ఇంటివాణ్ణి
కొనివచ్చి, తం నీ తల్లికుని కుమారుడా చాచిమని చెప్ప
లేనుకదా?”

"చెప్పలేమనుకో". చివాచామునకు మృత్యు మూలక
జీవితంలా! తెగివలతును లేదా బంకోకి?"

“అగ్నిని విడువేమిట? మరుగు ముద్దించి
అహం రిహంగాల్లా అశ్విత్తమాపటం, అశ్వల్లాకి వారి
పోతా నటలం ఎంతి అరి వేళమనిసి మరుంటుందో
యిదికూడా అంతే.”

చింతిడి గట్టిబుట్టు. తన అధిపత్యముల వేపుకు
ఇతరులను తిప్పకొంటుంటే అతను గొప్ప దిట్టరి. అతని
భావనలు ఎప్పుడూ శుభంలోనే కూకుకుని వుంటాయి.
గొప్పవినవారికి అతను ఇంకొట్టి పెనుకూంటాడు.
అలాగే ఆపదలించి వారినికూడా గృహనిర్మాణము
నకై ప్రోత్సహిస్తుంటాడు. ప్రతివాదపునకు
గృహము, గృహిణి అత్యవసరములని అతని నమ్మిక.
ఈ రెండూ కారణ కార్యములునంటిని గనుక ఒకదాని
యందు శ్రద్ధవహించి మరియొకదానిని నిర్లక్ష్యపరచు
కూడదని అతనివాదన. అతను ఎలదై సంపత్తులర ఆను
భవం గల తాపీమేస్త్రు.

వీరి వ్యామి కొంచెం పేత్ర ఆలోచించి ఇలా అన్నాడు. "ఏ విషయంలోనైనా ఒక వయస్కుని పట్టి బాకా లే బెణివ్యాపం కావకూడదని నిశ్చయం."

“వదులు ముదిరిందికదా అని తీరితన్నీ వాతేసం
చేసుకోమని ఎక్కడున్నదోయ్? ఇదిలోపం గనక
వదులు ముదిరింది. కాయకత్తం చేసుకుని భార్యను
చూపించుకునే స్థితిలోబూడా లేవని పూజుకోడానికి?
సంతాపమైవాపుంటే అనుకోవచ్చు. పితృబుగం తీర్చు
కోలేని అధమువ వపుతావా? వాళ్లే ప్రుణ్యనిశేషాలవలన
స్వర్గస్థులు నలంకరించిన నీ పితృదేవతలు ఒక్క మాటుగా
తీరబాలున పాపహాసంలో? రారితవహూ? దిడ్డా పాపా
లేని బ్రతుకు ఏమి బ్రతుకయ్యా? నిన్ను ఇగంటుకు
మూత్రం ఎటా మెయ్యతాడు? పుష్పాచు నంకమను

భరించటం సామాన్యమైనదని అనుకున్నావా? అయినా ఏ మాత్రం తయారుచుండినదిటి? వాకంటే పదిహేనేళ్లు చిన్నవాడివి: దా!"

"వాడు మొన్న వాలుగోతరీఖుకి యాత్రై అగు నిండినై తెలుసా?"

"అన్నో చాలా పెద్దవనుసే! పిచ్చవాడై, అతయను మానవుడికి ఒక పెద్దవయసుతోయ్? పాలవెచ్చాల్లానూ కల్లీ ఆయనదంతోను పెరిగే ఇప్పటికాలపువాళ్లమా ఏదిటి? నలభైయేళ్లకే ఒళ్లు జరిజమాడినాడానికీ! నుపు చెప్పినవయసు వాకుదాటిన తర్వాతే మా చివరి వాగ్విధియా వ్రుట్టింది! ఇంకో పీరయ్యా ఒకటేనూటవను. మానవుడైవుట్టివా? ఒక బాల్యంలోతప్ప మరే దశలో నైవాపర గృహము, గృహిణి వుండి తీరవల్సిందే! అలా లేనివాడి బ్రతుకు బ్రతుకేకాదు. గద్దకంప."

ఈ చివరిమాటలు విరాస్వామి మనసుకు గూటిగా తగిలినవయ్. విరాస్వామి జంజాబీకి మరొక విషయంపై దృష్టి మరలునట్లు ప్రసంగం ప్రారంభించాడు. వెంకోటయ్యా విశాల విశ్వంలోని ప్రతివిషయమునుగూర్చి తనకు గల ఆతి పరిమితిమీరు జ్ఞానమునే వ్రుపయోగించి సుక్కరెప్పకోకుండా గంటలకొలది ఆమోఘంగా మాట్లాడి గలను. ఫలాని విషయం కావాలనే పట్టదల ఏమీ వుండదు. తనకు అనంతమీరు లోకజ్ఞానం కలదనీ, గొప్ప ఆనుధిరజ్ఞాననీ ఇతరులు తలచగలంనులకు ఏదోఒకవిషయముంటే చాలును. కాంగ్రెస్, మంత్రిుల హయాములో ప్రభుత్వపు వివిధ శాఖలను సంబంధించిన ధివని నిర్మాణ సంవిధులులలో వాస్తుశాస్త్రము పట్ల ఆశ్రేస్త మాపుటచేత, వైవాహిక పాంప్రదాయములపై పారంపారంలేని ఆంక్షలు విధించుటవల్ల ఆంగ్లాదేశంలో యీ మగ్గ్య కాంగ్రెస్ పరిషం సంధి వింటిందని పదేపదీ చెప్తూంటాడు. తన అమాత్య విశ్వాసములకు విలువయిచ్చే వాళ్లెవరూ కన్పించలేదనె నిరుత్సాహమంటూ ఏమీ వుండదు. కనీసం గంట నేపైనా దింపటికే చూడటం, దేశాలయంలో పురాణ శ్రేణిం చేసివచ్చి ఆ విన్నవానిని గొంఠియ కొండం తెలుగాచేసి అన్నగి వర్ణనలో కూర్చి తన విమర్శలలో సహా విలేవారికి తలనొప్పి కచ్చెలుంతిరట్లు వాగే యటం—ఇది ఇతివి ముఖ్య దనికీ విధులు.

విరాస్వామి లోపలికి వెళ్లి పక్కమీదవారి వెంకోటే పలుకులను గూర్చి దీప్తింగా ఆలోచింప

ప్రారంభించాడు. ఆలోచించిన కొలది మనసు విల్పిన్ని భావాల తాకిడితో బులువెక్కిపోతోంది. 'గృహము గృహిణి లేనివాని బ్రతుకు బ్రతుకేకాదు. గద్దకంప' అని ఆతిని శ్రేణిపుటముల్లో వెంకోట గంభీర కంఠవాదము కొట్టవచ్చినట్లు ధ్వనిస్తోంది. తాను తూడు సంవత్సరాలనుంచీ కాంతి సాఖ్యాలకు దివ్యనిలయమని దేనిని చురించి తలచుకున్నాడో, ఆ జీవితకాలముకు గరిలో నైకగసిపోవు తాగిపు ముక్క కున్నంత విలువ కూడా లేదని అతిని సోహాపథంలో వెంకోట నిలబడి నొక్కి విక్కాణించి పలుకుకున్నాడు తాను జీవితంలో యింతవరకూ రెండే సుఖాలను చరియాడగలిగాడు. మొదటిది అధికా గులనేవ, రెండవది అవకాశం వున్నంతవరకూ జేటులు నింపుకోవటం. ఇకపోతే దాంపత్య జీవితం ఆటూ పోటూ లేని నుండవది ప్రవాహంవలె నడిచిపోయింది. తన భార్య ఆదెమ్మ పెద్దగా సుఖదోరికల్లో వూగించిందీ లేమా. దుఃఖాలలో నుంచీ లేవనై అగ్గి పరితున్నీ చేసిందీలేదు. ఏదో సామాన్య గృహిణిగా సవాతవాగ్విప్రాయముల్లో జీవించి వూరి విడిచే నిమిషంవరకు సంతాప్రపాప్తిలేని దుఃఖంతో కుమరి పోటూనే వుండి. ఆమె చిరకాల వాంఛితాన్ని నెల జేర్చుట తన విధికాదా? ఆమె జీవితాలను ఫలింప జేసి ఆ అమాయకపు ఇల్లారికి ఆత్మకాంతి చేకూర్చుట తన విధికాదా? ఇప్పటికీ తనకు పదిమైళ్ళ దూరంగా తరల్లాడుతూండి జరత్వమును గూర్చి దీపార్థ మెంటువాడు వురికిపడి సర్వముకు పనికి రావని వెళ్లి కొనేకాగాని ఆమె తనలో ముసలితనం ఎక్కడ కున్నది? పదిసంవత్సరాల శ్రేయకంటే యీ లోజాన తన జీవాదాగధ్యం ఒక వలువైనా తగ్గ లేదే మానవిక పటిష్ఠత కూడా శారీరక బలమునే అనుసరించి వున్నది: దా! ఒక్కొక్క పుడు తన ఆత్మ నిశ్వాసలులకే ఎదుగు తిరిగి తన మనసు ఎంత మారాము చేమా వుంటుందో తనకు పింఛను యిచ్చి బంపిన ఆ జిల్లా అధికారులకు ఏమీ తెలుసు? విరాస్వామి మనసు కొంజంగా మెత్తిపడ్డది. వెంకోట ఆతిని న్యాయంలో విజయపతాక ప్రతిష్టాపకై ఇప్రుడివుడే సాగిన సామాగ్రి కూర్చుంటున్నాడు. వెంటనే కొద్దికాలం శ్రేణిం జరిగిన ఒక ఉదంతం ఆతిని చిర్తిపిథిలో వూగింది ఆ వయ్యారి మంత్రిసాని తనజేవు ప్రణయ

దృక్పథం వదిలివేళుకు కిరీం పులకించి ఏ ముగ్ధుర
 దృష్టిలో ఆరాటపడ్డది, తాను తెలియకపోయినా గమక పరి
 స్థితులు కృతించింది రాగాన పడకుండా ప్రతి రింప గలి
 నాకు. ఆ క్షణానే తనకింకా కొంతకాలంపాటు
 ప్రేమ పొందగలిగివు ఆనందం కలదిని గుర్తించాడు. కిరీం
 ముక్కుల పండులోంచి మలమలపడవలలు బలవంతంగా
 దొరుకోవడం అతిని విప్రులు చూచా, నెమ్మదిగా
 తాకుతున్నాయి. గోడలపక్క చేతులు సంపెంగి చెయి
 పువ్వుల సరిమలును లోపలకు తోలుగా పంపుతోంది.
 వీరాస్వామి కొంతెం విడుదా లేచి కూర్చోరి కొలువా
 కప్పుకుని తలవొక్కుకుంటూ తన కిరీంపద్మకు వచ్చి
 నిలబడి దత్తల పండులోనుంచి దృష్టి బయటకు పారే
 న్నాడు. కిరీంపద్మ కలుకుచూ భావ్యములను వే
 న్నాయి. దూరంగా కచ్చివూన్న ఇసుకపల్లెల
 కొంతుల్లో నవరత్న ప్రతిభలు చాల మెరుకున్నాయి. ఆ
 ప్రక్క చేతులు విడిచినావావు నీటికి ఎక్కడ అతని
 మును, పరమావధిని దృష్టిలోవుంచుకొని చూచుకు
 ముందుకు పోవడం. ఎక్కడినుంచో యాంకార
 భవనంలో గభావనం వచ్చి ఒక గ్రహం మందార
 కునుమం పై వారిమధ్యధిక్కు ప్రారంభించింది. ఎదురుగా
 కచ్చివూన్న నామమైన కాళోపకాళిలో భలవ్రత
 కునుమారులతోనిండి ఇల్ల గాలికి నెమ్మదిగా తల
 పూపుతూ ఆరివైచూచి వెక్కిరిస్తున్నట్లుగా వుంది.
 వీరాస్వామి. మునులో పడకుండా వెంకోటిలు ఏకకం
 ధ్వరంలో నీగిరినీ ఆకులకున్నాను. 'ఆ కథ నీకు
 విషయాగ్నే? నీ తీరికవృత్తం ఎండిపోయింది'
 మరల వెంకోటి కంఠం పాడుతు ప్రహేళిక ప్రారం
 భించింది. 'ఏదీరాదా? వివాహంచేసుకుని నీ తీరిక
 వృత్తిమను చిరిరింపచేసుకో. వృష్టిలో వివాహం లేని
 లేనికీ పూజ్యం లేదు. ముకుళిత పుష్పంలప ప్రపంచ
 మునకు కలిగి ప్రయాణం ఏమిటి? ఏకాంతంలన
 నీకు లభించేదెల్లా మును సంకుచిత మైపోయి మే.
 అమృత ప్రాణమైన అడదాని అనురాగమునకు దూర
 ముగా వుండి మనసును అనవసరంగా మండిపడేసుకుని
 నీకు నీవైపుకుగ్నేతరయొక్క కిరీంలంగులలోనికి
 ఒరిగిపోకు. నీలాల వింగిలోనిండు బాటిల్లి ఏ కునుకు
 కోమలియొక్క రాగమును పొంది చాలె చాలె ఎంత
 జేగంగా పడగిడుతున్నాడో చూడు.' వీరాస్వామి
 అస్థిమితచిత్తంలో గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగివచ్చి

చక్కలై వారి నివాసంలో స్వాగత వాక్యాలు పలి
 కారు. వెంకోటి ప్రహేళికలు అతిని తీరికలో
 కలుగలేని గంభీరమైన కదిలికను ఆ వెన్నెలరాత్రి ఒక
 కల్లోల ప్రపంచంగా పరిణమించింది.
 మర్నాటి పాడుంకాల సమయాన పురాణానికి
 దానంతరం వెంకోటి విధిమయ్యులతోనుంచే 'అరి విడి
 తిప్పిదియ్య భీష్మరాక్షసులు గర్భరాజును ఏం గర్భ
 వో చెప్తాడయ్య? మహాశక్తికు తెలితే నవ్వుకు గాని
 మాంసధిక్కు ఎంత పాపభూయిష్టమని చెప్తాడె
 కున్నావ్! అసలు ఆరాపకు ఆహారపదార్థాలు వాడటం
 మానేసి బలవ్రతేమృత్యుయింది వీరయ్య.' అని వ్యతి
 చెప్పకుంటూ లోపలకొచ్చి వివరాల్లో కూగు
 న్నాడు. ఇతరులనుంచి జవాబులేదనే నిగుత్తాహం
 వెంకోటికి లేచలేదు. వీరాస్వామి ఏవో ఆలోచనల్లో
 ముగిసి మౌనంగా కూర్చున్నప్పటికీ వెంకోటి మరల
 తల అయ్యాద్యభిప్రాయములను వెలువర్చ వారంభిం
 చాడు. 'కొని వీరయ్య భీష్మపంపె నాకు ఒకం
 దుకు మహాకోపమయ్య, వాని తల చుట్టల భరిగకు
 తిండి కన్నించి గొప్ప త్యాగం పరిపాడెనుకో. తాను
 కూడా ఏ చేదింటిపిల్లనో చూసుకుని చెప్పానివుండ
 నూడదా? ఏమున్నదయ్య? గృహము, గృహిణీ
 లేని తీరికంబిలువారినీ పల్లెదాగి నీల కావయ్య?...'
 వెంకోటి అవర్ణితవ్యాపమునకు ఆడురిగిరి వీరాస్వామి
 అన్నాడు "అంతే ఎంటావా మానా?"
 అవును అంతేగాక! నీ మామైనా అంతే"
 "అయితే చెబుకుందామని పుర్రేకం కలిగినా వా
 యాడులో పిల్ల తెలిస్తాను మానా?"
 "ఎవరిస్తారా? నీవు ఒక్కవోవాలేగాని తోలెకు
 మంది నీదం గా వున్నాను."
 "ఏం గావా మానా? నాకు వివాహంచేసికోవా
 లనే అని విస్తాంది."
 "అయితే కనుక్కుంటాను వుండు. చెబువు కట్ట
 మీది ఎల్లయ్య దగ్గర ఒక పిల్లవుంది. చక్కని చుక్క!
 అయితేముకు ఎల్లయ్య దగ్గరదోషం చలక కొంత
 డబ్బు కోరుతున్నాడట. పాపం అతిగాదు పనువుల
 వ్యాపారంలో చెప్పితిన్నాడు కదూ!"
 ఇల్లు నిర్మించి పెట్టడంలోను ఇల్లాల్ని ఏర్పర్చి
 పెట్టడంలోను వెంకోటి మహా శిర్యరి. పదిహేను

గోనాలు అనేపనిగా పెట్టుకుని ఎల్లయ్య ఇంటి చుట్టూ తిరిగి ఎవరికి చెప్పేటటులు వారికిచెప్పి ఇరువురి చేతా ఒప్పించాడు. మొదటయితే వీరాస్వామి కొంచెం అయిపరి కపటంగా కౌని వధువులు చూచిప తిగుపరి ఎల్లయ్య అడిగి రెండువేల రూపాయ లివ్వడానికి వీరాత్రం జనుకొనలేదు. ఆ జన్యని తన వటింట్లో నిల బడితే చాలునను కున్నాడు వీరాస్వామి. ఆ తరుణి ఒక రిక్కులైతా విగ్రహం. ఆవాదనగాచే ఆ పొందర్యకోధ భూమి పట్టివున్నది. పాటిలేని విలువగల అమృత భాంజం లింది కాజోతున్నది నే వుత్సాహంతో మరొక రెండువేలు ఖచ్చిపెట్టి ఆభరణాను తేర్చర్చి ఒకవెయ్యిరూపాయలు వివాహ కార్యక్రమములకు వెచ్చించాడు.

మంచికోజా మానుకుని మాత్రు వధువును సర్వ లాంఛనాలూ జరిపి తన ఇంటికి తెచ్చుకున్నాడు. ఆకోజా సాయంకాలమున వీరాస్వామి కంకాన్ని తన ముంగు మాగొప్పెట్టుకుని తన ఆచార వ్యవహారములను నురించి, తన అలవాట్లను గూర్చి వాటి కనుగుణంగా ఆమె నడుచుకోవల్సిన పద్ధతుల్ని గూర్చి పరివరంగా బోధించాడు. చివరకు వీరాస్వామి 'ఏమంటావ్, చెప్పాను కదా?' అన్నాడు కనకం మునిముసి నవ్వుతో తన అంగీకారాన్ని తింపూపుతూ తెలియ జేసింది. ఒక ఘనకార్యం పాధించినంత గొప్పగా సంతృప్తి చెందాడు. ఆ మధురచింతా ఆరిచి మనసు ఒక దివ్యానుభూతిని పొందింది. తన జీవితపు బాకవలకు తగిలట్లుగా ఆలేరి సుండెల్లో కూర్చు నేగలిగానని ఒక విధమైన దిల్లదనము, ఆనంది పారవశ్యత, పొందాడు. ఇంతకాలంనుంచీ అతిని మనసు నావరించియున్న కొన్ని విశ్వాసములలో వినపు పడిరింది. మానుకుని వున్న అతిని హృదయ కుహరమును కనకంయొక్క లావణ్యకోధ నెమ్మదిగా తేచింది. ఆమె అరమాత్తు కెమలనుండి నుభుహరింగా ఒరికి పడుతూండే శృంగార దృశ్యము ఉద్దీకం చల్లారిన అతిని సుండెల్ని చక్కల గింతలు పెడుతున్నయ్. ఆ సమకలోని ఒయ్యారము, ఆకర్షణ యంత్రాలవనిగిన ఆ సులూరీ చెక్కినట్లు, సుండెల్ని పూపే ఆకలికల నవ్వులకు అతినిలో నిద్రాణ మెయ్యన్న కొన్ని శక్తులు నైరసింపబడి విజృంభింప మొదలిడినాయి. పర క్రిభావాలన్నీ గుడుడుకుని దాగా అతిని హృదయంతరమున అనురాగోదయమైంది. వాడి

పోయిన జీవితపు ఆశలు చిగిర్చి కొంతంగా పుంజు కుంటున్నాయి. యాదాపరిమళం నువారించే ఆమె కాగిరిలో మహాత్తర ఆనందానుభవమును పొందిగలు గున్నాడు వీరాస్వామి. ఆ వలపు నీటి అతినికి తన వశు నునుమాడా బాసకంలేకుండా చేపొంది. ఆ సవ విశిష్ట పుష్పమును తన చేతిలో బంధించుకుని తన కనునె నరీరిగా పువయోగిండుకోగలవనే ద్రైఢ్యం, అహం ఆతినిలో పువయించివయ్. మూకుమపాలు గడిచిన తరుపరి ఒకవాటిరాత్రి భోజనసమయాన విద్రుల్లో తన కయిచ్చ మైన కొన్ని పదార్థములు వచ్చించి పుంజుటంచూసి తన తోగలు కనకంలో ఏయంతి చురుగా పరిచేతునెంలేదని గ్రహించి వీరాస్వామి వెంటనే కొంచెం ముందిరింపు ధోంజిలో గడ్డింపుగా అడిగాడు. "ఇంతకాలంనుంచి నేను నా అలవాట్లనుగూర్చి నీకు చెప్తూనచ్చిరి దివ్యుం విమిటి? నీవు యిపుడు చేసినపరి విమిటి? నేను ఖచ్చితి మైన కాకాహరిని నీకు తెల్పునుకదా!" ఏమాత్రం వ్యతిరేకమందా మరమరలాడుతూ కొంచెం పెళుసుగా జవాబిచ్చింది కనకం "ఒకరికోసం నా నాలుకమీద వారి పెట్టుకోటం నాకు చేరకొడు. అన్నిపడుటా దెబ్బలన నే పాధించవచ్చునను నమ్మకతో పుండి ప్రయోజనంలేదు." యామటల్లో నెంపలు రెండు వాయించినట్లయింది. అతిని ఆహం లాగా దెబ్బలిచ్చింది. ఆ చివరివాక్యం అతినియవమపై ఆశ్చర్యప్రసంగాగా పనిచేసి ఎంతోనీవు ఆవేదనతో అలనుటింప చేసింది. ఆయ నప్పటికీ ద్రైఢ్యం కోల్పోడానికి ఇచ్చపడక "నీమాటలు నాకేమీ అర్థం కౌవటంలేదు" అన్నాడు. "అట్టికా తాత్పర్యలు చెప్పేందుకు నాకిపుడు తీరిక లేదు." అని జవాబిచ్చింది కనకం ముగురు చిటిస్తూ.

ఈమాటలు మనసును నీరసపడుతున్నప్పటికీ 'పరిస్థితి మించిపోయినదేమీలేదు. అదుపులోకి తేనమ్మ' అని అతినిలోని అహం అని అంటూ కొంచెం నిబ్బ రాన్ని కలిగిస్తోంది వీరాస్వామి యిక మరి ఎదురు మాట్లాడకుండా ఒకనిమిషకాలంపాటు స్తీర్ణంగా ఆలో చించి చెయ్యగిల్లిన నేత్రాలలో పని ముగించుకు విస్తరి ముందుమంచి లేచాడు.

భోజన వాసంతిరం గోజా మదిరిగానే వీరాస్వామి వహారలోకివచ్చి కూర్చున్నాడు. తరుపరి కనకంకూడా తనభోజనం పూర్తి చేసుకుని చక్కగా శృంగారించుకుని పరివరాల్ని వెంటు మువాద

వచ్చి నింపుతూ ఒకటొకటిగా వచ్చి ఆరివికి తిమల పాకులు యానెలతీసి యివ్వటం అలవాటు. కాని ఆరాత్రి వీరాస్వామి ఎంతసేపు చేరివున్నా అదేమీ జరుగలేదు. కొంతసేపటికి గదితెలుపులు కూడా మూలిపపై కెల్లం విరిపించింది. వీరాస్వామి చేచివెళ్ళి వంటఇంట్లో చూచుకుంటే ఎక్కడి దక్కన అంతా స్తబ్ధులై ఉండి గదిదగ్గరనున్న ఎంతోసేపు 'కవకం, కవకం' అని పిలిచాడు. జవాబులేదు. పిలవగా పిలవగా కొంతసేపటికి ఎక్కిఎక్కి ఏమవున్నట్లు గ్వని కొంచెంగా విరిపించింది. 'నిన్ను నేను ఏమన్నాను కవకం? యాకాస్త మాత్రానికేనా? అని అన్నాను వీరాస్వామి అనుమతంగా ఇంకా ఎన్నో విధాలుగా ప్రతిపాదనలు పూటాడాడు. కవకంమంచి జవాబు లేదు. కవటములు తెరువబడినా లేదు. చివరకు విడుగి తిరిగి వీరాస్వామి రిపారాలో నేలమీదనే వారి నిద్రపోయాడు.

ఆ మర్నటి ఉదయం నే వీరాస్వామి ఎల్లయ్యను పిలిపించి కవకం ముందు నిలబెట్టి గదిరాత్రి వుదంతి మంతా చెప్పాడు. ఆయన వీరాస్వామి చెప్పిన విషయమంతా విని చివరకు కోపంతో మంకిపడిపోతూ 'అప్పుడే అల్లరికి మొదలు? చాలే ప్రాణకోపయ్య. నా పిల్ల యా పెళ్ళివ్వరి ఎంత గోలపెట్టినా విషాదాన్ని ఎంతో కడుం దైవ నిహదాన పర్వ యా సంబంధం చేస్తే నాని ప్రభుకు బజాగ్లో పెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నావా? నువ్వు అసలు మాకు ఏ విషయంలో నాటి? ఇంకే మర్యాదలోనా? గొప్ప తిలంబోనా? నా ప్రారబ్ధం యిలావుండి నేను పడిపోట్టిగాని, లేవాలే జమంవాల్సింటికి వెళ్ళాల్సివ పిల్లకొడబయ్యి? మక్కలాంటి పిల్లను తీసుకెళ్ళి ముసలి పిమ్మిచ్చి కలవని ప్రాణోపార్జన నన్ను ఎంత నిందిస్తున్నాగో తెలుసా? బాగ్రత్త! మర్యాదగా నగు మకో...' అని అంటూ నాలుగుకోలు పెట్టి వెళ్ళిపోయాడు.

దీంతో వీరాస్వామి కుప్పకూరినట్లు కూలిపోయాడు. రాత్రి కవకం మాటలు చెప్పబెట్టలు. ఇప్పుడు ఎల్లయ్యమాటలు కాలితన్నులు. దిగులుగా ఎదుటివైపు చూస్తూ కూర్చున్నాడు. అతని శేత్రముల్లో అగ్రశత్రులారినై. నడికలో విజయగర్వం చూపిస్తూ కవకం లోపలి కెళ్ళిపోయింది. తాను ఒక అంధకూపంలో పడిపోయానికి యీ తిలగం ఒక

వాండీవాక్యంగా తోచిందతనికి. ఇక ముందుమంచి ఇతివల అవ్వానపారంగా పనిచేయడం యాంత్రిక పాప ములవలె జీవితమును గడుపుటే మంచిదనీ, లేక కైతి న్యముగల మానవునిగా స్వాధీనపాపముల్లో, అదర్శముల్లో జీవించడంబట్టుకుంటే తనకు మర్యాద ఉక్కదనీ తలచి ఆ పద్ధతికి అనలంభింప తన ముందులో ఆశీర్వాదం కేసథం చేసుకొన్నాడు వీరాస్వామి. ఆ నెలఖర్చు కనాయివానికి నిలభైమాపాతుల చిల్ల వల్లించవల్సివచ్చినప్పుడు యాంత్రిక వీరాస్వామిలో అణిచిపెట్టుకున్న మానవత్వం కొంచెంగా తలయెత్తి చూపింది. కాని వెంటనే కవకం కర్పించుకుని 'సంసారమంటూ విర్యమునున్న తిర్యక్తులన్న తిర్యక్తి ఖగ్గుగాక ఏమవుతుంది' అంటూ కొంతకాలం చూడటంతో కేసథం మాట జుప్పికవచ్చి మాగుమాటాడకుండా పగ్గుతీసి నాలుగు పదిమాపాతుల కౌగిలం వారి చెలిలో వుంచాడు.

వీరాస్వామి ఎంతకాలం ఒకేఒకటి చూసినా పోషితుల్లో విమత్రం మంచి మాన్పు కనిపించలేదు. తోజాలు వారాలు మాపాలు గడిచిపోయి అతిమ యా యాంత్రికస్వభావాన్ని ధరించలేకపోతున్నాడు. అతనిలోని మానవత్వం పొంచుపోయి పడి వుండటానికి ఒప్పుకోబంటు. మునుపటి ఎంత రాయి చేసుకుని మూగగా కాలం గడుపుతూన్నప్పటికీ కళ్ళి ముందు జరిగే ఒక్కొక్క అకార్యము, కర్మముల్లోకి బలవంతంగా దూరీకృతాన్ని ఒక్కొక్క కికోర వాక్యము అతని మునుపటి రొచి రంపాన పెనుతున్నాయి. కర్తవ్యం కావలేక నిస్సహాయతతో అతనిలోని పరిసద్ధివృద్ధి ముందే నాశనమైపోయింది. రాత్రిపయలుగలందు అతనిపట్ల నిద్రాణిం భూరంగా కాకివ్యం వహిస్తోంది. పక్కమీద కూర్చుని గంటల కొలదీ, కన్నీటిరావ్వులతో భూదేవిని అభిషేకించటం అలవాటైపోయింది. అంధతమస్సులకు కూడా నుండేలు కరిగి వేగంగా వెనుక్కి జరిగిపోతున్నాయి.

అవధివృథుంచామనుకున్న యాంత్రికపద్ధతి అతనికి అనుకూలంగాక చాలా తరుచుగా తన విధి నిర్వహణలో చెల్లించటాన్ని. భగవంతునిపై భారం వుంచి కేసథాల్లో అణగగొట్టి నిరాయుధంగా ముగ్ధులై పెడదామనుకున్న అతనిలోని 'మానవత్వం' ముందు అతని మనోక్రి పనికిమాలినదై పోతున్నది.

ధూతకొలఱు బావకు గౌరవ పొయియు
 విడువమంచి పొంచియాత్తు ఎత్తిపొడుపు మాటలు
 విడువరా ఆరిని గుండెల్లోని విడువల్ని నులిమివేసు
 వ్వుయ్. జీవిత కలిగివుండుటయే మావపుని ప్రగృహితి
 అని విరాహాన్ని తెలుస్తోలేదు ఈ జీవితంలో
 ప్రవేశపెట్టకున్న యాంత్రిక నిరాసం నిష్ఠులమైపోవ
 దానికి ఆరే కారణమనే మాట ఆరిని మువసుకు తిట్ట
 లేదు. ఈ జీవితంలో ఆరాహృతులన్నీ కులిపోయి
 పరివరములు పోయిభావములుగ పరిగమించి, ఆహార
 పానీయాదులు విషప్రాయములై, భవిష్యత్తు భయ
 దాంకకారముగతోచి, హృదయం దుర్బలమైపోయి,
 యీ వికార ప్రపంచంలో ఆదరణ మానే అమృత
 వాస్తవం లభింపక, మార్గదండ్రులు సైతము విడువ
 జీమూతిములై హింస చెకుమోన్నపుడు మావపుని
 లోని 'మావత్వం' అతిక్రింది ఆత్మహత్యకెనా
 పురికొల్పబడును. లేక లోకం యొక్క వాసుధూతి
 కొంతవరకూ కలిగివుండి, హృదయాలం కోల్పోక,
 కనీసం వాసువయ వాక్యాలయవా లభించి గుండెల్ని
 తడిచేయ గలిగివును విప్లవభావములు లేక తిండి రగ
 రంగ ప్రవేశమునై వా ప్రాప్తహింసవయ్యు. మరొక
 రకమయిన మావపులుకూడా వుంటారు. వారిలో కెక్కి
 హింసమై యావజాటి పున్న మావత్వం వారి హృద
 యల్ని నిరంతరం గుఱుగొన్నలో భిన్నీకరణం
 గావిస్తూ, జీవచ్ఛరాలలాగా జీవించే పున్నావనిపిస్తూ ఏ
 నిమిషాని కొనినివం మువసుని వాడిక తిథో గాల్గు
 చెకుమో క్రిమికముగా కాష్టధూమిక పరూపంగా
 లాగుతూ వుంటుంది.

ఒకనాటి సాయంకాల సమయాన వెంకోటి
 పురాణ శ్రవణానంతరం పిరియమ్మలో నుండే వాగుకు
 ముదిలెనుతూ లోపలకు వచ్చాడు. "అమెరికా వాడు
 కూడా మామదండ్రుల్ని చేసి ఆకొకలోనికి విడి
 చాడుట విరయ్యా. వాడెంత ముదిగావయ్యా, వాకు
 ఇప్పటివరకు తెలియకుమీ. ఇంకా ఏదో సందర్భం
 వచ్చి ఇట్లా జరిగింది వెంకోటి అని చెప్పాల మా
 పురాణం కాస్త్రులుగారు..."

విరయ్య కొంచెం కోపాగ్రేవంతో అన్నాడు :
 "నీవేనా ముదిగాడివి కానిది! నీవూ చేసి మావించా
 పుగా వాకు ఒక పెట్టి! మావనున్న వాడ్ని ముంగిరికి
 పెట్టి అనధల పాల్గొనా."

"అజేమిటి అట్లాగంటావీ విరయ్యా? (వరి మావ
 పుకు ఇట్లా ఇట్లా కలిగివుండాలి. ఇది మావపుని
 ప్రాశ్నమిక హక్కులు" చెతులు రెండూ వివక్కు
 మెరి పెట్టుకుని పచ్చాల్లచెస్తూన్న విరాహాన్ని వెంటనే
 ఆగి కొంచెం వెలుకారంగా ఇలా అన్నాడు—
 "అవునువును. నువ్వు కటిపెట్టే ఇల్లు కూడా
 ఇలానే వుంటాయా?" వెంకోటి పిలవేసాం పొరువం
 తోటి ప్రాగిపోతూండగా ఇలా అన్నాడు— "నేను
 తయారుచేసి ఇల్లై? ఎంత పునాదిబలం ఏర్పాటు
 చేస్తావో తెలుసా? వా చేతిమీద ఎవరినీ గృహనిర్మా
 తాలను వం: తెట్టే వాడునీదాంతి ఇంతవరకూ పుట్టలే
 దనుకో. కానార్నివుంటే పల్లియూడు. గుంటూరులో
 జిల్లాకోర్టు భవనం, తెనాలి తాలూకా హైస్కూ
 ల్లోని వెంకుటెనారా, కొల్లూరులోని వ్రాస్యగారి
 అన్నదాన ప్లతిం, ఈవ్రాల్లో పుగాకు డిబ్బుతో లేచిన
 మేడలూ—వీలన్నిటికీ మేస్త్రీని నేనేనయ్యా. ఆ
 కాలాన పంచసాంపెవుల అనామయయుకు వాడు సలహా
 దారుకు—యీకాలాన పాంపెవుల గుంజాలన్నీ పొడిగి
 వున్న మాపురాణం కాస్త్రులవారికి నేను వాస్తవ నిదాం
 తిని." విరాహాన్ని ఏదో జవాబివ్వబోతూండగా లోప
 ల్నుంచి సన్నని కంఠస్వరం పలికింది "అన్నీ మంట
 పెలావు? వారికి వీరికి పాచిపల్లతోనహా నేనెచేసి
 సించువుద్యుకున్న ఆహన, వృత్తివండి నిండుచి
 డాలుల దివ్య నాయించుమంటూ కూచున్న నువ్వు
 మీ యిద్దరూ కలిసి వాగొంతుకోగారు."—వెంకోటి
 భిన్నుడై మాగుగటాడుకుండా బయటికొచ్చి తన
 వెంటపున్న విరాహాన్నితో "ఏమిటి విరయ్యా యీ
 వివరీంతి? వది అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

"నీవు తెచ్చి పెట్టింది" అని చీకానంగా
 జవాబు వెంకోటి వెంటనే పో పకా నవ్వుకూ" ఇది
 దాంపత్యం కింయ్య దాంపత్యం. ఇది ఒకపుడు
 మంటివాడి మరొకపుడుకు నుమియ్య. ఇది నీకేమిటి?
 క్రికృష్ట పరమాత్ము డెంతటివాడికి ముక్కు తిమ్మన్న
 గారు ఎంత గయ్యాగి భాగ్యుడు ఏర్పాటుచెకాడో
 తెలుసా? జీవితే పంచమ్రాజనీయంగా భావించే
 ఆయన శిరసును కాలిలో తిన్ని మరీ కసిరీక్కుకుంది
 పత్యభాను....." వెంకోటి మాటలకు అక్కుతిగిరి
 విరాహాన్ని గద్దన కంఠస్వరంతో ఇలా అన్నాడు.
 "నేను వచ్చి వచ్చి పెద్ద దోబిలో పడ్డాను మామా.
 ఏ రృష్టితో చూసినా ఇది పెద్ద ముకుగే. అవివ

మీకులే నెలకు యా ధైర్యపాఠాలు ముంగిస్తున్నయ్. సమృద్ధిలకు నెలకునీపాఠభు అందులో ఇరవై యాపా థాలు భర్తయ్యా.”

వంటచే వెంటోడి నోరుతెరిచి దిగరగా అన్నాడు. “నున్నిపిండి వాడమనవయ్య. మరి వ్యయమే కేసుకరమని బోధించు. మడుగు అంటా చేయిటి వీరయ్య? కొంతకాలం ఓపికగా కాలం గడిపావంటే ఒక సంవత్సరంమే కాలగడని నయ్య. నా ఆకర్షణనం ఇంతయకు ఎక్కడా వ్యర్థమైంది లేదు. నువ్వు ఎంత పుణ్యపురుషుడోయో వెంటోడి అని అంటూ వుంటాడుమాడామ మా పురాణం కాదుగ్గిల్లు గారు. కనుక సంవత్సరం తిరిగిసరికి నీకు పుత్రురమ్మిం కలిగి తీరాలని నేను ఆకర్షణిస్తున్నాను. తిప్పకుండా కలిగివీరవల్సిందే. ఇక బో వీరయ్య.” అని అంటూ చెప్పి వెంటోడి నెమ్మదిగా బయల్దేరాడు.

తాను విధిలో నడిచుపోతూన్న పురుషులపైని అన్యులక్కల సుదీపనయ, మూల పిల్లల చిరిసి నవ్వులు, అడుక్కునే వాగ్విదగ్ధనంచీమాడా కని పడుస్తూన్న విస్తృత్యదృష్టి—వీలన్నిటినీ వీరాస్వామి జాగ్రత్తగానే గమనిస్తున్నాడు. మన సంత ఎవరదా గులులుగా వుంటుంది. కనకం ఎంతో ఆనందంపడితే తిప్ప ఆతనితో మాట్లాడటంమాడా మా నేసింది. రెండు మాట్లా వి డ్లలో వల్లించి ఆ కాసినిమెతుకులూ వోల్లో చేసుకుని వచ్చి వసారాలో భిన్నుడై కూర్చుంటాడు. కనకం ఏర్వాలంకొర భూషితయై, కృష్ణ త్రాచులాటి పాడుగాటి పల్లవి జప గుండెలపై త్రిప్పి చేసుకుంటూ నీటుగా ఎక్కడిక్క డిలో తిరిగివచ్చేది. ఎవరెవరోవచ్చి తన మాటాపయమా లేకుండానే ఏరావరి లోపలపల్లి ఆమెతో మాట్లాడి పోతూంటేవారు. తనోక గృహయజమాని అనే నిలువ లేకపోగా అల్పజాతికి చెందిన పురుషుకంటే హీనంగా ఎండబడుతున్నాడు. కండ్లలోనీరు కండ్లలో నే ఇంకేంప చేసుకోటం ఆపని ఎన్న డైనా సాధ్యంకొనవుతు ఎక్క డిక్ల నా ఒంటరిగావల్లి గుండెలభారం తీరేటాను విల పించి రావటం జరుగుతోంది. రాత్రి ఎవమిడిగంటలకే కనకం లోపల గడియలు దిగించుకొని గదిలో పడుకుంటుంది. ఇక వీరాస్వామి అవసారాలో నెలమిదనే నీద్రవల్లక చాలా ప్రాధుపోయేవరకూ అటూ ఇటూ పొల్లి దుర్బరమైన మానసికయూతన పొంది పొంది చివ

రికు ఎవ్రుడో కన్ను మూసివాడు. ప్రస్తుతివిషాదవృత్తం తాల్చిపాటు గతి తీరితంలాని నుఖయూసుధివాల మాడా అతని మనసులోకి తొంగియాస్తూ వీరరసంతా కంపరమైతిమంటాయి. నీవంటి అనుభవినూన్న కష్ట కాలంలో గతించిన కాలం బాధకు స్వీయసుఖాను భూతులవాసులు స్మృతిరథంపై తొనగిపలాకుటకం పె యునుయూతన మరొకటి లేదు మానవుడికి.

వీరాస్వామి ఒకనాటిరాత్రి దేవాలయంలోపోరి కథ విని పాఠుపోయి ఇంటికి వచ్చాడు. తన కొంకే వేచివుంటే ఆదివారాలో నేలపై ఉన్నగుమంటూ వేసు వాల్చాడు. ఒక గంటకాలంపాటు కొంచెం విశ్రాంతిపొంది వచ్చిన ఆతని మనసును మరల విషాద మేఘములు క్రమ్మ ప్రారంభించినై. మనసును మూసీ నుకు నిద్రావేదిచేతుల్లోకి ఒరిగిదూచి ఎంత ప్రయత్ని నున్నా దుఃఖమయ వృత్తంతాలు బలవంతాని లోనికి తోసుకునివచ్చి పీఠం చేసుకుని కూర్చుని తల వరాలను నోక్కిస్తున్నాయి. ఇంతలో రెండు కలతాలు చిన్న చిన్నగా వవుతూ మాట్లాడుకుంటున్నట్లుగా వీరాస్వామికి విరిపించింది. వంటచే వీరాస్వామి లేచి వెళ్లి తలుపు కంఠెల్లోమూచి చూచాడు. అతని శరీరం లోని వనవాదులూ క్రుంగిపోతూన్నాయి. వీరరం ఒక్కమాటుగా అమెరి నీరసమైపోయి గజగజ బణికి పోతోంది. గుండెల్ని గట్టిగా అదుముకుంటూ తూరి పోతూన్న పడకతో విధిలోకివచ్చాడు. ఇంతకాలము నుంచీ తనను వేధిస్తూన్న అనుమానములన్నీ పరమ సత్యస్వరూపములను సరించి ప్రత్యక్ష విదర్శనములుగా తనఎదుట నిలబడినయ్. ఇక ఏమాత్రం సందేహంలేదు. పట్టెమండంపై కనకం ప్రక్కనకూర్చుని ఆమె చులాటి చెక్కిళ్ళను అనురాగంగా విమరుకున్నవాడు తిప్ప కుండా ఆ కల్లికొట్టు వారాయనే! ఆ ఒంకులొంకుల క్రొఫించుజట్టు, ఆ కోలముఖము—వాడు తిప్పకుండా వారాయనే!

ఆ భయదాంధకార కాళిరాత్రి సమయాన కోవం ఒకప్రక్కన దుఃఖం మరొకప్రక్కనా అతని మనసుపై సుత్తిదబ్బలు కొడుతూండగా, గుండెలు తీవ్రావేదన తాకిడికి పరిగిపోవుటకు సిద్ధమవుతూండగా వీరాస్వామి విధివెంట పడిచిపోతున్నాడు. పడిచి వచ్చిన చెమకడిక్కు అతని పీపుపై ముడికొకలు చేస్తూండగా, కండ్ల ముందు కనిపిస్తూన్న ముందుదిక్కు

అతిని సుందర్లకి దుర్భరమైన శత్రు కంపవాలను పంపిస్తోంది.

వీరాస్వామి కాళ్లు ఒక శిథిల దేవాలయముందు ఆగిపోయిస్తే. కొంచెం ఓపిక తెచ్చుకుని నెమ్మదిగా లోపలికి వెళ్ళాడు. దేవాలయ ప్రాంగణం శిథిలశిథిలతో నిండివుంది. ప్రభుత్వ భూగర్భశాఖవారిచే ఏర్పాటు చేయబడిన పెట్రోమేక్సు లైటుమాత్రం కాంతివంతంగా వెలుగుతోంది. ఒక మూలనపడి వున్న మనోజ్ఞ శిల్పఖండం వేపుకు నడిచాడు. ప్రాచీన భారతీయ శిల్పకావల కళానైపుణ్య విశేషం ఆ శిథిల శిల్పపు లోతుల్లో జగిలిగి ప్రకాశింపుతోంది. ఒకప్పుడు ఏ దేవాలయపు శిఖరాలపక్కనో మందరంగా నిలబడి ఆధిక పూజ్యతపొందిన ఆ శిల్ప ప్రతిమ వేకు మట్టిలో ఎగిరిపోతూ పాతుకపోయి స్కూలుకుట్టాల్సి వానిపై కూర్చుని సిగిరెట్లు తాగే ఒండుకు పువయోగ పడుతోంది. కళ్ళు తుడుచుకుని ఒక్కరినీ ఆ శిథిల శిల్పం వంక కేరి పొలుచూతాడు వీరాస్వామి. తన జీవితానికి ఆ శిథిల శిల్పానికి ఎంతో బాటిక పుండమవున్నాడు. ఇకపురూ ఆమధరించేదెవరిం ఒకే మాదిరివి! కాని దానికి హృదయంలేదు. తనకు హృదయంవున్నది. తనకుమాదా హృదయంలేకుండా బాతే యీ బాధలేదు.

వీరాస్వామి అక్కడినుండి లేచి వెంకోజఇంటికి వెళ్ళి ఒకతూరి తిలుపు దరిచాడు. జవాబులేదు. వెంటనే వెనక్కు తిరిగాడు. 'ఆయనమాత్రం ఏం చెప్పాడులే. భగవంతుడైన క్రిష్ణుడే భార్యచేతి కాలి తిన్నారని కిక్కురుమెత్తుకుండా ఏడిచున్నావును, మానవ మాత్రుడిని నీవు యీ పనికి ఎందుకు సహించలేవు అని అడుగు తాడు. అంతే అని మనసులో అనుకుంటూ ఇంటికి వచ్చాడు. వారాయణ్ణి రెండునిమిషాలక్రితం పంపించి బయట నిలబడివున్న కనకం వీరాస్వామిని చూచి 'రాత్రి రెండుగంటలవరకు యీ తిప్పిల్లకు ఆంతులేకుండా వుంది.' అని అంది మూతి ముడుచుకుంటూ. అతిని లోని ఆత్మకే క్రిటికీజవాబునే విధిపర్చిందిగానివెంటనే యాంత్రిక స్వభావం అడ్డుపడి నోళ్ళివ్వలేదు. అనంత దుఃఖాల్ని ఆవేదనల్ని అత్యంత సహనంగా తనయందు ఇమిడ్చుకోగలిగిన కాలచక్రపు గంభీర గమనంలో తొమ్మిదిమాసాలగలబాబా దొర్లిపోయిస్తే. పచ్చి శృంగార రసానుభవం, నీచప్రేమం కనకానికి ఒక

భూరమైన ముఖవాగ్ధరి సంక్రమింపచేసినయ్యే. అగ్ని పల్లవాధరములు తెల్లగా పారిపోయి చిక్కటి దూపాన్ని ఏరించిస్తే. ఆ నున్నది సులలిచెక్కిల్లు దళివరములై పుక్కు మానినయ్యే. వెన్నెలకాంతులు ప్రసరింపచేసే ఆ ముఖవింబం చిరుచీకట్లకాలవాలమై ఒక విషాద నిలయంగా మారిపోయింది. ఒంకలొంకులుగా తిరిగివున్న ఆ నీలకేశియులు ఏదో దర్శనమునకు తిరిగి ఒక్కటొక్కటే రాలిపోతున్నయ్యే. తీవ్రకాంచనమును ధిక్కరించు ఆమె దేహమునకు ఎల్లవికప్పు పట్టింది. ఈ తీరుగా ఆమె మనోహరయాపనిలాస సంపదనంతనీ బొబ్బల వ్యాధి వేస్తెచ్చగా ధిక్షించి ఆమెను ఒక కురూపిగా, దూరాన్నుంచే చూచుటకు అసహ్య మొదలుపెట్టుగా తియ్యచెసింది. తల్లితండ్రులు కూడా ఆమె ఇంటికి రావటం మానుకున్నారు.

యాంత్రిక స్వభావం వీరాస్వామిని మాత్రం ఆహంకారవేళాటకు జానప్యకు ఆతి దూకుడ్ని చేసి అతినిచే ఆ కుర్చీపోయిన రోగిని సమస్తాపచారములనూ నోరెత్తికుండా చేయిస్తోంది. డాక్టర్ వచ్చి రోగిని పరీక్షించి కనకం దరిగి తెలిసివుండే, దమతాగ్ధరిగా ప్రశ్నించాడు "యీ ఆమూల్యాధిరణాన్ని ఎక్కన్నుంచి సంపాదించుకున్నావమ్మా?"

ఆ ప్రక్కనే నిలబడివున్న వీరాస్వామి తోచుకోకుండా వెంటనే జవాబిచ్చాడు "నావద్దనుంచే"

డాక్టర్ కలవరపడుతూ అడిగాడు "అలాగా? ఇంకా మీరేనో పెద్దమనస్సులవకున్నాను."

విమాత్రం తోగకుండా వీరాస్వామి చిగు వత్సవో ఇలా అన్నాడు "అఁ చేసింది పూర్వన పునోగ్ధింకదండీ? పైగా మూడేళ్ళపాటు ఏకాంత జీవితం"

కైహీనములై వారిపోతుండిన ఆమె దీని దృక్కులు ఆ నిమిషం అతి ధిక్తి శ్రద్ధల్తో వీరాస్వామి పాదములకు మొక్కినయ్యే. డాక్టర్ ఇంజక్షన్ ఇచ్చి వెళ్ళిపోయాడు. కనకం వీరాస్వామిని పిలిచి మందం మీద కూర్చోమని నైగ చేసింది. వీరాస్వామి పట్టెమీద కూర్చున్నాడు. అతిని చేతుల్ని తన చుండెలకు అడ్డుకుని అతిని చేత్రాల్లో ఏకాగ్రంగా చూస్తూ దీనంగా అడిగింది "నేను మీకు నిజంగా ఎట్లా కన్పిస్తున్నాను చెప్పండి. క్రూరరాక్షసిలాగా కదూ?..."

“కాదు, కనికంబు కానే...”

అమె నివ్వబోయి అన్నది "కనకం
 లాగానే!..... యీ స్థితిలో ఎన్ను మీ
 కనకంలాగానే భావిస్తున్నారామీనా? మానవుల్లో
 ఇంతకు ముక్కి పుంపొలమని నే నెప్పుడూ తిల్చలేను.
 దీనినే అనియతిగా భావించి మీకు బాధగా కనపం
 చేశాను." అమె హృదయం కోరికపెరికితమై కౌగ
 కంపనంబు ఆడుపులు సంతోషిస్తున్నాయి.

“ఎందుకలా చిల:స్తావ్?” అని జాలిగా అడిగాడు
వీరప్పయ్య. కంకం తిప ముఖాన్ని తిప ఒళ్లో నాచు
కని పొంగిపోతున్న గుల్లభారంలో మాటలు ఎలిగి
పోతుండగా ఇలా అన్నది “మీ పరీక్షుద్ధి వచ్చిందయ్యా
నీ! మహా! అపకారం చేశాను. మీపట్ల నేను ఎల్లప్పుడు
అపరాధానికి తిసి కిక్కి యీ లోకంలో నీ అనుభ
విస్తాన్నాను ఇక ఆ లోకపు కిక్కి ఎంత ఘోరంగా
వుండాలనో తెలియ.” అతని నుండే బ్రదిగొస్తామనది.
ముగ్గులపై కన్నీటిదారలు చారిలు కడుతున్నాయి. పాను
ఎయింకా ఆమె కిరమును నిమురుకొని ఓకారాడు.

దీనిని పాపము సంపాదించి పదివేల రూపాయలు
 గలదానిని ఖర్చయిపోవలయు, శివకం తుది తివన మీనా
 భక్తి వేది అతివసుండి యీ లోకమునుండి వెలుపు
 పుచ్చుకోవలయు ఒక్క తివనగా జరిగితి. ఆ పది
 హేను లోజులూ ఎలాగో గడిపి అప్పు తెచ్చి ఆమె
 ప్రాధికరణము పూరించెడు.

కవికంఠ బాబు యాంత్రిక స్వభావం వూడా అనియుండి ఎరిగిపోయింది. విరాహాన్ని తిరిగి బ్రస్తీ చేసి కుదిరి బాబుకు లెక్కబడన వారి సంపాదించాడు.

ఉదయం పదిగంటు గంటల సమయం, బ్యాంకు
పెక్రెడిట్ కారి అఫీసు రూమ్ ముఖ్య కారం ముందు
కేర్యులంట్ దిగా స్వామి తీసిగా, దిర్దాగా, ఉద్యోగ
పాఠాగా నిలబడివున్నాడు. అతను ప్రార్థనకు మాదిరి
తిలజీవికి కృత్రిమ ని అవంధం ఎవరేమీ పొందాలి
ప్రయత్నిస్తున్నాడేగాని కొద్దికాలం క్రితమే అతని
బ్రతుకు బాటల్లో రిగిలిం మంటలు అతని ముసులో
అరిపోనేలేదు. ముసులోని మంటలు బాపకు చేడి

ముఖంలో శర్మిష్ఠసుందా చేయూరి అతడు ఎంతో
ప్రయత్నిస్తున్నాడు కాని అది అతనికి వాస్తవం
కావటంలేదు.

Statement about ownership and
other Particulars about
newspaper

B H A R A T I
Monthly

1. Place of Publication :
6&7, Thambu Chetty St. Madras-1.
2. Periodicity of its publication :
7 th of Every Month
3. Printer's Name :
Sri S. Radhakrishna
Nationality: Indian
Address: 6&7, Thambu Chetty
Street, Madras-1.
4. Publisher's Name :
Sri S. Radhakrishna
Nationality: Indian
Address : (As above)
5. Editor's Name;
Sri S. Sambhu Prasad
Nationality Indian
Address: 29, Chamber's Road,
Adyar, Madras 20.
6. Names and addresses of individuals
who own the newspaper and partners
or share-holders holding more than
one per cent of the total capital.

NAME	ADDRESS
1. Mr. S. Sambhu Prasad	29, Chamiar's Road, Adyar, Madras-20.
2. Mrs. S. Kamakshamma	Do
3. Mr. S. Nageswara Rao	Do
4. Mr. S. Radhakrishna	6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1.

I, S. Radhakrishna, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

(Sd) S. RADHAKRISHNA,
28-2-1958. Signature of Publisher.

జిగిష

కృష్ణజ

కొందరు మానవానికి సన్నంగావున్నా జీతము లేదని యెరుగదు. కొందరు వడికాఫీ త్రాసులే వారి కేరీరంలో లైసెన్సేషన్ గెంతు దీగిలు పెరగడం, ఐస్క్రీం తింటే ఆరుకిగ్రీలు తగ్గడం జరుగుతుంది. కొందరు ఇంక్లాండు లాటి చల్లదీక్షణలో కొల్లాయి గుడ్డతోవున్నా, సహారా యెడారిలో మూట్లతో కేరీరాన్ని బంధించినా వాళ్ళలో మాన్యు కలబడదు. దీనికి కారణం కేరీరం కేరీరంలో బలంపుంపడమే అవశ్యం. వాళ్ళ మానసిక ప్రకృతి ఇంకను కారణం. వాళ్ళనువస్థలు యినువరిజంతో చేతులపై పుంపకం వల్లనే వారికేరీరం కూడా యినువయుక్తలా తియ్య రవుతుంది. అందుకే బెగ్మన్ దేవు గృహమైన కేరీరంలో గృహమైన ముహూ ఆ నేపాటను గృహమైన మనస్సు వల్ల గృహమైన కేరీరం అని మార్చాడు. ఇలాంటి మన స్థితి నే సత్యగణం అంటారు.

ఏపనినైనా విజయవంతంగా చేయుటలే— ఏపనిలోనైనా విజయాన్ని పొందటంలే కావల్సింది ఈ సత్యగణం గాని అవకాశాలు ఉపకరణాలుకాదు. అందుకే క్రియాశీలి: సర్వేధింతి మహతా స్తోత్ర కేరీరే అన్నాడు.

ఒకే దిక్కుల రథం, పాములు కల్లలుగా నుండి నడిపించాల్సివేయి యేకులత్రాలు, అధారంలేని ఆకాశ మార్గంలో అనుగుడించండి నిరణదిహితి పారధివున్నా ఈ సత్యగణం పుంపకంవల్లనే మార్పుకు యిరవై నాలుగు గంటల్లో గూమిని మడిరాగల్గుతున్నాడు. చెరుకుగడ్డ చిల్లంబుతో, తూసీల వింటివారితో, పుచ్చబాణాలతో పామేకైతులవంటిది వాడిని మచ్చ గురు జయించకలడానికి, అసంఘటితమైన కోరి యాకతో యోజనాల పర్యంతి సముద్రానికి వారిధి కటి యే ఉపకరణాలు లేకుండానే క్రితాముడు సర్వ విధాలా ఉన్నత అవకాశాలు ఉపకరణాలు వున్న రావణుని జయించడానికి ఈ సత్యగణమే కారణం. ఈ సత్యగణం లేనప్పుడు యెన్ని ఉపకరణాలున్నా జయం లభించదు.

అంటే విజయంపొందడానికి ముఖ్యమైనది ముఠ కవిపదని నువ మనస్సు—అంగులో జయించాలనే తీవ్రమైన ఆకాంక్ష. దీనినే జగీష అంటారు. జయం గాని ఓటమిగాని ముందు గూఢసూతిమైన మన మనస్సుల్లోను తిరుగుతూ బాహ్యపరిస్థితులలోను కలుగుతుంది.

చాగక్యుని గూర్చిన సంఘటన ఒకటి ముద్రా రాక్షసంలో చెప్పబడింది. ఒకరోజున ఆయనకు అన్నీ గుర్తార్తలే వస్తాయి ఒకచాతుకు ఒకప్రక్కవ బొక్కపం చెయిబారిపోయివదిన్, వేరొకచోడవారి మరొక ప్రక్కవ పామంతులు యెగురు తిరిగారనీ, ఇంకోఒక అన్నిచెప్పులా పరిస్థితులు విషమించాయనీ చెబుతారు. అఖరీ వార్తాచాతుకు వచ్చివచ్చుకు చాగ క్యుకు విశేషలేమిటని అడుగుతాడు 'అన్నిదిక్కుల లోకాలనే ఈ దిక్కులోగూడా...' అంటూ నిశం వయలుతో నడిచు. ఆప్పుడు చాగక్యుకు 'వా బొక్కపం పోయింది. ఫరవాలేదు; పామంతులు యెగురు తిగురు తున్నాడు, భయంలేదు; పరిస్థితు లన్నిదిక్కులా విష మిస్తున్నాయి, నష్టంలేదు; వా సర్వస్వం బెజారిపోతు న్నది, మించిపోయిందిలేదు; ఆవాకు నెండులను వాకిం చెయకలిస 'బుష్టామాత్రం వాదగ్గరేవుంది. అది పోకుండా వున్నంతకాలం యేమీ ఫరవాలేదు' అంటాడు. అన్నిట్లుగానే ఆ విషయపరిస్థితుల విధిగ మించి విజయాన్ని పొధిస్తాడు. జగీష ఉన్నవాళ్ళని ప్రపంచంలో యే కిక్కి ఓడించలేదు. అదిలేనివారికి పాతెల్లు ధిగవంతుకుగూడా విజయాన్ని పొధించి చెబుతాడు!

మొదటి ప్రపంచయుద్ధంలో భ్రాహ్మణేతంలోకి జర్మను సైన్యాలు పోయ్యకు పోతున్న సమయముది ప్రెంచి సైన్యాలన్నీ తిగోగమిస్తున్నాయి. జర్మను సైన్యాలు భ్రాహ్మణరాజధానికి కేరీరం యిరవై మైళ్ళ దూరాన మాత్రమే వున్నాయి. జర్మనీసేవల ముందు నిలువలేక వెనుకకు తిగ్గుతున్న ప్రెంచి సైన్యాలు నిలబడి జర్మనులను యెదుర్కోవలసిందిగా సర్వ

సేవాధిపతి కూచించాడు. జర్మనులను యెదుర్కొంటున్న యీవైరుంది సేవానులలో ఒక్క మార్చల్ ఛామాత్రిమే నిలబడి జర్మనుల యెదుర్కొనడానికి సిద్ధపడ్డాడు. అప్పుడతను పంపిన సమాధానమిది "నా సేవావాహిని మర్యాదాగం పట్టుపపెరి వెనుకరిగింది. ఖండి విభాగం చెదిరి వెనక్కుత్సితమైంది. పరిస్థితి భేషంగా వుంది. నేను తిప్పక జర్మనులను యెదుర్కొంటాను." నిజానికి అప్పుడు జర్మనుల వాటిని అపినది కలలోనూడా అపించని విజయాన్ని సాధించింది కూడా ఈ మార్చల్ ఛామాత్రి. చివరి ఆయుధ్యంలో అతను మిత్రయంపెరి నైస్వాలకు పర్యవైస్వాల్యమొదెయ్యాడు. 'మీ విజయానికి కీలకమైన రహస్యమేమి' అని అతనిని ప్రశ్నిస్తే "నేను ఓడించ బడనూడదనీ జయంపొందాలనీ ముందు నా మనస్సులో స్పృహగా విశ్చయించుకున్నాను. అంతే" అన్నాడు. జయించాలి అనే కోరిక మనస్సులో వుంటే ఓటమి అసంభవం. జగీషవుంటే జయం తిథ్యం.

గలుపుకు ఓటమికి లేదా యెంత అనే విషయం మీద కాకమ్యకథలతో గాక తేలికంలో జరిగిన ఘట్టాల నుడహరిస్తూ దక్కగా తెలిపినది రిక బహుమతు లిస్తామని ఒక ఆంగ్ల ప్రతిక ప్రకటించింది. అప్పుడు ఈ క్రింది వాస్తవిక సంఘటనలు కెంతూ ప్రకటించబడ్డాయి.

ఒక ఓడ సముద్ర మార్గంలో మునిగిపోతుంది. ఒక్క బయలురీకి తిప్ప మిగతా వారందరికీ వివోరక్ష కోపకరణాలు దొరికాయి. ఆ వెంటనే సంప్రదంలో పాపం వారు ఈగుమూ వుంటారు. ఒక్క అనేది వారికి వందలమైళ్ళదూరంలో వుంది. చివరకు ఈ జలచరాలకు ఆహారం కావల్సివచ్చిందే అని ఒకడు, ఈ నీటిలో గోరీ ప్రాప్తివున్నదేమి వారి అని ఒకడు యుభయంపే ఒకడికి భార్యగిల్లలు మరొకరికి బ్యాంకులో డబ్బు కల్పించుండు కనిపించ వారంభించాయి ఈ పలుగురూ కూడా తామక తీవించే అశిలేదని మనస్సులో గట్టి అభిప్రాయానికి వచ్చారు. ఆఖరికి భగవంతుని కూడా నిందించ వారంభించారు ఎప్పుడైతే వాళ్ళి మనస్సులోనే బలహీనత యేర్పడిందో అప్పుట్టుంది వారు పరిగా యీదనేలేకపోయి ముడించారు. కేవలం ఆ అయిదో కృత్తి ఒక్కడే "నేను చావను. భగవంతుడు నన్ను అవతరంగా సృష్టించాడంటే నేను నమ్మను.

నేను బ్రతికి తీరాలి" అంటూ కక్షిసంతో కూడబట్టకుని ఈవిడం ప్రారంభించాడు. దృఢనిశ్చయంలేని కలుయా మరణించిన బదు నిమమలకి ఒక విమానం అటు రావడం, దానిలోనివాడు ఈ ఈదుతున్న కృత్తిని చూచి రక్షించడం జరిగింది! ఓడ మునుగుతున్నప్పుడు కక్షానువైర లేవలో చేసిన విజ్ఞప్తిలల్ల వచ్చిన విమాన ముదిరితనవారి అతిను తెలుసుకున్నాడు. ఇతను విజయగానికి ఓటమికిలలేడా కేవలం బదు నిమమలు మాత్రిమే వంటాడు.

ఇంకోక సంఘటనలో ఒక అమెరికా కంపెనీ వారు దక్షిణాఫ్రికాలో ఒక బంగారగనిని తిర్చి బంగారాన్నంత తిర్చివేశారు. దానిక్రిందనూడా యింకోక గని వుంటుందని కాస్త్రుజ్ఞాలు చెప్పగా తిర్చి వారంభిస్తారు. పదకుసులు తిర్చినా బంగారం దొరికలేదు. ఇరవై అకుసులలోతు తిర్చినా ఫలితంకూడ్యం. ముప్పది అకుసులు తిర్చినా దొరికింది మట్టి మాత్రిమే. ఎలభై అకుసులు తిర్చినా నింకే కలిగింది. నిరాశతోనే యాభై అకుసులు తిర్చాడు. మనస్సులో నింకే పెరగడం మాత్రిమే జరిగింది. అయినో అరవై అకుసులలోతు తిర్చాడు. లాభంకనవడలేదు. వినుగుతో చెల్లెప్ప అకుసులలోతుదాకా తిర్చాడు. పూర్తిగా నింకే కలిగి మనస్సులో, మరొక పదికుసులు తిర్చి యెంబై అకుసులలోతుదాకా చెల్లినా ఫలితం కనపడవందమ ఆ ఖాళీ గనులను వదిలి అమెరికాకు వెళ్ళాడు. తిరువారి వాటిని రవుకగా మరొకరికి అమ్మారు. ఈ వ్యక్తి పట్టదలగలవాడు. కాస్త్రాలు అబద్ధాలు కాదు గనుక అక్కడ తిప్పక బంగారం దొరుకుతుందని విశ్వాసంతో దొరికేదాకా కృషిచేస్తామని దక్షిణాఫ్రికాకు వచ్చాడు. వారు తిర్చిన దోలుమండి మళ్ళీ తిర్చకం ప్రారంభించాడు. కేవలం మూడికుసులు తిర్చిన వెంటనే అతనికి బంగారం లభించింది! ఆ కాలంలో అది ప్రపంచంలోకల్లా పెద్దగని! గలుపుకూ ఓటమికి లేదా కేవలం మూడికుసులే వంటాడా పెద్దమనిషి.

మనం చిన్నప్పడోకథ విన్నాం. ఒక ప్రయాణికుడు తింకు తెలియకుండానే ఒక కల్పవృక్షం క్రింది కూర్చుంటాడు. చిల్లని నీరు దొంగకులే బాగుండు నడుకుంటాడు. అది కల్పవృక్షం గనుక వెంటనే లభిస్తుంది. వాటిని త్రాగి దక్కని ఫలహారాలుంటే బాగుండు నడుకుంటాడు. అవలభిస్తాయి. తిరువారి విశ్ర

మంచడానికీ హంసకూరికొరిల్లం వుంటే బాగుండు వనుకుంటాడు, అది లభిస్తుంది. ఇలా అన్నీ అనుకో గానే లభిస్తుంటే ఆశ్చర్యం అనుమానం కర్తీ ఇక్కడే మన్నా రాక్షసి వుండేమో వనుకుంటాడు. రాక్షసి కనిపిస్తుంది. ఇది వన్ను మంగడుకదా అనుకుంటాడు. మింగి వూరుకుంటుంది. అలాగే మనస్సులో మనం దీనినైతే దృఢంగా కోరుకుంటామో అదే జరుగు తుంది. అందుకే యద్యాపం తిచ్చవరి అన్నాడు

ఏ విషయంలోనైనా ముందు మనం ఓడింప బడడం గాని గెలిపింపబడడం గాని మన మనస్సుల్లోనే జగగుతుంది. తిరువారీనే అది మనకు జీరింంలో కన పడుతుంది. ఈ విషయాన్ని మనకు చిరిత్రకూడా ఋజువు చేస్తుంది.

ఆంగ్ల దేశచరిత్రలో బ్రహ్మర్ నాకాయుద్ధాని కంత్ ప్రాధాన్యతవుంది. నెహరూను ఓడింపబడిన దీయుద్ధంలోనే. ఈ యుద్ధంలో ఆంగ్లేయుల నాకలన్నీ దాదాపు చెప్పబడ్డాయి. వారివిద్యమన్న మందుకుండు సామగ్రి అయిపోయింది. మహా అయితే పదినిమిషాల వరకూ వస్తుండేమో-అంటే ఎదుటికి గ్రువులు కురిపిస్తున్న ఫిరంగిలంద్రకు ఆ నేకమంది వాణిపం కావడం తిప్పయింకా యుద్ధంకోసం పాగించడంవల్ల ప్రయోజనం కనిపించడంలేదు ఓటమి యెలాగూ తిప్పకు కనక కొంతమంది ప్రాణాలనైనా రక్షిద్దామనుకున్నాడు నైవ్యాగ్రహికు ముందున్న నాక అధికారికి తాను లొంగిపోయివల్లగా తెల్లజండా ఎత్తమని కూడా అజ్ఞాపించాడు. ముందున్న ఓటమి అధికారి నెల్సన్. అతిమహత్రిం తెల్లజండా యెత్తిలేడు! ఆతనికి మన స్సులో ఓటమి అంటే యేమిటో తెలియక బావపమె యిందుకు కారణం. ఏమైనాసరే తాను లొంగిపోగూడ దని ఆతను మనస్సులో నిశ్చయించుకున్నాడు గనుక చావుకు తెగించి చివరదాకా బోరాడాలని అను కున్నాడు. నైవ్యాగ్రహిని మనస్సులోనే ముందు ఓటమి తిప్పవే భావంవల్ల ఆనంద తెల్లజండా యెత్త మన్నాడు. విచిత్రంగా కొద్ది నిమిషాల్లో ఆంగ్లేయుల క్రువులే లొంగిపోయివల్ల తెల్లజండా యెత్తారు. అక్కడవారి పరిస్థితి యక్కడ ఆంగ్లేయుల మాదిరి గానే వుంది. ఆంగ్లేయుల బలం యెంతో వారికి తెలి యదు. నెల్సన్ మాదిరిగా ఓట గూడదనీ, జయించి

తీరాలనీ దృఢ మనోనిశ్చయంగల నాయకు డొక్కడూ లేవందువల్లనే వారు ఓడిపోయారు.

మనదేశచరిత్రలో గూడా యలాటి ఉదాహరణ లనేకం కనపడతాయి. శివాజీ మరణానంతరం రెండు న్నర లక్షల నైవ్యంకో (శి సగర్ నుండి రా మేస్వరం వరకూ వ్యాపించివున్న ముఘల్ సామ్రాజ్య సైన్యాట్ ఔరంగజేబ్ మహారాష్ట్రలో హిందూ పదహాదీ హాసాపై దండెత్తాడు. ఆనాడు వారికి వాడుకుండులేడు, సవం లేదు. పెద్దరాజ్యంలేదు. సుశిక్షితిమైన సేనలు లేవు. బాలుడైన రాజాకు బదులు రాజమాత తారాబాయి ఔరంగజేబ్ నెరుక్కొంది. పరునెర్పిది సంవత్సరాలు బోరాటం సల్పినా ఔరంగజేబ్ వారిని ఓడించలేక పోయాడు. చివరకు తానే అక్కడ మరణించాడు. హిందువులు యేమీ లేక పోయినా గెలుపొందడానికీ, అన్నీ వున్న ఔరంగజేబ్ ఓడించ బడడానికీ కారణం వాడు హిందువులలో వున్న జగీష. స్వాతంత్ర్య భారతదేశాన్ని సాధిద్దామనే దృఢమైది నిశ్చయమే. 'మనం ఓడింప బడచూడదు. జయించి తీరాలి' అని వారి మనస్సులో గట్టిగా భావించడంవల్లనే వారు జయించాడు.

జగీష అనేది లేకపోతే లభిస్తున్న విజయాలు కూడా చెయివారిపోతాయి. ఫలేల్వారీ సిక్ యుద్ధంలో మొల్ వంశిపాపకుడైన బాబర్ ను రాజా సంగా ఎదిరిస్తాడు. బాబర్ ఓడించబడి వెనుకకు తిరిగి పారిపోదామనుకుంటున్న సమయంలో రాజాసంగా చెప్పితిరిగియే యేసుమమ దిగివేలే శుజ్ఞం ఎక్కుదామను కుంటాడు. ఏనుగుపై రాజా కవచక హిందూ సేనల మనస్సులో సంకేయం కలుగుంది. సంక యాత్య వివశ్యతి. నైరంగంగా చెప్పిరిన్నీ హిందూసేనలు కొద్దికొద్దిగా తాను పొందబోతున్న విజయాన్ని చేతేకులా బాబర్ కిచ్చాడు! తర్ఫి కోట యుద్ధ రంగంలో ఇదేకథ. పాని పట్టు యుద్ధంలో కథ వేరుకాదు. మన దేశచరిత్రలో జగీష లేవందువల్ల మనం నోటిమందుకు వచ్చిన విజయాలనెలా అనుభ వించలేకపోయామో తెలిపే సంఘటనలు కొల్లలుగా కనిపిస్తాయి.

కూన్యంనుండి ప్రపంచదండబ్బిందంటాడు కాస్త్రు వేర్తలు. అలాగే కేవలం కూన్యంనుండే ఛత్రపతి శివాజీ రాజ్యాన్ని స్థాపించ కల్గుతాడు. ఆయన అను

దనులు గురింపుటనుకూడా కొంచెవారి మానసిక, యిట్లా బలవర్తి వికే రాజ్యము, స్వతంత్రంగా 'నాది' అని చెప్పకొక్క ఒక్క అంగుళాంధ్రమిదను అనుకరి అయ్యెదలులేవు. అయినా 'హిందూ స్వరాజ్య'మి కివాటి పాధించాడు. 'స్వరత్న రత్నము, స్వరాజ్యపాదం' అన్న ఆయన స్వగత నిర్వచనంవల్లనే, జగీషులనే యుద్ధభావ, వీధి జయసింగ్ బంటి విరాధి విజయనూరా ఆయన పేరించకల్లాదు.

హిందూ దేశానికి మొట్టమొదటవచ్చి రాజ్య స్థాపించిన విదేశీయులు మహమ్మదీయులు వారిలో రాజనీతి గురంగుడు అప్పర్ దక్షిణది. ఒక్క మేనాడేను మిగతా ఆయన ఏమి ప్రతిభ భారతాన్ని ఆదువులోకి తెచ్చుకున్నాడు మేనాడే రాజా రాజాప్రతాప్ మహాత్రిం అప్పర్ ఎయనగాని భియానగాని లాంగ్రీమహాలోకానూకు. అప్పు కష్టాలు పడ్డా రాజా ప్రతాప్ తన స్వతంత్ర ఉద్యమాన్ని వదిలలేదు. ఆయన ముమ్మగు ఓటమిలేదు. ఆయన పత్రికలతో ప్రతినిధిలా ప్రవర్తించాడు పర్యవసం కోల్పోయినా చిరించక మరణ ఏమయ్యానికి ఒక్క చిహ్నము గుర్తొచ్చి మిగతా మిగతా మేనాడేవంతా ఆయన తిరిగి జయించకల్లాదు. అదివులుగాని అంతా పుంలుగాని ఆయన ముమ్మలో యెలాటి మాన్యుకూ లేలేకపోయాలు.

అంగుళి అంగుళి విల్లన్ 'మహమ్మ స్వరాన్ని వరకంగాను, వరకాన్ని స్వరంగాను' మార్చుల దన్నాడు. మహమ్మలో జగీషువున్న వారిని యెవరూ త్రొక్కి పెట్టలేదు. ఆలేని వారిని ఉద్ధరించడంకూడా కడుం. జర్మనీని జపానుకు యెంత నొక్కి పెట్టినా అది పైకి వస్తూనే వుండడానికి కారణమనే. యుద్ధంలో మనకన్న యెంతగానో దెబ్బతిన్న ఈ దేశాలు కొలు కొనడమేగాక మనకివాడు అప్పుమకూడా యివ్వకల్లాదు కున్నాయి!

మహమ్మలో ముందు పేరించబడవ్యక్తి తరువార కాంగ్రెస్ వీధి పాంపడం ఆసంధివం అనే విషయాన్ని అఫ్జల్ ఖాన్ వర్తి యుజువు చేస్తుంది. కివాటిని యేమైనావరే పటి రెప్రాసరి ప్రతిజ్ఞ చేసి బతుకేరిక విజృంభి నేనాని యితిమ. ప్రతిజ్ఞ నైతే చేరాజేగాని అతని మహమ్మలోన, హృద యంత రాజాల్లాదు తాను ఓకపోతానేమో ననే

అనుమానం వుంది. అంగుళి అతను దింపయాత్రికు పూర్వం జీవితాన్ని పిలువ్వంతి ఖుషీగా గడిపాడు. తన తిరిగి రాకపోతే మహాకవి వరమైపోతారేమో నని తన ఇంజనీరుని భార్యలను, ఉంపుకు కలెలను చంపి బయలుదేరుతాడు ఇదంతా భాను హృదయంగాను మహమ్మలోను గర్వం ఓటమి భావంనే వ్యక్తంచేస్తుంది. కాని కివాటి యేమైనా పరే జయించి తిరాలన్న జగీష కల వ్యక్తి. అతని ప్రవర్తన యెలా వుంకో చూడండి. తన కొద్దిపాటి సేవతో మైదావంగా భానుయొక్క అశేష సేవామాహిమలతో తలపడితే కివాటికి జయం దుర్లభమని తెలుసు. అంగుళి భానుకు దుర్లభవ్యత ప్రాంతాల్లో వచ్చేటటు చేయారి. దీరికోసం అతను తిరువున్న గుర్తొచ్చి వదిలి బయటకురాలేను. కివాటిని బయటకు లాగాలని భాన్ కివాటికి గోరూహ్యుని రత్నమిదే దిగును వుంది గమక గోవులను ప్రాహ్మ్యుని లను వధించ వారంభించాడు. అయినా కివాటి బయటకు రాలేదు. పంటపొలాలను కివాటి కోవా గారాలను, భాన్ తగలపెట్ట వారంభించాడు. హిందూమత రత్నమిదే కివాటి. కనుక, హిందూ దేశా లయాల విగ్రహంపడు పూనుకున్నాడు. అయినా కివాటి బయటకు రాలేదు. ఇంతా జవాబు: అది కివాటి విశ్వాసం, అంగుళి కివాటి రాజ్యంలోని జమలపై ఆత్మచారా తెన్నిటికో చేయ వారంభించాడు. కివాటి చిరించలేదు. అఖరికి కివాటికి అర్థింతి ప్రీతు తిరుమైన కులదేవత భివానీ ఆలయాన్ని గూడా వాకిం చేశాడు. అయినా కివాటి బయటకు రాలేదు. తోటి హిందువులే కివాటిని కింకించి దుర్భాషలాడ వారంభించాడు. కివాటి పిరికి వాడమకుని భాన్ విజయోత్సాహ గర్వంతో కళ్ళుమూసుకుపోయి చివ రకు కొంచెప్రాంతాల్లో రా సాహసించాడు. ఇంతి వరకు జీవితాన్ని కివాటి, భాను ఆహ్వానాన్నిండుకుని ఏకాంతంగా మాట్లాడడానికి అంగీకరించాడు. అక్కడ భాన్ తనని చంపడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడని భాను పంపి ఒక దూతివల్ల తెలుసుకుని కూడా తాను లాంగడానికి కూడా సిద్ధమేనన్న అశిమకూడా భానులో కల్పించి ద్వంద్వయుద్ధానికి సిద్ధపడ్డాడు. చివ రకు తిరిగి మొక్కి తన అన్నిను చంపిన కుటుంబ శత్రువు, హిందూ పాత్రాజ్య చికోధి, గర్భక్రోహి యైన అఫ్జల్ ఖాన్ పై విజయాన్ని పాధించడాని కవసరమైన యేర్పాట్లన్నీ చేసుకున్నాడు. అందు

వల్లనే ఆవామహామందేవ అథజల్ ఖాన్ గృతిరాచ్చు) కాశీలోకి స్వయంగా వెళ్ళివా, బాట్టివాడైనా, శివాశి జయించగల్గాడు. అథజల్ ఖాన్ ప్రత్యక్షంగా యివ్వడు ఓడించబడ్డా అదిలు బతుకుచేరికయిందే అతని మనస్సులో నే మొదట్లో ఓడించబడ్డానే నిమ యాన్ని కాదనగలవా?

మనస్సులోని ఆకాంక్షలే 'జిగ్గ'లో కూడి వుంటే, పర్వం అనిపి ఆ ఆకాంక్షలకు నోడైతే ఆ ఆకాంక్షలు ప్రత్యక్షమౌతూ బాహ్యపరిస్థితు ల్లోనూ కనిపిస్తాయి. అందుకే రాజకీయంగా యెద్ది రింగపు విజయాలన్న ప్రజల మేరమీదా, హృద యాలమీదా విజయం కోరుతారు మనవా రెప్పుడూ. ఇది విజయే విజయంగా భావిస్తారు. ప్రజల మనస్సు ను జయిస్తే అతిపరిమితమైనా కూడా సాధించవచ్చు.

కేవలం రెండు వందల సంవత్సరాలకు పూర్వం మన సీసలు సీతారాంభూషం జరిపి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ పాలి చేరిల్లో విడిచాయి. అప్పుడు ఆఫ్ఘన్లు మే ఆట్రాల్ ఆ దేశపురాజు. అతిప మేలైనది తిండి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ కు రాజామకాచేస్తే హిందువులకు సామంతరాజుగా వుంటాడన్నాడు! ఇరాన్ దేశపు రాజుబారి మనవద్దకు వచ్చి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ పైకి తాముకూడా మనతో కలిసి దండయాత్రకు వెళ్తామని ఆ దేశాన్ని భారత ఇరాన్ దేశాలు పంచుకుందామని అడిగారు! అప్పుడు మనం ఇరాన్ రాజు రాజుబారిని త్రొక్కివేశాం. 'ఆఫ్ఘని స్తాన్ నూ పూర్వపు గాంధారం దానిని పంచుకోం. అలా పంచుకుంటే కంభా (కాబూల్ నది) వది మీకు వస్తుంది. నూ కాస్త్రాల ప్రకారం హిందూ రాజుల పట్టాభిషేకానికి నూ బర్మానందరివిరాగతీ నది జలాంకువరేనే 'మంభా'జలాలు కూడా అవసరం. కాబట్టి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ విధిజన కంగీకరించం' అన్నాడు ఆవాడు మనవాడు. కాని రెండు వందల సంవత్సరాల తరువాత మన పరిస్థితి మారాం— మనమే బర్మాను విడిచి తయాలని తీర్మానాలు చేశాం. అంతేకాదు దేశాన్ని వైతం మూడు మక్కలుగా విభజించాం. రెండువందలయేళ్ళ క్రితా నికీ ఈనాటికీ యెంత చేదా!

ఈ మార్పుకు మన మనస్సులో వచ్చిన మార్పు ప్రధాన కారణం కావడాలవా? ఆవాడు మన దేశంలో పాదామ్యుల మనస్సుల్లో వైతం 'జిగ్గ' వుంది. అదెలాటిదోనూడా ఈవాడు మన ప్రముఖ లకే తెలియకు ఈవాడు దేశంలోని సమస్యలన్నిటిని విజయవంతంగా పరిష్కరించలేకపోవడానికి మూల కారణమిదే. మళ్ళీ దేశంలో ఈ సత్వాన్ని సాధించ లేలే మన ఆకాంక్షలకు, ఆశయాదిర్శాలకు జిగ్గను తోడు చేయకలిగితే ఒక్క ఆసియాలోనే గాకుండా ఖండఖండాలతీరాల్లోనూడా మన సంస్కృతీ సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించగలుగతాం. మళ్ళీ బర్మా భాయిలాండి, ఇండోచైనా, ఇండోనేషియా, మలయా, జపాన్ చైనాలోనే గాక యిటు మర్యా ప్రాచ్యంలోనూ ఆటు ఆఫ్రికా ఐరోపా అమెరికా ఖండాల్లోనూడా మన భావాలను ప్రసరింపజేసి మాన వాలి వానించిన తిరుప్పును పారవ్రాచగలుగతాం. భౌతికవాదాలతో కొలచుటకున్న ప్రపంచానికి మన ఆధ్యాత్మిక పంచేగాన్ని వ్యవహారాగా కాంతిభావ నకు తోడ్పడగలుగతాం. మనం ప్రపంచాన్ని ఆధ్యా త్మికరంగంగా జయించకపోతే ప్రపంచంలో భౌతిక వాదావలంబులైన ఈ రాజ్యాలయ్యా పంపుర్షగాకు స్వస్తి అంటూవుండదు. అందువల్ల మనం జయించాలి, దివికి జిగ్గ అవసరం.

“భూభాగఃకీ-శిర శిర మావవచ్చదయ జితే నే కా దృఢవిశ్వాసు” ఇది ఈనాడవసరం. భూభాగా లనుగాక శిర శిర మావవ వచ్చరయాలను జయించాలనే గృఢవిశ్వాసుతో శక్తితో కృషి వారంభిస్తే పూర్వం మనువులె

‘మూర్తిదేవి ప్రమాదిస్య సకాసా దిగ్ర జన్యః, స్వం స్వం చాత్రియ క్షేరన్ పృథివ్యాః, పరమావహః’

అని మళ్ళీ మనం ప్రపంచాన్నావ్యవహరించవచ్చు. ఈ విశ్వమావని వృద్ధియ విజయాకాంక్ష లోపాలు జిగ్గవుంటేనే “కృత్వాతో విశ్వమార్థం” అన్న ఆదిర్శాన్ని చేరగలుగతాం.

కలకత్తా నగరము

శ్రీ సుధీంద్రు

* గ త న ం చి క త రు వ య

VI

పాల్కవర్గాలకు వంగరాష్ట్రపు సరికేరణ తెలగొట్టి పట్టయింది. వారు రాజధానిని, కలకత్తానుంచి ఢిల్లీకి మార్చారు—తమ అక్కనును వెళ్లగక్కటానికి. వారి పుట్టికి మేదైవా ఆచరణను వంగీయులు అలా అర్థం చేసుకున్నారు. ఉత్తరాదివాళ్లు ఆచరణను మన్నించు తున్నారని జరిగే ప్రచారం శివలం అబద్ధమనీ, 'విధి జంచి పాలించాలి' అనే మంత్రానికి అనుగుణంగా శేవదీక్షబద్ధ ప్రచారమనే ఆశంకించారు. కాని ఈ వంగీ యులను వెంటనే మరో సంక్రమణ కలిగింది. ఢిల్లీ నించా శుం ఎవ డెక్కివా అది ఎక్కువకాలం నిరవాక మయే కాబట్టగాది నే పాతిపామెరి వాళ్లకు జ్ఞాపకంవచ్చింది కొలదికాలంగా జరుగుతూవచ్చిన సంఘటన లన్నీ నిజంగా అందుకు వివిర్యంలాగానే వున్నాయి. కాని అసతికాలంలో బ్రిటిష్ పరిపాలన అంతిమైపోతుందని, దక్షిణకుల వెట్టికలగా వున్నదేగాని ఆవాదు ఎవరూ విశ్వసించిన విషయం గారు. ఇక పాకిస్తాన్ అనే అధూతభూతిం, ఎంతటి నిరాశావాది కూడా ఆవాదు ఈహించుకొనింది గారు. ఏదియేమైవాకలకత్తా ప్రకాంతికి భిన్నమైపోయింది. ప్రధాన వాణిజ్యకేంద్రంగానూ అసి యాలో ప్రధాన నాకాకేంద్రంగానూ కలకత్తా వగరం దివదివాభివృద్ధి వందుతూ వచ్చినా, ప్రవరీకేరణలో ఏర్పడిన ఫలితాదులు కారణంగా, దానిపల్ల ప్రయోజనం పొందుతుండే ప్రాంతం పరిమితమైపోయింది.

నిజానికి పాతిరాష్ట్రం, పరిపాలనా సౌకర్యాల దృష్ట్యా, తిలకుమించిన వైకాల్యం గా వుండేది. ఇప్పుడు మువవాళ్లు చెబుతున్న సాంస్కృతిక సమైక్యతా నిజాంతాన్ని అంగీరించితే, ఇతర మాతృభాషలు కలవారికి అన్యాయం జరగడానికి అవకాశం లేకుండా

కొన్ని ప్రాంతాలకుక త్రించితే, దానికి ఆక్షేపణ ఏనూ వుండవలసరండేను. కాని మావంగీయులు అలా భావించలేదు. హిందువులనూ మహమ్మదీయులనూ సమ ఉద్దేశంగా తియ్యరుచేసి విద్యమూ పెద్దగొట్టటానికి వంగరాష్ట్రంనుంచి పెద్దపెద్ద భాగాలను క త్రించి వేసున్నానని ఆలోచించారు నిజానికి వాళ్లు ఈహించి ఎట్లే జరిగింది. క్రమేణా ఈ రెండువర్గాలమధ్యా విద్య మాలు లేగివై. మొదటి ప్రపంచయుద్ధంవాలిమంచి కల కత్తావగరం మరికలవాలకు తాపలమైంది. 1945 వాటిరి యిని ఆరనివ్యాసల రైవాయి. చరిత్ర తీవ్రమూసం సరిం చింది. బ్రిటిష్ కాంతిదేవత (Pax Britannica) దా ఆధారంమీద నిర్మింపబడింట్లు చెప్పబడుతున్న సామ్రా జ్యం, ఏ వగరంలో తొలత ఆవిర్భవించింకో, ఆ వగ రంలోనే చివరకు అల్లరిపాలై ఆలగారిపోయింది. దాంతో, బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యం పాధించి మహా తి కాంధ్యంగా చెప్పబడుతున్న, భారత సమైక్యత భిన్నా భిన్నమైపోయింది.

మరొక సంవత్సరానికి లాంఛనప్రాయమైన హృతింత్రికం లభించింది. వెనువెంటనే పంజాబులో జరిగిన దాడుల సంఘటనలు, కలకత్తా మాతృకాంప లను తిలదన్నినై. నేను అప్పుడు అక్కడే ఒకవత్రికలో పనిచేస్తున్నాను. ఆపత్రిక, తిప్పనిసరి అయి స్థానిక మాతృకాంపను ఆలా యుక్తనిగా చెప్పి పూనుకుంది. ఏదియేమైనా, మా ప్రాంతంలో జరిగిన మాతృకలిలాశా, భారత దేశచరిత్రలో మహాతీరమైన ప్రప్రథమ సంఘ టన గమక ఆగౌరవం మాకేదక్కవలసివుంది. పదివేల మంది మారణహోమ మయ్యారంటే మరి స్వల్పసంఖ్య కాదుగదా! ఎంపెవావలకు లోనే ముక్కుతూ కివాయి మూడురోజులపాటు ఆ మహావగర విధుల్లో అలాగే పడి వున్నై. ఒకొక్కట పల్లగా, కిలంగా మారిపోయి, ఈలావున వుట్టి, మక్కలు, నక్కలూ, రాబండులూ కూడా దగ్గరకు రావటానికి విలులేకుండా చెడుగొలు

కొట్టిపోయినై. ఎదిలోకిపోసిన శివాల కొన్ని ఎది
యలుపులో ఒక రోబహువలవైయి. ప్రక్కనున్న యింటి
కిటికీలోనుంచి వాటివంక చూచిన ఒక బారీకు మతిచెడి
పోయింది. మరులపోకుండా వున్నవాళ్ళు తలుపులు
మూసుకుని గోల్లలుబెట్టుకున్నారు. ఆదిగా వారు
మూర్ఖులేకొన్ని మాచేఅవకొకొన్ని కోల్పోయివా
రాత్రివేళి చుట్టూరా మండిపోతున్న కొంపలు కిటికీ
లలోనుంచి కనుపించుకొనే వుండేది. భుక్తిశాల
దుర్గంధాన్నుంచి తప్పించుకునే అవకాశం ఏ ఒక్కరికి
లేదు.

VII

హతాశుగా పృథ్వీపు నెగుగోలవటం ఆహ్లా
నాకుడుగా చావటం ఇది కలకత్తా ప్రజలకు కొత్త
గాదు. పూర్వంనుంచి వస్తూన్న కొట్లాటలు హత్యలూ
అటుంచి, అరిష్టిరమైన ఆ ఎగరంమీద పట్టపగలే
దాడిచేసి జపాను విదూహాలు రేపు కార్మికులను వెయ్యి

మందిని చంపేసివాయి. 1948 వాటి మేముం జగద్వి
ఖ్యాతిమైన విషయంకదా! దాంతో కోలాసు నెండు
వేల మంది చొప్పున చచ్చారు. ఇక 1948 వాటి
హత్యకాండకు, బాగ్యతారాహిత్యం, చేతగానితనం
మొదలైనవాటిలో ఏది కారణమో మనం చూపించ
లేము. దిలహంమీద జపబాహుళ్యార్థి అలా హత్య
చేయటానికి పూనుకున్న ఆ దుండల సంఖ్య ఎంతో
అంచనాకు అందినది. వాళ్ళి ఒక మూనికీ ఒక వర్గానికి
చెందినవాళ్ళని చెప్పటానికి ఏలేదు. ఆ కల్లోల దివాల్లో
ఒక అంగ్లేయ మిత్రుని నిహాయంతో, శేను మా అమ్మ
గారిని చూడడానికి మా యింటికి వెళ్ళాను. అక్కడి
మాచిన ద్వితీయం నన్ను కలవరపరచింది.

మా యింటిప్రక్క, ఒక బ్రిటిష్ విశ్వవిద్యాల
యంలో పరిశోధకుడైచిచ్చి, ఒక పెద్దమనిషి
వున్నాడు. ఆయన చుట్టూవున్న వాళ్ళకు రెచ్చగొట్టి,
విధిలో చిల్లరసామానులు అమ్ముకు పే మహమ్మదీయు
లను 12 మందిని హత్య చేయించాడట. కుల్లివాసన
గొడుగున్న ఆ శివాలమీదుగా దాటి శేను మాయంట్లో
అతులబెట్టబడినదిచ్చింది. శేను అప్పట్లో, 'వా జాతీ
యులు హింసాపరాధాన్ని' అని నిరూపించుకొ

ఒక గ్రంథం రచించి యిస్తానని ఒక కంపెనీతో ఏర్పాటు చేసుకున్నాడు. మా అమ్మగారిదగ్గరనుంచి తిరిగి వా మకాముకు వచ్చినవెంటనే ఆ ప్రాతిపదిని ముక్కులముక్కులుగా చింపి అదితల పారచేశాను. ఈ హత్యకాండ విషయం తిరిగి ప్రాంతం యేర్పరచానికి, పూర్తిగా సంవత్సరం పట్టింది. తనవారి దివాలా కోరిక ప్రాంతం యేర్పరచానికి బ్రిటిష్ విద్యుత్తును, పోలీస్ వీర్పులు ఉపయోగించి కారణాలకుండా చెప్పబడినానికి అన్నార మున్నా, ఈ మహాద్భుత కార్యాన్ని సాధించిన బాబో త్రిపురపుకు గాంధీజీ. మహాత్ముడు బ్రిటిష్ విద్యుత్తును సాధించాడు. పోలీస్ వీర్పులను అతే దృష్టితో చూచాడు. హత్యక విసేధమును పూనుకుని మరకలహలను రూపుమాపాడు. భారత విభజనను అరికల్పించి తిరిగి వారి కంపెనీ, కలకత్తా హిందూ కాలేజీ వెలువెంటనే తొమ్మిది పోలీసుల కల్లాలలు వెలరేగా, తాను అక్కడికి వెళ్లి మామయిల తిరిగి మకాం చేశాడు. కానీ ఆయన తిరిగివచ్చే సమయంలో తిరిగి కలకత్తాలో కల్లాలలు వెలరేగాయి. అప్పుడు కలకత్తాలో కొన్ని శోకాలపాలు ఒక ముఠా నాయకుడు అధికంగా వుండి ఆ జ్యాలలను తిరిగి చల్లంపుడు.

ప్రారంభంలో ఆయన కార్యక్రమం ఏమంత ఉత్సాహజనకంగా లేదు. అదిలో ఆ ప్రాంత సమాజాలకు వచ్చినా రంత అనున్న చేకూర్చేనే చేయటానికి వచ్చినాల్సి ఉన్నట్లుండి ఒక చిచ్చిరిం జరిగింది. బ్రిటిష్ తిరుప్ప మొక, సుప్రసిద్ధిని ఒప్పుకొన్న మని కేసు వెకుతూ గాంధీజీ మకామును చుట్టి చేశాడు. అది చరిత్రాత్మకమైన సంఘటన. సుప్రసిద్ధి మాగుగా తిన్నవిధించుని గాంధీజీ ముందుకు వచ్చాడు. అనంతరం తానుకూడా బయటికి వచ్చి గాంధీజీ ప్రక్కను వెలవడి పనిచేసినందుకు సుప్రసిద్ధి సాహసాదర్శనం కొనియాడబడియన్న మాట విజమే అయినా, అప్పటికి గాంధీజీ విజయాన్ని చేపట్టి తూర్పున్నాడు. ఆ విధంగా కొలది దినాలకే, స్వాతిం త్రోవరినెం నాటిరాత్రి, యేడాదికితం శివాలతో విడిపోయిన ఆ విధులే ఉత్తమ కొలహాలంతో మహా వివిధిరీతము లయినాయి. హిందువులూ మహమ్మదీయులూ విమంతి దాముగా ఒండొరులను కొలించు కొని భావ్యవార్సల్యాన్ని ప్రదర్శించాడు. తొలి

నాటి హత్య సంఘటనలు ఎలా మరువరానివో, ఆనాటి దృశ్యాలకూడా అలా మరువరానివి.

VIII

గాంధీజీ రాజకీయగురువు గొఖలేగానా, అంటూ వుండేవాడు! “వంగదేశం యావాడు ఒక విషయాన్ని ఆచారం చేసుకుంటే, మిగతా భారత దేశానికి అది చేపట్టికాని శోషపడదు” అని. కానీ అది సామ్రాజ్యానికి కలకత్తా రాజధానిగా వున్న నాటి పరిస్థితి. కేంద్రాధికారం, కలకత్తానుంచి, శిల్లీ మాదగానే, తన ప్రతిభాసంపత్తులను, ఇతరులు గుర్తించటం కష్టమే అక్కసు పెంచుకుని వంగీయుకు పూర్తిగా అంతర్ముఖ జైషామాకు-కలకత్తా ప్రాచీన నాయకుల—సుకేంద్రబాస్ బెర్టీ, చిత్తరంజన్ బాస్ మొదలైన వారి—ధూరిములు మెలకువగా వుండగానే అతని మానసపత్యాన్ని కల్లోలపరచ ప్రారంభించినాయి. జాతీయ మహానాయకులుగా నాగు చూపిన కార్య విశ్రితము చూపలేక పోయినా, బ్రిటిష్ దినాలవాడు పెంపొందించుకున్న కార్య ప్రతిపక్షి మన సత్యాన్ని మాగుకోలేవాడున్నాడు. అందుచే, దానికి ఒక లక్ష్యమున్నా లేకపోయినా, ఏ అల్లరి బయలుదేరితే దాంట్లో చేరిపోతాడు. లక్ష్య ముద్దలేని కార్యక్రమాలు సహజంగా గారిగో వారింది పోతాయి. అవసరమాలన్నీ దివి వెలికితుంటున్నాడు. ఈ ఆజీవి మనస్తత్వలు ఆచారం చేసుకున్న అధికారులు, ఏవో, ఒకటో రెండో బ్రాను కల్ల మ తిలవెట్టి వేకుటానికి అక్కడ వదిలెస్తే దాంట్లో ఆ ఆజీవి చల్లరిపోతూ వుంటుంది. ఏది యేమైనా వంగీయుకు నామానిక జీవితానికి సుముఖుకు కాదు. 18 శతాబ్ది అంతంలోనూ 19 వ శతాబ్ది ప్రారంభం లోనూ, ఒకప్పు కొకప్పు హిందీ లేకుండా ఎలా వుండేవో 1946 లో కూడా అలాగేవుంది స్వాతిం త్రోవరినాటికే పాతిమింటుంబా లన్నీ అంతరించి పోయినై. ప్రిద్దరి, దాకరీ మొదలైన వ్యక్తులొ డిబ్బు గడించినవారు కట్టిన భింతు లన్నీ శిథిలమై వచ్చే వీరై అయినా ఈ కొత్తిరిరం దీప్రజ కూడా, తమ ఆవాసాలను అంటి పెట్టుకుని వుండటంలో తమ తాత ముత్తైతలకు తీసిపోయినవారు కాదు. పుట్టాలో పంచాలలోనూ, ముస్తీపంచాలలోనూ తమ యిష్ట

మొదట వచ్చి అధిపతియై కొంతకాలము
నంతటను తప్ప మిగతా అప్పుడు ఇక పాపము
లేదని ముందుగా లేదు. చివర చివర మాటలుగా విడి
పోయి, తమ యిరువురూ పాపముగా కొంతకాలము
యిట్లు యోచించుచు ప్రతి పాపమునకు దాండ్ల
చేరి బాతఖానీ చేస్తారు. పంచదార, పాలు మిరి
యొకటే పాపమునకు ఖాళీచేస్తూ వుంటారు.
ఈవిధమునగా గంటల తరబడి అలా బాతఖానీ
చేస్తారు. ఆ సంభాషణలలో ఈశ్వరుని ఆదా
మగా అందిరినాదా ఏదో అభావం లేనూ యింక
వచ్చిన ప్రభావాలన్నీ చేస్తారు.

ఇంతకొంతకాలము వాళ్ళు కలకత్తా
కొత్తపట్టణం చేరారు. పాపం యిది మరులు విన్న వాడు
తాను ఒకప్పుడు భాగంబాగునీ విడిచి వాడు
విచ్చాడు చెప్పాడు. లేచాడే అర్థమైతే పంపించా
ప్రభావమునగా సంభాషణలు పాగిపోతూ
వుంటాయి. మనకి ఒకప్పుడు ఇలాంటి మాటలు
కొన్నిటిని పరిశీలించితే ఒక విషయం తెలుస్తుంది. ఒక
మాటను ఒక ప్రత్యేక ముఖా—ఒక మాటను
వాళ్ళు విడుదలవుంటారు. ఈ ముఖా తిరిగి కల
కత్తాలో వుంటే, మరక్కడా లేదు. చివర మాటలు
కనుకగా విన్నవించి, కా లేక విడిచి గుర్తునవ్వించి, బాంకు
డ్రైవర్లు గుర్తునవ్వించి పాపముల పరిమితు గుర్తునవ్వించి,
చివరమున, యే కాలమునకు గుర్తునవ్వించి
అందులో ముఖాలు లేకుండా వుంటాయి విడిచి.
బాగునీ తీరికలో చివరి పదిహేను సంవత్సరాల
మొదటియైతే, వంగపాపముల రంగంలో తిట్టే
మాటలు ఒకటి, దీనిచే మాటలు ఒకటి లేని రచయిత
యొక్కదా లేదు.

IX

ఇంతకొ ఒకప్పుడు మంచిది. మునుపటి
నృత్యం పెరిగిపోయి అక్కర ముంటుంది. పరిపూ
లలో వున్న విషయాలను మరలబోయివచ్చును దూర
ప్రాంతాలనుండి విషయాలను అభివృద్ధి చే
యిస్తూ మేర్పడుతుంది. విడిచిగ్రంథాలను చదివ
టంలో, కలకత్తావాడికంటే బాంబాయివాడు
ఎక్కువ గ్రంథాలు చదివినట్లు. కాని బాంబాయి
వాడికంటే, కలకత్తా వాడు చాలా పరిశీలనగా చదువు

తాడు. తన పాపములను గురించి మాట్లాడవలసివచ్చి
వచ్చును మాట, కల్పప్రయోగమునగుచి పాపము
ప్రయోగము గురించి మాట్లాడుతాడే తప్ప, 'కా
వచ్చును' దృష్టికల్పక. హిందీ రచయితలు అలాకాదు.
ఒకప్పుడు రచయిత పరామర్శించుచున్న బుక్కును
కొన్నివిధాల, విషయమునకు యొక్క ప్రాధాన్యత
నిచ్చి మాట్లాడుతాడు. ఏదీ ఏమైనా వంగీయులకు తన
తాతముత్యాలనుంచి ఒక్కటిమాత్రం సంక్రమించి
తీరింది. వాదాపరాధానం లేని తన మాట. కొంత
మాటాని, కొంత ఘోషమునకు గాని దృష్టిగావుండదు.
సోమయ్య విప్లవ ప్రాంతానికి వాళ్ళు అక్కడ వుండి
వచ్చి వా ముఖా దొకను మాటలకు మాది వాదా
పరే పరే అంటూ వుండేవాడు! 'వచ్చును'కు వంగీ
యులకు లేదా లేదు' అని. ఇలాగే ఒక ప్రాంతము
వది, 'ఈవిధం పారిన' విషయము తెలుపవలసింది
అని పరే పరే అంటూ వుండేది. బాగా అన్న ఆలో
చించగల ఒక అమెరికన్ పెద్దమనిషి 'ఒకప్పుడు
అనుకుంటేనే తెలుసుకోవాలి, నేను భావించిపోయివున్నాననే
అనుభూతి కలిగింది' అన్నాడు.

ఈ పాపములలో విషయమైనా వుంటే, అది విధ
ప్రకారమున, కల్పప్రయోగమునకు వాదాపర
ణాన్ని బట్టి వివరించుకొను. విషయం వాదాపర
వాదాపరమునకంటే ఇక్కడి వాదాపరము
విషయం అధ్యయనమునకాదు అనితన
'కలకత్తా వాదాపరము' అనుభూతికి రావాలంటే
కంటికి బాధగా వుండే విషయాలను ముందు కొంత
సహించి వాటిని వివరించి—విధాన ములలో
యొక్కవిషయాలలో ఈ విధాన విధానాన్ని ప్రయత్నిం
చెయ్యాలనే తొలిప్రయత్నం 1911 లో జరిగింది. అప్పు
టికి 20 లక్షల జనాభా వున్నాడు. ఇప్పుడు దాదాపు
50 లక్షలదాకా అక్కడ నివసింతుకున్నాడు. మరో
లక్ష ప్రజలు పరిపాలనలోని పరిపర ప్రాంతాలనుంచి
వచ్చి పక్కా విధానంలో వుంటారు. అందుచేత వివిధ
విధాలులు వచ్చిరా లుండే పాపములన్నీ లభిస్తూ, మరీ
వాళ్ళు ఆక్రమించుకుని మరికొంత అవాసాలుగా
మారుతూ విధానం విడిచిపోయి వ్యాపించింది. ఏదీ
యేమైనా అవికాదుగా కొంత మరీపట్టు జనం ఇలా
క్రిస్టియన్లుండే విధానం, ప్రపంచంలో మరొకటి ఏదీ
లేదు. ఈ విధానము ముందేనా బాధాపరమైనా

విరి తిగిన అపొక్రూరా లేమీ కనుపించవు. గృహ విర్యాన కార్యక్రమం చాలా అల్ప కృషి పం గా వుంది. దీనికి తగ్గట్టు 'రంబు కంబ్రోలు' ఒకటి. ఇది ఇలా వుండి పలుమూలముంచి దివిదివి వచ్చి చేతులతో కొత్త జవసమూహాలను అరికట్టడానికి తిగిన కాపిపేమీ లేదు. విజానికి కలకత్తా వంక ప్రాబల్యం కల వగరమే. కాని ఇందులో నూటికి రెండు మంది—10 వేలమంది యూరప్ యువలతో కలుపుకుని, పరాయిదేశాల ప్రజలు. మిగతా జవాభోగ్ కూడా కచ్చితంగా అక్కడ వుట్టి పెరిగిన వాళ్ళు కేవలం నూటికి 20 కుటుంబాలు.

లండనుకు, కలకత్తాకు జవాభోగ్ విషయంలో ఒక పోలిక వుంది. రాష్ట్రంలోని అయిదవనంతు జవాభోగ్ ఎగరంలో నింపించుకొని వుంటారు. యూరప్ లోకి వ్రాసే యేర్పడిన తిరువారీ ఆ ప్రవాని ప్రజానీకాన్ని ధరించే తాళాత్తు రాష్ట్రానికి లేకుండా పోయింది. హుగ్లీ వది కూడా యెండుమరుతోంది. వ్యభుతువులో తిప్ప, వైసుంగ వచ్చే ఒంతుమట్టిని కూడా కిందికి జారి వేయకల ప్రవాహావేగం లేకుండా పోతోంది. తిరిగి ఈ ఎగరం పారికాలంనాటి మలేషియా చిరిడి ప్రాంతంగా మారిపోతే పోవచ్చు. ఇలాగా అనేక ప్రాంతాలమంచి అనేక రకాల ప్రజలను ఆకర్షించు తోంది. ఇక్కడి స్థానిక ప్రజలు ఎవరికినా రే యమునా తీరగా వుండటంచేత విదేశీయులు ఎవరు వచ్చినా ఇక్కడి కులాసాగానే వుంటారు. ఎవరూ వాళ్ళకు సుగించి పట్టించుకోరు. ఈ విదేశీయులు వాతవరణం అధ్వాన్నంగా వుందనీ, విధులు మురికి కూపాలుగా వున్నాయని తిట్టుకుంటూనే వుంటారు. వంగీయులలో వున్న కులమత భేదాలను విమర్శించుకొనే వుంటారు. కాని కొంతకాలం అలవాటయిన తరువాత ఆ ఎగ రాన్ని వదిలకు. ప్రాంతీయభావను ఒక్కయిక్కు కూడా నెరవేరుకుండా ఇక్కడి హాయిగా జీవితాలు వెళ్లి దీసుకుంటారు. స్థానిక ప్రజలలో వుండే కూటాల కంటే కుంచితయిరైన కూటాలను ఏర్పాటు చేసుకుంటారు.

IX

త్వరితగతిని వచ్చి చూచిపోయే యాత్రికునికి కలకత్తాలో ప్రత్యేక విశేష మేమీ కనుపించదు.— జవం కూడా విడితప్ప. ఈ కూడా విడితే కేవలం ప్రతిగా

వదిలివేటిలో, విద్యుతు నీర త్రిప్పట్టు అతి ప్రకాంతంగా వెలుగువేడుకుంటూ ఆహారం ఎదులు అడ్డంగా పడు కునుంటాయి.—రకపోకలు అలా ప్రంభించి పోవల పించే—ఆఫీసుకు అవతే ఆలవ్యమై పోయిం దనుకునే ఉద్యోగి అలాచిక్కోకుపడి జాబ్బు పీట్టుంటూ కూర్చోవలసింకే. విడి యేమైనా జవ సమృద్ధిం కొలచాలంగానే వుంటుంది. 'నూగ్ మార్కెట్' ప్రపంచంలో కల్లా త్రొక్కిడిల ప్రదేశే మని చెప్ప వచ్చు. దాంతో కొంచెం బగ్ బరిగా పోలిక చెప్ప దగ్గరి 'కూడన్ బుల్' ఎగరంలోని 'పిల్లమార్కెట్' వినియోగ ఉపవస్తువుల వివిధతా దిశమతికంబ్రోలు పారించక ప్రార్థన, ప్రపంచంలో ఎక్కడ ఏ పరుకు తియారయినా అది ఈ 'నూగ్ మార్కెట్'లో కను పించేది.

అనే విధంగా 'విదేశీ ద్రవ్య చూపుచీ'మీది అంతులు విధించబంతో పెద్ద పెద్ద బ్రిటిష్ కంపెనీలు విద్యహించుకున్న ఆయ్యగిం గిరెంపు లన్నీ యాతిలు బడ్డాయి. అధిక కుంకాలవర్తా, తీవ్రవ్యయం పెంకటం వల్ల ప్రజల కొడుగోలుకీర్తి చెప్పతీసి యుద్ధ తిరు గంలో పెంపొందిన చిన్న చిన్న రుకాదాలు, హోటల్లూ అన్నీ దివాలాదీపితై పథ్యులు ప్రార్థనలాగా డిబ్బు ఖర్చుచెట్టే వీతిలో లేనికొంగంగా విదేశీయుల క్లిబ్బులకు కూడా అదే దుర్గతి పట్టింది. పెద్ద పెద్ద హోటల్ ల్లో 'యూరప్ యువ భోజనం' నింపచేసే గురకలభిం చినా తాళకుమాత్రం ఎక్కువ చెబ్బు ఖర్చు చెడితే కాని లభించని విలాసం. కొన్ని హోటల్ ల్లో వాట్సాగి వికోదాల ఏర్పాటుకూడా వుంటుంది. వైవావాళ్ళ హోటల్లు చాలావరకు పరివమైపోయాయి. హిందూ హోటల్ ల్లో తిండి అధ్వాన్నంగా వుంటుంది. అంతే కంటే ఏ స్వచ్ఛమైన ఇంటికైనా వెడితే కడుపునొండా కమ్మని తిండివేస్తారు. ఇంగ్లండులో మాస్తరుగానే హోటల్ ల్లోకంటే గృహస్థుల యళ్ళల్లో తిండి జానుంటుంది. విడివీమైనా కితకాలంలో సుర్రపు పందాలు జోరుగానే పానుకొని వుంటాయి, పెన్నిన పందాలు కూడా విస్తృతాధిని పానుకునే వుంటాయి. 'కూడన్ గార్డెన్స్' చిన్న చిన్న రుకాదాలు లేచి ఖరారైపోయినా, పెద్ద మైదానం మామూలుగానే వుంది.

కలకత్తా పరిసరములు అంతి ఉత్పాదన జనక మైనవి కావు. భారతదేశంలో వున్న సైనిక సామరా లన్నిటిలో భారత పూర్వ భాగం వేది. పురాతన మహా వ్యూహంలో ఆ సామ్రాజ్య విహారయోగ్యంగా వుండేది. కాని యుద్ధంలో అది వాడవలసివచ్చింది. 'బొలబొల' గా 'రెప్ప' నిజంగా చూడ మచ్చటగా వుంటాయి. కాని అవి సదిక ఆవరణలను వుంచుటచేతనూ, సదిమీద బల్ల కట్టు సౌకర్యాలు లేకా లేకపోవటం చేతనూ, భీతి తప్పింకా వుండే మురికిబిడ్డలవలనందా తప్ప ఆ ప్రదేశాన్ని చెరుకునే అవకాశంలేదు. అలాగే సదిక ఆవరణలను చంద్రనగర్ నిన్ను చెన్నటిరాకా ప్రాంతానికికొంద వుండి, విదేశీ విలాస విధులను ఆస్కారంగా వుండేది అది భారతదేశంలో కలిసిపోవటంతో దానికి ఆ విదేశీవాసన అంతరించింది. చంద్రనగర్ బోయ్కోడ్డు చాలా జనపద్యుర్ణంగా వుండి ప్రయాణం చాలా బాధా కరంగా వుంటుంది. కలకత్తానుంచి బయలుదేరే ము ర్తయిక చరిత్రాత్మక మైసరహదారిఇప్పుడు పోస్టాల్లో భాగంగావున్న జెమ్సానుకు వెళుతుంది. అదిపూర్వం విజయపుర నుబురులోవుండి మోహనంగా వుండేది. ఇప్పుడు ఆ శోధియవస్తూ పోయింది. జమీనీరాయ్ మోజాగా చెబుతూ వుండేవాడు. "కలకత్తానగరం క్షేత్రంలో గ్రామీణ ప్రాంతంగా మారిపోవడం. కాదులో కూర్చుని అలా చుట్టూ తిరిగిస్తే శోభాను మానమైన ప్రకృతిసౌందర్యం ఎంతో కనుపించు తుంది"—అని. అందుచేత పరిమితకాలం వచ్చిపోయే యాత్రికులకు కలకత్తా విడుదల కలిగించడం. ఇంకా యెక్కువకాలం మకాం వేసే వాళ్ళకు సినిమాలన్నా యి. ఆమెరికాలోనూ, బ్రిటన్లోనూ రియారయ్యే మంచి చిత్రాలలో నూదివరకు ఇక్కడికి వస్తాయి. భారతీయ చిత్రాలు ఎప్పుడోతప్ప మంచివుండవు. ఇంతిహా చెప్పవచ్చిందేమంటే, కళావిహులు యెవ రేనా వస్తే, ఇక్కడికి యెందుకు వచ్చావంటి, బాధగా విచారించవలసివచ్చేదు. కాని భారతీయ తత్వాన్ని అవగతం చెసుకోవటానికి ప్రయత్నించే విజ్ఞాన వేత్తగాని అయితే, అతడు మహాకళాప్రస ర్త కార్యక్రమం ప్రారంభించవలసి వుంటుంది. ఎందుచేత వంటే, వేడు మొదటే చెప్పామగా, ఇక్కడ మహా జ్వల శిల్పసంపద లేవి లేవని. ఒకప్పుడు మహాన్నర దిగే పదుధించిన వంగబాటక రంగంకూడా యావాడు

పరవావలోవుంది. ప్రాచీన సంగీతం బహుజవాన్ని ఆకర్షించుకున్నా సానిక గాయకులు మరీ సంప్రదా యాన్ని అంటి పెట్టుకుని వుండేవాళ్ళు కొవటంచేతవిడుదల కలిగించుతుంది. కలకత్తాలో భారతీయ వాల్చు కళా సంప్రదాయంలేదు. అద్భుతవకాతూ జయనీరాయ్ కళాకేంద్రం ఒకటి వుంది. మహామహుడైన ఆ చిత్ర కాదుడు, తనకు సంక్రమించిన కళాసంపద వంతా, ఆత్మీయమైన తన ప్రత్యేకశిల్పంలో వ్యక్తికీరించుకూ వుంటాడు. పురావస్తు ప్రదర్శనశాలలో ఆ నేక వేల శిల్పాలను దర్శించేకంటే పదినిమిషాలపాటు ఆయనతో ప్రసంగించితే ఆ నేక విషయాలు తెలుసుకోవచ్చు.

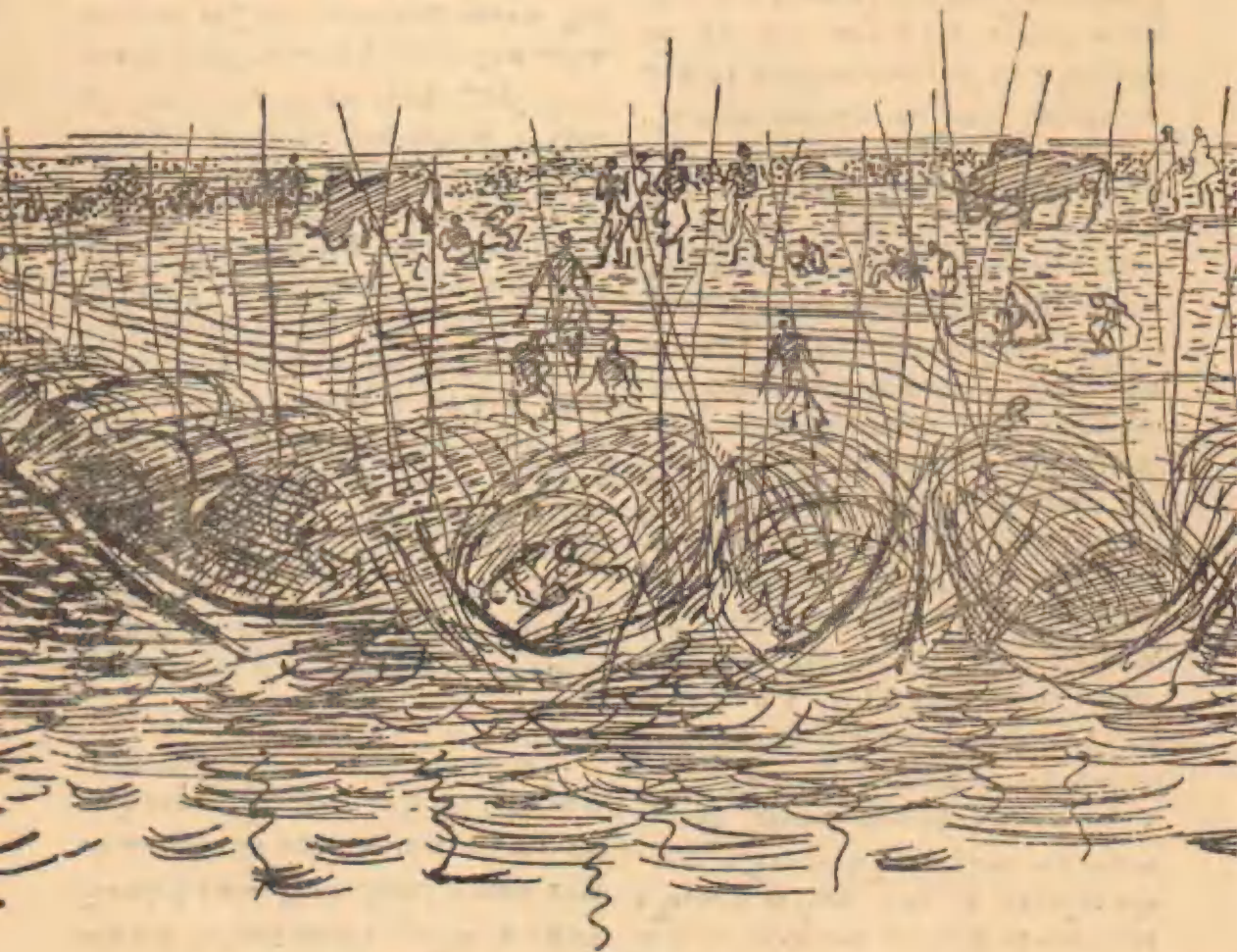
అదాటున వచ్చియాచి బోయ్కోడ్ కలకత్తాలో అంతర్నిర్మితమైవుండే రహస్యశోధ అవగతంకాదు. చారిత్రికా న్యేషణాభిరామ ఇంతో అంతో కలవాడే దీన్ని అవగతం చేసుకోవలకు. అంగ్లేయ అధికారుల వ్యాసా వచ్చిన అంతర్నిర్మిత సంస్కృతి, సానికవంగ సంస్కృతిలో రీపమై ఒక ప్రత్యేక సంస్కృతి యిక్కడ ఆవిర్భవించింది. అదిలో ఈ సాంకర్యం కొంత అసభ్యకరంగా వుండకతీరదు. తాళక ప్రయోజన సాగన పరమాశయంగా ఇది సామరీ వుంటుందవటం కూడా అసభ్యకంకాదు. కాని యీ సమైక్యత వైజ్ఞాని కంగా అనేకమంది మహామహులు ఆ గడ్డిమీద ప్రధి వించటానికి కారణమైంది. దాని ఫలితాలు వేటికి కను పించుకూ నే వున్నాయి. రాజారామ మోహనరాయ్కి ఆయన సమకాలికులకూ పాశ్చాత్య సంస్కృతిలో కలి గిన పరిచయమే, అధునాతన వంగపాపాశ్రితంలో వదలం ఆవిర్భవించటానికి కారణమైంది. మైకేల్ మధుమాదాదత్త అంగ్లేయ కావ్యములను దృష్టిలో వుంచుకొని వంగకావ్యశిల్పమును సంస్కరించాడు. అనంతరం రవీంద్రుడు ఇంకా ముందుకుపోయి యిందు మించు ఒక శ్రోత్రి భావనే సృష్టించాడు. తరువాత చదువుకున్న ప్రతి వంగీయునకూ ఆ భావ శోధార్య మైంది.

ఈ ముగ్ధురకాక, ఇలాటి మహామహులు ఇంకా అనేకమంది, కలకత్తాలో పుట్టినము, లేదా కలకత్తాలో పెరగడమూ జరిగింది. అందుచేత ఈ వ్యాసంలో ఆది మంచి కుదిరవకు కలకత్తా అన్నా వంగరాష్ట్రమన్నా ఒకటేననే దృష్టితో వ్రాసుకువచ్చాను. కలకత్తాను

ఆవిర్భవించినట్లేనా జాతి చరిత్రకు తెలియకపూర్వమే వంగదేశం అంటూవున్న మాట సత్యమే. ఆలెగాంధరు భారతదేశంలోకి చొచ్చుకురావడానికి సమకాడింది 'గంగరిడే' (Gangaridae) యొక్క గజాలను చూచే సంటాను 'గంగరిడే' అంటే వంగీయులకు గ్రీకులు చేసిన వాడుకరణం కాన్ది ఈ రెండువందల సంవత్సరాలలో ఈ మహావంగం పెంపొంది వంగ రాష్ట్రానికి తిల మానిక మై దానితో ఆవివాభావం కలిగివుంది, ఇది

బొంబాయివంగం మోస్తరు కాదు. బొంబాయి లేకుండా మహారాష్ట్రంగాని సుజరాతుగాని పెంపొంది గలవు. కాని కలకత్తాను విడిచిస్తే వంగరాష్ట్రం చెల్లిపోతుంది. మరొక విషయం బొంబాయినుంచి సుజరాతీయులనుగాని, ఆర్యులకి స్వల్పసంఖ్యాకులుగా వున్న పూర్వీకులనుగాని తొలగించితే దానికిప్పు అంతిర్రాతీయ స్వభావం వళించుతుంది. బ్రిటిష్ వాని వైదొలగినా కలకత్తా అలా కాలేదు.

* ఎన్ కాంటర్ పత్రికతో గల ప్రత్యేక యేర్పాటుతో *

కలగూరగంప

—

లంకా నగరము ఎచ్చట ఉన్నది?

శ్రీ కొడాలి లక్ష్మీనారాయణ

ఈ మగ్గ రామాయణము లక్షకములు, రాక్షసు ప్రాబల్యముకొరకు కొందగు ప్రాయమున్నది. ఇది విచిత్రము. పరిశోధనాదృష్టితో మూల రామాయణ మేదియో నిర్ణయించి, దానిని అనువదించినతో నేను సంతోషించెడి వాడను. అది పరిశ్రమకు రామదర్శిత కూడ అగు ననుబట్టి సందియము లేదు. స్వచ్ఛమైన వాల్మీకి శైలినికూడ దనిమాచి యుండెడివారము.

‘వాళోది’ మున్నగు విద్యాంశులు బాలకాండ, ఉత్తరకాండలు ప్రక్షిప్తములని వివాదో నిర్ణయించిరి. భారతీయ పండితులు కూడ దీని సంగీరించిరి. ఇంకను మిగతాకాండలలో ననేక ప్రక్షిప్తములు చెరిగివి. భారతీయ విద్యాంశుడైన ‘మన్. యన్. తాడ్ పత్రికర్’ మూలరామాయణములో అగుచేల శ్లోకము లుండెనని, మాధవాచార్యులు 13 వ శతాబ్దములో తన మహాభారత తార్కిక నిర్ణయములో వ్రాసెనని, అనున మహారామాయణముని పేర్కొనెనని, ‘భారత పురాణానాం మహారామాయణస్య చ’ అని, మరి యొకచోట “యుగాదకు శ్చ చతవర్తః పంచ రాత్రీం చ భారతం మూలరామాయణం” అని ఇంకొకచోట “ఇతి మూలరామాయణవచనేన” అని చెప్పెనని భాండార్కర్ సంపుటములలో (Vol 5-6) వ్రాసియుండెను. ఒకప్పుడు మూలరామాయణము ఒక దినములో చదువుటకు నీలుగా నుండెనని లక్ష్మీనారాయణీయణి ‘హిందూమహాయగము’లో వ్రాసెను. ‘వింబర్ విట్’ కూడా తన హైందవ

వాద్యయచరిత్రలో మూలరామాయణములో అగు చేల శ్లోకము లుండెనని వ్రాసెను. యథార్థమైన రామచరిత్ర ఈ 6 చేల శ్లోకములలో వాల్మీకి ఋషి వ్రాసి యుండవలెను (కీ. క. 1, 2 వ శతాబ్దముల వాటి దగు ‘మహాభాష’ అను వాది 1000 మునుబటి ఇందు పన్నెండుచేల శ్లోకములు కలవని తెలియుచున్నది. ఈ వాటి దానిలో 25 చేల శ్లోకములుకలవు. ఈ ప్రకారము మూలరామాయణము పండితుల కలము పోల్చు గురియైనది. స్కాంధపురాణములోని ఒక శ్లోకమును బట్టి మూలరామాయణము అనుగ్రంథము, నాల్గు వేదములు, భారతము, పంచరాత్రకములు, తిరువతి నొక కావ్యముగా నుండెనని ఉత్తరకాండములోని కొన్ని పర్వలు ప్రక్షిప్తము లగుటచేత వ్యాఖ్యలేదని తెలియుచున్నది. ఈ శ్లోకము పర్వదిర్భవ సంగ్రహములో ఉదహరింపబడినది ‘విటగు’ వ్రాసెను. మొత్తమువిరాధి మూలరామాయణము గలదని, అది యనేక అద్భుతముల కెంది పరిణామము కెంది వర్తమాన రూపము దాల్చెనని స్పష్టమగుచున్నది.

లంకానగర మేదియో, రామునిహార మేదియో కొంచెము జలోచించెదము. యన్. వి. కైల్ యన్. ఎ., ఆఫ్ఫుల్డులో జరిగిన ప్రాచ్యచేరియుల అంతర్జాతీయ సభలో నొక వ్యాసమును చదువుచూ, చిత్రకూటముకు, కిష్కంధకు మగ్గదూరము 98 మైళ్లు అని నిర్ణయించి చెప్పెను. ఇది రామాయణములోని లెక్కలను బట్టియే లేలుచున్నది.

అయోగ్యకాండ రెండవపర్వ 64-68, 29 నిబటి, ధీరద్యాజాను రామునితో ఆటనుండి 10 శోకులలో చిత్రకూటము కలదని చెప్పెనని తెలియుచున్నది. “విశ్రాంతి ఇతర్వాత్ గిరిర్యాద్రీ చి వర్తిసి చిత్రకూట ఇతి భ్యాతో” ధీరద్యాజాను ధీరకునితో చెప్పవచ్చును కూడా చిత్రకూటము శిక్తి యోజనముల దూరములో

కలదని తెచ్చెను. ఈవాడు కూడా ఆదూరము 20-30 మైళ్ళలో నున్నది. ఆయోగ్యకొండలో వార్షికీ, ఆయోగ్య చిత్రకూటముల మధ్యదూర మిచ్చెను. ఇదట మలయ, సహ్యాం పేర్లన్నవి. సుందరకొండలో కూడా నది పేర్కొనబడినది. కొని ఇవి యన్ని ప్రక్షిప్తములు. రామాణునిమలబట్టి లంక వింధ్యకు దగ్గరగా నున్నట్లు తెలియచున్నది. మలయ లేక ప్రదీపణకు తూర్పున త్రికూట పర్వత సహ్యాంలకు; మధ్యవది గలదు. లంకకు సముద్ర మెక్కుదూరమున లేదు. దీనిని విభీషణుడు సులభముగా దాటెను. మారీచుని చూడబోయి, రావణుడు కూడా సులభముగా దాటెను. ఆరణ్యకొండ సర్ 36-శ్లో 37 బట్టి, సదియే సముద్రముగా వర్ణించ బడినట్లు తెలుచున్నది.

ఆరణ్యకొండ 32 సర్-3, 4 శ్లోకములబట్టి ఖరదూషణాదులు దనివోయినప్పుడు శూర్పణఖ లంక చేగవని, రావణుడు బంగారు రథముపై సముద్రము దాటి వచ్చెనని మారీచుని చూచెనని జన స్థానమునకు రావణుడు మారీచునితో వెళ్ళినపుడుగాని, సీతతో తిరిగి వచ్చినపుడుగాని పెద్ద సముద్రము కొన్నించదని, దానిని సులభముగా దాటెనని తెలియచున్నది. రావణుడు సులభముగా పంచవటికి వచ్చెను. విభీషణుడు రాముని ఆశుచరులతో మాట్లాడెను.

రామాణునిమలలో వర్ణించబడిన మలయ (సహ్యా) మహేంద్ర పర్వతములు వింధ్యలోనివి. లంక కూడా వింధ్యకు దగ్గరగానే యున్నది. ఇచ్చటనే కిక్కిరింపగలదు. ప్రదీపణ యను పది మలయగిరి. దీని అమలను సముద్ర మున్నది. అది లంకను విడదీయుచున్నది. (యోధికొండ 58 శ్లో 12 16, సర్ 60-6 సర్ 64-2)

మహేంద్ర కూడా వింధ్యలో ఒక శిఖరము. కిక్కిరింపకొండ సర్ 63, శ్లో 14, సర్ 64-శ్లో 1-2 ను బట్టి యావిషయము తెలియచున్నది. సంపతి, వింధ్య పర్వత శిఖరముమీద నుండి ఎగిరి హనుమంతుడు మొదలగువారితో కలిసి సముద్రము ఒడ్డు చేగను. కాముడుకూడా మహేంద్రగిరిపక్కను. హనుమంతుడు మున్నగువారు లంకనుండి వచ్చి, రాముని జూచిరి. 73, 74 శ్లోకములబట్టి రాముడు, సహ్యా లేక మలయ ప్రదీపణ చేరినట్లు తెలియచున్నది. ఇవియన్నియు వింధ్యలో నొకచోటనే యున్నవి.

లక్ష్మణ రామద్వయి కూడ, రాముడు భరద్వాజా శ్రమము (ప్రయాగ) వచ్చెనని చిత్రకూటము చే గెనని, ప్రయాగకు పడమర పది శ్లోకులలో నది కలదని చిత్రకూటముదగ్గర మందాకిని కలదని ఇచ్చటే కలదని, తిర్వాత అతి అశ్రమము చేరెనని అటనుండి విరాధుని వసయ చేరెనని అటనుండి వాలునమైళ్ళలో శిరభంగా శ్రమము, సుధేష్టాశ్రమము చేరెనని తిర్వాత పంచాప్వరస్సరోవరము చేరెనని, ఇది లిలానృతూర్ జిల్లాలోనిదని జనరల్ కనింగ్ హామ్ నిర్ణయించెనని దీనితీర్వాత అగస్త్యభ్రాత అశ్రమము, తిర్వాత అపస్త్రాశ్రమము చేరెనని, ఖరానులు జనస్థానము లోనివారని, ఖరాది రాక్షసులను చంపుట యిదట జరిగెనని వ్రాసెను. వాసికపర్వతము, పంచవటి, జనస్థానము మొదలగునవి ఉత్తరమున నున్నవే.

ఈ రాముని మార్గములో వినుకొండను మన పండితులు చేర్చినారు. రాముడు వినుకొండ వచ్చినతరువాత సీతాపహరణ వృత్తాంతము వినినవి అందుచే దీనికి విన్నకొండయని పేరువచ్చెనని చెప్పుట వినుచున్నాము. L. R. Vol 57-118 పేజీలో ముట్టారు గ్రామ కైఫీయతు కలదు. ఇచ్చట సీత రజస్వలయోననని దీనికి రజస్వలాపురమని పేరువచ్చినదని, ఇచ్చట కోలనున స్నానము చేసినదని పై కైఫీయతులో వ్రాయబడినది. భద్రాద్రికి కూడా రాముడు వచ్చి యుండలేదు. లక్ష్మణరావు, వీరభద్రరావులు కూడ ప్రక్షిప్త రామాణునిమల చూచి, ఈ మార్గమంతా పర్యవేక్షించి నమ్మి వ్రాసినారు. రామాణునిమలలోని లెక్కనుబట్టి చూచిన భారత భూభాగమునకు లంకకుగల దూరము సత్యముకొదని లేటెల్లముగురున్నది. కొండరాళ్ళలో నిర్మించబడెనని చెప్పబడువారధి బాడ ఎచ్చట కొన్నించదు. మన పండితులీ మధ్య ఈ లంకకొదు మరియొక లంకయని అది ఇంక ఎచ్చటనో దక్షిణమున నున్నదని ఒక ప్రచారము ఆరంభించినారు. ఇది యంతయు మిథ్య. ఇంకను ఈ క్రింది వానిని చూడుడు. 'పులస్త్య'కు 'దీనిర'ను చేసినది ఈయనకు దక్షిణమున కోలలుగలవని వీరికి 'విశ్రావసు విలాసలి' అను నూనకు కలిగినది ఈ 'విశ్రావసుడు' 'దేవవర్షిని' అను అంగీరస బృహస్పతి లాకుకుచెందిగ బాలికను వివాహమాడి పర్యదానది ఒడ్డున నివసించెనని వీరి కుమారుడు వైశ్రావణ భుజేరునని ఈయన పాలిం

చిన ప్రజలను యశులంకురని, ఈతనికి 1. వలకులేర
2. రావణగి. కుంభకర్ణ 3. విభీషణ యను నలుగురు కుసు
రులు, కూర్మబుగ యను కుమార్తె కల్గినది తెలియు
యెన్నిది. దీనినిబట్టి చూచిన రావణుడు ఏలిన 'లంక',
నర్మదానదీకి, వింధ్య పర్వతములకు దగ్గర కలదని స్పష్ట
పడుచున్నది.

2. అవాగ్విలను రామాయణ రచయిత కోతులు,
ఎలాగుంటుగా వర్ణించెను; మనుజులతోలిన వాపరములు
అల్లెగాంపెరు కాలమునకలవు. ఒక పర్యాయము కోతుల
మూక, మాసిడోనియా పైరికుల కెగురు నిల్వెనని, అది
పైరిక గుడులతో నుండుటగాంచి, నిజమైన పైవ్యయి
గ్రీకు సైనికులు భయపడి కిక్కులుగా భూమించి, ఎగు
ర్కొనుటకు సిద్ధపడినట్లు తెలియుచున్నది. 'క్లిటా
ర్కు' దీనిని వర్ణించెను. ఇట్టిది ఉత్తర భారతమున పే
జరిగినది కొన, అదటనే రామకథ జరిగినట్లు ఊహిం
చవచ్చును. కిక్కిరింప కూడా ఉత్తర భారతములోని
ఒక నగరము. అది చిత్రకూటమునకు 98 మైళ్ళ పడమ
రలోని ప్రదేశము సంపాదనోపయోగముకూడా 'విలాస
పూరు' జిల్లాలోనిది. ఇరియన్నయ ఉత్తర భారతము
లోనివినియు స్పష్టముగా చెప్పవచ్చును. ఇక ప్రక్షిప్త
రామాయణ కర్తలు లంక యనిగా సింహళ ద్వీప మని
భ్రమపడి, ఆ మార్గమునకు మృగ్యలోనున్నట్టి, తిర్వాతి
ఏర్పడినట్టి దేశములను రామని మార్గములో జేర్చిరి.
దీని కనుగుణ్యముగా ఆ ప్రక్షిప్త కర్తలందరి. అగ్ర్యుల
కాలమునుండి దడువులేనట్టి ఆనాగ్నలు, వారి వంశిలు
ఈ పిటకథలన్ని నమ్మి సింహళద్వీపమువరకు యాత్ర
లుచేసి, రా మేర్వరము చూచి పుణ్యధిలమును బొందు
చున్నామని అనందించుచున్నారు. సత్యవ్రతుడైన
ఋషులకు నేను ఎట్టి కళింకిమును అపాదించను. స్వార్థ
పరులు వ్రాసిన వ్రాతలను విమర్శనాద్వితో, పరిశో
ధనాద్వితో, చారిత్రక దృష్టితో చూచి త్రోసివేయ
వలయును. రా కెట్ల యుగములో ఈ మూర్ఖ సమృద్ధి
లోనికి మునిగి లేలినచో, మన మధిగతి పాలగుదుము.
దేశమును అంధ విశ్వాసములతో మంచినచో నన్య
భారతి వర్ష మేర్పడజాలదు. ప్రతివారికి విచారణ, విమ
ర్శన, పరిశోధన, చారిత్రక పత్యాశ్శేషము అవసరము.
ఏ దేశములోనైన సాహిత్య అకాదమీలను
పేరుతో నైన పేర్కొన్న భావ విప్లవములేకుండా
జూజాపట్టిపోయిన పాతసిద్ధాంతములు గలవారిని

ఏర్పరచి పని చేయునుచెప్పిచో, వారు అభివృద్ధి
నిశోభకులై అమాయాయులై చిరులై స్వార్థపరులై
పేజీకొరకు ప్రాకులాడుదురా దేశమును పాతకాతి
యుగమునాటికి లాగకొని పోవుట నిశ్చయము. నైగా
అభివృద్ధి గానులకు వారికి కూడా జటంకములు
గల్గించుచుండును. ఇంతకు బర్క్ (Burke) మచో
లేయుడు చెప్పినట్లు దేశమును జరించిన తెండు
జాపియులు "వ్యక్తమార్గములో గన సంపాదన, అధికార
వాగ్దానము అని స్పష్టపడుచున్నది. ఇది ఉన్నంత
వరకు ఏదేశములో నైవా నిజమయిన సాహిత్యము
అగును పడిపోవును. ఆగ్రేము దిగజారి పడవరకు
దేశ ముంటున్నది. ముమ్మారు కాంగ్రేసు అగ్ర్యు
డైన కారాగృహమునకు పోయవచ్చిన గొప్ప
రాజకీయవేత్త అయిన తెంగాలీ బ్రాహ్మణ విద్వాం
సుడు బాబూ మరేంద్రనాథ్ టెగర్తీ నోటినుండి
వచ్చిన మధురభాషయు ఒక పారి స్మరించుకొనుట
యున్నది. అగ్రేము అధి "పత్రికము క్రింద ఆరంభించిత
అభివృద్ధిని ధింపరచరాదు. ఇంగ్లండు రాజ

వేటూరి—

సుందరశాస్త్రిగారి

సుందర రసము

సర్వమేహములకుసంజీవి.

గుణము ప్రత్యేకము

అనుభవసిద్ధము. ఇంకెక్షు అవసరం
లేదు. ఎటువంటి సవామేహాలైనా
కుదుర్చును.

50 మాత్రలు రు. 5.

ఆర్డరసాయనశాల, ముక్త్యాల.

జీయముగా మారు గురువు. ఆంగ్లేయచరిత్ర మారు స్వాతంత్ర్యభావములను ప్రసాదించినది. వానిని మేము మారక్తములో ప్రతి అణువులోను జీర్ణించుకొనెదము. ఇంగ్లాండు చరిత్ర స్వతంత్రత చరిత్రమే. ఈ చరిత్రములోని ఆంగపాలన ముఖ్యముగా అభివృద్ధిచాటున మైన ప్రభుత్వము.

[S. N. Banerjee— "The march of progress which has already commenced under English auspices must not be disturbed.—England is our political guide—English history has taught us these principles of freedom which we cherish with our life-blood—The history of England is the history of freedom—The English rule in this country is essentially a progressive rule"]

అట్టి అభివృద్ధిని బోగోట్టి ప్రయోగాత్మకము కావట్టి కాస్త్రముల దాస్యములోనికి దిండుటకు కొం

దరు స్వాతంత్ర్యపరులు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఇట్టి భావములు రాజకీయ రంగములో పాపీతిగ్రంగములో సాంఘిక రంగములో మరిచేసిలో నకు గిడిన అది సర్వ వానిన మును. కాని భారతవృక్షమునకు భావ విప్లవము కలిగించిన బుద్ధిజీవుడే ప్రపంచమునకు శిరస్థము. ఆయన బోధయే చాలీచు ప్రబోధము. ఆయన బోధించిన శాంతియే విశ్వశాంతి. ఆయన అవరణయే ధూమండల మంతిలా అదరణీయము. ఆయన ఆరంభించిన హేతువాదమే జాతీయద్రుక్తములో త్రికాలములు నిల్చునట్టి అమృతవాదము అట్టి బుద్ధిజీవుని స్ఫూరించుచు ప్రతిగ్రంగమును విమర్శవాద్యుని, చారిత్రక దృష్టితో చూచుచు ముందుకు నడిచెద రని, స్వాతంత్ర్యపరులు స్వప్రయోజనములకు వ్రాసిన ప్రతిగ్రంథము ఋషి నిర్మితి మని నమ్ముటల దని, హెచ్చరించుచున్నాను. అప్పుడే సత్యము బహుల్పమును.

పాల్కురికి సోమనాథుని మాతృభాష కన్నడమా?

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

పాల్కురికి సోమనాథుడు తెలుగు సాహిత్యంలో చేరికవితుడు వ్యాప్తి తెచ్చి పితృతమతాన్ని తెలుగుదేశంలో ప్రచారం చేయడానికి "బసవ పురాణము", "పండితారాధ్య చరిత్ర" అనే రెండు ఉత్తమ ద్వీపద కావ్యాలను రచించి ప్రసిద్ధికి వచ్చాడు. ఇతను హైదరాబాదుదగ్గరి జవగామతాలాకాలోని పాలకుర్తి గ్రామంవాసిని తెలుగుదేశంలో వాడుకగా వుంది. కాని పండితారాధ్య చరిత్రకు పీఠిక వ్రాసిన కీ॥ తే॥ దాక్కర్ చిలుకూరి వారాయణరావు గారు పోమనాథుని నివాసస్థలం మైసూరు సంస్థానంలోని తుంకూరి జిల్లాలోని హోల్కూరికి అని చెప్పారు.

ఇప్పుడు మైసూరు కిరియంబల్ లైబ్రరీలో చూడు తాటాకు పుస్తకాలు లభించినాయి. పాల్కురికి పోమనాథుడు వ్రాసిన పండితారాధ్య చరిత్రలోని సుగంధి ఆంధారు చరిత్రను కన్నడీకరించిన ప్రాస భూషణ పెమ్మిశెట్టి (1850) వార్షిక పుట్టచులలో వ్రాసిన గ్రంథంయొక్క చూడు ప్రతులు అవి. ఆ

జీహాబదేమిటామాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే
రబ్బికి క్షోభకాదూ?

భారతీ-భారతాంబు బొల్లి,
సమస్త చర్మవ్యాధులచేపిడింప
బడుచున్న తన సంతానం!
కోసం ఎంత విచారిస్తూఉందో?

(ప్రాపికము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా చిరకాల అనుభవంకో
ఇసూ ఉన్న ఆరియం.

చూకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (మ గో.జ)

మాడింటిలోను గ్రంథాదిలో ఆకవి యిలా వ్రాశాడు: "పాల్కురికి సోమనాథుడు తిండిభాషయల్లి బరెద ద్విపది ఆరాధ్యునిల్లె తెయు నురుధిక్కి ఆండాదు చరి తెయు కంపడిసి" (అనగ పాల్కురికి సోమనాథుడు తిండి తెండి భాషలో వ్రాసిన ద్విపది ఆరాధ్య చరిత్రలోని నురుధిక్కి ఆండాదు చరిత్రను కన్నడించుచున్నాను అని) తిండి భాష తెలుగు వస్తువు కావున అనగా మార్కభాష కన్నడం అయివుండవలె కదా! అనే కేంక తప్పుక కలుగుతుంది. మైవి తెల్పిన పుస్తకంయొక్క మూడు తాటాకు ప్రతుల్లోనూ "తిండిభాష" అనే స్పష్టంగా వుంది.

పాల్కురికి సోమనాథుడు కన్నడ భాషలో "శిల సంపాదనె"; "సనాపగణనామ"; "సంచరిత్తు"; "సమగు రగతె"; "దెన్నుబడనాతె"; "శిరణుబడన రగతె" అనేవి వ్రాసినట్లు తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర కాదులూ బహువున్నాను. కన్నడంలో జపి ప్రియ త్వంగా వుంటూ కన్నడ వాచకపుస్తకాల్లో కూడా పద్యాలు వేస్తావుంటే "సామేస్వరశిలకాన్ని కూడా పాల్కురికి సోమనాథుడే వ్రాసినట్లు దీనికి షిరిక (వాసి ప్రకటించిన కన్నడ సాహిత్య పంచక్తునాకే కేంకం చాడు. ఈతల్లి నూర్చి యారిన రిగునాత కపులైసకన్నడ శిలపులు నుమగు 12 మందికిపైగా తమ గ్రంథాదుల్లో వేర్కొన్నాను. ఇరిణ్ణి అవతార పుగుడుణ్ణిగా భావించాడు వాడు. ఇరిని బడనపురండాన్ని 14 శతాబ్దంలో భీమకవి కన్నడంలోనికి అనువాదం చేశాడు.

ఇరిగాక ఆంధ్రదేశంలో గ్రామంపేళ్ళ చివరిలో "పర్తి" లేక "పరిక్కి" అని ఆఖరు అయ్యే గ్రామాలులేవు. "మర్తి" అనే వున్నాయి. ఉదాహరణకు: పాలమర్తి, మేడమర్తి, దూబలర్తి, యిత్యదులు, 14 శతాబ్దంవరకూ కన్నడవాడులో "ప"కారంతో ఆంధ్రంయ్యే పదాలు "ప"కారంగానే వుండిపోయినాయి. ఉదాహరణకు "కోగరె పాడువ", పుట్టి, పురి మొదలైనవి యీవాడు హనువ, హుట్టి, హులి క్రమముగా వానివి

అంటాడు. అలాగే పర్తి—హర్తి, పగలు—హగలు; హము—హము, హలు—హలు; దీనిరిచట్టి సోమనాథుని కాలంలో పాల్కురికిగా వుండిన గ్రామం యీవాడు భాషాప్రస్థరీత్యా పాల్కురికిగా మారి యిప్పుడు ఈ పేరుతో పిలవబడుతున్నావుంది.

కన్నడం మార్కభాషగా గల్గిన మైమూరు జీయము శైవమత ప్రచారంకోసరం తెలుగుదేశానికి వచ్చి తెలుగు నేర్చుకుని తెలుగులో వాడుతెలుగులో ప్రచారంకోసం తొలిసారిగా దేశభిక్షుడు వ్రాసి ప్రఖ్యాతికి వచ్చాడు. కన్నడిగునికే తెలుగులో కవిత్వం ఎలా సాగ్యం అయిందని అడుగుతన్నా. కన్నడిగులు కానివాడు అనేకులు కన్నడ సాహిత్యానికి సేవచేసి పేరుప్రతిష్ఠలు గడించారు. కన్నడికవిచరిత్ర వ్రాసిన అర్. వరసింహాచార్యులు, సుప్రసిద్ధ నాటకకర్త టి. పి. కైలాసం; శ్రీమూర్తి వేంకటేశయ్యంగార్, కా. వి. ఆచార్యర్ (వీరి వరల "కాంతా"ను 18 భాషల్లోకి అనువాదం చేయడానికి ఢిల్లీ సాహిత్య అకాడమీ వారు ఎన్నుకున్నాడు) — వీరి మార్కభాష తమిళం. కన్నడిగుల ఆధ్యాపకవి గొలిందెపై—కొంకణిభాష, ద. రా. తెండ్రి (సుప్రసిద్ధ కన్నడకవి) మరాఠీ; జవుకు. వరసింహాశాస్త్రి, తి. రా. ముప్పరావు (తి. రా. సు) వీరికేవల. సీతారామశాస్త్రి అనే ప్రసిద్ధ కన్నడ వచనారదయితలు—తెలుగు. ఇంతెందుకు అచ్చతెలుగువాడైన రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు మైమూరు చేరుకున్నాక కన్నడం నేర్చుకుని కన్నడంలో వ్రాసి "సాహిత్యమత్తు శివకలె" అనే పుస్తకం మైమూరు విక్రయద్యాలయంలో కన్నడ వి. పి. ఆవర్ణు తిగతికి యీ సంవత్సరం పాఠ్యగ్రంథంగా నిర్ణయించాడు.

ఇక పాల్కురికి సోమనాథుడు. కన్నడ మార్కభాష కలనాడైనా. కన్నడకవి అయినా, తెలుగుదేశానికి తలదాచుకుని తెలుగు నేర్చుకుని తెలుగులో ద్విపది కావ్యాలూ, శిలకేవల వ్రాయడం అరిచి కేవల కన్న మైవ పరికాదుకదా! సత్యమూరము కాదనే వానిమృతం.

మహా విజ్ఞానవేత్త, భారతవిద్యామంత్రి అమర్కలామ్ అజాద్ ఫిబ్రవరి 22-తేదీన కాలధర్మం చెందారు. ప్రపంచ విజ్ఞానవేత్తలంతా ఈమహావ్యక్తికి బాష్పించలులర్పించారు.

గ్రంథ విమర్శనము

కర్పూర వంశతరాయలు

గేయకావ్యం ; రచన : శ్రీ సి. వారాయణరెడ్డి ;
ప్రాప్తిస్థానము : కాశీయప్రింటర్స్ అండ్ పబ్లిషర్స్
మొజ్జంజాహీ మార్కెట్, హైదరాబాదు వెల
రూ. 2-50.

“జయతి మహిమాలోకాశీతః

కుమారగిరిప్రభో :

సదసి లకుమాదేవి యస్య

ప్రియాపద్మశ్రీప్రియా

నవ మధిసయం నాట్యార్థానాం

తనోతి సమాప్తధా

వితరతి బహువారాః

అర్చితజాయ సమాప్తః”

అన్నచాటుకోకన్న ఆధారంచేసుకుని శ్రీ
వారాయణరెడ్డి ఈ కావ్యరస్తువును కల్పవచేశారు.
ఈ కల్పితగాథను పరికిలించేయందు, ఒకటి రెండు
చారిత్రకవిషయాలను తడవి చూడవలసి వుంది.

కుమారగిరిరెడ్డి 1886 నుండి 1402 వరకూ కొండ
పీఠ రాజధానిగా ఆంధ్రదేశమును పాలించాడు.
కొటయవేమారెడ్డి ఇతని బావమరది, మంత్రి, దండ
వాధుడు. కొటయవేమకు రచించిన కావ్యంల
వ్యాఖ్యలోని ఒక శ్లోకము ఆధారంగా కుమారగిరిరెడ్డి
“వసంతిరాజీయ”ను వేషేర నాట్యకాస్త్రం రచించివట్టి
రెలుస్తున్నది. ఆ వసంతిరాజీయం ఇంతవరకూ లభించ
లేదు. కుమారగిరిరెడ్డి వైశ్రీ కుద్ధ తయోదశి మొదలు
కొని తొమ్మిదిశతాబ్దాల ఏటేటా వసంతోత్సవాలు
జరిచేవాడు. అందుచేత ఆయనకు “వసంతిరాజీయ”
లిగును సార్థకం. ఈ వసంతోత్సవాలలో కర్పూరాది
సుగంధద్రవ్యములు విరివిగా వాడడంచేత కర్పూర
వసంతిరాయలనికూడా అవటం కదు.

వారాయణరెడ్డిగారికల్పన:—కుమారగిరిరెడ్డి
మామూలుప్రకారం వసంతోత్సవాలు జరుపుకున్నాడు.
అసందర్భంలో వైశ్రీ కుద్ధ పూర్ణిమనాడు “లకుమ”
నాట్యం చేస్తుంది. రాజు లకుమకు పరస్పరం అనురాగ
బద్ధులవుతారు. రాజు ఆ నిండుసభలో మణిహారం
లకుమకంతాన స్వయంగా అలంకరించుతాడు. రాజు

అమెను రాజవ ర్తకాచేసి సభాగౌరవం చేపూర్చుతాడు.
లకుమ పాంగత్యాన్ని ఆభిలషించుకున్న రాజు తీర్వనేక
మిషతో, రాణికి బదులుగా లకుమను వెంటబెట్టు
కుని బయలుదేరుతాడు. అహోబల నరసింహుని
దర్శించుతాడు. అనంతరం దామరాను భీమేశ్వరుని
సేవించుతాడు. భీమేశ్వరుని సన్నిధిని లకుమ “జగజ్జ
నని వేచుచు దారిచి” నాట్యం చేస్తోంది. “కదలి
శింధుని యకురుదమ్ములనొదిగి నిర్విన హైయవతిగా”
అభినయించుతోంది. ఆ సీతిలో “లకుమా! యది
పిల్చుచు నామెను కర్పూరవసంతవృక్షును గాటముగా
కొగరించె.”

[ఈపుట్టుమును యే హైందవుకుదదిని నామవస్తు
చిత్తుక్కుచుంటుంది. ఇందలి అసభ్యత వారాయణరెడ్డి
గారికి ఎందుకు స్ఫురించలేదో ఆశ్చర్యంగా వుంది.
“లేకు ఆవేశవకుడు” అంటూ సమాధానం చెప్ప
జూచారు. ఎంత ఆవేశమైనా ఆ రాజుకు కొంత
పాపభీతి వుండవలసింది.]

అనంతరం, లకుమను వెంటబెట్టుకుని కొండపీటికి
తిరిగివస్తాడు. లకుమకు ప్రత్యేకం విలాసమందిరం
నిర్మించుతాడు. అదీ తనూ కలసిదాల్లో విలాస
భోగాలు అనుధిించుతూ వుంటాడు. దాని నాట్య
విలాసాల అనుగూతితో ‘వసంతిరాజీయం’ రచించు
తాడు. రాధకౌర్యాలన్నీ విస్మరించి కాలంగడి వేస్తూ
వుంటాడు. దర్బారు బూజుపడుతుంది. ఉద్యోగ
వరాలలోనూ, ప్రజల్లోనూ కూడా అసంతృప్తి బయలు
దేరుతుంది. ఈ కథంతా చూచి రాణి మనాదిపడి
మంద మెక్కుతుంది. ఆ వార్త జనంలో వ్యాపించ
టంతో, ప్రజల్లో మరింత అసంతృప్తి ప్రబలుతుంది.
ఈ అవకాశం తీసుకుని దేశంలోనూ ఇతరత్రాను
కూడా శత్రువర్గాలు తలచెత్తుతాయి. ఈ దుమ్మరిజా
మాన్ని అరికట్టడానికి కొటయవేమకు ప్రయత్నిం
చుతాడు. ఒక్కసారివచ్చి దర్బారులో కూర్చోమని
రాజును వత్తిడిచెస్తాడు. అతని పోరుపడలేక రాజు
ఒకనాడు అలా దర్బారులో వచ్చి కూర్చుంటాడు.
ఇంతలో లకుమకు కాలువెణికినట్లు ఒక వార్త పడుతుంది.
అదివిని, రాజు, అమాంతం సభలోనుంచిచిటిచి పోతాడు.
సభాసదులు దీన్ని మరింత అవమానకరంగా భావించు
తారు. రాజు తిరిగి లకుమ విలాసాలలో మునిగి

పోతాడు. రాణి ఇదంతా భరించలేకపోతుంది. ఒక వాటి ఆర్థరాత్రి రాణి లభమమందిరానికి వెళ్ళి తలుపు కొడుకుంది. లభమ మయిటికి వస్తుంది.

“నీమూలంగా రాజు దేశక్షేమం విచారించటం లేదు. ఆ కారణంగా దేశం పాడవుతోంది. నీవు ప్రధానమో, దేశం ప్రధానమో అలోచించుకోమని లభమకు చెప్పి రాణి వెళ్ళిపోతుంది. లభమ ఆత్మహత్య చేసుకుంటుంది—

టూకీగా ఇది కథ. చివరలో హతాత్మకా ఆత్మహత్య చేసుకోవటంచేత, ఇదేమిటి, మనకు ఆత్మర్యం కలుగుతుంది తిప్ప, లభమలో అలాంటి ఉద్రిక్త లక్షణాలు ఉన్నట్లు రచయిత అదీనంచీ తుదివరకూ ఎక్కడా మూచించలేదు. అదీనంచీ ఎంతో మహిమోన్నతిగా పోషింపబడిన రాణి ఈ చివరిభుటంతో మసికూసుకుపోతుంది. కుమారిగిరి కొమింయకున్నది లభమలోని కళివా లేక దానికండరాలవా? వారాయణరెడ్డిగారు ఈ విషయాన్ని కలుగావులగంచేసి ఆయోమయావస్థను కలిగించాడు. అందుచేత ఈ కావ్యాన్ని చదువుతున్నంతినేపూ దీనికి గల ధార్మిక ప్రయోజనాన్ని గురించి మనకు ఆంధ్రక కలుగుతూ వేపుంటుంది. కుమారిగిరిరెడ్డి కళివేరు చెప్పకుని ధృఢపట్టిపోయిన అనినీతివరుసగా కనుపించుతాడు వారాయణరెడ్డిగారి కల్పనలో. ఈకల్పనకు ఆధామని పైన ఉదాహరించిన చాటువులోకూడా, కుమారిగిరిరెడ్డినిగురించి ఇలాటి కథను కల్పించటానికి తగిన ఆహ్వానమేమీ కల్పించదు. రాజాలూ జమించాయలూ, కళివేరు పోషించటమున్నది, వాట్లకే తెలసు ఉంచుకోవటమూ వున్నది. అంతమాత్రంచేత ఇంత దిగజార నవసరంలేదు. అలా దిగజారిస్తే రాజాలు లేమ్మతాము వాళిపంచేసుకోవటమేగాక దేశాన్ని వాళిపంచేసుటం కూడా దుర్మితలోవున్నది. చారిత్రకంగా మనకు తెలిసి నంతవరకు కుమారి గిరిరెడ్డి అట్టివాడని తోచదు.

ఉత్తమ కథాసాహిత్యం

సంజప్రణయం : హాస్యంతో, వ్యంగ్యంతో నిండిన నదికథలు, గల్పకథలు.

రచన: పూదా: వెం 0-50 ప. పై.

సారికాతం : కథల సంపుటి. కథకులు: దాగండి సోమ యాజులు; రావకోడ విక్రవాతకాత్రి: పురాణం ముద్ర హృద్యకర్త; బొమ్మరెడ్డివల్లి మార్కారావు; పంతుల శ్రీ రామకాత్రి: పాతశ్రీ: పూదా: ఇద్దాపురపు జగన్నాథరావు; అంగర వెంకటకృష్ణారావు; ఈరంకి వెంకటరావు; పూసపాటి కృష్ణంరాజు. వెం దు 1-25 ప. పై.

కోదా ప్రదురణలు, విజయనగరం నీటి.

నిజానికి యీ విషయాన్ని తేల్చుకలవినవారు రెడ్డి రాజుల దుర్మితను విద్రించినవారూ, ఈ కావ్యాన్ని కృతీబుద్ధువున్నవారూ అయిన శ్రీ మల్లంపతి పోయ శేఖర శర్మగారు.

కథాకల్పనవిషయంలో ఇలాంటి మతిభేదాలున్నా, అధునాతన కావ్యపరంపరలో దీనికి ఒక ఉన్నతి స్థానంవున్నది. శ్రీ వారాయణరెడ్డి కవిత్వానికి దీల్లో ఒక సమగ్రస్థాయిని అందుకున్నది. మొత్తం కథను సంపుటికిరించిన విధానాన్ని వదిలేసి ఏ ఘట్టానికాఘట్టం ఒక ఖండకృతిగా చదివితే ఎక్కడిక్కడ ఆనందిం కలుగుతుంది. ము కికమలవతే, రవాత్మిక ములై కావ్యగీరవాన్ని పుణికిపుచ్చుకున్న గేయ గుచ్ఛాలు ఈ కావ్యంనిండా అదీనంచీ తుదివాకా ఆ పేకం కుసుమించి గుబాళించుకున్నయ్.

“గరుడుని గరుర్మలలు

కరములై తి పతాక

హ ప్రముద్రను చూపినది నర్తకి.

కటకాముఖుల నోకటపట్టి చూపె ప

లవహ ప్రముద్రలీలగ నర్తకి

తననెన పారిజాతములు జలజలకరిసి

నటుల పులకించెనా యవనీపతి—”

*

*

*

మనుడిన్న పాము పోలిక రాజ మార్మయ్య
ఒక మహానదివోలే ఉప్పొంగి నడిచినది.

*

*

*

ఆమె దేహము ఝంఝానిలం బటుతూగ
ఆమె యంగముల ప్రళయాబి విములురేగ
తిలపిన ఎఱ్ఱకల్వలు మంటలను పూచె
నోసట చెందెరబొట్టు కమలుస్సు మని చూచె
కనురెఱుబడిపోయే తనురెఱుబడిపోయే
ఇంతింత ఆమె మనసే ఎఱ్ఱబడిపోయే
వృత్త్యులందరము తోడితి వర్తితమ్మయ్యో
ఆమెలో అనురసంధ్యాకూర్చి కనవయ్యో

*

*

*

ఆమె వాసక సజ్జయై నిలెను
స్వామికై యెదుగు తెమ్ములు కాచెను—
మృతమధము తిడిచూరిపోయె
నీగపూలు ముడుచుకొనిపోయె.

‘సావీ’ యనుచు పిలచెను

తనలన్ని ‘సావీ’ యనుచు అరచెను.

‘సింగా’ యనుచుపిలచెను గిరులన్ని

‘సింగా’ యనుచు అరచెను—

ఇలా ఎన్నయివాపిత్రి చూపవచ్చు. ఎచ్చట తిడివిదూచివా ఏదోఒక సువాసన, ఇందుకు వారాయణరెడ్డిగారిని ఆభినందించవలసివుంది.

యజుర్వేద భాష్యము

[ప్రథమాధ్యాయము]

(శ్రీ దయానంద సరస్వతీకృత సంస్కృతభాష్యమునకు ఆంధ్రానువాదము; అనువాదకులు: శ్రీ ఆశ్మీ శేఖరార్యకాశ్మీ. ప్రకాశకులు: శ్రీ ఆశ్మీ మాగవ గావు, ఆర్య గ్రంథాలయము, ముదునూరు, కృష్ణా జిల్లా. వెల: రు 2/-.

మహర్షి దయానంద సరస్వతి ఆర్యవిశాఖ ప్థాపకులు. ఆర్యవిజ్ఞానానికి వేదములు మాత్రమే సమాధానము లనీ, వేదవిరుద్ధములైన ప్రవచనములు బ్రాహ్మణాదికములలో ఎక్కడున్నా అవి త్యాజ్యములనీ అయిన విశ్వాసం. పురాణములు సంపూర్ణంగా వేదవిరుద్ధములనీ అందుచేత అవి పఠనీయములు కావనీ ఆయన బోధించాడు. సరియైన వేదపరిజ్ఞానమును వ్యాప్తికై సేస్తేనే కాని లోకంలో శత్రువున్న ఈ అంగకారం తీరదనే ఆభిప్రాయంతో ఆయన వేదానికి భాష్యం రచించాడు.

దయానందుని భాష్యమును గురించి శ్రీ ఆరవిండులు ఇలా సంస్తుతించారు:

“దయానందుని దివ్యదృష్టి, యుగయుగాలుగా వస్తూన్న మార్పిడియు మధ్యమండి, నలువైపులా ఆవరించియున్న ఆజ్ఞానాంధకారము మధ్యమండి భూరమైన వ్యవస్థాభాష్యమైన లోకము మధ్యమండి సత్యమును గ్రహించగలిగింది. చిరకాలమునుండి మూసి పెట్టబడిన ద్వారముల ద్వారములను కవిపెట్టివేశాడు. సత్య ప్రవాహమును నిర్బంధించియుంచిన సీళ్ళను బ్రహ్మణ్యంబు ఛిన్నాభిన్న మొనర్చివాడు”

ఆ భాష్యమునకు ఇది శ్రీ ఆశ్మీ శేఖరార్య కాశ్మీగారి అనువాదము. ఈ గ్రంథమునందు తొలుతి స్వరసంయుక్తియుగా వేదమంత్రము, దానికి దయానంద సరస్వతి భాష్యము ఆపై ఆంధ్రానువాదము క్రమముగా నొసంగబడినవి. అందుకు అవసరమని తోచినచోట ధాతుపాఠములను నైతికము టిప్పణిగా నిచ్చియున్నారు.

శ్రీ శేఖరార్య కాశ్మీగారి యీ ప్రయత్నము ధీగీరభప్రయత్నము కంటిది. గ్రంథసంఘటనమునందు విరు మాపుచున్న శ్రద్ధ వహివాకము లర్పింపదగినదిగా యున్నది. ఇట్టి మహాకార్యమును సంఘటించుట

మాటలతో పనిగాదు. వేదపరిజ్ఞానమునందు నిష్ణాతులైన వారు మాత్రమే ఆ ధాయలకు బోధియున్నారు. తొలుతి ఎట్టి పరిజ్ఞానమును సంపాదించుట ఒక చరితార్థం. అట్టివారు ఈ దేశమున ఇప్పుడెందరున్నారు? అట్టి పరిజ్ఞానమును తమకు తాము సంపాదించు కొనిననూ, దానిని తిరిగి సర్వమానవులకు అందుబాటు లోనికి లేవలెనని దీక్షవహించి కృషి చేయు ఉదాత్తులెందరు? శ్రీ శేఖరార్య కాశ్మీగారి యీ మహాకార్యము ఆంగ్రజానికి సర్వకౌమనప్రదాయని యగుగాక!

పాఠకులు రచనావిధానము సవకతియు చేసుకొనుటకు ఒక మంత్రమును, దయానందభాష్యమునకు శేఖరార్య కాశ్మీగారి అనువాదమును క్రింద పొందుపరచుచున్నాము.

మంత్రము:—

సహాఃపవిత్ర మసి ద్యౌరసి పృథివ్యసి
మాతరిశ్వనో ఘర్మోసి విశ్వధా
అసిమరిమేణ ధామ్నాద్యగంహస్వ
మాహ్వర్మాతే యజ్ఞపతి వ్హాగీత —

ఆంధ్ర భాష్యము

ప్రతిపదార్థము:—ఓ విద్యాప్రయుక్త మానవుడా! నీవు (సహా) యేనుజ్జమైతే (పవిత్రమ అసి) భుజికి పాతువైయున్నదో (ద్యౌఃఅసి) విజ్ఞానప్రకాశ

తీరపకుడు!!

ఇప్పుడే వెలువడినది!!

శ్రీ రాజతరంగిణి

(సప్తమ తిరంగము)

శ్రీ. క. 11 వ శతబ్దంవాటి కాశ్మీరదేశి వ్యవహారములను ప్రతిబింబించు చారిత్రిక కావ్యం. విరిధియానక రసాన్నితము వెల 1, 2 భా|| కలిపి రు. 1.75. కళాకల్లావీని గ్రంథమాల, గొల్లపల్లి, కృష్ణాజిల్లా.

ఉపయుక్తమైన ఆధునిక గ్రంథములు

వ్యవహారముమీద, విద్యమీద, ఇంజనీరింగు యంకొ ఆ నేక ముఖ్యమైన పుస్తకములు మావద్ద గలవు. పట్టి ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

స్వీకారము

మునకు హేతువును మార్గకేరణములందు స్థిరముగ నుండునదియునై యున్నచో (పృథివీ అపి) ఏదివాయువుతోపాటు దీక్షిణాంతరములు వ్యాపించునదై యున్నచో (మాతలిశ్వనః) ఏది వాయువును (ఘర్మః అపి) ఘట్టిమొనరునదియై యున్నచో (లిశ్వణాఅపి) ఏది విశ్వమును ధారణ మొనర్చునదై యున్నచో (పరమేణధామ్న) ఏది యుక్తిను-సుఖయుక్త-స్థానముచే, (ద్విగ్గంహస్య) సుఖమును పెంపొందిజేయుచున్నచో: ఆ యజ్ఞమును (మాహ్వః) త్యజించకుము; అటులేనే (తే యజ్ఞపతిః) నీ యజ్ఞమును రక్షించు నీ యజమానిని [నీ యజమాని] మాహ్ (మాహ్వర్చిత్) త్యజించకుము. [త్యజించకుండునుగాక]. ధార్మ్యమును బట్టి 'యజ్ఞ' శబ్దమునకు మూఢార్థములున్నవి. ఒకటి: ఇహ పరలోకముల సుఖమునకై విద్యాజ్ఞాన ధర్మముల ననుష్ఠించుచు విద్యాంసులగు వృద్ధుల సత్కరించుట; రెండవది: పదార్థముల గుణముల సమ్మేళన విశేషముల బాగుగా నెరిగి శిల్ప విద్యను ప్రతిష్ఠా మొనరించుకొనట; మూడవది నిరతిను విద్యాంసుల సమాగమము, అభివాళుభి గుణములను విద్యాసుఖభర్త సత్త్విములను నిరతియు దాన మొనర్చుట.

[యజ కేవలమాహ సంఘి కరణ దానేషు (భాతు పాతయ)]].

భావార్థము:—మనఃస్థులువారి ఉక్తిను విద్యాక్రిమిలవలన యజ్ఞముల ననుష్ఠించుచో, ఆ యజ్ఞములన పవిత్రతా ప్రకాశము, పృథివీరాజ్యము, వాయుయాప్రవాణమునకు తుల్యముల రాజనీతి, ప్రతాపము, అందిజేసి రక్షించుట ఇహ పరలోకములందు సుఖవృద్ధి పరస్పరము ఆర్జవబుద్ధితో మెలంగుట ఖటిలత్వమును త్యజించుట, ఇత్యాది శ్రేష్ఠ గుణములు ప్రధిచించుచున్నవి. కావున సమస్త మానవులు పరోపకారార్థమును, స్వసుఖార్థమును విద్యాపురుషార్థములతో క్రితి పూర్వకముగ యజ్ఞములను సరితమనస్థింపవలయును.

తె. సూ.

దయామయి : ఖండకావ్య సంపుటి. రచయిత పేరు ప్రకటించబడలేదు; ప్రచురణ: కవితా సంస్థానం, విశంరాజుపల్లె; వెల రు. 0-4-0.

కారుమేఘాలు : కథలసంపుటి రచన : శ్రీ వాయిని రామోదరరాజ్, నేవరకొండ, తొలిపల్లెతాలూకా; వెల రు. 0.5-0.

వస్తుపాదము : నవల (చారిత్రాత్మకము) : రచన : శ్రీ వేంకటేశ్వర వేంకటరమణ కవులు; ప్రచురణ: భారతీయ చైతన్యచారిత్రిక పరిశోధనాసమితి, విజయవాడ, వెల రు. 1-4-0.

మహాభినిష్క్రమణము : (ఖండకావ్యము) రచన : శ్రీ రాచయిల్ల నీలకంఠారాజ్; పైడిపాలెము (పాస్తూ). కవపబల్ల; వెల రు. 0.6-0.

శృష్టవేణి : (ఖండకావ్య సంపుటి) రచన : శ్రీ ముద్దిగొండ సుబ్రహ్మణ్య కవి, తెనాలి; వెల రు. 0-5-0.

బసవేశ్వర కళ్యాణము : పద్యకావ్యము; రచన : శ్రీ కట్టి భీమలింగారాజ్; ప్రచురణ: రామా ఆండ్ కో విలూరు, వెల రు. 1-0-0.

జగద్గురు : శ్రీ కాంచీ కామకోటి పీఠాధీశ్వర శ్రీ చంద్రకేళికేంద్ర సరస్వతీ జగద్గురు శింకరాచార్య దీప్తవర్ణిత్రిము. రచన : శ్రీయుతులు ఉటకడియం కృష్ణకౌస్త్ర్రి, కల్లూరి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యకౌస్త్ర్రి, వింధిద్రకౌస్త్ర్రి; వ్యాససమితి, విజయవాడ 2. ఆమూల్యం.

అనందవాణి : (చిత్రికావ్యం) సంపాదకురాలు శ్రీమతి పు. ప్రభావతి; సంచి అనేకమంది ప్రముఖుల చిత్రాలతోనూ వ్యాపాలతోనూ, త్రివర్ణముఖ చిత్రంతోనూ సుందరంగావుంది. వెల : రు. 1-0-0. ప్రాసీస్తానం ఆనందవాణి కార్యాలయం. 12 తంబు చెట్టిబిధి మద్రాసు. 1.